

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI**

İSTANBUL ASKERİ MÜZEDEKİ AT ALIN ZIRHLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Filiz KAHVECİ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Halit ÇAL**

Ankara - 2009

ÖNSÖZ

Osmanlı savunma silahlarının, önceki dönemlerde farklı araştırmacılar tarafından incelendiği ve çeşitli çalışmalara konu olduğu bilinmektedir. Ancak, özellikle at alın zırhları hakkında ayrıntılı bir yayına rastlanılmamıştır. Diğer taraftan, at alın zırhlarının Osmanlı döneminin belirli zamanlarında kullanılmış olmasına karşın, ayrıntıları hakkında fazla bilgi olmaması böyle bir araştırmanın yapılmasına neden olmuştur.

İstanbul Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı envanterinde bulunan ve Savunma Silahları grubu içerisinde yer alan, “At Alın Zırhlarından” incelenmesine izin verilen otuz sekiz tanesi kataloğa alınmıştır. Bu çalışma ile at alın zırhlarının süsleme ve biçimleri bakımından Türk sanatındaki yeri, malzemesi, yapım ve süsleme teknikleri araştırılarak, genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmalarımın tüm aşamalarında beni destekleyen ve yönlendiren danışmanım ve hocam Sayın Prof. Dr. Halit Çal’a; çizimlerde yardımcı olan yüksek lisans arkadaşım Tuğçe Yurtsal’a; çalışmalarımın her döneminde bana yardımcı olan eşim Doç. Dr. Müh. Muzaffer Kahveci’ye; kitabelerin okunmasında yardımcı olan öğretmen arkadaşım yüksek lisans öğrencisi Mehmet Bal’a; ayrıca eserler üzerinde yaptığım çalışmalar sırasında gerekli izin ve kolaylığı sağlayan Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı’na teşekkürlerimi sunarım.

Filiz KAHVECİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	I
İçindekiler.....	II
Kısaltmalar.....	VI
I- GİRİŞ	
1 - Konunun Tanımı, Sınırları, Önemi, Amacı, Yöntem ve Kaynakların Değerlendirilmesi	1
2 - İstanbul Askeri Müzesinin Tarihçesi.....	3
3 - Türklerin Yaşamında At.....	6
4 – At Alın Zırhı.....	14
II- KATALOG	
1- Katalog No 1.....	21
2- Katalog No 2.....	26
3- Katalog No 3.....	31
4- Katalog No 4.....	37
5- Katalog No 5.....	43
6- Katalog No 6.....	49
7- Katalog No 7.....	54
8- Katalog No 8.....	59
9- Katalog No 9.....	64
10-. Katalog No 10	74
11- Katalog No 11	81
12- Katalog No 12	78
13- Katalog No 13	87
14- Katalog No 14.....	93

15- Katalog No 15.....	101
16- Katalog No 16.....	106
17- Katalog No 17.....	113
18- Katalog No 18.....	122
19- Katalog No 19.....	129
20- Katalog No 20.....	138
21- Katalog No 21.....	143
22- Katalog No 22.....	148
23- Katalog No 23.....	150
24- Katalog No 24.....	152
25- Katalog No 25.....	154
26- Katalog No 26.....	158
27- Katalog No 27.....	162
28- Katalog No 28.....	166
29- Katalog No 29.....	170
30- Katalog No 30.....	174
31- Katalog No 31.....	177
32- Katalog No 32.....	180
33- Katalog No 33.....	183
34- Katalog No 34.....	187
35- Katalog No 35.....	190
36- Katalog No 36.....	193
37- Katalog No 37.....	196
38- Katalog No 38.....	200

III- DEĞERLENDİRME

1 - At Alın Zırhlarının Biçimleri	204
2 - At Alın Zırhlarının Yapımında Kullanılan Malzemeler	212
3 - At Alın Zırhlarının Yapım Teknikleri	214
3.1 - Dövme Tekniği	214
3.2 - Perçin	214
3.3 - Lehim.....	215
3.4 - Kabartma	215
4 - At Alın Zırhlarının Süsleme Teknikleri	216
4.1 - Kazıma	216
4.2 - Kumlama	216
4.3 - Altın Yıldız	217
4.4 - Tombak	217
5- At Alın Zırhlarındaki Süsleme	218
5.1- Süsleme Programı	218
5.1a- Tüm Yüzeyi Süslenmiş Olan At Alın Zırhları	219
5.1b- Belli Bölümleri Süslenmiş Olan At Alın Zırhları.....	220
5.2- Süslemede Kullanılan Motifler	225
5.2.1 - Bitkisel Motifler	225
5.2.1a – Rumi-Palmet Motifleri	228
5.2.1b - Stilize Çiçek Motifleri	240
5.2.1c - Hatayi	245
5.2.1d– Saz Yapağı.....	248
5.2.1e– Lale	250
5.2.1f - Karanfil	255

5.2.1g - Sümbül	260
5.2.1h - Nergis	264
5.2.1ı – Bahar Dalları	265
5.2.1i - Selvi	267
5.2.2 – Geometrik ve Sembolik Motifler	269
5.2.2a – Balık Sırtı	270
5.2.2b – Zig - zag	270
5.2.2c - Zencirek	271
5.2.2d – Su Yolu	272
5.2.2e - Şemse	273
5.2.2f - Salbek	273
5.2.2g – Çin Bulutu	277
5.2.3 -Yazılar	281
5.2.4 - Damgalar	282
6 - At Alın Zırhlarını Tarihleme.....	284
IV- SONUÇ	319
KAYNAKÇA	321
ÖZET	327
ABSTRACT	328

KISALTMALAR

a.g.e.	:adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev	: Çeviren
Ç.N.	: Çizim Numarası
E.N.	: Envanter Numarası
F	: Fotoğraf
Fot. nu	: Fotoğraf Numarası
Haz.	: Hazırlayan
K.N.	: Katalog Numarası
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nu.	: Numara
s.	: Sayfa
S.Nu.	: Sayfa Numarası
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Y.T.	: Yapım Tekniği
Vb.	: ve benzeri

I. GİRİŞ

1- KONUNUN TANIMI, SINIRLARI, ÖNEMİ, AMACI, YÖNTEMİ VE KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Savunma silahları grubunda yer alan ve “At Alın Zırhı” olarak bilinen mevcut at başlıkları, Osmanlı döneminde 15. ve 17. yüzyıllar boyunca süvarilerde, diğer koşum takımları ile birlikte devlet törenlerinde sıklıkla kullanılan koruyucu malzemelerdir. Bu dönemde atlar da süvariler gibi zırh ve başlıkla donatılmıştır.

“İstanbul Askeri Müzedeki At Alın Zırhları” isimli yüksek lisans çalışmasında müzede incelenmesine izin verilen otuz sekiz adet at alın zırhı ele alınmıştır.

Osmanlı döneminde atlarda koruyucu olarak kullanılmış olan bu zırhların, kendi döneminde titiz bir el işçiliği ile üretildiği bilinmektedir. Dolayısıyla, söz konusu zırhların askeri kültür varlığı olmasının ötesinde günümüzde sanat eserleri olma özelliği kazandığı kabul edilmektedir.

Çalışmanın ilk aşaması olarak, çeşitli kütüphanelerden ve internetten kaynak taraması yapılarak bu kaynaklara ulaşılmıştır. İstanbul Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığında bulunan at alın zırhlarına ait dijital fotoğrafları çekilmiştir. İkinci aşama olarak elde edilen veriler yardımıyla gerekli inceleme ve değerlendirmeler yapılmış, daha sonra yüksek lisans tez yazımına geçilmiştir.

Yüksek lisans çalışması; Giriş, Katalog, Değerlendirme ve Sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde; “Konunun Tanımı, Sınırları, Önemi, Amacı, Yöntemi ve Kaynakların Değerlendirmesi” ile “İstanbul Askeri Müzesinin Tarihçesi” ve “Türklerin Yaşamında At” konuları yer almıştır.

Katalog bölümünde İstanbul Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığınca fotoğraflarının çekilmesine izin verilen otuz sekiz adet at alın zırhı incelenmiştir. Tablo halinde oluşturulan katalogda; esere ait müzedeki eski ve yeni envanter numaraları, eserin tarihi, dönemi, müzeye geliş tarihi ve

şekli, malzemesi, yapılış ve süsleme teknikleri, yazı, ölçüler ve motifler ele alınmıştır. Katalog kısmında her eserin genel yapısı, süslemeleri ve teknikleri hakkında kısa tanımlar yapılmış olup, eserlerin çizimlerine ve fotoğraflarına yer verilmiştir.

İncelenen eserlere dokunulmasına izin verilmediği için bazı detayları gösterebilmek adına fotoğraflardan çizim yoluna gidilmiş ve bu çizimler yaklaşık 1/3 ölçeğinde gösterilmiştir. Tarihi belli olan altı eserin dışında kalan otuz iki eserin süsleme ve biçimleri birbirine yakın olduğu için Katalog bölümünde tarihlemeye gidilmemiştir. Değerlendirme bölümünde “At Alın Zırhlarını Tarihleme” diye ayrı bir başlık açılıp benzer örnekler için ortak tarihleme yapılmaya ve tarihi bilinenler de katılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Değerlendirme bölümünde; ilk olarak at alın zırhlarının biçimleri, ikinci olarak kullanılan malzemeler, yapım teknikleri, süsleme programı ve kullanılan motiflerin işleniş biçimlerinin yanı sıra at alın zırhlarını tarihleme bölümleri yer almakta olup konulara ait çeşitli karşılaştırmalar yapılarak ilgili bilgiler vermeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise değerlendirme bölümünün bir özeti şeklinde at alın zırhlarının tipleri, süsleme özellikleri ve bunların tarihi süreç içindeki yerleri vurgulanmak istenmiştir.

Yüksek lisans çalışmasında kaynak olarak farklı yayınlardan yararlanılmıştır. İnternetin yanı sıra özellikle Ankara Milli Kütüphane, İstanbul Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Müzesi Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Gazi Üniversitesi Kütüphanesi’ndeki kaynaklar ile araştırmaya ışık tutacak çeşitli seyahatnameler ve minyatürler de incelenmiştir.

Kaynaklar kısmı yüksek lisans çalışmasının sonunda yer almıştır.

2- İSTANBUL ASKERİ MÜZESİNİN TARİHÇESİ

Fatih Sultan Mehmet döneminde, İstanbul'un 1453 tarihinde Türkler tarafından fethinden sonra, Aya İrini Kilisesi, değerli harp silah, araç ve gereçlerinin toplandığı "Cebehane" olarak düzenlenmiştir¹.

1726 yılında Sultan 3. Ahmet döneminde Cebehanedeki silah araç ve gereçlere bir düzen verilmiş ve bu tarih askeri müzenin kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir. Topkapı Sarayı'ndaki Kutsal Emanetler de bir süre oraya konulmuş ve halkın onları görebilme olanağı sağlanmıştır².

Askeri müzenin gerçek anlamda ilk kuruluşu ise 1846 yılında Tophane-i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa'nın çabalarıyla olmuştur³. Bu dönemde Aya İrini'nin revaklarının aralarına camekânlı bölümler yapılarak, eski harp silah, araç ve gereçleri ile arkeolojik eserlerin de yer aldığı bölümler oluşturulmuş ve sergilenmiştir⁴.

Ahmet Fethi Paşa'dan sonraki dönemde Aya İrini'deki bu koleksiyonlar, ilk defa "Müze" adını alarak Müze-yi Hümayun olarak isimlendirilmiştir. Müze teşkilatının kurulmasından sonra özellikle arkeolojik eserlerin sayısının artması üzerine bu eserler Çinili Köşk'e taşınmış ve bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin temeli atılmıştır.

1940 yılına kadar Aya İrini' deki faaliyetlerini sürdüren Askeri Müze, 2. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye de sıçrayabileceği düşüncesiyle faaliyetlerine bir süre ara vermiştir. Savaş tehlikesinin ortadan kalkmasından sonra 1949

---

¹ M. K. Wendy, SHAW; **Osmanlı Müzeciliği**, Çev. Esin Soğancılar, İletişim Yayınları, (İstanbul 2004), s.21

² Erdem, YÜCEL; **Türkiye'de Müzecilik**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (İstanbul 1999), s.64

³ Yaşar, ÇORUHLU; "Türkiye'de Asya Türk Sanat ve Arkeolojisine Dair Bir Müzenin Kurulması Hakkında Bazı Görüşler", **I. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler**, Dz. K. K. Basımevi, (İstanbul 1994), s.59

⁴ İbrahim Hakkı, KONYALI; **Türk Askeri Müzesi (Bütün Tarihi İle)**, Ülkü Matbaası, (İstanbul 1964), s.12

yılında Maçka Silahhanesi'nde depolanan eserler 1959'dan itibaren Harbiye Mektebi Jimnastik hanesi binasında tekrar sergilenmeye başlanmıştır.

Bu binanın zamanla Askeri Müze koleksiyonları için yetersiz kalması ve çağdaş anlamda gelişmeye yönelik adımların atılmasına imkan vermemesi üzerine 1966 yılından itibaren restorasyon çalışmaları sürdürülen eski Harbiye binasının Askeri Müze olarak kullanılmasına karar verilmiş ve 10 Şubat 1993 günü yeni bir düzenleme ile ziyarete açılmıştır⁵.

Fotoğraf No 1: İstanbul Askeri Müzesinin genel görünüşü

Bina okuldan müzeye çevrilirken, gerek iç ve gerek dış görünümünde birçok değişiklikler yapılmış ve bugünkü şeklini almıştır. İki katlı olan binanın alt katında; giriş salonu, tanıtım salonu, binicilik salonu, Fatih ve Yavuz köşesi, kesici silahlar salonu, savunma silahları salonu, Atatürk Dershanesi, ateşli silahlar salonu, top maketleri salonu, askeri kıyafetler salonu bulunmaktadır⁶.

⁵ Enver, KİBİROĞLU; "Askeri Müze ve Mevduatı" **I.Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler**, Dz. K. K. Basımevi, (İstanbul 1994), s.68

⁶ Sadık, TEKELİ, Cenap, ÇÜRÜK; **Askeri Müze Koleksiyonları**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Yayınları, (İstanbul 1996), s.11,12

Binanın üst katında ise Meşrutiyet döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar olan savaşlarla ilgili silah, araç ve gereçleri ile üniforma, madalyon ve nişanların yer aldığı çeşitli salonların yanı sıra etnoğrafik eserlerin sergilendiği salon da yer almaktadır. Ayrıca 7.Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'e hediye edilen objelerin bulunduğu salon ile Mustafa Kemal Atatürk'e ait şahsi eşyalar, madalyon ve nişanlar ile kendisine hediye edilen objelerin yer aldığı Atatürk salonu bulunmaktadır.

3- TÜRKLERİN YAŞAMINDA AT

Türkler ve Türk tarihini konu alan yazılı kaynakların çoğunda, Türklerin göçebe olarak yaşayan Orta Asya halkları soyundan geldikleri ve tüm dönemlerde atlarla iç içe yaşayan bir halk oldukları yazılıdır⁷.

Emel Esin, Nejat Diyarbakırlı ve Bahaeddin Ögel eserlerinde, Türklerin tarihte çeşitli vasıflarının yanı sıra at yetiştirici özellikleriyle de bilindiğinden bahseder. Söz konusu kaynaklara göre, Orta Asya'daki ilk Türk kavimlerinden olan Hunlar, İç Asya bozkırlarında yakalayıp yetiştirdikleri vahşi atları ehlileştirip at üzerinde çeşitli oyunlar oynamışlar, yarışmışlar ve savaşımlardır. Gündelik yaşamlarının bir parçası olan atın, savaşlarda, avda ve oyunlarda Türklerin yaşamında vazgeçilmez olduğu bilinmektedir⁸. Radloff eserinde, Türklerde ata sadece erkeklerin değil, kadınların da ustalıkla bindiğinden bahseder⁹.

Türk okçuları yaptıkları savaşlar ve avlarda at üstünde hem geriye hem de ileriye yapılan ok atışları ile ün kazanmışlardır. Emel Esin, Hunlardaki at sırtında geriye ok atma şeklinin Osmanlılarda da sürdüğünü belirtir¹⁰.

Nejat Diyarbakırlı "Hun Sanatı" adlı eserinde, Türk kavimlerinin İç Asya topraklarındaki meraları keşfederek yerleştiklerinden, geniş bozkırlarda karşılaştıkları vahşi hayvanlar ve çeşitli tehlikelerle mücadele ettiklerinden bahsetmiştir. Daha da önemlisi Türkler, Hunlardan Osmanlılara kadar olan zamanda geçen yüzlerce başarılı savaşı, atın sayesinde kazanmışlar ve büyük imparatorluklar kurmuşlardır¹¹. Orta Asya'nın sert iklimli geniş

⁷ İsenbike, TOGAN, Gülnar, KARA, Cahide, BAYSAL; **Eski Tang Tarihi**, 194 a, "Türkler Bölümü", TTK Yayınları, (Ankara 2006), s.147

⁸ Emel, ESİN; **Türk sanatında İkonografik Motifler**, Kabalcı Yayınevi, (İstanbul 2003), s.258

⁹ Wilhelm, RADLOFF; **Sibirya'dan I**, Çev. Ahmet Temir, Maarif Basımevi, (İstanbul 1956), s.298

¹⁰ Emel, ESİN; "Türk Sanatında At", **Türkler IV**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 2002), s.125

¹¹ Nejat, DİYARBEKİRLİ; **Hun sanatı**, MEB Yayınları, (İstanbul 1972), s.38

bozkırlarındaki zorlu hayatlarında aynı zamanda atın etinden, sütünden ve derisinden de faydalanmışlardır¹².

19. yüzyılda dahi Altay Türklerinde at, güzelliğin simgesi ve hayvanların incisi olarak kabul edilir. Hatta erkeklerin atlarını eşlerinden daha çok sevdikleri şeklinde Radloff' un aktardığı bilgi, ata verilen önemin yakın zamana kadar sürdüğünü göstermektedir¹³.

Atını gündelik yaşamının vazgeçilmez bir parçası olarak kabul eden binicisi, ölümü halinde dahi atıyla birlikte gömülmüştür. Tülin Çoruhlu' ya göre, bu şekilde gömülme geleneği, ölen binicisinin ikinci hayatında atsız kalmak istemediğini ortaya koymasındır¹⁴. Eski Türklerdeki bu gelenek, Osmanlı döneminde çeşitli savaşlarda hizmeti geçmiş bazı atların da merasimle gömülmesi şeklinde devam etmiştir. Sultan Osman'ın (1618 - 1621) ölen kır atının mezarının bulunuşu ve Sultan Mahmut'un çok sevdiği atı için Karacaahmet Mezarlığı'nda türbe yaptırarak gömdürmesi, bu çok eski geleneğin izlerini taşımaktadır¹⁵.

Kubatbek Tabaldiev'in makalesinde, Tanrı dağlarındaki kurganlarda yapılan kazılarda, ölen insan cesetlerinin bir yanına atının da yatırılmış şekilde bulunduğu yazılıdır. Atın yanında teçhizatları ve eyerlerin de yer aldığı, ayrıca atın sadece askerin yanında değil kadın ve çocuk cesetlerinin yanında da bulunduğu tespit edildiği de yer almaktadır¹⁶.

Bahaeddin Ögel, "İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi" adlı eserinde, Hunların yerleşik olarak yaşadıkları bölgelerde yapılan kazılar sonunda evcil hayvanlar arasında atın ön planda yer aldığından bahseder. Özellikle Doğu

¹² Ali, ÇAVUŞOĞLU; "At Kültürü, Düşünce ve Duygu Dünyamızdaki Yansıması", **İstem**, Damla Ofset, (Konya 2007), s.93

¹³ Wilhelm, RADLOFF; a.g.e., 1956, s.452

¹⁴ Tülin, ÇORUHLU; "Osmanlı At Alın Zırhları", **Sanat Kültür Antika**, 11. Sayı (Ankara 1998),s.55

¹⁵ Âlim, KARAMÜRSEL; "Türklerde Mezar Geleneği", **Türkler III**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 2002) , s.78

¹⁶ Kubatbek, TABALDİEV; "Tanrı Dağları Göçebe Türkleri Ölü Gömme Gelenekleri (VI- XIV. yy), **XII. Türk Tarih Kurumu Kongresi**, TTK Yayınları, (Ankara 1999), s.310

Altaylarda ortaya çıkarılan ve M.Ö. 5.-4. yüzyıllar arasına tarihlenen Pazırık Kurganları'nda, atların gömüldüğü bölümlerden eyerler, koşum takımları ve eyer altı örtüleri gibi atla ilgili birçok zengin malzemeler ortaya ıkarılmıştır¹⁷. S.I. Rudenko ve M.P. Gryaznov tarafından yapılan kazılarda çıkarılan bu eserler, günümüzde Leningrad Hermitage Müzesi'nde sergilenmektedir.

1929 yılı ile 1949 yılları arasında yapılan kazılarda, Pazırık vadisindeki kurganlardan çıkarılan at cesetlerinin kuyruklarının kesik veya düğümlü oldukları görülmüştür. Nejat Diyarbekirli' ye göre, göçebe topluluklarda ölen kişinin bindiğı atın kuyruğunu kesmek veya düğümllemek eski Türklerde değişmez bir yas geleneğı olmuştur¹⁸.

---

¹⁷ Bahaeddin, ÖGEL; **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi**, TTK Basımevi, (Ankara 1984), s.66

¹⁸ Nejat, DİYARBEKİRLİ; **a.g.e**, (İstanbul 1972), s.71

Fotoğraf No 2: At maskesi (www.hermitagemuseum.org)

Çizim No 1: M.P. Gryaznov

Leningrad Hermitage Müzesinde sergilenen ve M.P. Gryaznov, tarafından 1929 yılında Altay bölgesindeki I. Pazırık Kurganı'nda yapılan kazıda ortaya çıkarılan at başı maskesi, M.Ö V. yüzyıla tarihlenir. Ebatları: 20x60x40 cm ölçülerindeki maske, keçe, deri ve altın kullanılarak yapılmıştır¹⁹. Çizimi M.P. Gryaznov'un "Birinci Pazırık Kurganı" adlı eserinden alınmıştır²⁰.

¹⁹ www.hermitagemuseum.org

²⁰ M.P, GRYAZNOV; **Perviy Pazirikskiy Kurgan**, Gosudarstvennoe Ermitaja, (Leningrad 1950), s.30

Fotoğraf No 3: At maskesi (www.hermitagemuseum.org)

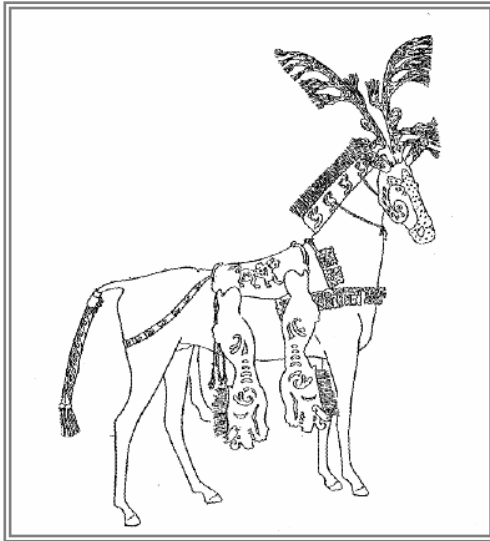
Leningrad Hermitage Müzesi'nde sergilenen ve S.I. Rudenko tarafından Altay Bölgesi'nde 1949 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan bir başka at başı maskesi, M.Ö IV-V. yüzyıla tarihlenir. Ebadı: 60x26 cm olan maske, deri ve keçeden yapılmıştır²¹.

---

²¹ www.hermitagemuseum.org

Fotoğraf No 4: At maskesi (www.hermitagemuseum.org)

Çizim No 2: M.P. Gryaznov

Aynı müzede yer alan bir diğer maske ise Geyik Boynuzlu At Başı Maskesi'dir. I. Pazırık Kurganı'ndan çıkarılan, M.Ö. 5. yy.a tarihlenen ve aplike tekniği ile üzerinde çeşitli oyma işleri bulunan maske, keçe, deri ve altın malzemelerden yapılmıştır. 1929 yılında M.P. Gryaznov, tarafından

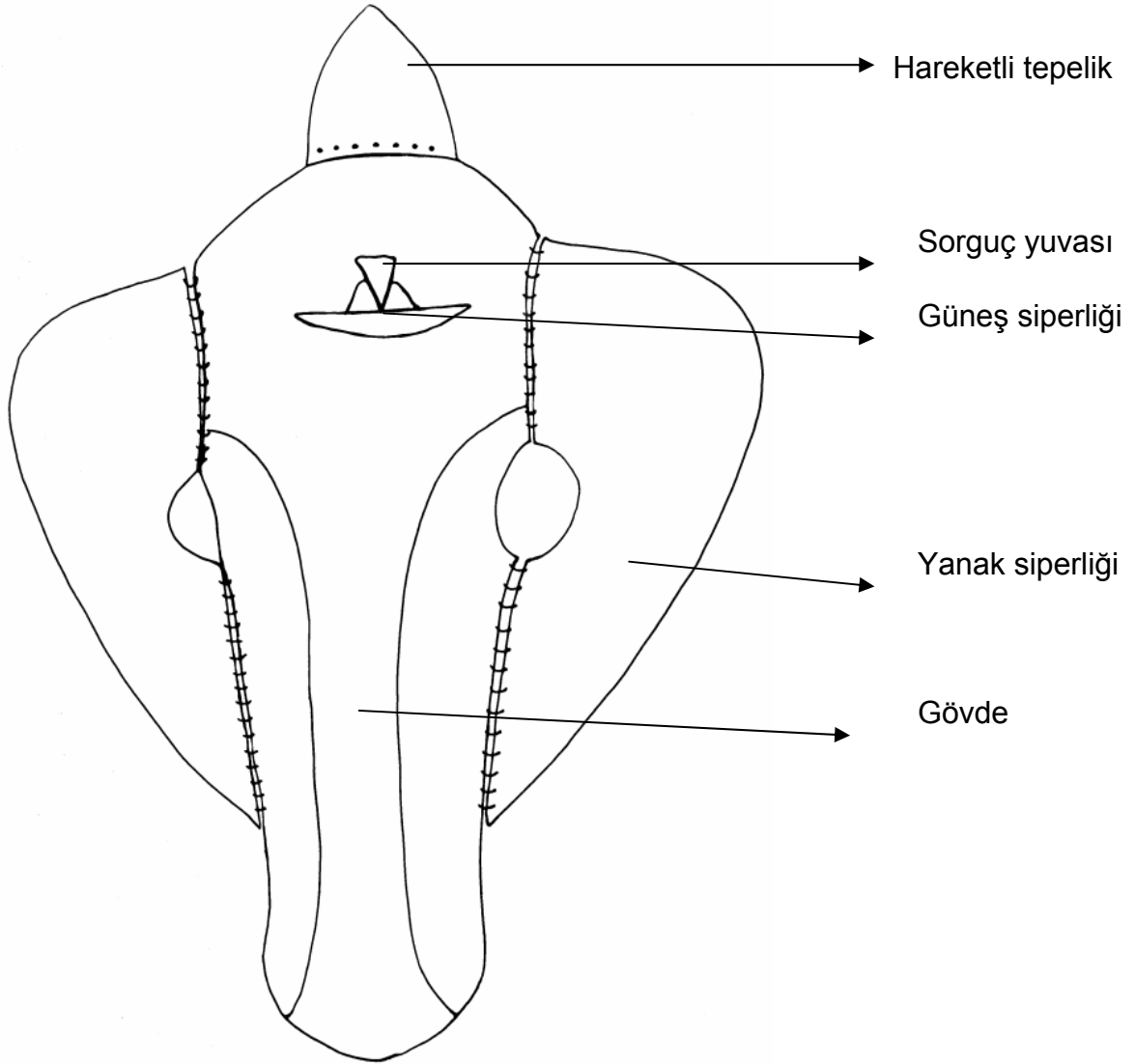
ortaya çıkarılan maskedeki geyik boynuzunun uzunluğu 130cm'dir²². Çizimi M.P. Gryaznov'un "Birinci Pazırık Kurganı" adlı eserinden alınmıştır²³.

Buraya kadar olan bölümde Türklerde ata verilen değeri ve önem belirtmeye çalışılmıştır. Türkiye'de olmasa da at, bugün hala Orta Asya Türk topluluklarında önemini korumakta ve hala etinden, sütünden ve gücünden yararlanılmaktadır. Aynı zamanda bozkır yaşamının ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmektedir.

---

²² www.hermitagemuseum.org

²³ M.P, GRYAZNOV; a.g.e., 1950, s.38

Çizim No 3: At alın zırhı

4- AT ALIN ZIRHI

Türkler yüzyıllar öncesinden beri yaşamlarının her döneminde ayrılmaz bir parçası haline getirdikleri atlarını, yapılacak muharebeler için eğitmişler ve bu savaşlarda askerleri gibi atları da korumaya çalışmışlardır. Atını savaş darbelerinden koruyabilmek için başına at alın zırhı, vücuduna ise sağrı zırhı denilen koruma zırhı giydirmişlerdir.

At alın zırhı; yakın hücumda düşmanın silah darbelerinden korumak için atların yüzlerine takılan parçaya verilen addır. Bu zırhlar, atın yüz şekli ve yapısı dikkate alınarak üretilmiştir. Atın yüzünü örten bir ana gövde, bu gövdeye zincir halkalarla bağlanmış yanak siperliği ve aynı şekilde hareketli bir tepelikten oluşmuştur. Yan kanatlarda yer alan kayışlar sayesinde zırh, hayvanın alına bağlanabilecek şekilde yapılmıştır.

Göz çevresinde, atların rahat görmelerini sağlayan bir çift göz oyuğu kulak çevresinde aynı şekilde bir kulak oyuğu bulunur.

Alın kısmında güneş ışınlarını kırarak hayvanın alınının fazla ısınmasını önlemek amacıyla yapılmış bir alın (Güneş) siperliği yer alır.

Burun kısmı, hayvanın rahat nefes alabilmesine olanak sağlayacak biçimde hafif yukarı kalkık biçimde yapılmıştır.

Bazı at alın zırhlarının alın kısmında, tıpkı bazı miğferlerde olduğu gibi sorguç yuvaları bulunmaktadır. Tülin Çoruhlu'nun, "Osmanlı Koruyucu Silahlarında Süslemeler ve Teknikler" adlı doktora tezinde de değinilen ve Osmanlı askerlerinde rütbe alameti olan bu sorguç yuvalarına, tavus kuşu, sülün gibi çeşitli güzel kuşların renkli tüyleri geçirilirdi²⁴.

Peçevi İbrahim Efendi'nin 1520 -1640 tarihi arasındaki olayları kapsayan Peçevi Tarihi'ndeki Mohaç Savaşı'nı anlatan bölümde, "savaş sonunda Sadrazam İbrahim Paşa, padişahın eteğini öpmek şerefine erişti. Başına süslü bir sorguç konuldu ve böylece ötekilerden üstün tutulduğu

---

²⁴ Tülin, ÇORUHLU; Osmanlı Koruyucu Silahlarında Süslemeler ve Teknikler (Askeri Müze'den Örnekler İle), **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bilim Dalı, (İstanbul 1995), s.17

belirtildi” ibaresinde de yer aldığı gibi sorguların g ve yiğitlik sembolleri olarak hak eden şahıslara verildiğı anlaşılmaktadır²⁵.

Türk at zırhlarının erken dönem örnekleri olarak, bir önceki bölümde ele alınan ve Pazırık vadisinden çıkarılan at maskelerini kabul edebiliriz. Her ne kadar savaştan çok törenlerde kullanılsalar da bunlarla at alın zırhları arasında bir bağılantı olmalıdır. Bu maskeler Rus arkeologları S.I. Rudenko ile M.P. Gryaznov tarafından 1929 ile 1949 tarihleri arasında Rusya’nın Altay bölgesinde, Pazırık vadisinde yapılan kazılarda, Türklere ait olduğı savunulan Pazırık kurganlarında ortaya çıkarılmıştır. Buluntular arasında at koşum takımlarının yanı sıra, at alın zırhlarının ilk örneğı sayılabilecek maskeler de bulunmaktadır. Alın zırhı şeklindeki bu maskelerin ahşap, deri ve keçenin yanı sıra geyik boynuzları da kullanılarak yapıldığı grlr²⁶. Bu maskeler, daha sonraki dönemlerde atı koruma kavramını doğıurmuş olabilir. Geç antik dönem ve ortaçağı ait kaya resimlerinde zırhlı at tasvirlerinin olduğı bilgisi, Tülin oruhlu ve Emel Esin’in eserlerinde yer almaktadır²⁷.

Osmanlı dönemine bakıldığında at zırhlarının, hızlı hareket edilmesini gerektiren muharebe anlarında, hareket kabiliyetini kısmen engellediğı için tercih edilmediğı ancak alay yürüyüşlerinde ve törenlerde zırhlı svarilerde, özel muhafız birliklerinde ve st düzey komutanların atlarında kullanıldığı grlmektedir²⁸. Tamamen törensel amaçlı kullanılan at zırhlarının üzerindeki süslemeleri, form ve biçimleri ve kullanılan malzemeleri değıerlendirme kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğı döneminde, her türlü silah Cebeci Ocağı tarafından imal edilirdi. Silahların hammaddesinin temini, imal edilmesi, kontrolü ve dağıtımı Osmanlı’nın merkez (İstanbul) Cebehanesi’nin

²⁵ PEÇEVİ İbrahim Efendi; **Peçevi Tarihi I**, ev. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 1981), s.73

²⁶ ÖGEL Bahaeddin; a.g.e., 1984, s.66

²⁷ Emel, ESİN; a.g.e, 2003, s.259

²⁸ Tülin, ÇORUHLU; a.g.m.,1998, s.57

denetiminde ve Cebecibaşının sorumluluğu altında yapıldı²⁹. Cebeci Ocakları, Fatih döneminden 1826'da Yeniçeri ocaklarının kaldırılmasına kadar devam eden bir teşkilattı. Cebeciler ordunun ihtiyacı olduğu silah araç ve gereçleri yapar, dağıtır savaş veya tören sonrasında toplar, bakımlarını yapar ve Cebehane-i Amire mühimmat defterine kaydederek cebehaneye kaldırır³⁰.

Osmanlı Cebehanesi'ne gelen her türlü silah araç ve gerece 24 Oğuz boyunun hayvanlarına ve değerli mallarına vurdukları damgalarından biri olan Kayı damgası vurulmuştur³¹. Tuncer Gülensoy'un "Orhun'dan Anadolu'ya Türk damgaları", Sencer Divitçioğlu'nun "Oğuz'dan Selçuklu'ya" ve Ebulgazi Bahadır Han'ın "Şecere-i Terakkime" adlı eserlerinde Türk boyları, damgaları ve nerelerde kullanıldıklarına dair geniş bilgiler yer almaktadır³². Silahlardaki işaret, kaynaklardaki Kayılar için gösterilen işaretle benzerlik gösterir. Benzer Kayı Boyu işareti Faruk Sümer'in " Oğuzlar (Türkmenler) – Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları" adlı eserinde de yer almaktadır³³.

Boy işaretlerinin yanı sıra Şecere-i Terakkime'de, Oğuz boylarının adını, Oğuz Han'ın yirmi dört torununun adlarından aldıkları detaylı bir şekilde anlatılmıştır³⁴.

²⁹ Tülin, ÇORUHLU; "Osmanlı Ateşli Silahları", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye yayınları, (Ankara 1999),s.256

³⁰ Meryem, Kaçan, ERDOĞAN; "II. Viyana Seferi'nde (1683) Osmanlı Ordusu'nun Kullandığı Silahlar ve Mühimmatın Temini", **Osmanlı VI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999),s.665

³¹ Tuncer, GÜLENSOY; **Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, (İstanbul 1989), s.59,61

³² Sencer, DİVİTÇİOĞLU; **Oğuz'dan Selçuklu'ya**, Eren Yayıncılık, (İstanbul 1994), s.39,40

³³ Faruk, SÜMER; **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, (İstanbul 1992), s. 169,171

³⁴ Ebulgazi, BAHADIR HAN; **Şecere-i Terakkime**, Türk Dilleri Araştırma Dizisi, (Ankara 1996), s.247

BOYUN ADI			DAMGASI
1	Kınık	فندق	١٠
2	Kayığ	قبع	١١
3	Bayundur	بايندر	١٢
4	İwa, Yıwa	افا ، يفا	١٣
5	Salğur	سالفور	١٤
6	Afşar	افشار	١٥
7	Beg-Tili	بكتل	١٦
8	Bügdüz	بكدز	١٧
9	Bayat	بيات	١٨
10	Yazğır	يزغر	١٩

Fotoğraf No 5: Kaşkarlı'daki Oğuz Boyları listesinden bölüm (Faruk Sümer)

Hanlar hanı sünüşü baş ve uca buna kan derler					
BOYUN ADI	ANLAMI	SÜNÜK	KUŞ	DAMGASI	
Evvel, KAYI قايي	Yani muhkem.	Sağ kanı yağrın	Şâhin	١٢١	1
Duvum, BAYAT بايات	Yani devletü ve nimetlü.	Sağ kanı yağrın	Şâhin	↑	2
Sevvum, ALKA-EVL القه اولي	Yani her yere yürürler, muvafakat ederler.	Sağ kanı yağrın	Şâhin	↑↑	3
Çehârum, KARA-EVL قرا اولون	Yani evleri kara.	Sağ kanı yağrın	Şâhin	↑↑	4
Evvel, YAZIR يازر	Yani çok vilâyet anuñ ola.	Aşuklu Umaca	Kartal	X	5
Duvum, DÖGER دوگر	Yani derilemegiçün bir yire geleler.	Aşuklu Umaca	Kartal	△	6
Sevvam, DODURGA دودرغا	Yani milk dutmak ve yasamak.	Aşuklu Umaca	Kartal	△	7
Çehârum, YAPARLI ياپرلى	2	Aşuklu Umaca	Kartal	π	8
Evvel, AVŞAR آوشار	Yani cüst u çalâk ve ava ve canavara ve kuşa heveslü.	Sağ umaca ve adlu	Tavşancıl	X	9

Fotoğraf No 6: Yazıcı-Oğlu'ndaki Oğuz Boyları listesinden bölüm (Faruk Sümer)

Kayı boyunun boy işareti olan bu damga Osmanlı silah araç ve gereçlerinde her dönemde kullanılmıştır. Ancak Kayı damgasının imalat damgası olmadığı, Osmanlı Cebehanesi'nin kontrol damgası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu damganın sadece kendi silahlarına değil cebehaneye giren ve Osmanlı olmayan diğer silahlara da vurulduğu

görülmektedir³⁵. Kazıma veya baskı olarak vurulan damgalar, genellikle araç gereçlerde gövdenin ön kısmında bulunmaktadır.

Söz konusu olan Osmanlı dönemi at alın zırhlarının kullanımını Osmanlı minyatürlerinden takip etmek de mümkündür. Genellikle savaş konulu tasvirler içeren minyatürlerde yer alan at alın zırhları, kalkanlı ve miğferli savaşçıların atlarında görülmektedir. Bu minyatürlerin örnekleri “Değerlendirme” kısmında yer alan “At Alın Zırhlarını Tarihleme” bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

Minyatürlerin yanı sıra Osmanlı Döneminin en önemli eserlerinden biri olan Evliya Çelebi’nin Seyahatname’sinde de Osmanlı koruyucu silahları ile at zırhları hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan birinde Evliya Çelebi, Melek Ahmet Paşa’nın Hicri 1065 (M. 1655) yılında Van Kalesi’nden ayrılışı sırasında düzenlenen töreni şöyle anlatır: “Sadece gözleri görünen heybetli adamlar, bazıları gök rengi demire bürünmüş olup, potluklu, zırh külahlı ve kaz göğüslü demir giymişlerdi. Yancınıklı, sineleri demir kalkanlı, alınları demir harbeli, sağrıları kaplan ve pars postlu küheylan atlar üzerinde usulce geçtiler” şeklinde yer alan bölümde “alınları demir harbeli” kısmından at alın zırhlarından bahsettiği anlaşılmaktadır³⁶.

Peçevi İbrahim Efendi’nin Peçevi Tarihinde Kanuni’nin Mohaç Savaşı (1526) sonunda savaş alanını gezdiği bölümde, “saadetli padişah, altın dizginli atına binip savaş alanını gezer” şeklindedir. Aynı kitabın bir başka bölümünde anlatılan Viyana Seferi (1529) sırasında, “Macar kralına altın takımlarla donatılmış murassa eyerli dört baş at ihsan olundu” şeklindeki ibarelerden, at koşum takımlarının arasında at alın zırhlarının da olabileceği fikrine varılabilir³⁷.

³⁵ Tülin, ÇORUHLU; a.g.m.,1999, s.257

³⁶ Evliya ÇELEBİ; **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Çev. Tefik Temelkuran, Necati Aktaş, 3,4. Cilt, Üçdal Neşriyat, (İstanbul 1986), s.532,533

³⁷ PEÇEVİ İbrahim Efendi; **Peçevi Tarihi I**,Çev. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 1981), s.74, 102

Çünkü bir sonraki “At Alın Zırhlarını Tarihleme” bölümünde ele alınan minyatürler arasında, Seyyid Lokman’ının 1588 tarihli Hünername adlı eserindeki Mohaç Savaşı’nı tasvir ettiği minyatürdeki bazı komutanların atlarının alınlıklı oldukları görülmektedir. (Bkz. s. 291)

At alın zırhlarının, ateşli silahların icadına kadar savaşlarda aktif rol üstlenmiş savunma silahları içerisinde ele alındığı, bu dönemden sonra önemini yitirdiği ancak törensel ifadeler taşıyan nesneler oldukları görülür. Günümüze kadar gelebilen eserlerin tarihlerine bakıldığında, XV. yy sonu ile XVII. yy sonuna kadar yaklaşık iki yüz yıllık bir döneme tarihlenen at alın zırhlarının XVII. yüzyılın sonunda yapımına son verilerek üretimden kalktığı ve kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

II. KATALOG

KATALOG NO	1		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 176	Yeni Envanter Nu: 82	
Tarihi	1512 -1520 (Yavuz Sultan Selim adına yapılmıştır)		
Dönemi	Osmanlı		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müze Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“İzzun limevlâna es-sultan elmeliku’l-muzafferu’l-hünkâru’l-a’zamu ve mâliku’l-umemi ve li’l-umemi melikun fi’lberrayni ve’l-bahrayni ve sultânu’l-harameyni’ş-şerifeyni Selim Han eyyu niddin ye’muru han azze nasruhu.” Anlamı: “İzzet (şeref, kuvvet, üstünlük) Efendimiz muzaffer melik sultan hünkâr-ı a’zam (en büyük hükümdar), ümmetin (hilafete bağlı tüm milletleri ve Osmanlı tebaasını kastediyor) efendisi, iki karada ve iki denizde ümmetin meliki, Haremeyn-i Şerifeynin (Mekke ve Medine’nin) sultanı (Dünya’da) emsali bulunmayan Selim Han’ındır! Zaferi mübarek olsun.”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 48	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 12,5
Motifler	Şemse, rumi, palmet, stilize rozet çiçekler, bitkisel dal ve yapraklar		

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhının alın kısmında bir alın siperliği bulunur.

Süsleme:

At alın zırhındaki süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru üç bölümden oluşmuştur:

Birinci bölüm, Alın siperliğinin hemen altında yer alan iki yanı düğümlü yatay kartuş içerisindeki iki satırlık, sülüs şeklinde yazılan Arapça kitabedir.

İkinci bölüm, yazı kartuşunun hemen altındaki, göz hizasından başlayarak burna kadar devam eden bölümdür. Bu bölümdeki süslemeler

yukarıdan aşağıya doğru sıralandığında, alt ve üsteki üçer yarım şemsenin ortasında on iki dilimli şemse olan bir düzenleme ile karşılaşılır. Yazı kartuşunun alt kısmında yer alan enine dilimli yarım şemsenin iç ve dış bölümünü rumilerin ve yaprakların oluşturduğu bitkisel dallarla süslenmiştir. Aynı bölümde göz oyuklarının üst kısımlarında bu kez dikine dilimli yarım şemse motifleri görülmektedir. Şemselerin kesiştiği orta alanda, bitkisel dallar üzerinde rumiye benzer yapraklar ile rozet çiçeklerinin yer aldığı gözlenir.

Orta bölümde on iki dilimli kartuş içerisinde; “Yazının Okunuşu” bölümünde yer alan padişaha övgü ibareleri yazılıdır.

Zırhın üçüncü bölümü yanlardaki kısımlardır. Bu kısımlar da diğer bölümlerle birlikte, tüm yüzeyinin bitkisel dallar, rumi, palmet ve stilize çiçek motifleri ile kaplandığı görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın yaldız uygulanmıştır.

Fotoğraf No 7: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhı (1512 – 1520)

Fotoğraf No 8: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 9: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının yazı kuşağı

Fotoğraf No 10: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının gövde kısmından kesit

Fotoğraf No 11: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhından bir bölüm

KATALOG NO:	2		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 171		Yeni Envanter Nu: 74
Tarihi	1512 – 1520 (Yavuz Sultan Selim adına yapılmıştır)		
Dönemi	Osmanlı		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müze Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“İzzun limevlâna es-sultan elmeliku’l-muzafferu’l-hünkâru’l-a’zamu ve mâliku’l-umemi ve li’l-umemi melikun fi’lberrayni ve’l-bahrayni ve sultânû’l-harameyni’s-şerifeyni Selim Han eyyu niddin ye’muru han azze nasruhu.” Anlamı; “İzzet (şeref, kuvvet, üstünlük) Efendimiz muzaffer melik sultan hünkâr-ı a’zam (en büyük hükümdar), ümmetin (hilafete bağlı tüm milletleri ve Osmanlı tebaasını kastediyor) efendisi, iki karada ve iki denizde ümmetin meliki, Haremeyn-i Şerifeynin (Mekke ve Medine’nin) sultanı (dünyada) emsali bulunmayan Selim Han’ındır! Zaferi mübarek olsun”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 50	En Geniş Yeri: 24,5	En Dar Yeri: 15
Motifler			

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhının alın kısmında kenarları düz bırakılmış alın siperliği bulunur.

Süsleme:

Süslemeler yukarıdan aşağıya doğru sıralandığında; alınlıktaki yazı kuşağı, göz hizasından burna kadar devam eden gövde ve yan kısımlar olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümü, güneş siperliğinin altında yer alan iki yanı düğümlü yatay kartuş içerisindeki iki satırlık sülüs yazı ile yazılmış Arapça kitabe oluşturmaktadır. Kitabedeki yazıda Yavuz Sultan Selim adına övgü ibareleri yer almaktadır.

İkinci bölüm, alınlıktan başlayarak burna kadar inen gövde kısmıdır. Bu bölümde yer alan süslemeler, enine ve dikine dilimli şemseler ile gövdenin orta kısmında on iki dilimli daire içerisinde yer alan yazı kartuşu ve şemselerin içlerinde ve dış kısımlarda kalan tüm boşluklarda yer alan, rumi, palmet, bitkisel dallar üzerindeki yaprak ve stilize çiçek motifleridir. On iki dilimli tam şemsenin içerisinde ; “Selim Han İzzun limevlâna es-sultânu’l-meliku’l muzaffer azze nasruhu”, (İzzet (şeref, kuvvet, üstünlük) Muzaffer Melik Sultan Efendimiz Selim Han’ındır! Zaferi şanı yüce/mübarek olsun) yazılıdır. Dışa doğru çıkıntılı göz oyuğunda da bitkisel süsleme programının aynısı uygulanmıştır.

Zırhın üçüncü bölümünü göz oyuğundan başlayan gövdenin yanlardaki kısımları oluşturur. Bu kısımlarda da diğer bölümlerde uygulanmış olan süsleme programının benzeri olan bitkisel süslemeler ile karşılaşılr.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın yaldız uygulanmıştır.

Fotoğraf No 12: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhı

Fotoğraf No 13: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 14: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının yazı kuşağı

Fotoğraf No 15: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhından bir kesit

Fotoğraf no 16: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhından yazı kuşağı

KATALOG NO:	3		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 170		Yeni Envanter Nu: 73
Tarihi	1512 – 1520 (Yavuz sultan Selim Adına Yapılmıştır)		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“İzzun limevlana es-sultanu’l-meliki’l-muzaffer Selim Han” “Sultanu’l-arabi ve’l-acem Selim Han azze nasruhu” Anlamı: “İzzet / Şeref efendimiz Muzaffer Melik Sultan Selim Han’ındır”, “Arap’ın ve Acem’in Sultanı Selim Han zaferinin şanı yüce/mübarek olsun”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 52	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 12
Motifler	Yarım şemse, dilimli madalyon, rumi, palmet, hatayi, rozet çiçek		

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhının alın ortasında bir güneş siperliği bulunmaktadır.

Süsleme:

Süslemeler yukarıdan aşağıya doğru sıralanarak dört bölüm halinde incelenmiştir. Zırhın birinci bölümü, güneş siperliği ile yazı kartuşu arasında kalan bölümdür. Bu bölümde yer alan enine dilimli yarım şemsenin yazı kartuşuna ters şekilde birleştiği görülür. Dilimli yarım şemsenin iç ve dış kısımları ile tepeliğin yan yüzeylerinde rumi ve palmetlerin yanı sıra kıvrımlı bitkisel dallar üzerinde stilize çiçek motifleri ile hatayiye benzer motiflerin yer aldığı görülür.

İkinci bölüm, alınlıkla göz hizası arasında kalan bölümdür. Bu bölümde, yanları düğümlü yatay kartuşun içerisindeki iki satırlık Arapça

kitabede Sultan Selim Han'la ilgili çeşitli övgü ibareleri yer alır. Çıkıntılı göz oyuklarının üzerine gelen ve yazı kartuşuna ait dilimlerin içerisine karşılıklı iki rozet çiçek motifi işlenmiştir.

Üçüncü bölüm, kitabenin altından başlayan ve burna kadar devam eden gövde kısmıdır. Bu bölümde, kitabenin hemen alt kısmından başlayan, üsttekinin tersi olan enine dilimli yarım şemse ve onun altında ucu birbirine düğümlü, iki dilimli madalyon vardır. Yarım şemselerin ve madalyonların tümünün iç ve dış yüzeyleri rumi ve palmetler ile kıvrımlı bitkisel dallar ve stilize çiçek motifleri ile kaplıdır. Bu motiflerin oluşturduğu kompozisyonlar, belli bir merkezden ya da bitkisel bir saptan çıkar şekildedir.

Dördüncü bölümü oluşturan at alın zırhının yan yüzlerinde de içinde büyük bir rozet çiçeğinin yer aldığı dilimli madalyonlarla karşılaşılır. Bunun dışında kalan bölümler diğer bölümlerdeki kompozisyonlarla benzerlik gösterir.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın yaldız uygulanmıştır

Fotoğraf No 17: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhı

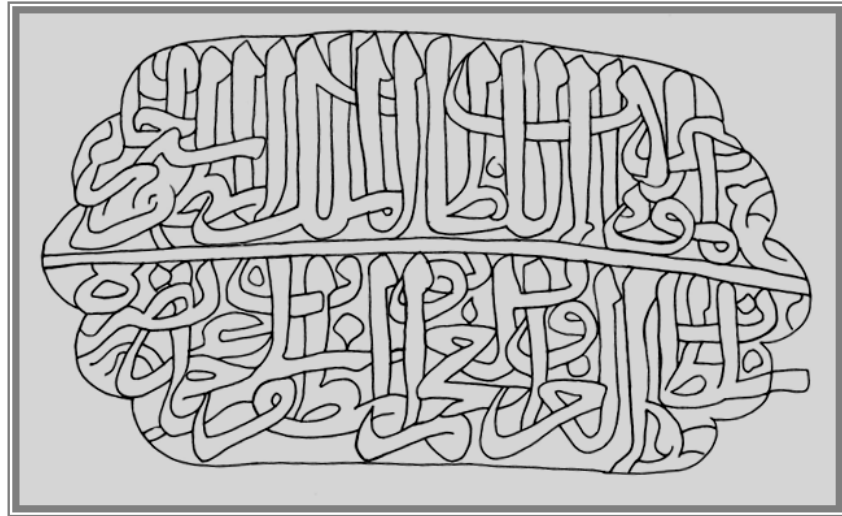
Fotoğraf No 18: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 19: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alınıktan bir kesit

Fotoğraf No 20: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhından bir kesit

Çizim No 4: Yazı kuşağı

Fotoğraf No 21: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhından bir kesit

Fotoğraf No 22: Yavuz Sultan Selim adına yapılmış at alın zırhının yan yüzeyinden bir kesit

KATALOG NO:	4		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 175		Yeni Envanter Nu: 77
Tarihi	1520 –1566 (Kanuni Sultan Süleyman Adına Yapılmıştır)		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“Biismike Mevlana Zi’lmakami’s-şerifi’l-hünkaru’l-a’zam es-sultan Süleyman ahledallahu mülkehu ve sultanehu ve hevanehu eazzallahu nasrahu” Anlamı: “Senin adınla Efendimiz şerefli makamın sahibi en büyük hükümdar Sultan Süleyman; Allah egemenliğini, saltanatını ve hanlığını ebedileştirsin. Allah zaferinin şanını yüceltsin/mübarek kılsın”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 55	En Geniş Yeri: 23	En Dar Yeri: 13
Motifler	Şemse, rumi, palmet, hatayi, bitkisel dallar		

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhının dilimli olarak yapılmış bir alın siperliği görülür. Yukarıdan aşağıya doğru tepelik, alınlık, göz hizasından başlayan gövde ile gövdenin yan bölümleri olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Süsleme:

Birinci bölüm, üstte dilimli alın siperliği ile alın kısmında ayrılan tepe kısmıdır. Bu bölümde, enine olarak düzenlenmiş yarım şemsenin iç ve dış kısmını kıvrımlı bitkisel dalların üzerinde çeşitli yaprak ve stilize çiçek motifleri ile rumi ve palmetler oluşturmuştur.

İkinci bölüm, alın siperliğinin altındaki iki yanı düğümlü yatay kartuştur. Kartuşun içerisinde, iki satırlık Arapça kitabede; Kanuni Sultan Süleyman adına çeşitli övgü ibareleri yer almaktadır. Kartuşun dilimli yan kısımlarında

kalan boşlukların bitkisel dallar ve yapraklarla süslendiği görülür. Yazı kuşağının hemen altına Kayı damgası vurulmuştur.

Üçüncü bölüm, çıkıntılı göz oyuklarından başlayarak en alta kadar inen bölümdür. Bu bölümde, yazı kartuşunun alt kısmında enine yarım şemse, yan kısımlarda dikine yarım şemse ile burun üzerinde tam şemse motifinin yer alır. Şemselerin içleri dahil tüm yüzeyin, yoğun bir bitkisel süsleme ile kaplandığı görülür. Rumi ve palmetlerin, stilize çiçek motiflerinin ve yaprakların oluşturduğu kompozisyonlar, belli bir merkezden ya da kıvrımlı bitkisel bir saptan çıkar şekildedir.

Dördüncü bölümü oluşturan yan yüzeylerdeki süslemelere bakılacak olursa, dikine yarım şemsenin arasından bordür şeklinde, belli bir merkezden uzayan bitkisel bir dal üzerinde yaprak ve stilize çiçek motifleri yer aldığı görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın yaldız uygulanmıştır.

Fotoğraf No 23: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhı

Fotoğraf No 24: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 25: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhının tepelik

Fotoğraf No 26: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhının alınlık yazı kartuşu

Fotoğraf No 27: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhından kesit

Fotoğraf No 28: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhından kesit

Fotoğraf No 29: Kanuni Sultan Süleyman adına yapılmış at alın zırhının yan yüzeyi

KATALOG NO:	5		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 179		Yeni Envanter Nu: 85
Tarihi	1574 -1595 (III. Murat Adına Yapılmış)		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız		
Yazı Türü			
Yazı Şekli			
Yazının Okunuşu	“El-Hakan, es Sultan, Murat Han Osman Halleddallahü mül-kavu...”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 53	En Geniş Yeri: 22,5	En Dar Yeri: 15,5
Motifler	Bitkisel dallar, rumi, palmet		

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret zırhın, atın baş şekline uygun olarak şekillendirildiği görülür. Alınlık kısmını kaplayan bölümde iki satırlık kitabe bulunur. Göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımlar meydana getirilmiştir.

Süsleme:

Üstten alta doğru üç bölüm halinde incelenen süslemelerin birinci bölümünü tepeden itibaren alınlık kısmı, ikinci bölümünü göz oyuklarından en alt kısma kadar giden yivli gövde kısmı oluşturur. Üçüncü bölümü ise gövdeden yivlerle ayrılan yan yüzeyler meydana getirmiştir.

At alın zırhının ilk bölümünde yer alan tepelik kısmındaki kulak kenarlarında iki sıra zencirek bordürü işlenmiştir. Alın kısmında yer alan iki satırlık kitabede ise Sultan Murat adına çeşitli övgü ibareleri yer aldığı görülür.

İkinci bölüm olarak ele alınan kısımda, tepeden başlayarak, yazıyı da içine alan ve burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde düzenlenmiş yivler bulunmaktadır. Yivlerin arasında kalan boşluktaki

bölümün yüzeyi, sanki bir bordürmüş gibi, rumi ve palmetlerin iç içe girmesi ile oluşmuş süsleme kompozisyonu ile kaplanmıştır. Burun kısmının alt bölümündeki ayrı kompozisyon içerisinde ise bitkisel kıvrım dallarının aralarında stilize çiçek motiflerine yer verilmiştir. Benzer süslemelere göz oyuğunun çevresinde de rastlanılır.

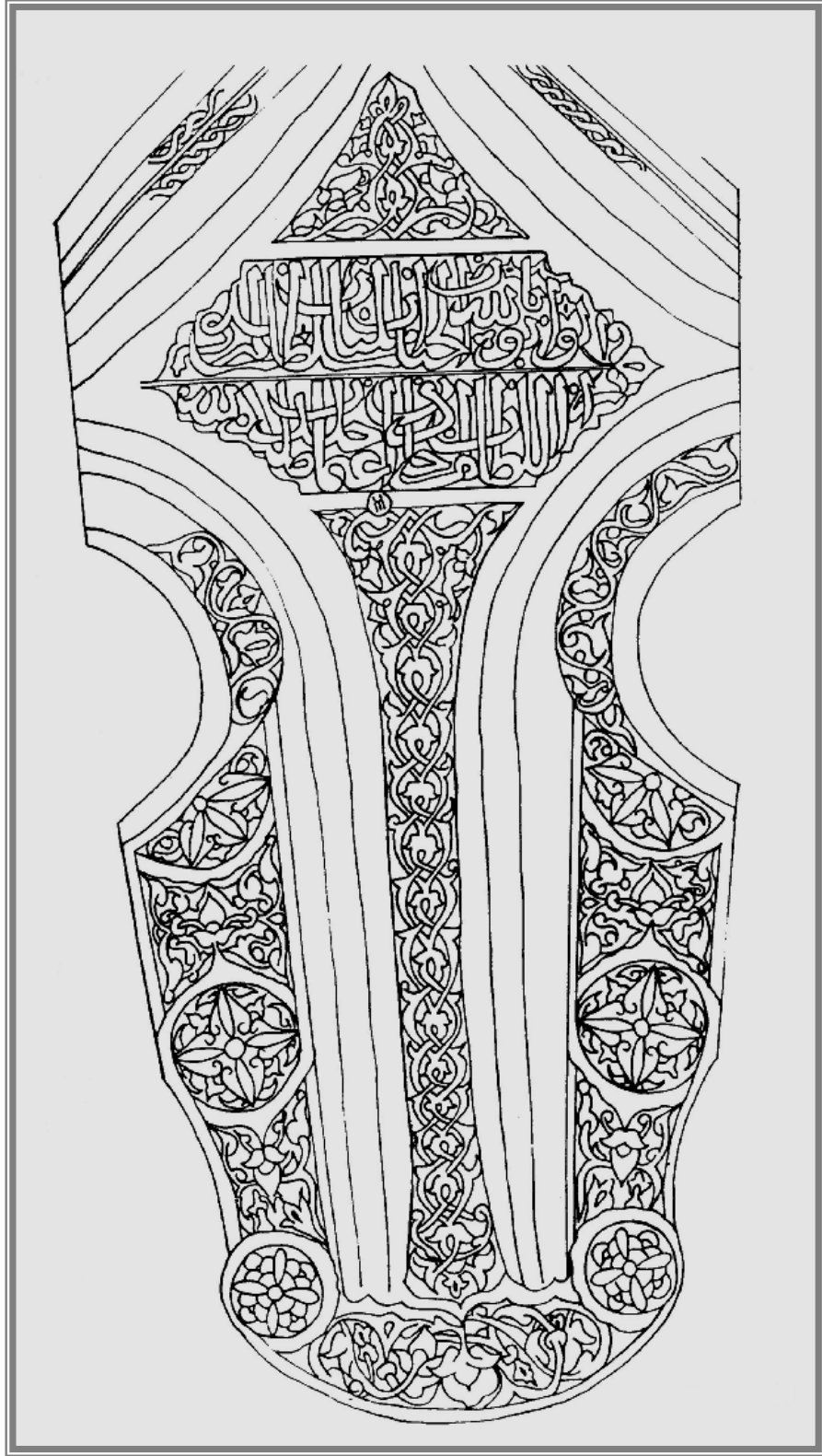
Üçüncü bölümü oluşturan ve yivlerle ana gövdeden ayrılan yan yüzeylerde ise yoğun bitkisel süsleme içerisinde karşılıklı rozet çiçeklere yer verilmiştir.

Teknikler:

Dövme tekniği ile yapılan zırhın süsleme tekniği, motif konturlarında kazımadır. Üzerinde kalan izlerden anlaşıldığı üzere zırhın yüzeyi altın yaldız ile kaplanmıştır.

Fotoğraf No 30: III. Murat adına yapılmış at alin zirhi

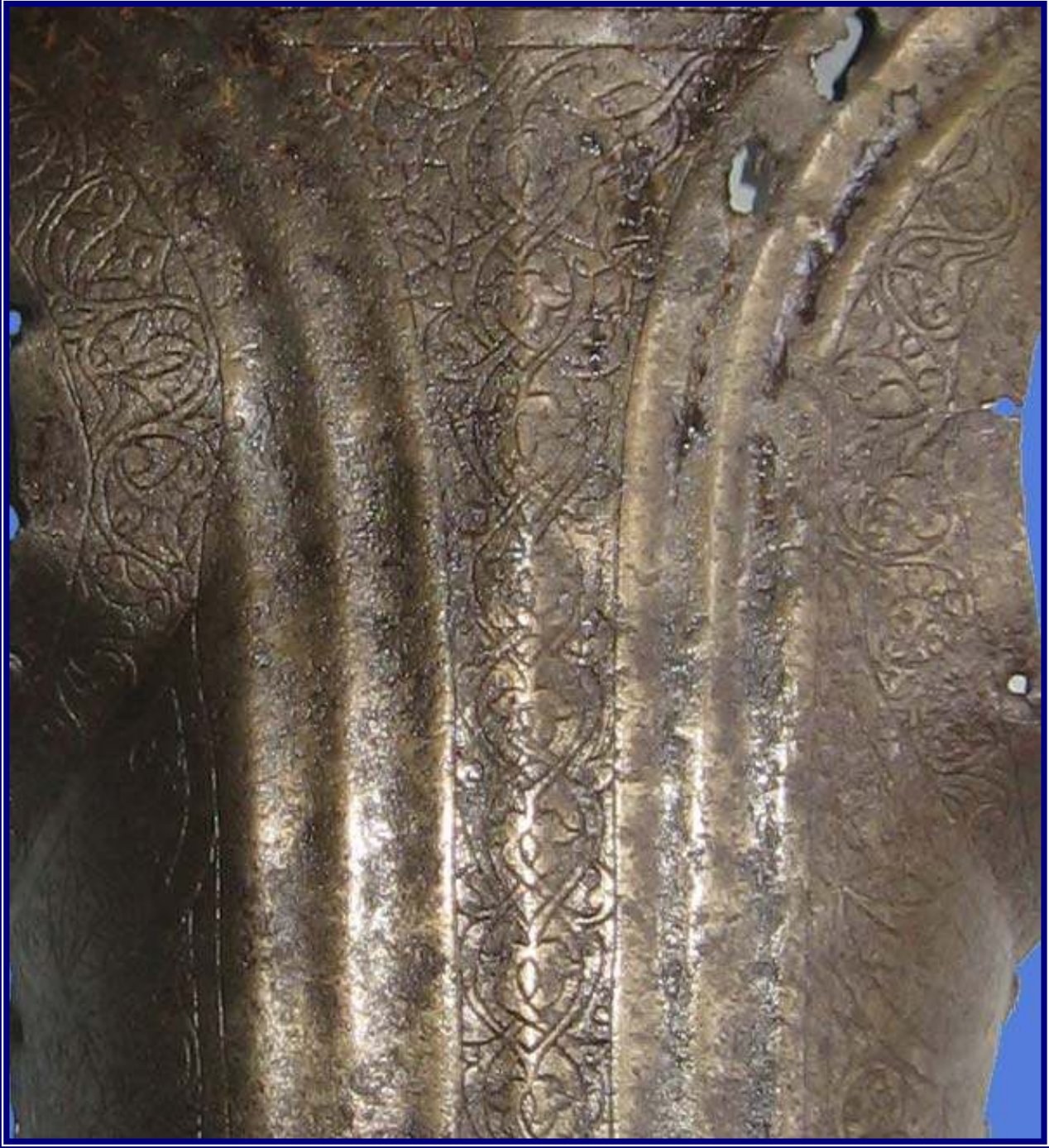
Çizim No 5: III. Murat adına yapılmış at alın zırhı (Tülin Çoruhlu'dan)

Fotoğraf No 31: III. Murat adına yapılmış at alin zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 32: III. Murat adına yapılmış at alin zırhının yazı kuşağı

Fotoğraf No 33: III. Murat adına yapılmış at alın zırhından bir kesit

KATALOG NO:	6		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:11475/3	Yeni Envanter Nu: 19	
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müze Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme, kabartma		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 55	En Geniş Yeri: 19	En Dar Yeri: 13
Motifler	Rumi, palmet		

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret zırhta, alınlık kısmını kaplayan bölümden başlayarak, burun hizasında ters verrev oluşturacak şekilde devam eden üç sıra yivli bölüm dikkati çeker.

Süsleme:

Üstten alta doğru üç bölüm halinde incelenen süslemelerin birinci bölümünü tepeden itibaren alınlık kısmı, ikinci bölümünü göz oyuklarından en alt kısma kadar giden yivli gövde kısmı oluşturur. Üçüncü bölümü ise gövdeden yivlerle ayrılan yan yüzeyler meydana getirmiştir.

Birinci bölümü oluşturan alınlık kısmında bitkisel dalların, rumi ve palmetlerle birbiri içine girerek, eşkenar dörtgen şeklini oluşturacak şekilde meydana geldiği görülür.

İkinci bölümde, tepeden itibaren, burun hizasına kadar devam eden yivli bölümler görülür. Yivlerin iç kısımları, bordür şeklinde oluşturulan bitkisel kıvrımlı bir dalın üzerinde beş yapraklı stilize çiçek motifleri ile ortadaki boş olacak şekilde düzenlenmiştir. Benzer bitkisel süsleme kompozisyonuna göz ve kulak oyuklarını çevreleyen bölümde de karşılaşılır.

Üçüncü bölümü oluşturan yan yüzeylerde, rumi ve palmetlerin iç içe girerek oluşturdukları şemseler yer almaktadır.

Teknikler:

Dövme ve kabartma teknikleri ile yapılan zırhın süsleme tekniği kazımadır. Üzerinde kalan izlerden anlaşıldığı üzere zırhın yüzeyi altın yaldız ile kaplanmıştır.

Fotoğraf No 34: At alin zirhi genel görünüş

Fotoğraf No 35: At alın zirhı arka yüzü

Fotoğraf No 36: At alın zirhından bir kesit

Fotoğraf No 37: At alın zırhından bir kesit

Fotoğraf No 38: At alın zırhından bir kesit

KATALOG NO:	7		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 14768	Yeni Envanter Nu: 57	
Tarihi	XVI. yy sonu		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“Billahi Es-Sultânu’l-Meliku’l- Ğânî zü’l-izzeh” Anlamı: “Padişahı kastederek; Allah’a andolsun, şerefli ve zengin melik sultan”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 54,5	En Geniş Yeri: 22,5	En Dar Yeri: 11
Motifler	Rumi, palmet, stilize çiçek, yarım şemse		

Genel yapı:

Tanım:

Yanak siperlik kısımları günümüze kadar ulaşmayan, ana gövdeden ibaret olan at alın zırhında, alından itibaren başlayan iki sıra yivin, göz hizasından itibaren birleşerek burun kısmına kadar gittiği görülür.

Süsleme:

Yukarıdan aşağıya doğru iki bölüm halinde incelenen süsleme kompozisyonunun birinci bölümünü alınlık kısmı, ikinci bölümü göz oyuklarından en alt kısma kadar devam eden gövde ve yan yüzeyler oluşturmuştur.

Birinci bölümde tepeden itibaren başlayan ve burun kısmına kadar devam eden karşılıklı iki sıra yivin, alın kısmında dikdörtgen kartuşlu bir yazı kuşağını çevrelemiştir. İki sıra halinde düzenlenen bu yazı kuşağı ise üstte dilimli bir yarım şemse ile birleşmiştir.

Alınlık kısmı ile dışa doğru çıkıntılı göz oyuğunun ortasında ve yivlerin üzerinde sekiz dilimli bir madalyon içerisinde; “el-Gani” (zengin) şeklinde padişaha övgü ibaresi yer almaktadır.

İkinci bölüm göz oyuğundan burun kısmına kadar devam eden gövde ve yan yüzeylerdir. Bu bölümün tam ortasında ve yivlerin üzerinde, üsttekine benzer sekiz dilimli madalyon içerisinde; “el-adl (adaletli, adil)” yazılıdır. Göz

oyuğunun hemen alt kısmında karşılıklı dilimli madalyonlar içerisinde, Rumilerin ve stilize çiçek motiflerinin oluşturduğu süsleme kompozisyonu görülür. Benzer kompozisyonlar zırhın yan kısımlarında da karşılıklı olarak uygulanmıştır. En alt kısımda dilimli yarım madalyon içerisinde yaprakların, stilize çiçek motiflerini ve rumilerin yer aldığı görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın yaldız uygulanmıştır.

Fotoğraf No 39: 7 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 40: At alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 41: At alın zırhından bir kesit

Fotoğraf No 42: At alın zırhından bir kesitler

Fotoğraf No 43: At alın zırhından bir kesit

Fotoğraf No 44: At alın zırhından bir kesit

KATALOG NO:	8		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 178		Yeni Envanter Nu: 84
Tarihi	1468 – 1496 (Sultan Ebu Nasır Kayıtbay Adına Yapılmış)		
Dönemi	Memlük		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müze Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“Huvalâhu’l-hâlık”, “izzun limevlânâ es-Sultânu’l-muzafferu eazzallahu nasrahu”, “Allah” Anlamı: “O yaratan Allah’tır”, “Efendimiz muzaffer sultan için bir (şereftir) izzettir. Allah zaferini mübarek kılsın!” , Üçüncü satırda ise “Allah”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 51	En Geniş Yeri: 20,5	En Dar Yeri: 12,5
Motifler	Bitkisel süsleme, rumi, palmet, şemse		

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret zırhın, atın baş şekline uygun olarak şekillendirildiği görülür. Göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımlar meydana getirilmiştir.

Süsleme:

Üstten alta doğru üç bölüm halinde incelenen süslemelerin birinci bölümünü tepeden itibaren alınlık kısmı, ikinci bölümünü göz oyuklarından en alt kısma kadar giden yivli gövde kısmı oluşturur. Üçüncü bölümü ise gövdeden yivlerle ayrılan yan yüzeyler meydana getirmiştir.

Birinci bölüm olan ve alınlık kısmını kaplayan eşkenar dörtgen şeklindeki bölümde üç satır Arapça kitabede, Allah'a ve padişaha övgü ibareleri yer almaktadır. Bu bölümün çevresini, üç sıra halinde tepeden

itibaren başlayarak en alt kısma kadar devam eden yivlerin çevrelediği görülür. Yivlerin üzeri, kıvrımlı bitkisel dallar ve stilize çiçeklerle kaplıdır.

İkinci bölüm, alınlığın hemen altındaki göz oyuğundan başlayarak burnun en alt kısmına kadar devam eden gövde bölümüdür. Bu bölümde, tepeden başlayarak devam eden karşılıklı üçer sıra yivler, yivlerin üst kısımlarına gelecek şekilde düzenlenmiş tam ortada ve en altta dilimli şemseler ile onların arasında kalan, yanlardan düğümlü dikdörtgen bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Okunamayan bu yazı kuşaklarından yalnız en alt şemse içerisinde bulunan yazı kuşağındaki kalan bölümde; “Amelü'l-âlim mahmûdu'z-zerd” , (Âlimin ameli (eylemi/ibadeti/işi/ davranışı) en makbul (övülmeye değer) zırhıdır” anlamı çıkarılabilir. Yazının dışında göz oyuğu dahil kalan bütün boşluklarda rumiler, bitkisel kıvrımlı dallar ve stilize çiçeklerden oluşmuş bir süsleme kompozisyonu ile karşılaşılır.

Üçüncü bölümü oluşturan zırhın yan yüzlerinde yer alan bölümlerde ise uçları palmetlerle biten dikine şemseler içerisinde ve çevresinde bitkisel dallar ve stilize yaprak ve çiçeklerin meydana getirdiği süslemeye yer verilmiştir.

Teknikler:

Dövme tekniği ile yapılan zırhın süsleme tekniği kazımadır. Yazı ve süslemenin dışında kalan bölümlerde kumlama tekniği uygulanmıştır. Üzerinde kalan izlerden, zırhın yüzeyinin altın yaldızla kaplı olduğu anlaşılır.

Fotoğraf No 45: 8 No' lu at alın zirhi

Fotoğraf No 46: At alın zırhının alınlıktaki yazı kartuşu

Fotoğraf No 47: At alın zırhındaki yazı kartuşları

Fotoğraf No 48: At alın zırhının burun kısmındaki yazı detayı

Fotoğraf No 49: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

Fotoğraf No 50: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

KATALOG NO:	9		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 9418		Yeni Envanter Nu: 208-135
Tarihi	XV- XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 50	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 10.5
Motifler			

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret zırhın, atın baş şekline uygun olarak şekillendirildiği görülür. Göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımlar meydana getirilmiştir.

Süsleme:

Üsten alta doğru iki bölüm halinde incelenen süslemelerin birinci bölümünü tepeden itibaren alınlık kısmı, ikinci bölümünü göz oyuklarından en alt kısma kadar giden yivli gövde ve yan yüzeyler oluşturur.

Birinci bölümde tepeden başlayıp alınlık kısmında eşkenar dörtgen şeklini meydana getiren karşılıklı iki sıra yivin, gövdede birleşerek burnun en alt kısmına kadar devam ettiği görülür. Alınlık kısmında yer alan Kayı damgasının dışında süslemelerin yıprandığı görülmektedir.

İkinci bölümü oluşturan gövde ve yan yüzeylerin süslemeleri de I. bölümde olduğu gibi anlaşılamamaktadır.

Teknikler:

Dövme tekniği ile yapılan zırhın süsleme tekniği kazımadır.

Fotoğraf no 51: 9 No' lu at alın zırhı

Fotoğraf No 52: At alın zırhının arka yüzü

KATALOG NO:	10		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:	Yeni Envanter Nu:	104
	24145		
Tarihi	XVI. yy sonu		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli:	Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“Nasrun minallahi ve fethun garib ve beşşiri'l-mü'(minin), Saff Suresi'nin 13. ayeti Anlamı: “Zafer Allah'tandır ve fetih yakındır; mü'minleri müjdele!”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 57	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 10
Motifler	Rumi, palmet, kıvrım dal, şemse		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru alınlık, gövde ve yan yüzeyler olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümü oluşturan alınlık kısmının ortasında ters palmet motifli bir sorguç yuvası bulunmaktadır. Sorguç yuvasının iki yanında ise rumi ve palmet kompozisyonundan oluşan birer şemse motifi görülmektedir. Göz oyuğu ile tepe kısmının yanlarında kalan bölümlerde de rumilerin yer aldığı rozet çiçeği motifi kullanılmıştır.

İkinci bölüm, göz oyuğundan itibaren en alt kısma kadar devam eden bölümdür. Bu bölümde, burundan alna kadar uzanan kabartma bir oluk, göz oyuğu ile alın kısmında kalan eşkenar dörtgen şeklinde bir kartuşla birleşmiştir. Kabartma kartuşta, Kur'an'da yer alan Saff Suresinin 13. Ayeti işlenmiştir. Yazının alt ve üst kısmında rumi ve palmetlerin birleşmesi ile oluşmuş motif bulunur. Kartuşun alt kısmında Kayı damgasının vurulduğu görülür.

Üçüncü bölümde göz oyuğunun altından başlayarak burna kadar devam eden iki yan yüzeyde kıvrımlı bitkisel dalların birleştiği rumi ve palmet motiflerinin birbiri içine girerek tekrarlandığı bir kompozisyonla karşılaşılır.

Teknikler:

Motif konturları kazıma, motif içleri kumlama tekniği ile süslenmiştir. Yapılış tekniği perçin ve kabartma olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 53: 10 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 54: At alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 55: At alın zırhının arka yüzeyinden detay

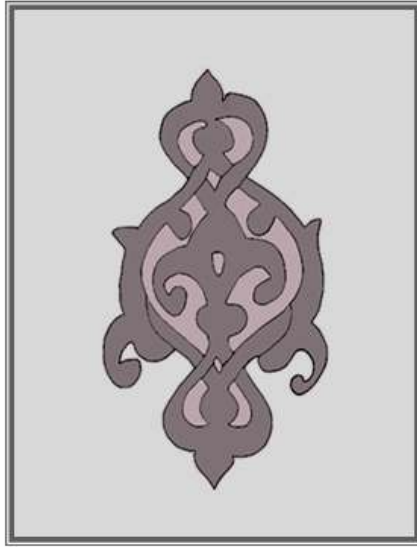
Fotoğraf No 56: At alın zırhı alınlık yazı kartuşu

Çizim No 6: At alın zırhı alınlık yazı kartuşu

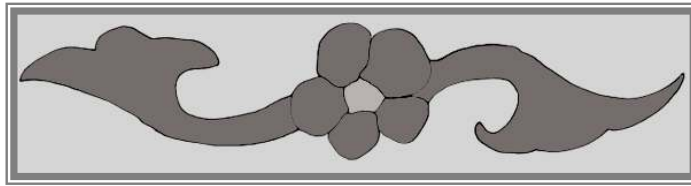
Fotoğraf No 57: At alin zırhının süslemelerinden detay

Çizim No 7: At alin zırhı süsleme detayı

Fotoğraf No 58: At alın zırhının süslemelerinden

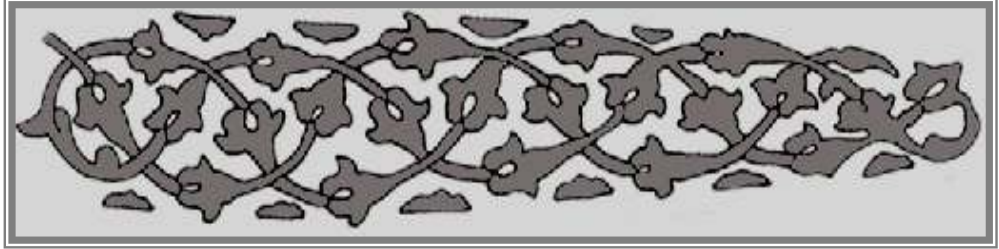
Çizim No 8: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

Fotoğraf No 59: At alın zırhından detay

Fotoğraf No 60: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 9: Yan yüzey detay

KATALOG NO:	11		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7165		Yeni Envanter Nu: 127
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Okunuşu	“el-İzzu'd-daim”		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 56	En Geniş Yeri: 21,5	En Dar Yeri: 10
Motifler	Rumi, palmet, rozet çiçeği, yıldız çiçeği, dilimli zikzaklar		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru alınlık, gövde ve yan yüzeyler olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümü oluşturan alınlık kısmının ortasında ters palmet motifli bir sorguç yuvası bulunmaktadır. Sorguç yuvasının iki yanında ise rumi ve palmetlerin iç içe girerek oluşturdukları birer şemse motifi görülmektedir. Göz oyuğu ile tepe kısmının yan yüzeyleri, rozet çiçeklerine birleşmiş rumilerin yer aldığı motiflerle süslenmiştir. Alınlığın sağ tarafına Kayı silah damgası vurulmuştur.

İkinci bölümde, burundan alna kadar uzanan kabartma oluk, alın kısmı ile göz oyukları arasında kalan bölümde, kabartma olan eşkenar dörtgen şeklindeki bir form ile birleşir. Bu kabartma formun çevresini zikzaklı bir bordürün çevrelediği görülür. Ortasındaki eşkenar dörtgen biçimli kitabe kartuşunda, “el-İzzu'd-daim (şerefle daimi kalıcı veya sürekli kalıcı) yazısı okunmaktadır.

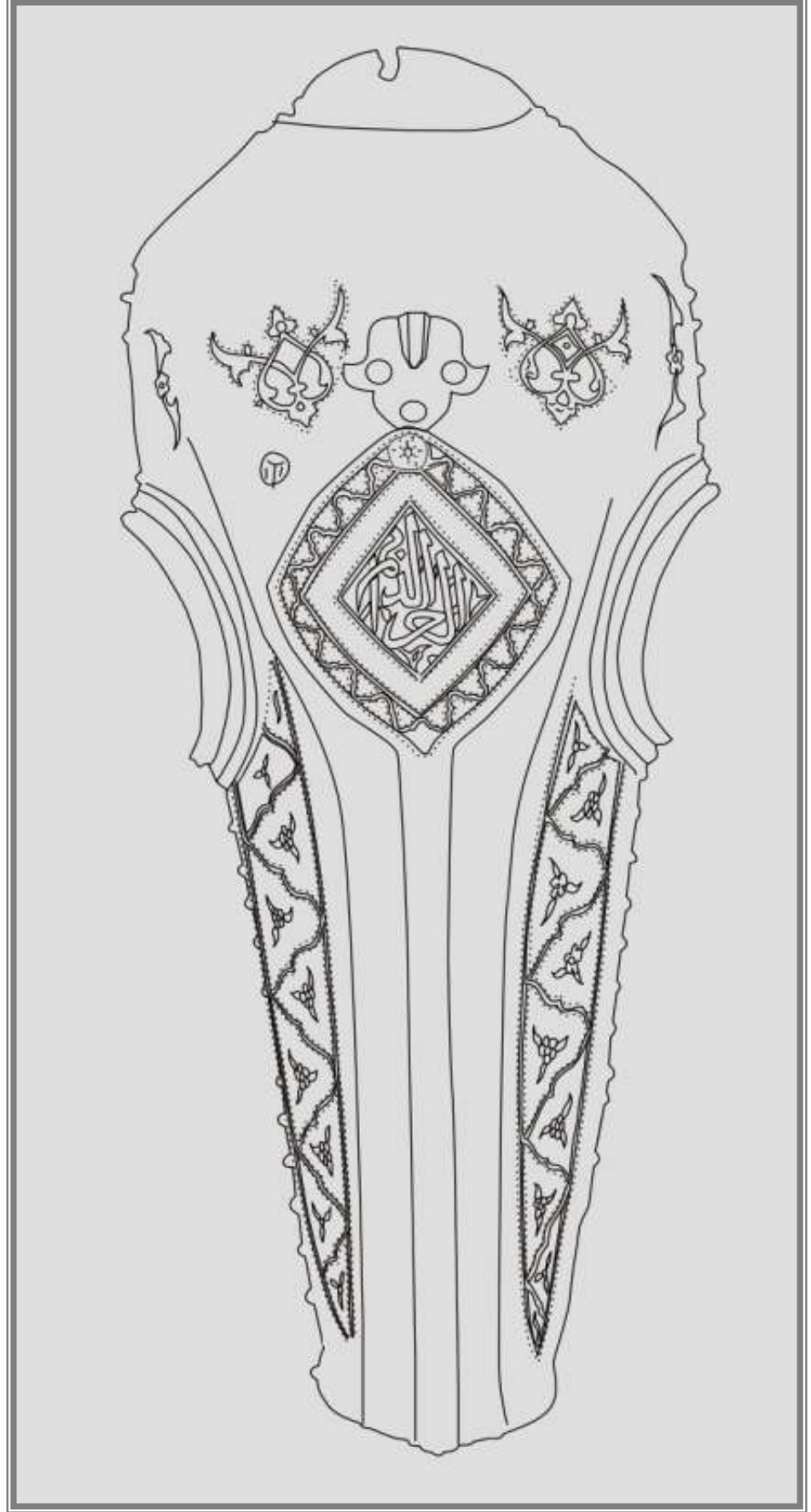
Üçüncü bölümü oluşturan burunluğun iki yan kısmında, dilimli zikzaklar içinde beş yapraklı yıldız çiçeklerinin tekrarlanarak kullanıldığı görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve peręin olup süslemelerde kazıma ve kumlama tekniklerinin yanı sıra tüm yüzey tombaklanmıştır.

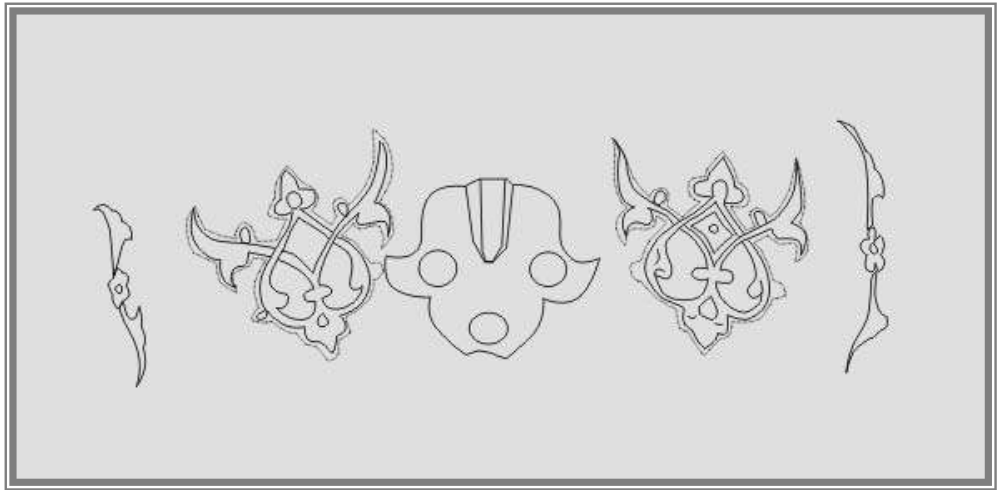
Fotoğraf No 61: 11 No' lu at alın zırhı genel görünüş

Çizim No 10: 11 No' lu at alin zırhı (Tuğçe Yurtsal)

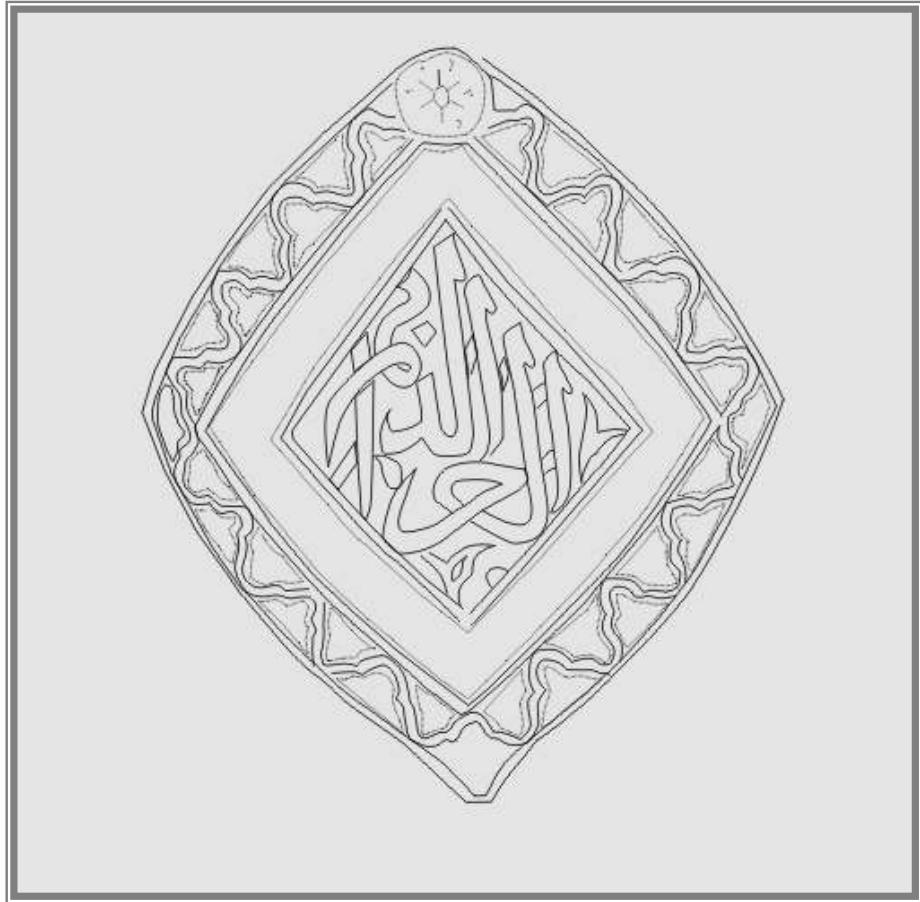
Fotoğraf No 62: At alin zırhının arka yüzeyi

Çizim No 11: At alin zırhı süslemeden detay

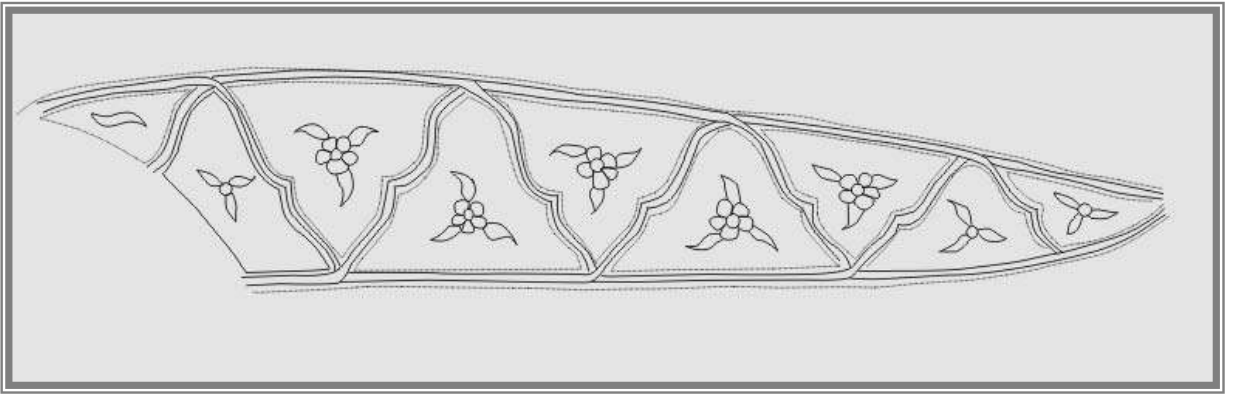
Fotoğraf No 63: At alin zırhı alınlık yazı kartuşu

Çizim No 12: At alin zırhı yazı kartuşu

Fotoğraf No 64: At alin zırhı yan yüzeyinden detay

Çizim No 13: At alin zırhı yan yüzeyinden detay

KATALOG NO:	12		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 8360		Yeni Envanter Nu: 132
Tarihi	XVI. yy sonu – XVII. yy başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 55,5	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 13
Motifler	Rumi, palmet, lale, hatayi, stilize çiçek, kıvrım dal, geometrik şekil, balık pulu		

Tanım:

Genel yapı:

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Burundan alına doğru uzanan kabartma oluk, yukarıda kabartma oval bir form oluşturur.

Süsleme:

Üstten alta doğru iki bölüm halinde incelenen süsleme kompozisyonunun birinci bölümünü tepelik ve alınlık kısmı, ikinci bölümünü yan yüzeylerde yer alan süslemeler oluşturmuştur.

Birinci bölümdeki tepelik kısmının tam ortasında bir kısmı deforme olmuş zencirek motifi ile onun iki yanında küçük iki rozet çiçeği ve karşılıklı olarak yerleştirilmiş palmetlerin oluşturduğu iki zencirek motifi vardır. Göz oyuğunun üstündeki bölümde ikişer adet karşılıklı stilize çiçek motifleri işlenmiştir. Göz oyuğunu çevreleyen ince bordür içinde balık pulu motifi ile karşılaşılır.

Aynı bölümde incelenen alın kısmında, çevresi zikzaklardan oluşmuş ince bir bordür ile çerçevelenmiş kabartma oval bölüm, alından burna doğru uzanan kabartma bir oluk ile birleşir. Kabartma oval bölümün ortasında ters palmet motifli bir sorguç yuvası yer alır. Sorguç yuvasının altında, içi kıvrım dal ve rumilerle dolgulanmış baklava motifi görülür. Bu motifin iki yanında, lale motifleri ile sonlanan bitkisel dal üzerinde hatayi motifleri işlenmiştir.

İkinci bölümü oluşturan tepeliğin yanlarına bakan kısımları, ortadaki kabartma oluk ile birbirlerinden ayrılmıştır. Bu bölümlerde, kıvrım dal ve rumilerin spiral şekilde birbirlerinin içlerine girerek oluşturdukları kompozisyon, iki bölümlü şekilde devam etmiştir.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve perçindir. Süslemelerde kazıma ve kumlama teknikleri kullanılmış olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 65: 12 No' lu at alin zirhi

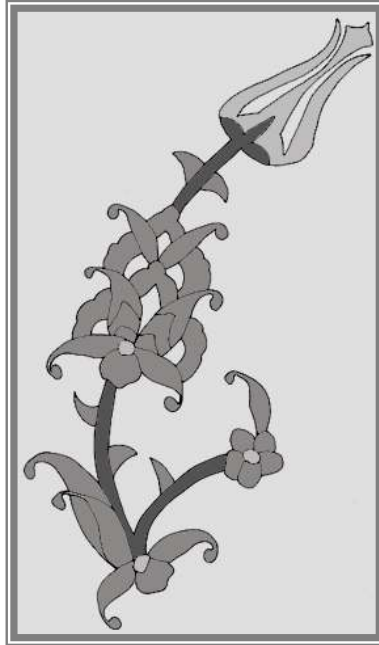
Fotoğraf No 66: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 67: At alın zırhının tepeliğinden detay

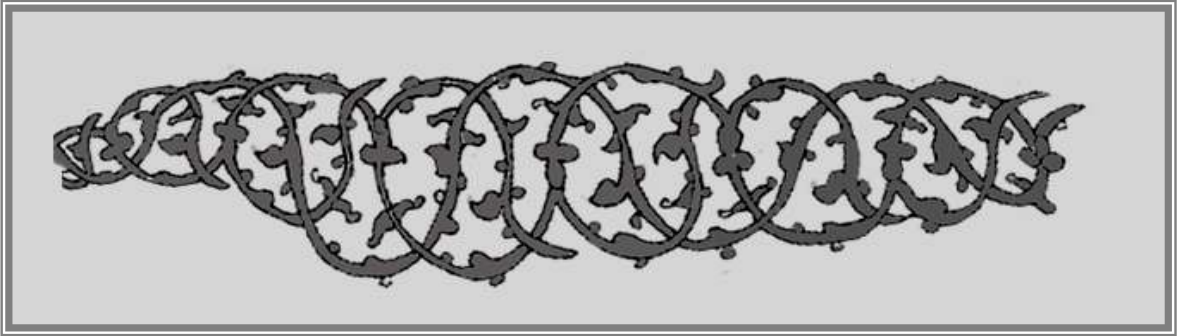
Fotoğraf No 68: At alin zırhından detay

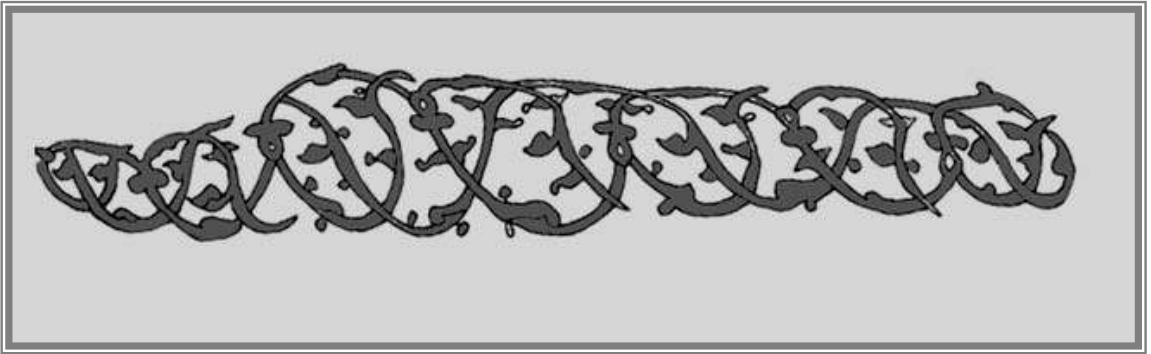
Çizim No 14: At alin zırhı süslemeden detay

Fotoğraf No 69: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 15: At alin zırhının yan yüzey süsleme detayı

Çizim No 16: At alin zırhının yan yüzey süsleme detayı

KATALOG NO:	13		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7158		Yeni Envanter Nu: 121
Tarihi	XVI. yy sonu -XVII. yy. başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 58,5	En Geniş Yeri: 20,5	En Dar Yeri: 13,5
Motifler	Çin bulutu, lale, yıldız çiçekleri, rozet çiçeği		

Tanım:

Genel yapı:

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Burundan alna kadar uzanan kabartma oluk, alın kısmında yine kabartma olarak oval bir form oluşturur. Üzerinde ters palmet motifli sorguç yuvası yer alır.

Süsleme:

Yukarıdan aşağıya doğru dört bölüm halinde incelenen süsleme kompozisyonu, tepelik, göz oyuğu ile tepelik arasında kalan yan bölümler, alınlık ve gövdenin yan yüzeyleri şeklinde incelenmiştir.

Birinci bölüm tepelik bölümüdür. Bu bölümün üzerinde, bitkisel dallara yerleştirilmiş nergis çiçekleri ile karşılaşılır.

İkinci bölüm olan göz oyuğu ile tepelik arasında kalan yüzeylerde stilize çiçek motifleri ile Çin bulutu motifinin kullanıldığı görülür.

Üçüncü bölümü oluşturan alın kısmında kabartma oval bir form bulunmaktadır. Bu kabartma form, burna kadar devam eden oluk şeklindeki kabartma yivle son bulur. Tepeliği oluşturan bu formun yüzeyinde sonradan perçinlenen sorguç yuvasının altında kalmış lale ve etrafı nergis çiçekleri ile bezeli bitkisel dallar ile süslüdür.

Dördüncü bölümü oluşturan burunluğun iki yan kısmında ise, iki ayrı kompozisyon ile karşılaşılır. Bu kompozisyonlar, Çin bulutu şeklindeki

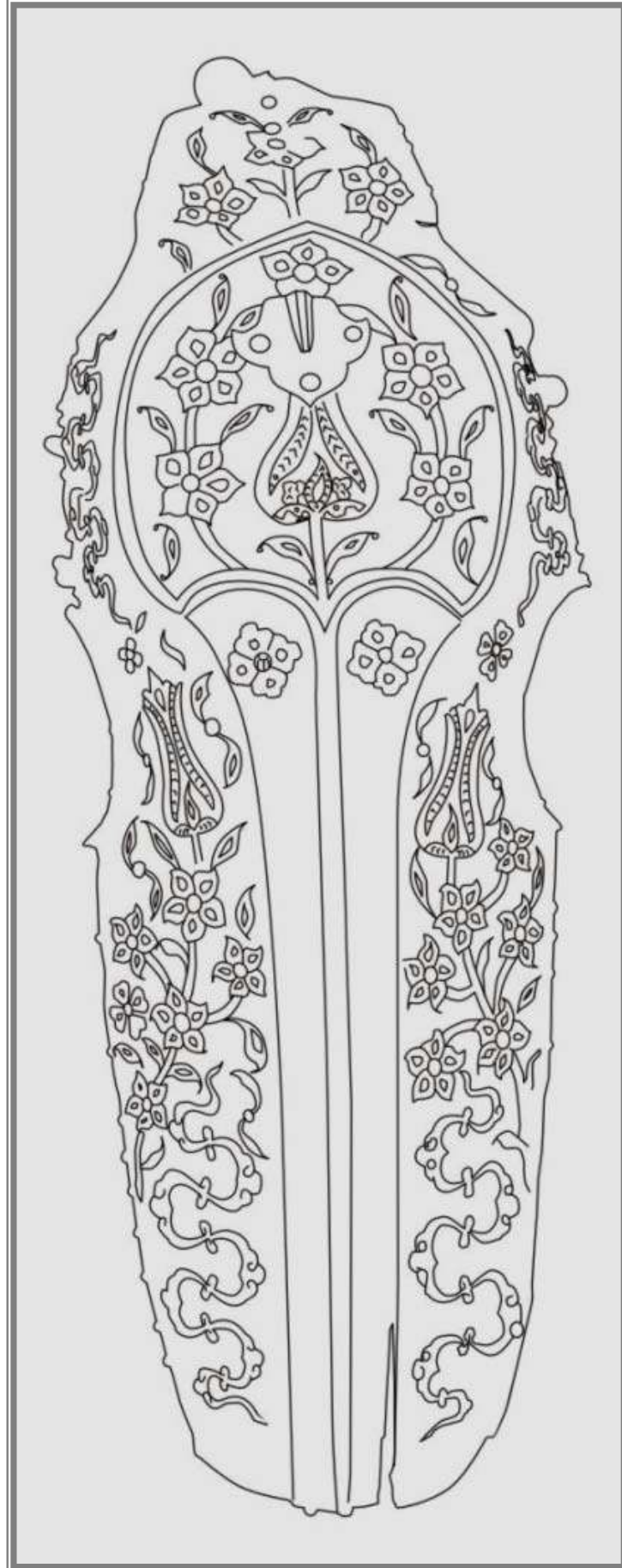
süsleme ile üst bölümde, uçları lale motifleri ile biten bitkisel dallar üzerinde nergis çiçekleri vardır. Kayı damgası, alınlığın hemen altında, kabartma oluğun iki yan tarafında yer alan iki rozet çiçeğinden birisinin iç kısmına vurulmuştur.

Teknikler:

Yapılış tekniği; kabartma ve perçin olup süslemelerde, motiflerin iç kısımlarında kumlama, konturda kazıma teknikleri uygulanmış olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

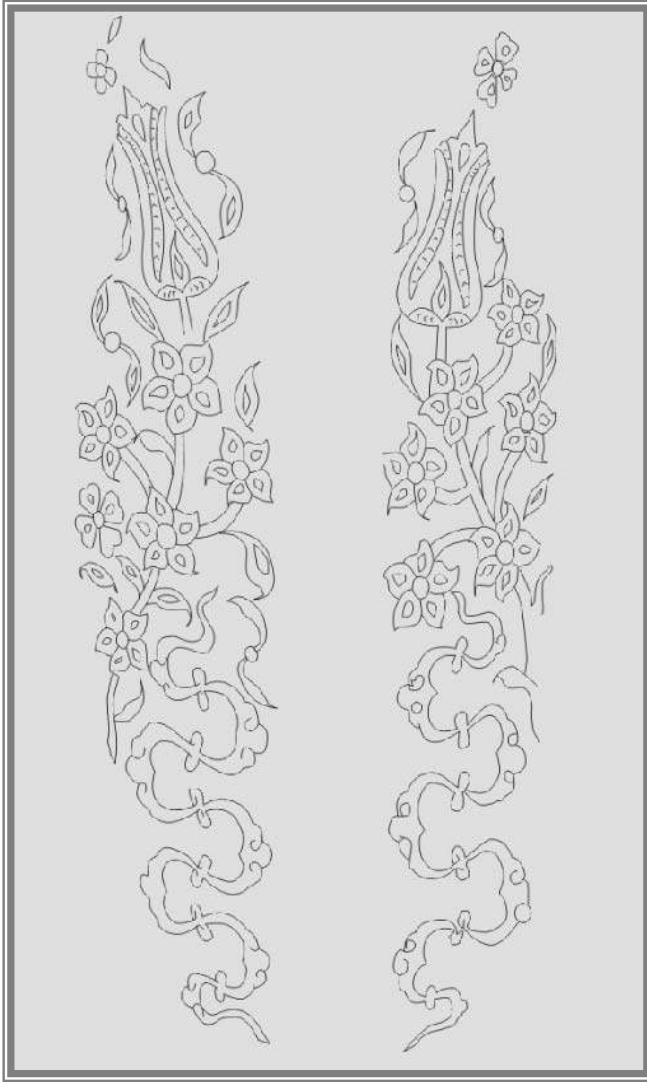
Fotoğraf No 70: 13 No' lu at alin zirhi

Çizim No 17: 13 No' lu at alın zırhı genel görünüş (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 71: At alin zırhının arka yüzeyi

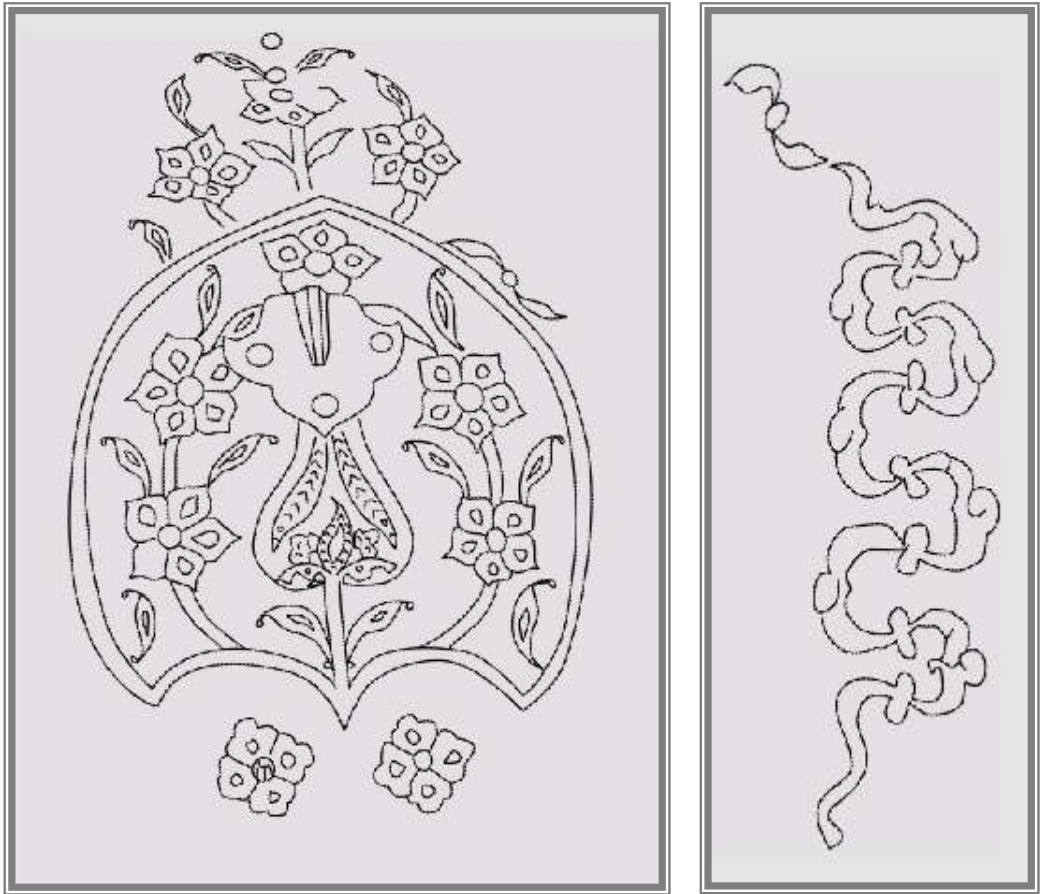

Fotoğraf No 72: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 18: At alin zırhının yan yüzey süsleme detayı

Fotoğraf No 73: At alin zırhının alınlık bölümünden detay

Çizim No 19: At alin zırhı süsleme detayları

KATALOG NO:	14		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 14894	Yeni Envanter Nu: 65	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy Başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	“ve’l-Cihadu fillahi ale’l-izzeti” Anlamı: “ Allah uğrunda (yolunda) izzetle cihat” şeklindedir.		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 59	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 13
Motifler	Lale, dört yapraklı yonca, stilize çiçek, bitkisel dal, yaprak		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibarettir ve kendinden tepeliklidir. Alın kısmındaki daire şeklindeki kabartma bir formun üzerinde, ortada ters palmet biçimli bir sorguç yuvası bulunur.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya tepelik, alınlık ve yan yüzeyler olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Birinci bölüm olan tepelik bölümünde yapraklarla sonlanan bitkisel dallar ile dört yapraklı yonca motifi ve stilize çiçek motiflerine yer verilmiştir.

İkinci bölümü oluşturan alın kısmındaki daire şeklindeki kabartma formda yer alan madalyon içerisinde yazı kitabesi vardır. Yazının alt ucunda rumilerden oluşmuş bir şemse bulunur. Sol tarafta Kayı damgası görülür. Bir kısmı sorguç yuvasının altında kalmış ve madalyon içerisindeki yazının iki yanında, içlerinde stilize çiçeklerin de yer aldığı bitkisel bir dal ile birleşen lale motifleri işlenmiştir.

Üçüncü bölümü, alınlığı oluşturan daire şeklindeki kabartma form ile birleşik şekilde yapılmış kabartma oluğun birbirinden ayırdığı yan yüzeyler

oluşturur. İki yan bölümde bir dal üzerine yerleştirilmiş karşılıklı çiçek motifleri ve yapraklar ile devam eden kompozisyon en üstte bir lale ile sonlanmıştır.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve perçindir. Süslemelerde; yazı madalyonunda zemin, diğer bölümlerde motif içleri kumlanmıştır. Motiflerin konturları kazıma olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

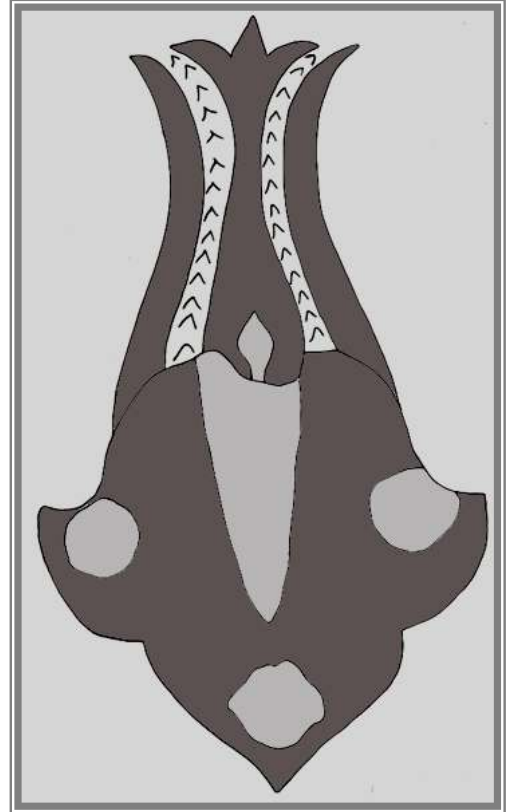
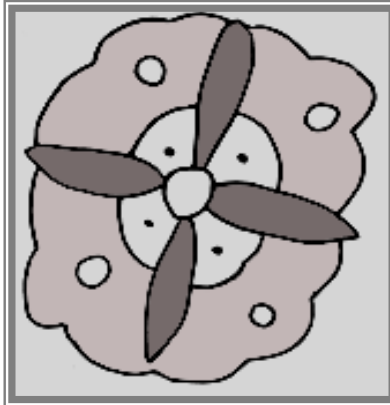
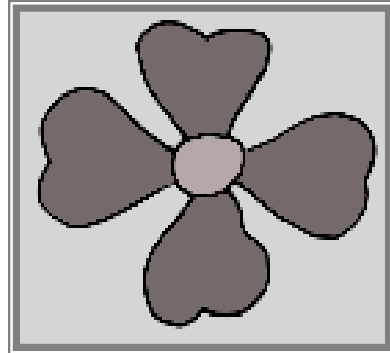
Fotoğraf No 74: 14 No' lu at alin zirhi

Çizim No 20: 14 No' lu at alın zırhı (Tülin Çoruhlu)

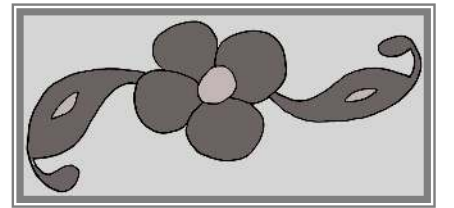
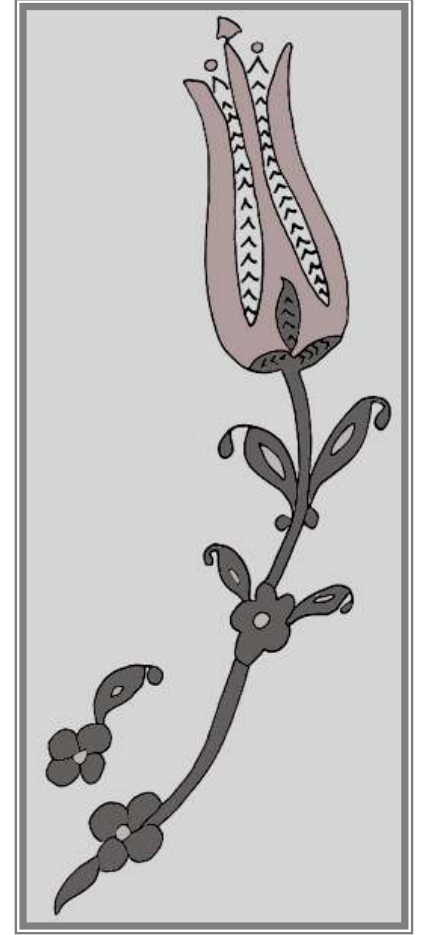
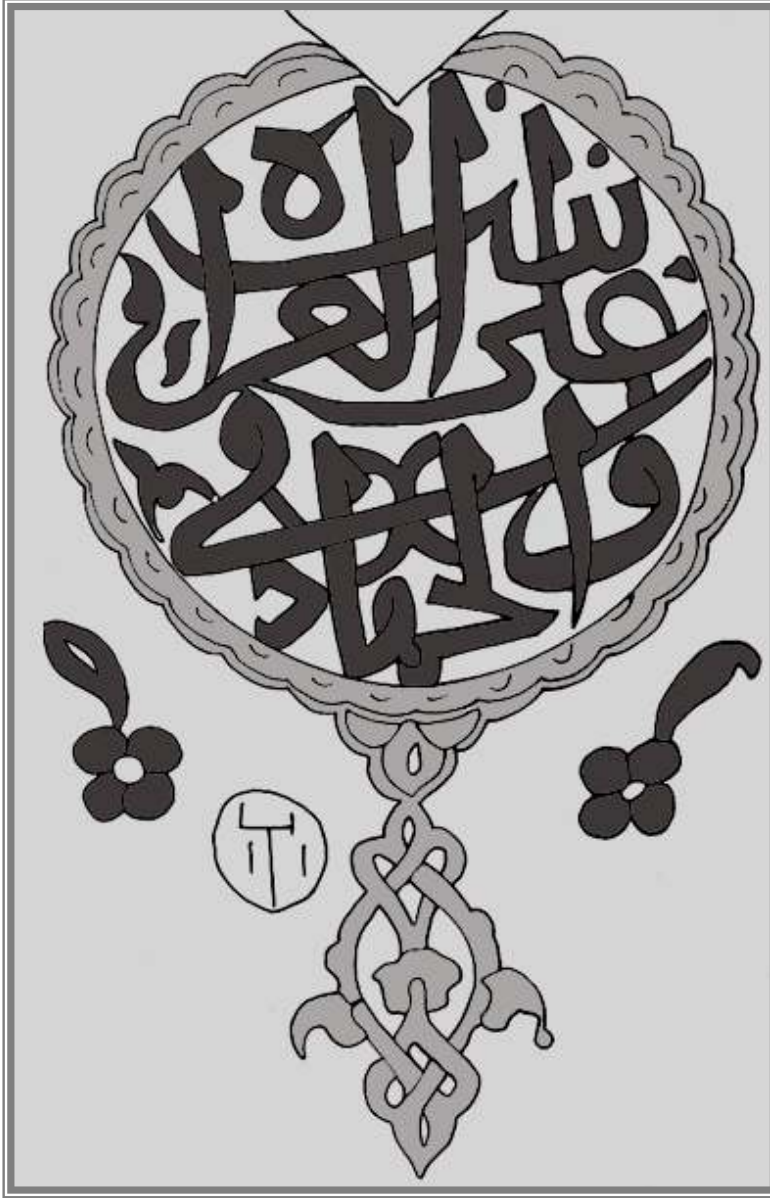
Fotoğraf No 75: At aln zırhının arka yüzeyi

Çizim No 21: At aln zırhı süsleme detayları

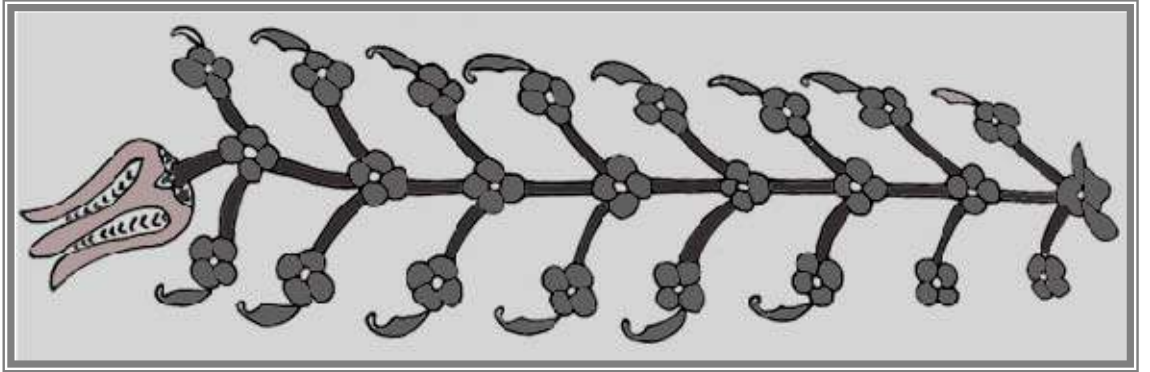
Fotoğraf No 76: At alin zırhının alınlık bölümünden detay

Çizim No 22: At alın zırhı süsleme detayları

Fotoğraf No 77: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 23: At alin zırhı süsleme detayı

KATALOG NO:	15		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 8358	Yeni Envanter Nu: 130	
Tarihi	XVI. yy sonu – XVII. yy başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müze Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 59	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 12,5
Motifler	Stilize (hançer) yaprak, hatayi çiçekleri, lale, rumi, palmet		

Tanım:

Genel yapı:

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Tepeliği orijinal olmayıp sonradan perçinlenmiştir. Burundan yukarı uzanan kabartma oluk, alın kısmında büyükçe bir oval oluşturur. Oval kısmın ortasında ters palmet motifli bir sorguç yuvası bulunur.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru alınlık ve yan yüzeyler olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümü oluşturan alınlıktaki oval kısmın üzeri lale, rumi ve palmetler, hatayiler, yapraklı bitkisel dallar ve stilize çiçek motifleri ile dolgulanmıştır. Kayı damgası sorguç yuvasının hemen altındadır. Alınlığın yan kısımlarında, ikişer adet dört yapraklı yonca motifine yer verilmiştir.

İkinci bölüm olan ve burunluk ve alınlık arasında kalan iki yan yüzeyde ise bitkisel dallarla birbirine birleştirilmiş, kenarları dilimli hançer yapraklarından ve hatayi çiçeklerinden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme, perçin ve kabartma olup motifler kazıma ve kumlama teknikleri ile işlenmiştir. Zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 78: 15 No' lu at alin zirhi

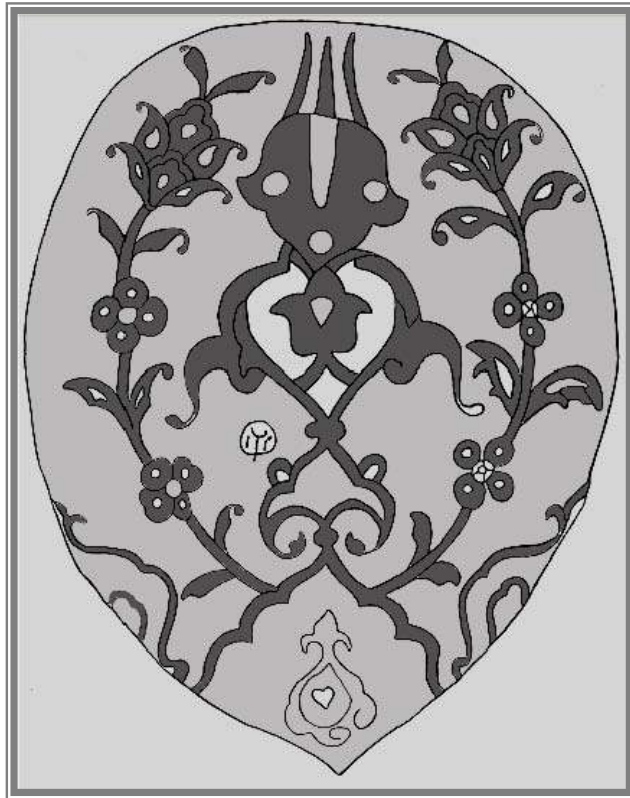
Fotoğraf No 79: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 80: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

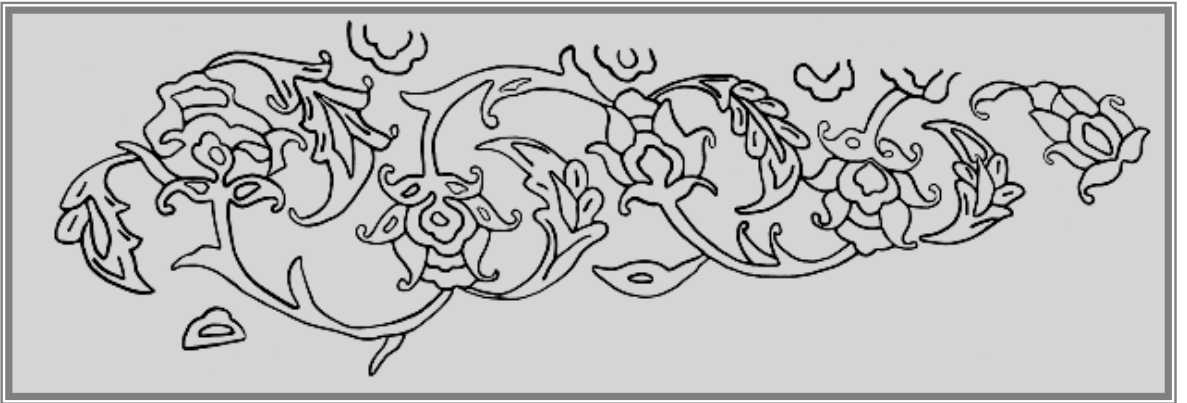
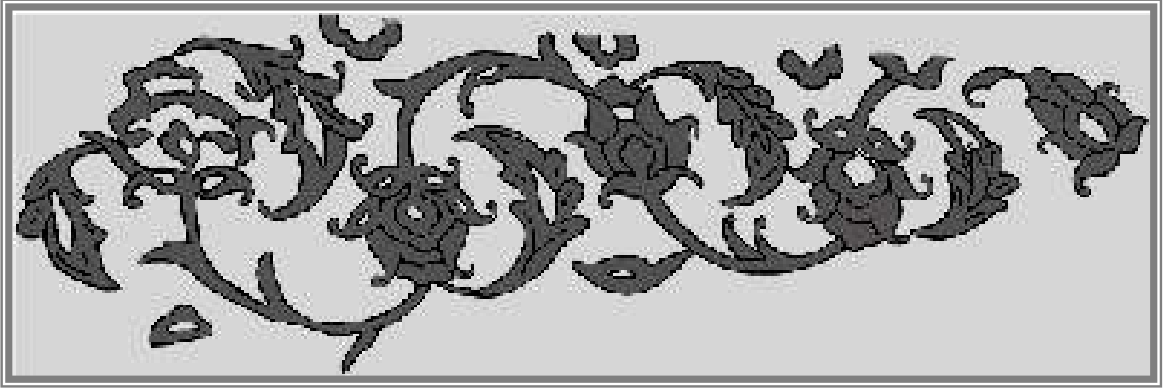
Fotoğraf No 81: At alin zırhının alınlık bölümünden detay

Çizim No24: At alin zırhı süsleme detayı

Fotoğraf No 82: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 25: At alin zırhının yan yüzey süsleme detayı

KATALOG NO:	16		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:14893	Yeni Envanter Nu:64	
Tarihi	XVI. yy. sonu –XVII. yy. başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır		
Yapılış Tekniği	Dövme, perçin, kabartma		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, tombak		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 58	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 10
Motifler	Rumi, palmet, dilimli madalyon, şemse, rozet çiçekler		

Tanım:

Genel yapı:

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Ortada yer alan alın bölgesinin etrafını, alt kısımdan başlayan kabartma şeklindeki yivin dolandığı görülür.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru alınlık ve gövdenin yan yüzeyleri olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümü oluşturan alınlık kısmını, burundan itibaren başlayan kabartma oluğun birleştiği yine kabartma oval bir bölüm meydana getirmektedir. Alınlığı oluşturan ve oval bölümün kenarlarını dolanan bordür içerisinde, zikzaklardan oluşmuş geometrik bir süsleme ile karşılaşılır. Alınlığın yanlarında, kenarları palmetlerle sonlanmış boyuna dilimli madalyon şeklindeki yarım şemseler bulunmaktadır. Şemselerin içleri rumilerle sonlanan bitkisel dallarla süslenmiştir. Altı yapraklı ve uçları kıvrık yıldız çiçekleri karşılıklı olarak yer almıştır. Sağda yer alan Kayı damgasının hemen yanındaki dilimli madalyon içerisinde de rumilerin meydana getirdiği bitkisel süsleme kompozisyonu görülür.

Aynı bölümün içerisinde ve ortasında kabarık ters kalp şeklinde bir başka bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün de iç kısmı, rumi ve palmetlerden

oluşturmuştur. Onun hemen üst kısmında ters palmet şeklinde bir sorguç yuvası ile karşılaşılır.

İkinci bölümü oluşturan ve tam ortadan oluk şeklindeki kabartma yivle birbirinden ayrılan gövdenin yan yüzeylerinde, yarım ve tam madalyonlar içerisinde birbiri içerisine girmiş rumi ve palmet motifleri yer alır. Dilimli madalyonlar şeklinde oluşturulan bu şemselerin alt ve üst bölümlerinde palmetlerle sonlandığı görülür.

Teknikler:

Kazıma tekniği ile yapılan motiflerin aralarında kalan bölümlerde kumlama tekniği uygulanmıştır.

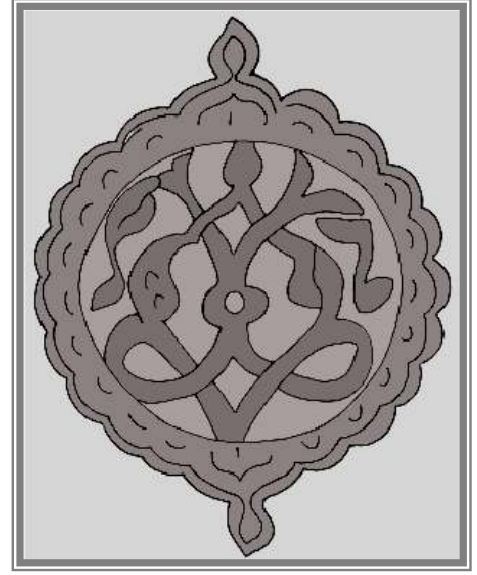
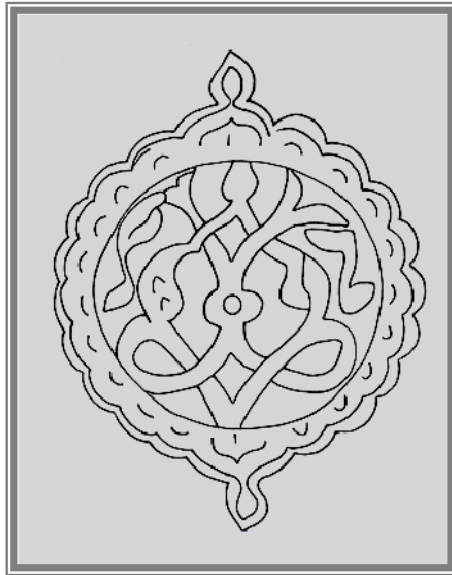
Yapılış tekniği perçin ve kabartma olup süslemelerde motif konturu kazıma, zemin kumlama tekniğidir. Zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

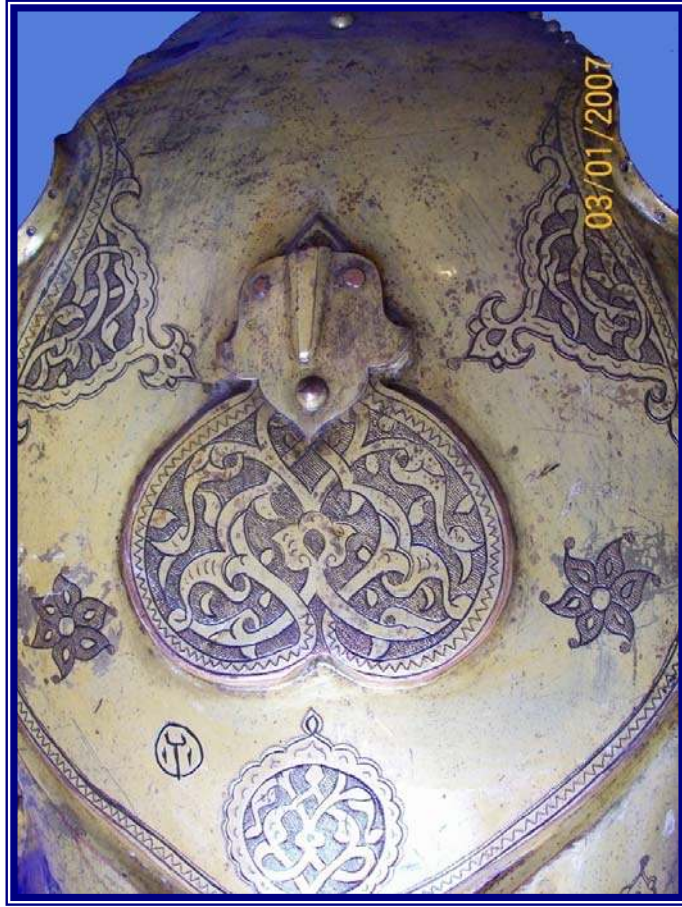
Fotoğraf No 83: 16 No' lu at alin zırhı

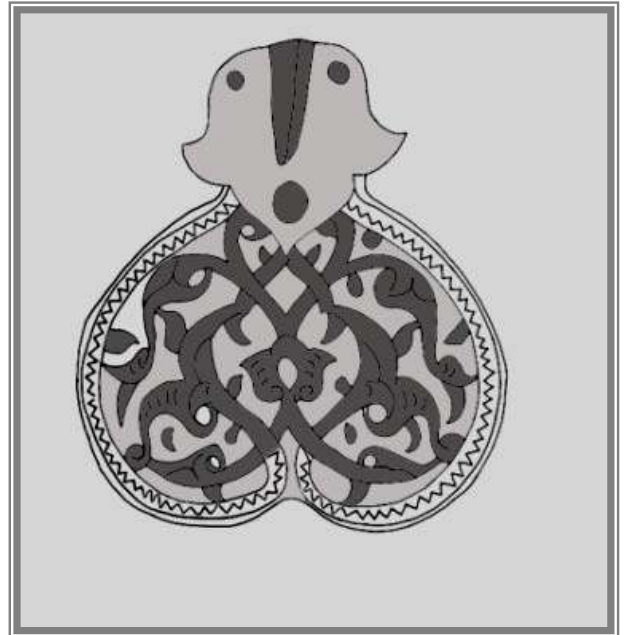
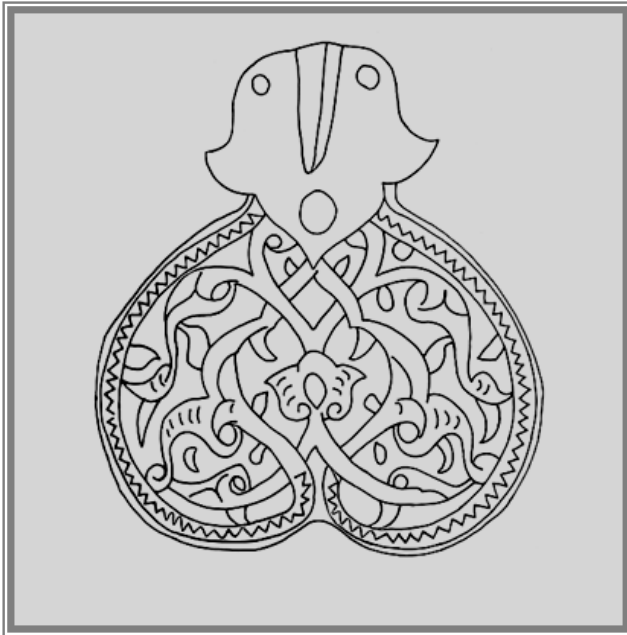
Fotoğraf No 84: At alin zırhının arka yüzeyi

Çizim No 26: At alin zırhı süsleme detayı

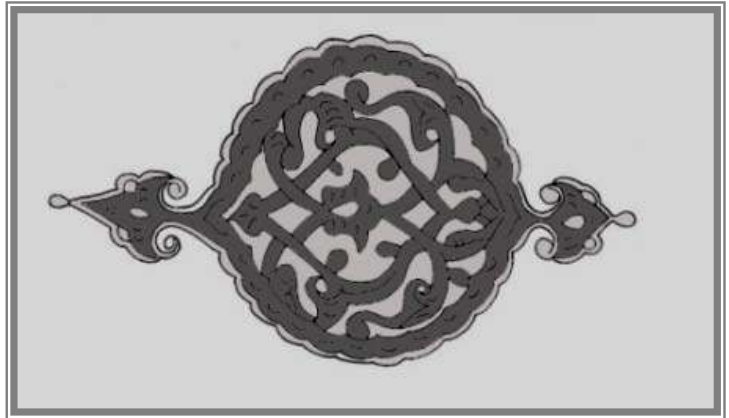
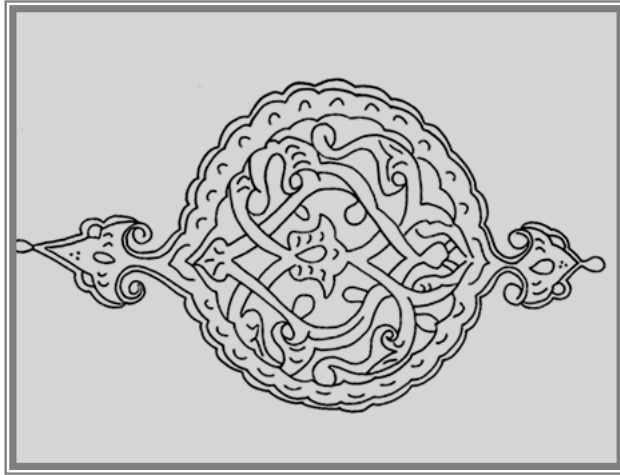
Fotoğraf No 85: At alin zırhının alınlık bölümünden detay

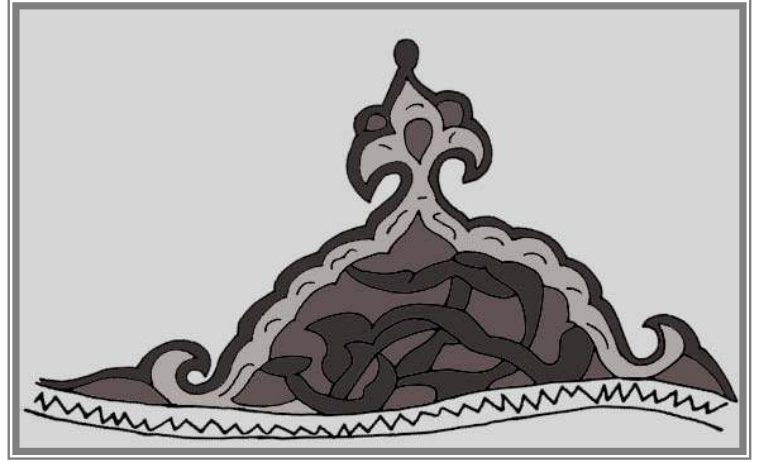
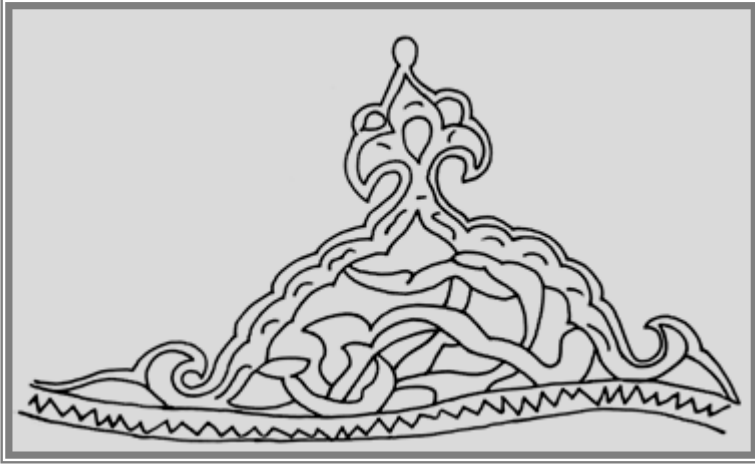
Çizim No 27: At alin zırhı süsleme detayı

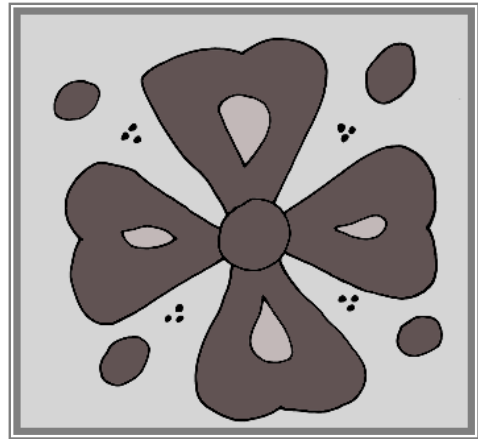
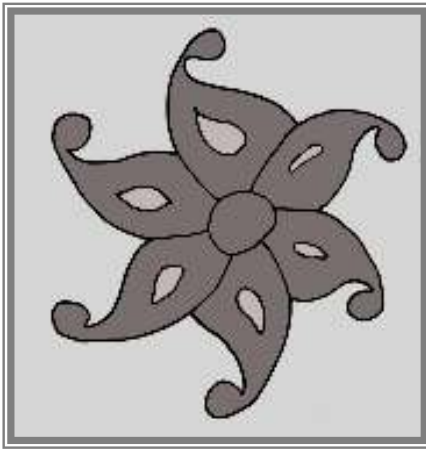
Fotoğraf No 86: At alın zirhından detay

Çizim No 28: At alın zirhi süsleme detayı

Çizim No 29: At alın zırhı süsleme detayı

Çizim No 30: At alın zırhı süsleme detayları

KATALOG NO:	17		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7166	Yeni Envanter Nu: 128	
Tarihi	XVI. yy sonu- XVII. yy başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 57	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 10
Motifler	Selvi ağacı, lale, rumi, palmet, rozet ve yıldız çiçekleri		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya dört bölüm halinde ele alınmıştır.

Birinci bölüm, alın kısmıdır. Alın kısmının üzerinde ters palmet motifli sorguç yuvası bulunur. Sorguç yuvasının iki yan kısmında rumi ve palmetlerin düğüm motifleriyle birleşmesinden oluşmuş birer şemse yer alır. Yine aynı bölümün kenarlarında rozet çiçeği ve rumilerden oluşan süslemeler göze çarpar.

İkinci bölüm, alınlıkla göz hizası arasında kalan kabartma hilal şeklindeki bölümdür. Kabartma hilalin tam ortasında içinde balık pulu şeklindeki süslemesi ile bir selvi motifi, onun iki yanında birer sap üzerinde laleler ve yanlarda birer yapraklı rozet çiçeklerine yer verilmiştir. Motiflerin üzerinde kumlama tekniğinin uygulandığı görülür. Soldaki lalenin yanında Kayı silah damgası yer alır.

Üçüncü bölüm, göz hizasının altından burna kadar devam eden gövde kısmıdır. Bu bölüm birbirine bağımlı şemselerle dilimlenmiş, içlerine beş yapraklı yıldız çiçekleri yerleştirilmiştir.

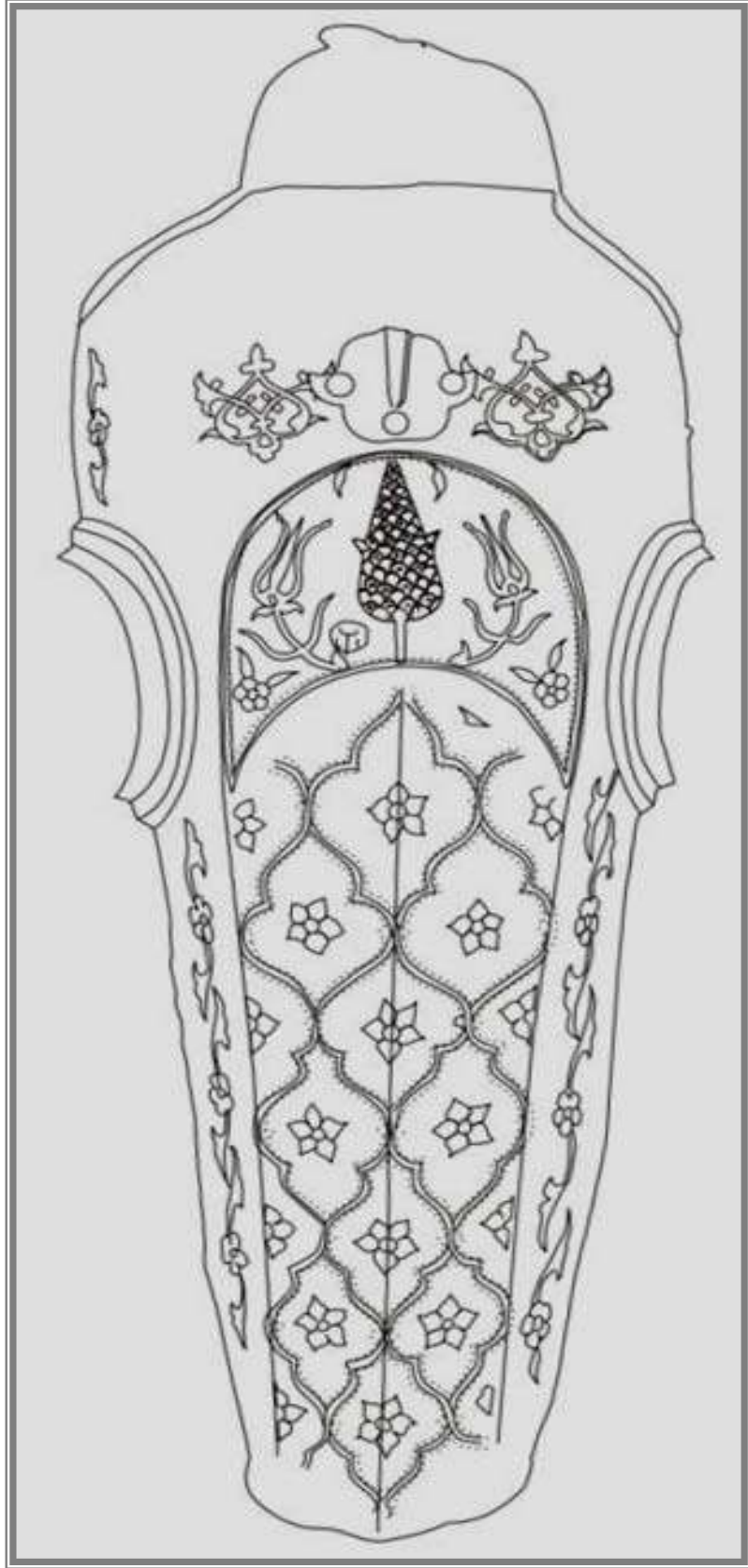
Dördüncü bölüm olan yan bölümlerde ise rumi ve çiçek motifleri üçlü olarak tekrarlanmıştır.

Teknikler:

Yapım teknikleri dövme ve perçindir. Süsleme teknikleri ise kazıma ve kumlama olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 87: 17 No' lu at alin zirhi

Çizim No 31: 17 No' lu at alın zırhı (Tuğçe Yurtsal)

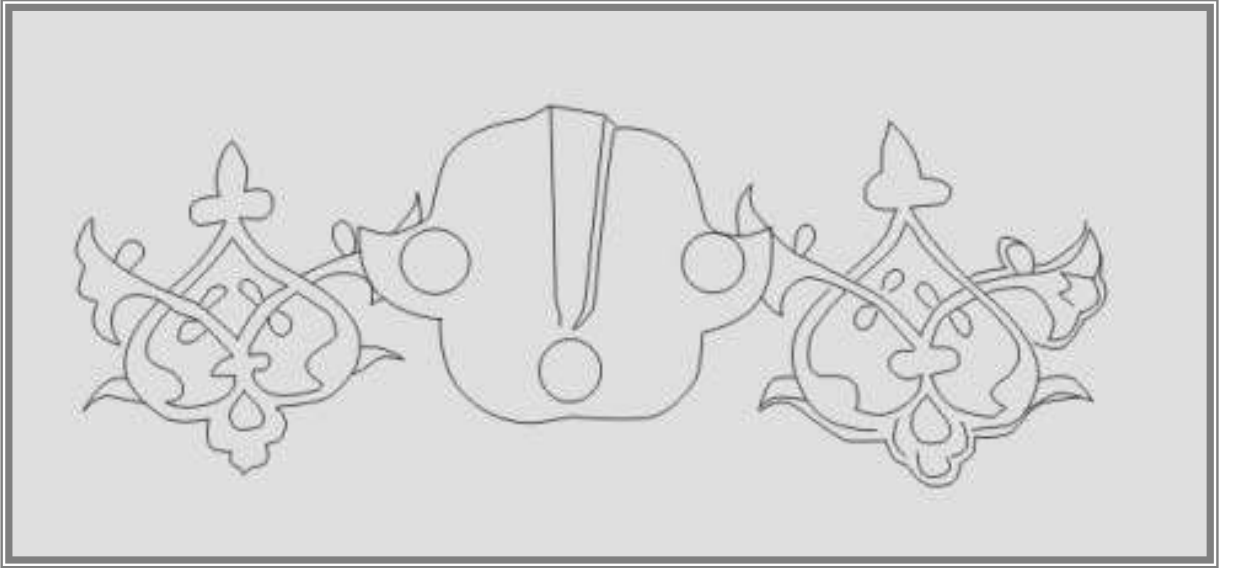
Fotoğraf No 88: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 89: At alın zırhının süslemelerinden detay

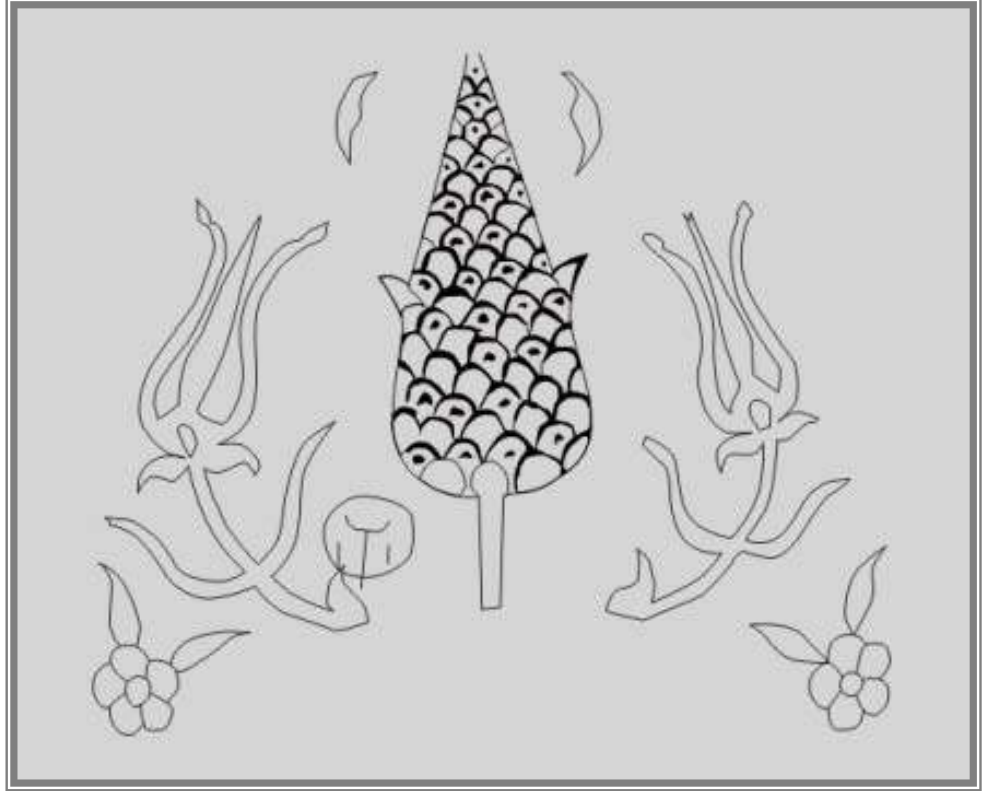
Fotoğraf No 90: At alin zırhı süslemelerinden detay

Çizim No 32: At alin zırhı süsleme detayı

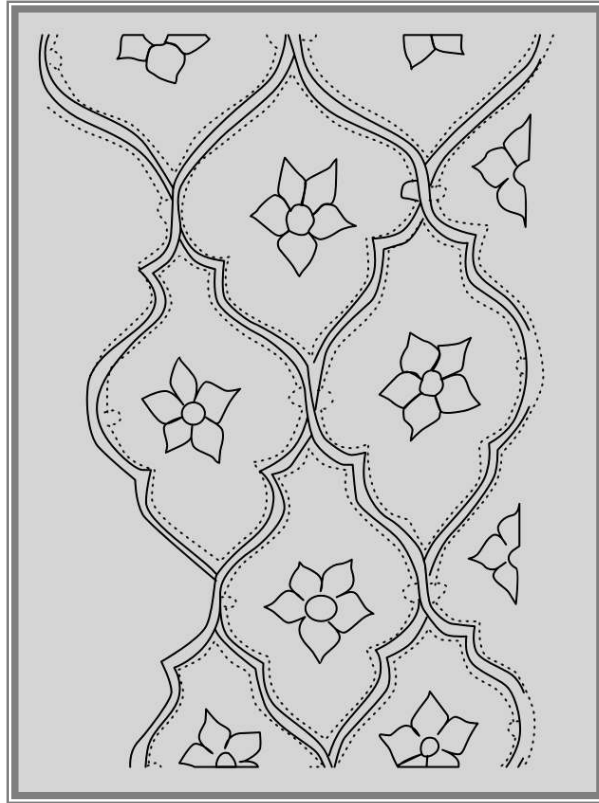
Fotoğraf No 91: At alın zırhının alınlık bölümünden detay

Çizim No 33: At alın zırhı süsleme detayı

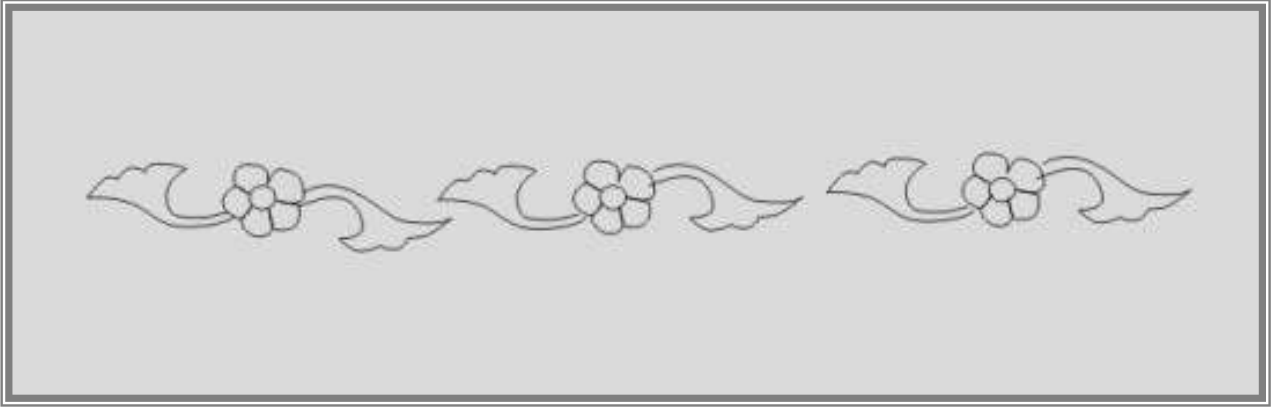
Fotoğraf N0 92: At alın zırhının süslemelerinden detay

Çizim No 34: At alın zırhı süsleme detayı

Fotoğraf No 93: At alin zırhının yan yüzey süslemelerinden detay

Çizim No 35: At alin zırhı yan yüzey süsleme detayı

KATALOG NO:	18		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 168		Yeni Envanter Nu: 71
Tarihi	XVI. yy sonu- XVII. yy Başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin, dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 57	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 12
Motifler	Lale, yıldız çiçekleri, rumi, palmet, geometrik motif		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Alın bölgesinde, hilal şeklinde kabartma bir bölüm yer alır. Bu bölümün ortasında ters palmet motifli bir sorguç yuvası bulunur.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukarıdan aşağıya doğru tepelik, alınlık, gövde ve yan yüzeyler olmak üzere dört bölümde incelenmiştir.

Birinci bölüm olan tepeliğin iki yanında, rumi ve palmetlerden oluşan iki şemse motifli görülür. Bu bölümün yan kısımlarında, iki ruminin birleştiği beş yapraklı rozet çiçeği motifli bulunmaktadır.

İkinci bölüm alınlık kısmıdır. Alın bölgesinde, zikzaklardan oluşmuş ince bir bordürün çevrelediği kabartma hilalin ortasında, ters palmet motifli sorguç yuvası ve onun iki yanında, bir dal üzerinde iki lale ile çevresine serpiştirilmiş beş yapraklı yıldız çiçekleri vardır.

Üçüncü bölüm, hilal şeklindeki kabartmanın hemen alt kısmından, burunluğa kadar olan yüzeydir. Orta bölümde, birbirine baklava dilimi şeklinde bağlanan şemselerin içlerine beş yapraklı yıldız çiçek motifleri yerleştirilmiştir.

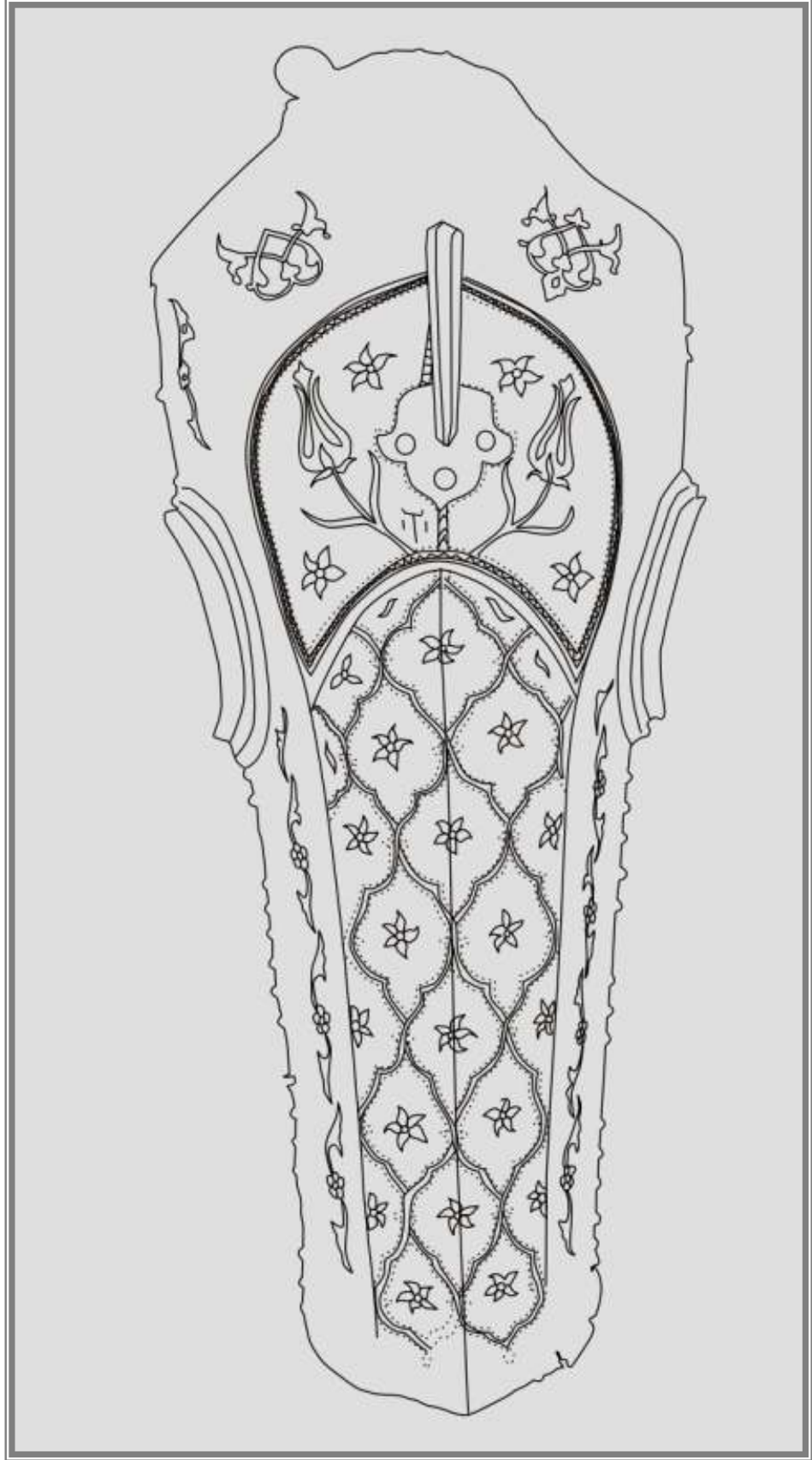
Dördüncü bölüm gövdenin yan yüzeyleridir. Bu bölümlerde iki ruminin birleştiği çiçek motifli, uç uca dizilerek birer bordür oluşturacak şekilde tekrarlanmıştır.

Teknikler:

At alın zırhında uygulanan yapım teknikleri dövme, perçin ve kabartmadır. Süsleme teknikleri ise kazıma ve kumlama olup tüm yüzey tombaklanmıştır.

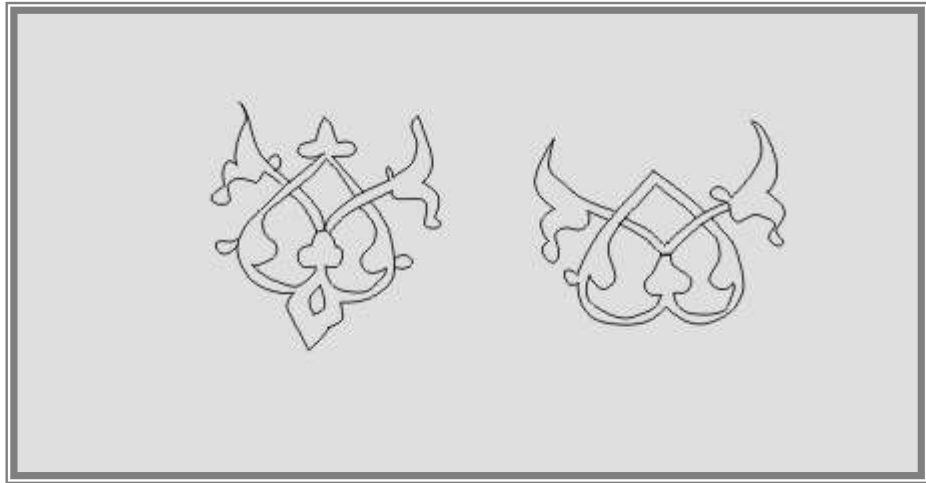
Fotoğraf No 94: 18 No' lu at alin zirhi

Çizim No 36: 18 No' lu at alın zırhı (Tuğçe Yurtsal)

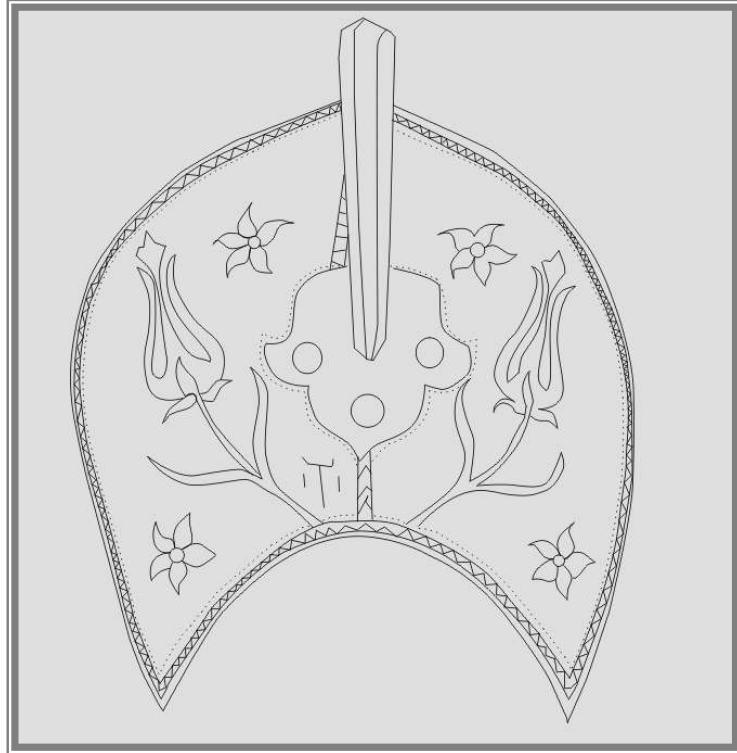
Fotoğraf No 95: At alin zırhının arka yüzeyi

Çizim No 37: At alin zırhı süsleme detayı

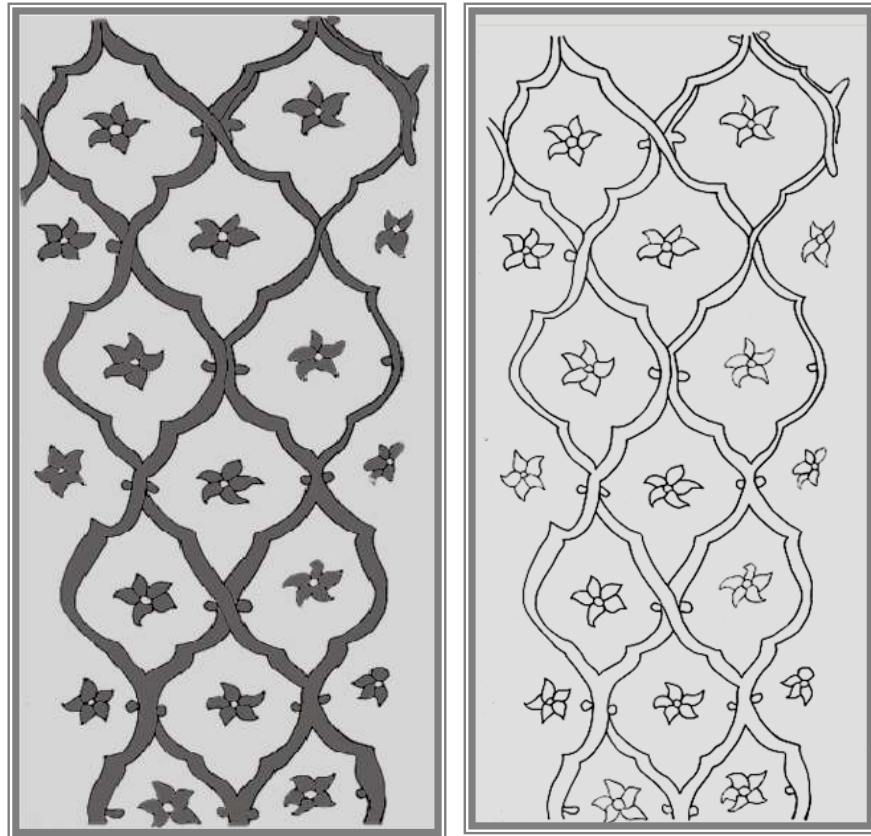
Fotoğraf No 96: At alın zırhının alinlık bölümünden detay

Çizim No 38: At alın zırhı süsleme detayı

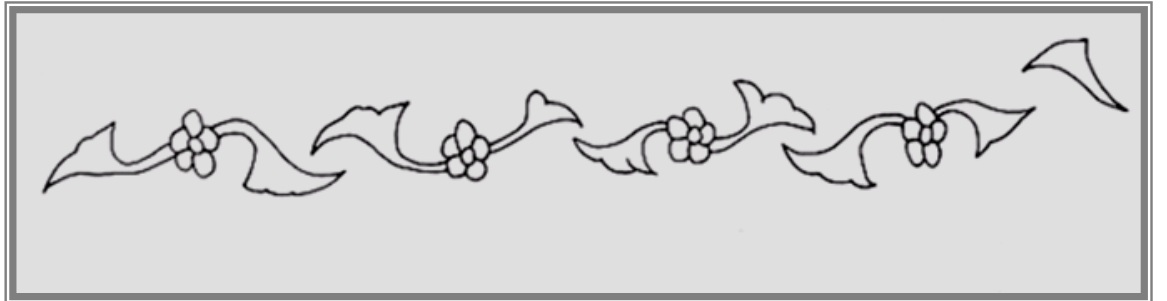
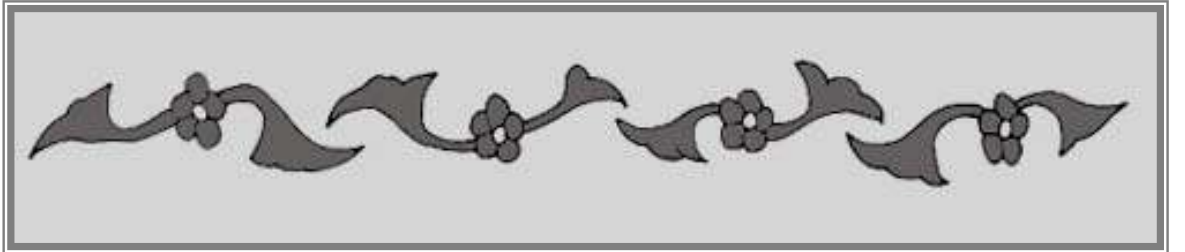
Fotoğraf No 97: At alın zırhının süslemelerinden detay

Çizim No 39: At alın zırhı süsleme detayları

Fotoğraf No 98: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 40: At alin zırhı süsleme detayı

KATALOG NO:	19		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 1754	Yeni Envanter Nu: 78	
Tarihi	XVII. yy. başı		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Okunuşu	Nasrun minallahi ve fethun garib ve (beşşiri'l-müminin), (Saff Suresi'nin 13.ayeti) Anlamı: "Yardım Allah'tandır, fetih yakındır..."		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 60	En Geniş Yeri: 23	En Dar Yeri: 12
Motifler	Karanfil, lale, rumi, palmet, bahar dalları, rozet çiçekler, Çin bulutları		

Tanım:

Genel yapı:

Yanak siperlik kısımları günümüze kadar ulaşmayan ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı, kendinden tepeliklidir. Tepede ters palmet formu bir sorguç yuvası (tüylük) vardır. Orta kısmında küçük huni şeklinde bir boşluk bulunan sorguç yuvası, alınlığa perçinlenmiş şekildedir.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu yukardan aşağıya doğru tepelik ile alınlık arasındaki bölüm, alınlık ve yan yüzeyler olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Burundan alına doğru uzanan kabartma oluk yukarıda bir "T" şekli oluşturur. "T" şeklinin üst bölümünde, Saff Suresi'nin 13. ayeti yer alır.

Birinci bölüm olan ve tepelik ile alın arasında kalan bölümde, bitkisel dal üzerinde beş taç yapraklı çift karanfil motifi bulunmaktadır. Karanfil saplarının altında Çin bulutlarına yer verilmiştir.

İkinci bölüm olan alın kısmının iki yan tarafında, uçları lalelerle biten bitkisel bir dalın üzerinde, dört yapraklı rozet çiçekleri ile rumi ve palmetlere

benzer yapraklara yer verilmiştir. Bu motiflerin arasında iki defa vurulmuş Kayı damgası yer almaktadır.

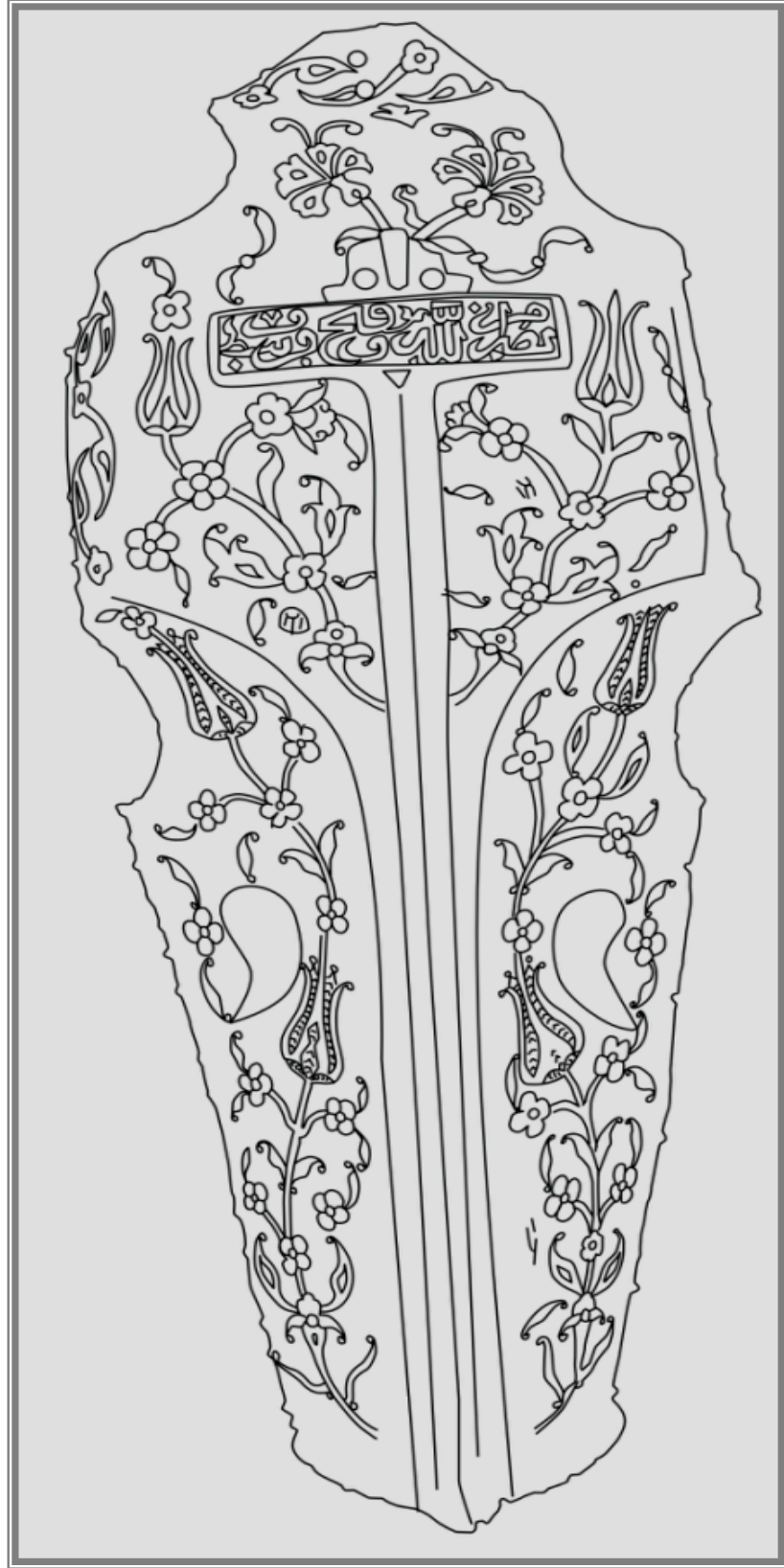
Üçüncü bölüm, alınlığın hemen alt kısmından başlayan eğimli gövdenin iki yan yüzüdür. Yan yüzeylerin ortasında iki tane kabartma damla motifi bulunur. Bu motiflerin etrafını çevreleyen burun çizgisinin iki yanında, alt kısımdan başlayarak, göz oyuğuna kadar devam eden uçları lale ile biten ve rozet çiçeklerin de yer aldığı bahar dalları bulunmaktadır.

Teknikler:

Yapım tekniği dövme, kabartma ve perçindir. At alın zırhının motif ve yazı konturları kazıma, yazılı bölümde zemin kuşlama, diğer bölümlerde ise motif içi kuşlama tekniği görülür. Zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

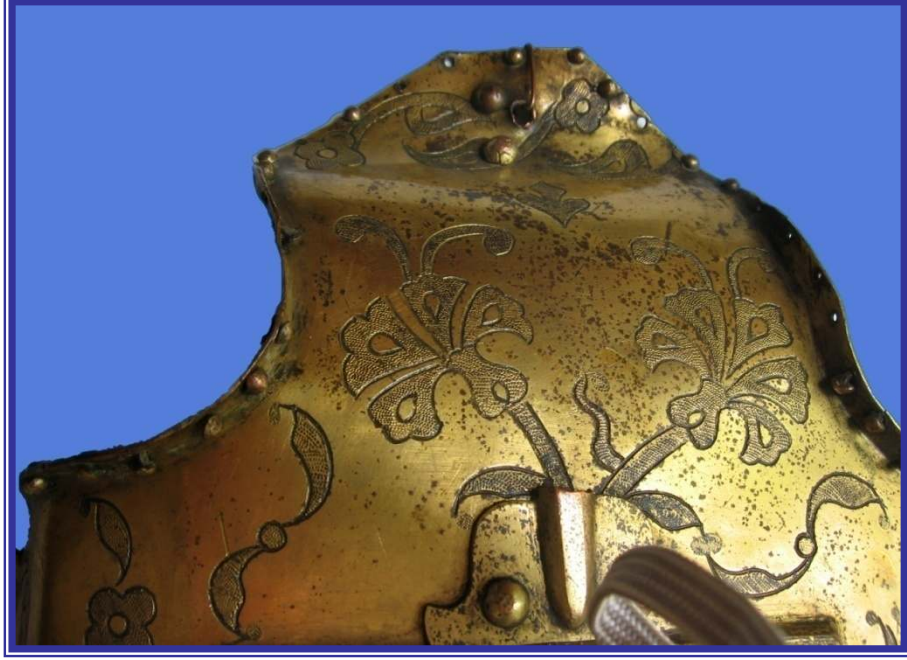
Fotoğraf No 99: 19 No' lu at alın zırhı

Çizim No 41: 19 No' lu at alın zirhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 100: At alin zırhının arka yüzeyi

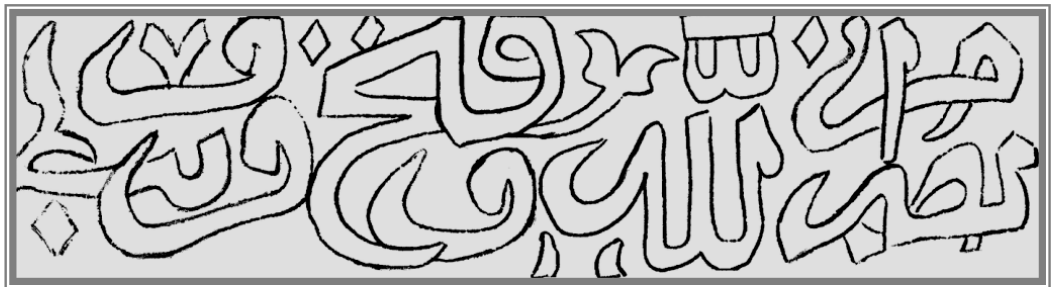
Fotoğraf No 101: At alın zırhı tepelik bölümünden bir detay

Çizim No 42: At alın zırhı süsleme detayı

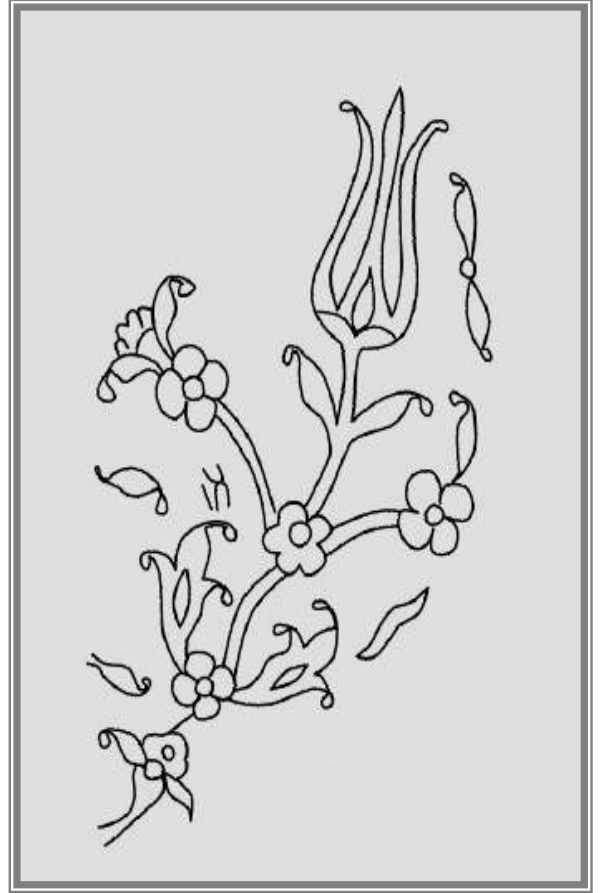
Fotoğraf No 102: At alin zırhı alınlık (Saff Suresi) detay

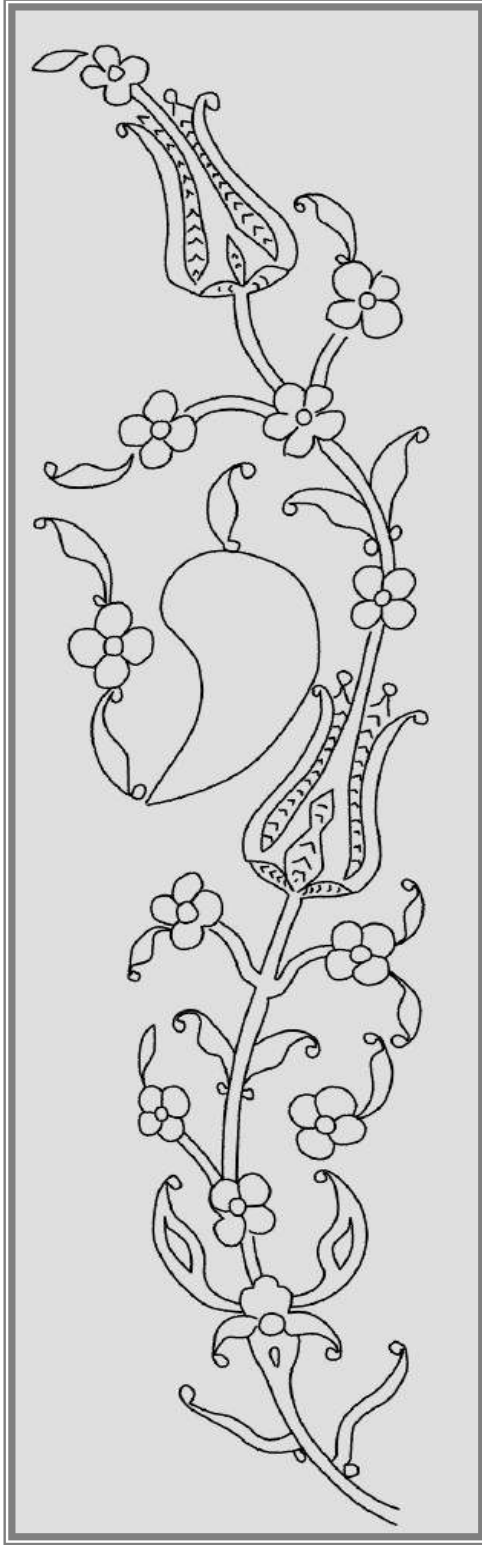
Çizim No 43: At alin zırhı yazı detayı

Fotoğraf No 103: At alin zırhı süsleme

Çizim No 44: At alin zırhı süsleme detayı

Fotoğraf No 104: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

Çizim No 45: At alın zırhı süsleme detayı

KATALOG NO:	20		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 10342	Yeni Envanter Nu: 2	
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Kabartma, dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız		
Yazı Türü	Arapça		
Yazı Şekli	Sülüs		
Yazının Okunuşu	" Nasrun minallahi ve feth" Anlamı: "Zafer Allah'tandır ve Fetih (yakındır)"		
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 50	En Geniş Yeri: 18	En Dar Yeri: 13,5
Motifler	Bitkisel dallar, lale, sümbül, rozet çiçek		

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövdeden ibaret at alın zırhında, burundan alına doğru uzanan kabartma oluk yukarıda bir "T" formu oluşturur.

Süsleme:

Süsleme kompozisyonu üstten alta doğru "T" formlu kabartma bölüm, tepelik ile alınlık kısmı ve gövdenin iki yan yüzeyi olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Birinci bölüm kabartma bir yivle burundan alına kadar uzanan "T" formlu bölümdür. Arapça kitabenin yer aldığı bu bölüm, dış yüzeye göre kabartma şekildedir.

İkinci bölüm at alın zırhının tepelik ve alınlık kısmıdır. Bu bölümlerdeki tüm yüzeyin bitkisel dallarla birbirine bağlanan lale, sümbül ve dört yapraklı rozet çiçeklerle kaplandığı görülür.

Benzer motiflere üçüncü bölüm olan göz hizasının üstünden başlayan eğimli yan yüzeylerde de rastlanılır. Oldukça deforme olmuş yan yüzeylerde bitkisel dallar arasında laleler, dört yapraklı stilize çiçek motiflerine yer verilmiştir.

Teknikler:

Dövme ve kabartma teknikleri ile yapılan zırhın süsleme tekniği kazımadır. Üzerinde kalan izlerden anlaşıldığı üzere zırhın yüzeyi altın yaldız ile kaplanmıştır.

Fotoğraf No 105: 20 No' lu at alin zırhı

Fotoğraf No 106: At alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 107: At alın zırhının alınlıktaki yazı kartuşu

Fotoğraf No 108: At alın zırhının gövde süslemesinden detay

Fotoğraf No 109: At alın zırhından detay

KATALOG NO:		21		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 9422		Yeni Envanter Nu: 139	
Tarihi	XVI. yy			
Dönemi	Osmanlı			
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir			
Yapılış Tekniği	Kabartma, dövme			
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama, altın yaldız			
Yazı Türü	Arapça			
Yazı Şekli	Sülüs			
Yazının Okunuşu	“amel un ale’l-izzeti” Anlamı: “izzetle amel” şeklindedir.			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 46,5	En Geniş Yeri: 18	En Dar Yeri: 10	
Motifler	Bitkisel dallar ve yapraklar, rumi, palmet			

Genel yapı:

Tanım:

Ana gövdeden ibaret zırhın alınlık bölümünde, kabartma şekilde yer alan dikdörtgenin içerisinde bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Bu bölümün altından çıkan bir yiv, burnun uç kısmına kadar uzanarak bir “T” şekli oluşturur. Eğimli yan yüzeylerin göz oyuklarından itibaren devam ettiği görülür.

Süsleme:

Süslemeler üstten alta doğru uzanan “T” formlu kabartma dikdörtgen bölümde, tepelik ile alınlık kısmında ve eğimli yan yüzeylerdedir.

Birinci bölüm alın bölümündeki dikdörtgen kabartma bölümdür. Bu bölümde Arapça yazı kuşağı yer alır. Dikdörtgen forma bağlı olan ve burna kadar devam eden kabartma yivin üzerinde ve yanlarındaki boşluklarda bordür şeklinde devam eden kıvrımlı bitkisel dallar ve yapraklar göze çarpar.

İkinci bölüm tepelik ile alınlık kısmıdır. Burada tüm yüzey bitkisel dallar ile rumi ve palmetlerle kaplanmıştır.

Aynı motiflere III. bölüm olarak ele alınan ve karşılıklı iki yivle birbirinden ayrılan eğimli yan yüzeylerde de yer verilmiştir.

Teknikler:

Dövme ve kabartma teknikleri ile yapılan zırhın süsleme tekniği kazımadır. Üzerinde kalan izlerden anlaşıldığı üzere zırhın yüzeyi altın yaldız ile kaplanmıştır.

Fotoğraf No 110: 21 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 111: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 112: At alın zırhının alınlıktaki yazı kartuşu

Fotoğraf No 113: At alin zırhından detay

Fotoğraf No 114: At alin zırhından detay

KATALOG NO:	22		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 14710	Yeni Envanter Nu: 208-54	
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 47,5	En Geniş Yeri: 16,5	En Dar Yeri: 12,5
Motifler			

Genel yapı:

Tanım: Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya kadar uzanan kabartma yiv, alın kısmında “ T “ motifi oluşturur.

Süsleme:

At alın zırhının oldukça yıpranmış yüzeyinde süslemeye yer verilmemiştir.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövmedir.

Fotoğraf No 118: 23 No' lu at alın zırhı

Fotoğraf No 119: At alın zırhının arka yüzeyi

KATALOG NO:	23		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 11475	Yeni Envanter Nu: 208 - 14	
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 47	En Geniş Yeri: 18,4	En Dar Yeri: 12,2
Motifler			

Genel yapı

Tanım:

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya kadar uzanan kabartma yiv, alın kısmında “ T “ motifi oluşturur.

Süsleme:

At alın zırhında kabartma yivli “T” motifi dışında süslemeye yer verilmemiştir. Kabartma dikdörtgen formun üzerine Kayı damgası vurulmuştur.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövmedir. Demir olan zırhın yüzeyi restorasyonlar sonucunda koruyucu bir madde ile kaplanmıştır.

Fotoğraf No 120: 24 No' lu at alın zırhı

Fotoğraf No 121: At alın zırhının arka yüzeyi

KATALOG NO:	24		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 14598	Yeni Envanter Nu: 208-44	
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme, kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 46,5	En Geniş Yeri: 17	En Dar Yeri: 13
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya kadar uzanan kabartma yiv, alın kısmında dikdörtgen şeklinde“ T “ motifi oluşturur. Alın kısmında ve bu formun üzerinde güneş siperliği bulunmaktadır.

Süsleme:

At alın zırhında kabartma yivli “T” motifi ve güneş siperliği dışında süslemeye yer verilmemiştir.

Teknikler:

At alın zırhının yapılış teknikleri kabartma ve dövmedir.

Fotoğraf No 122: 24 No' lu at alin zırhı

Fotoğraf No 123: At alin zırhının arka yüzeyi

KATALOG NO:	25		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:	Yeni Envanter Nu:	
	21512	208 - 93	
Tarihi	XVI yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müze Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müze Geliş Şekli:	Devir
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 54	En Geniş Yeri: 21,5	En Dar Yeri: 13
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya kadar uzanan kabartma yiv, alın kısmında “ T “ motifi oluşturur. Bu kabartma motifin üzerinde Kayı damgası yer alır.

Süsleme:

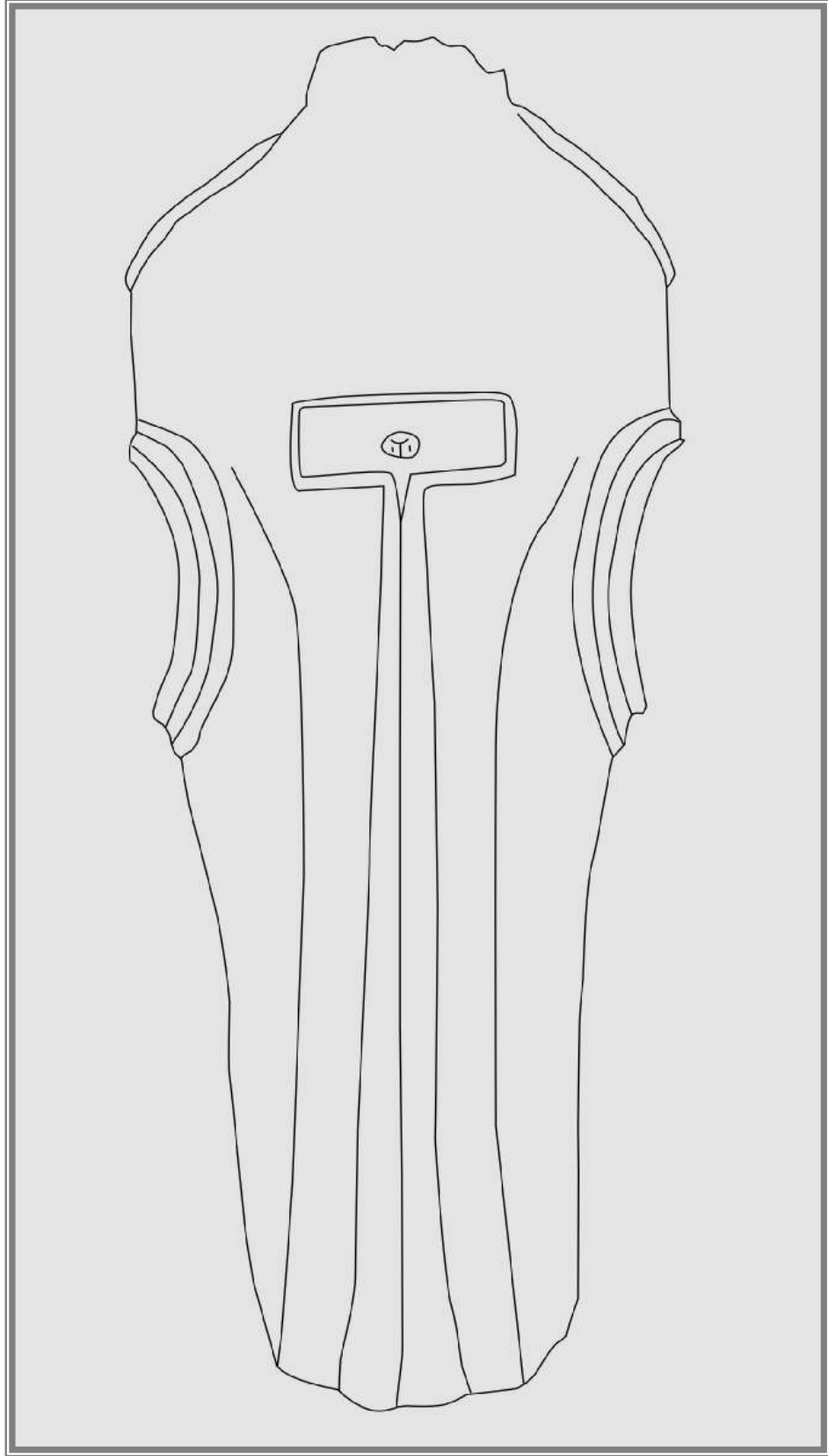
At alın zırhının üzerinde süslemeye yer verilmemiştir.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövme olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 115: 25 No' lu at alin zirhi

Çizim No 46: 25 No' lu at alin zırhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 116: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 117: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	26		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7159	Yeni Envanter Nu: 208 - 122	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 51	En Geniş Yeri: 20,5	En Dar Yeri: 15
Motifler	Stilize lale		

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya doğru uzanan kabartma yiv bulunur.

Süsleme:

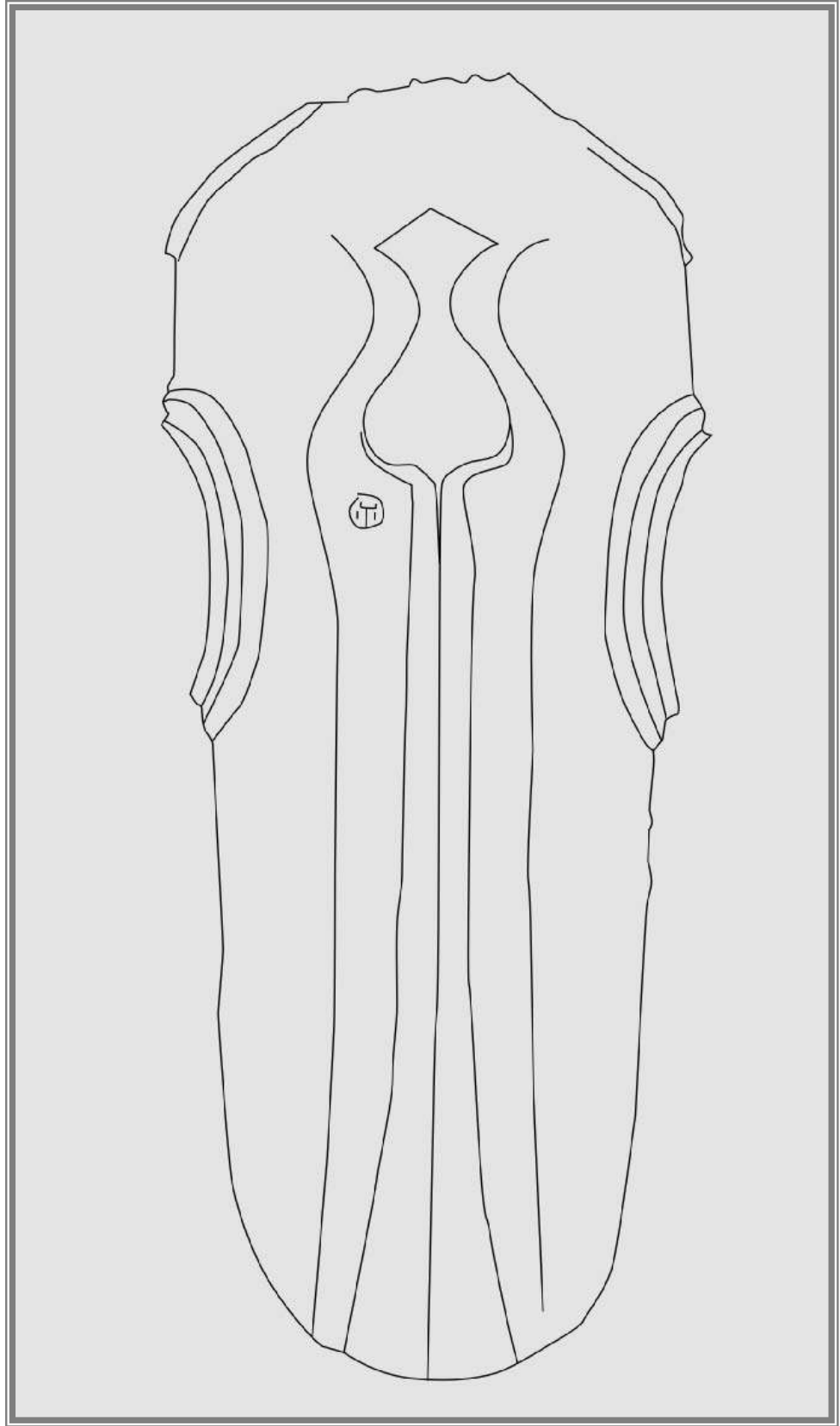
Kabartma yiv, alın kısmında stilize bir lale motifi veya bir sapın ucunda haşhaş çiçeği ile son bulur. Bu motifin etrafının da kabartma yivlerle şekillendirildiği görülür. Stilize lalenin sol alt tarafına Kayı damgasının vurulmuştur.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 124: 26 No' lu at alın zirhi

Çizim No 47: 26 No' lu at alın zırhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 125: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 126: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	27		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7162	Yeni Envanter Nu: 208 - 124	
Tarihi	XVI yy. sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 54	En Geniş Yeri: 22	En Dar Yeri: 13
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

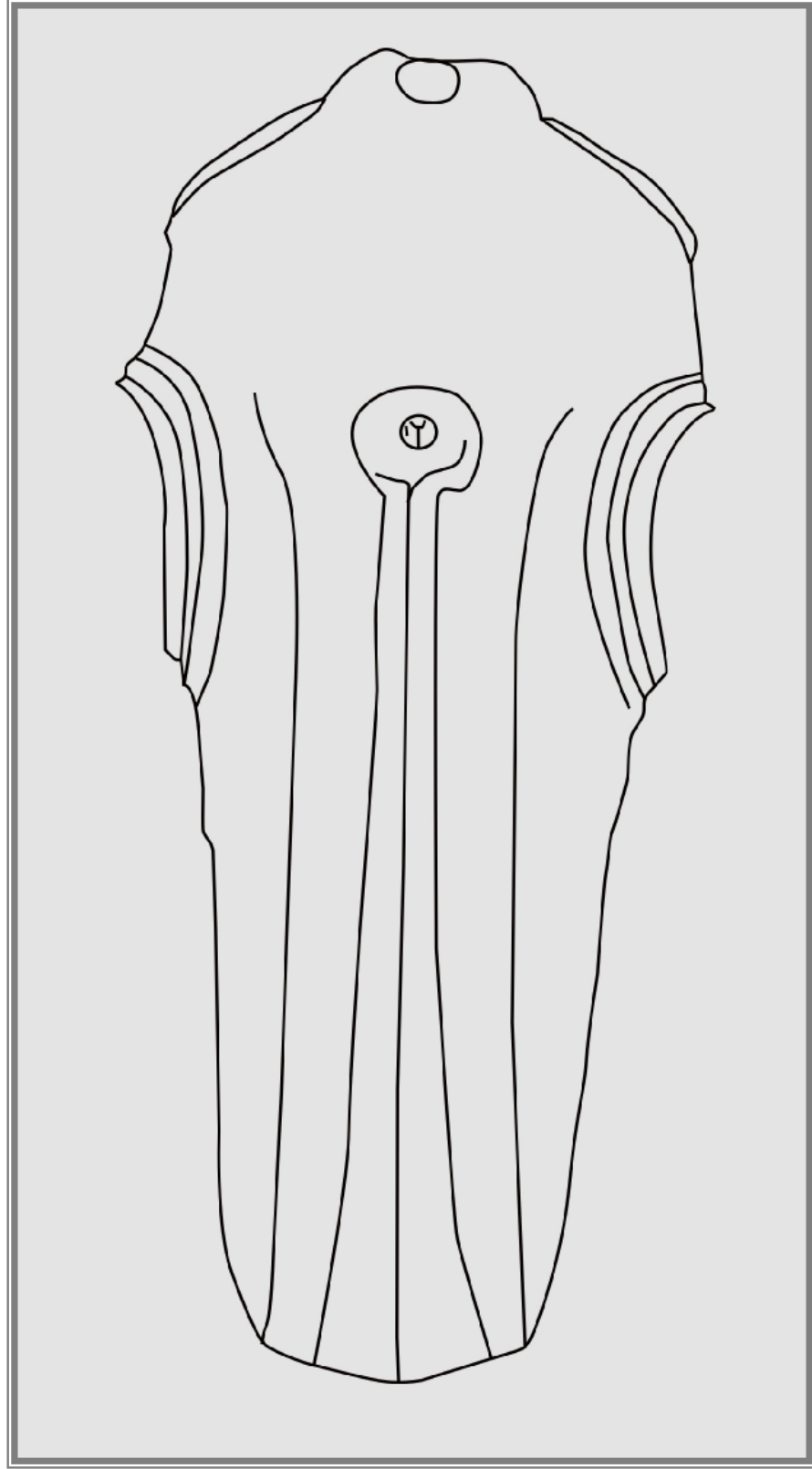
Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Burundan alna uzanan kabartma yiv, yine kabartma olan dairevi bir motifle sonlanır. Bu motifin ortasında Kayı damgası yer alır.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 127: 27 No' lu at alin zirhi

Çizim No 48: 27 No' lu at alın zırhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 128: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No129: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	28		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 8162	Yeni Envanter Nu: 208 - 134	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 54	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 13
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

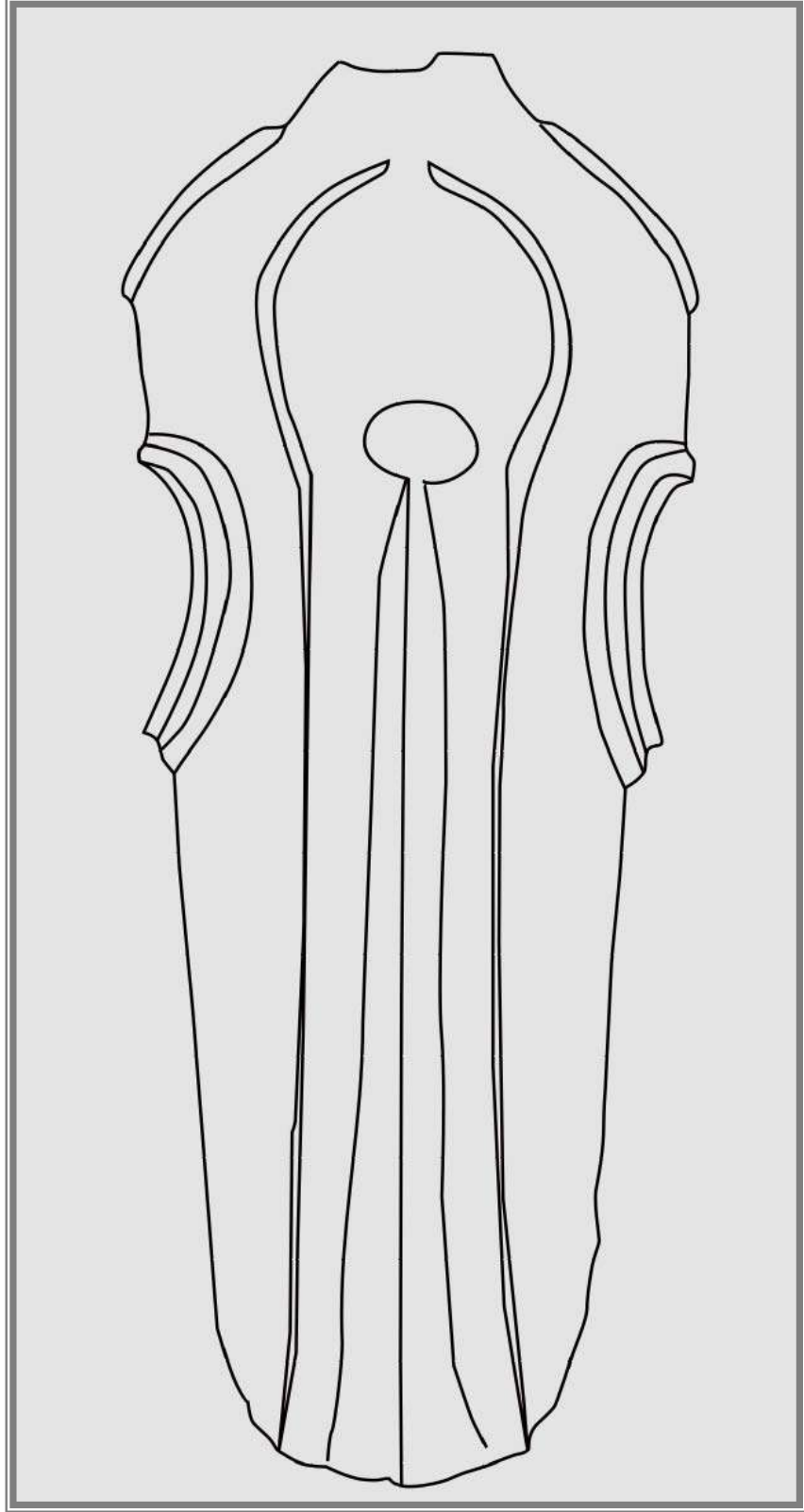
Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Burundan alna uzanan kabartma yiv, yine kabartma olan dairevi bir motifle sonlanır. Bu bölümün çevresini yine kabartma bir yivin çevrelediği görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır. Ancak yüzeyde deformeler görülür.

Fotoğraf No 130: 28 No' lu at alin zirhi

Çizim No 49: 28 No' lu at alın zirhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 131: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 132: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	29		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 7160	Yeni Envanter Nu: 208 - 123	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 55	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 12,5
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Burundan yukarı doğru kabartma yiv uzanır.

Süsleme:

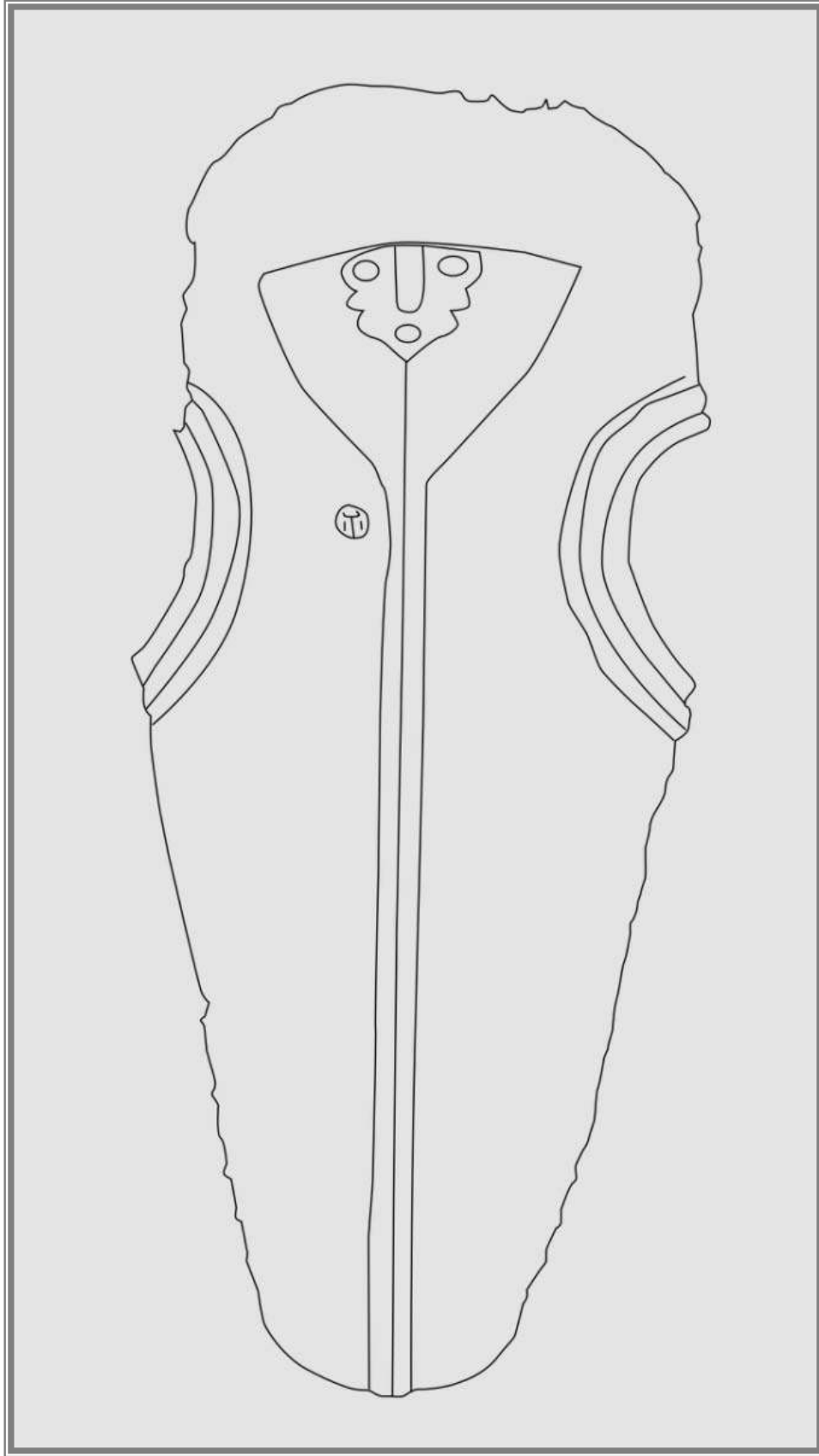
Kabartma yiv, yukarıda üçgene benzeyen geometrik bir motifle sonlanır. Üzerinde ters palmet motifli bir sorguç yuvası vardır. Bu bölümün sol tarafında Kayı damgası görülür.

Teknikler

Yapılış tekniği kabartma ve perçin olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 133: 29 no' lu at alin zirhi

Çizim No 50: 29 No' lu at alın zırhı (Tuğçe Yurtsal)

Fotoğraf No 134: At alın zırhının arka yüzü

Fotoğraf No 135: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	30		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 21512	Yeni Envanter Nu: 208 - 95	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 54	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 13
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Burundan yukarıya kadar uzanan kabartma yiv, alın kısmında bir “ Y “ motifi oluşturur. Bu kabartma motifin üzerinde Kayı damgası yer alır.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövme olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 136: 30 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 137: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 138: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	31		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 21512	Yeni Envanter Nu: 208 - 96	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 53	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 14,5
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Dilimli alın siperliğinin ortasından geçen ve ters bir palmetle sonlanan bir sorguç yuvası vardır. Sorguç yuvasının uç kısmı dilimlidir. Bu bölüm gövdeye dekoratif perçinlerle tutturulmuştur. Göz hizasından başlayan iki kabartma yiv, yüzeyi üç bölüme ayırmıştır.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve perçin olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır ancak tombağı oldukça siliktir.

Fotoğraf No 139: 31 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 140: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 141: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	32		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 164		Yeni Envanter Nu: 208 - 67
Tarihi	XV. yy sonu		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir, gümüş ve altın yaldız		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 56	En Geniş Yeri: 21	En Dar Yeri: 13
Motifler	Geometrik motifler, palmet		

Genel yapı:

Tanım:

Yanak siperlik kısımları günümüze kadar ulaşmayan, ana gövdeden ibaret olan at alın zırhı kendinden tepeliklidir. Göz hizasından başlayan iki sıra yiv, burun kısmına kadar gitmektedir.

Süsleme:

Zırhın tüm yüzeyinde, gümüş ve altın yaldızların kullanılarak oluşturulmuş palmetlerin bir ters, bir düz şekilde, baklava dilimleri ile birleştiği süsleme ile karşılaşılır.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme olup süslemelerde kumlama tekniklerinin yanı sıra üzerine altın ve gümüş yaldızın uygulandığı görülür.

Fotoğraf No 142: 32 No' lu at alin zırhı

Fotoğraf No 143: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 144: At alın zırhından detay

KATALOG NO:		33	
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:	Yeni Envanter Nu: 8	
	11419		
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 60	En Geniş Yeri: 50	En Dar Yeri: 14,5
Motifler			

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövde ve buna bağlı hareketli yan kulak siperlikleri ile yine ana gövdeye bağlı hareketli tepelikten oluşmuştur. Hareketli bölümler gövdeye zincir halkalarla bağlanmıştır.

Alın bölgesinde, güneşten korumak amaçlı yapılmış dilimli alın siperliği yer alır. Göz oyukları hizasından başlayıp, aşağıya doğru uzanan iki oyuk, yüzeyi üç bölüme ayırmıştır.

Süsleme:

Orta bölümdeki Kayı damgasının dışında yüzeyde süslemeye yer verilmemiş olup sade şekilde bırakılmıştır.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme ve perçindir. Tüm yüzey tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 145: 33 No' lu at alın zırhı

Fotoğraf No 146: At alin zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No147: At alın zırhının arka yüzeyinden detay

Fotoğraf No 148: At alın zırhının arka yüzeyinden detay

KATALOG NO:	34		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu:24145	Yeni Envanter Nu: 103	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır - Tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma, perçin		
Süsleme Tekniği	Kazıma, kumlama		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 61	En Geniş Yeri: 52	En Dar Yeri: 16
Motifler			

Tanım:**Genel yapı:**

Ana gövde ve buna bağlı hareketli yan kanatlardan oluşan at alın zırhının hareketli tepeliği sonradan düşmüştür. Bu bölümler gövdeye zincir halkalarla bağlanmıştır. Alınlık kısmında uçları dilimli bir alınlık siperliği bulunmaktadır.

Göz hizasından başlayarak aşağıya doğru inen iki yiv, yüzeyi üçe bölmüştür. Göz bölümleri dışarıya doğru şekillendirilmiştir.

Süsleme:

Yüzeyin üzeri sade bir şekilde bırakılmış olup alın kısmında Kayı damgası bulunur.

Teknikler:

Yapılış tekniği perçin ve kabartma olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 149: 34 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 150: At alin zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 151: At alin zırhının yan yüzeyinden detay

KATALOG NO:	35		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 10884	Yeni Envanter Nu: 208 -6	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 61	En Geniş Yeri: 52	En Dar Yeri: 15,5
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövde, hareketli yan kanatlar ve tepelikten oluşmaktadır. Hareketli bölümler gövdeye zincir halkalarla bağlanmıştır. Alın kısmında dilimli bir güneş siperliği vardır. Göz oyuklarının üzerinden başlayan iki yiv, burun hizasından aşağıya kadar uzanarak yüzeyi üçe bölen bir hareket oluşturur.

Alınlığın ortasında Kayı silah damgası yer alır. Yan kanatların ve tepeliğin arka bölümlerinde perçinli kayış bağlama bölümleri görülmektedir.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövme olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 152: 35 No' lu at alin zirhi

Fotoğraf No 153: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 154: At alın zırhının arka yüzeyinden detay

KATALOG NO:	36		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 14892	Yeni Envanter Nu: 208 -63	
Tarihi	XVI. yy sonu - XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Kabartma		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 58	En Geniş Yeri: 51,5	En Dar Yeri: 14,5
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövde ve hareketli yan kanatlardan oluşmaktadır. Hareketli tepeliği günümüze ulaşmamıştır. Bu bölümler gövdeye zincir halkalarla bağlanmıştır. Alın kısmında dilimli bir güneş siperliği vardır. Göz oyuklarının üzerinden başlayan iki yiv, burun hizasından aşağıya kadar uzanarak yüzeyi üçe böler. Alınlığın ortasında Kayı silah damgası yer alır. Yan kanatların ve tepeliğin arka bölümlerinde perçinli kayış bağlama bölümleri bulunur.

Teknikler:

Yapılış tekniği kabartma ve dövme olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf no 155: 36 No' lu at alın zirhi

Fotoğraf No 156: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 157: At alın zırhından detay

KATALOG NO:	37		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 19171	Yeni Envanter Nu: 208-91	
Tarihi	XVI. yy sonu – XVII. yy		
Dönemi	Osmanlı		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor	Müzeye Geliş Şekli: Devir	
Malzeme	Bakır, tombak		
Yapılış Tekniği	Dövme, perçin		
Süsleme Tekniği			
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 56	En Geniş Yeri: 22,5	En Dar Yeri: 16
Motifler			

Genel yapı:**Tanım:**

Ana gövdeden ibaret olup kendinden tepeliklidir. Hareketli yan kanatlardan çok az bir parça kalmıştır. Alınlık kısmında dilimli bir güneş siperliği bulunmaktadır.

Süsleme:

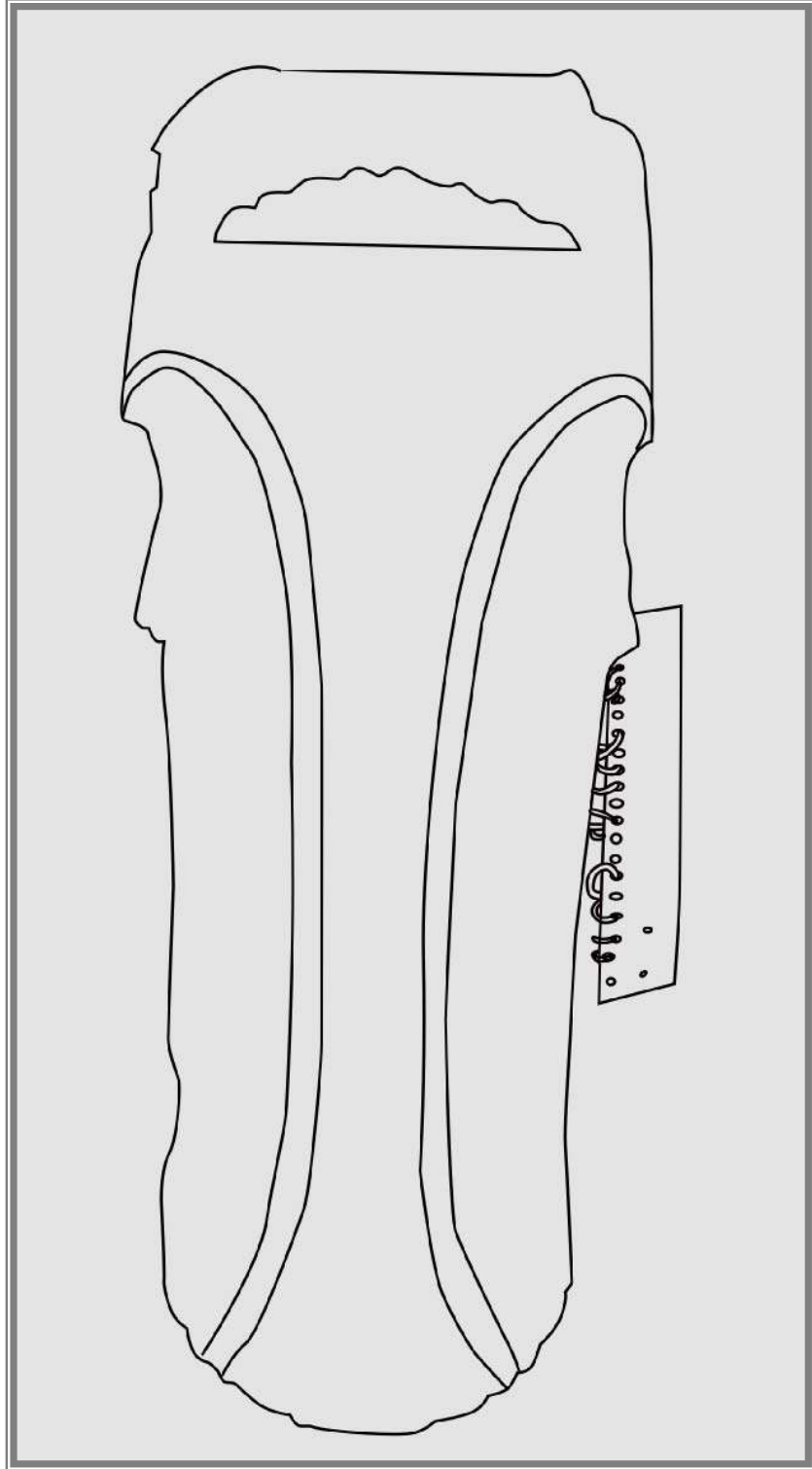
Siperliğin hemen alt kısmında, okunamayan oldukça bozulmuş bir yazı kuşağı fark edilir. Göz oyuklarının hemen üstünden başlayarak aşağı doğru uzanan iki yiv ile yüzey üç kısma ayrılmıştır. Yüzeyde bozulmalar görülür.

Teknikler:

Yapılış tekniği dövme ve perçin olup zırhın tüm yüzeyi tombaklanmıştır.

Fotoğraf No 158: 37 No' lu at alin zirhi

Çizim No 51: 37 No' lu at alin zırhı

Fotoğraf No 159: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 160: At alın zırhından detay

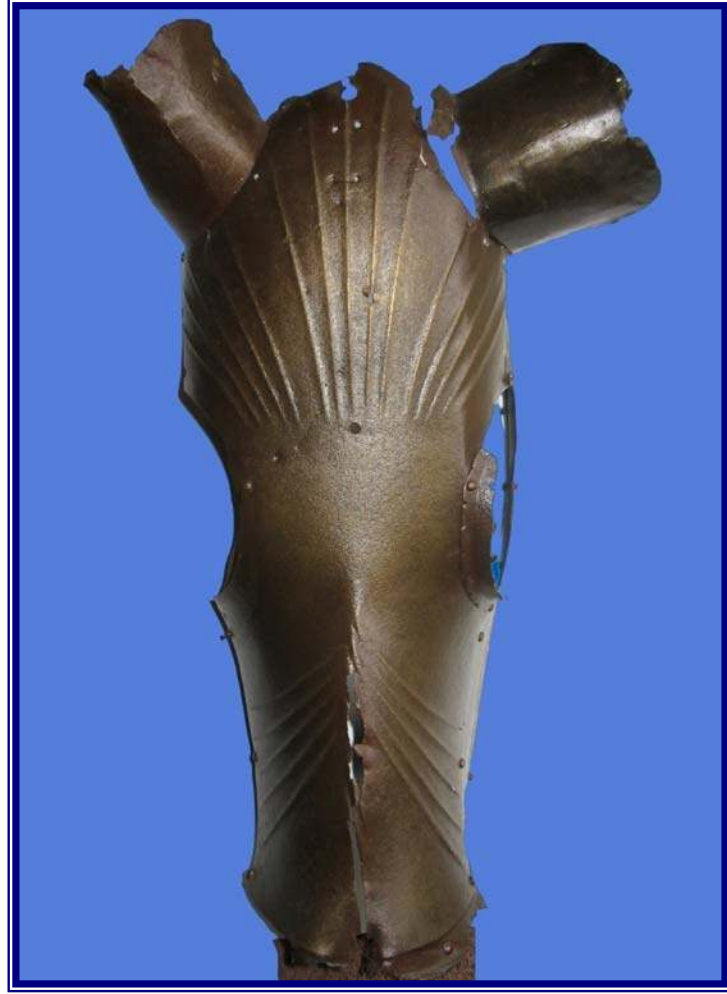
KATALOG NO:	38		
Müze Envanter Nu	Eski Envanter. Nu: 2286		Yeni Envanter Nu: 98
Tarihi	XVI. yy		
Dönemi	Alman		
Müzeye Geliş Tarihi	Bilinmiyor		Müzeye Geliş Şekli: Devir
Malzeme	Demir		
Yapılış Tekniği	Dövme		
Süsleme Tekniği	Kabartma		
Yazı			
Ölçüler (cm)	Uzunluk: 55	En Geniş Yeri: 18	En Dar Yeri:15
Motifler			

Genel yapı

Tanım:

Tüm yüze geçirilecek şekilde ve tek parça halinde yapılmış olan at alın zırhında süslemeye yer verilmemiştir. Ancak göz hizasından alna doğru kabartma olarak dikine çizgiler oluşturularak yüzeyde hareketlilik sağlanmıştır. Aynı çizgisel kabartılara burnun yan yüzeylerinde de yer verilmiştir.

Teknikler: Dövme, kabartma

Fotoğraf No 161: 38 No' lu at alın zirhı

Fotoğraf No 162: At alın zirhı

Fotoğraf No 163: At alın zırhının arka yüzeyi

Fotoğraf No 164: At alın zırhının yan yüzeyinden detay

III- DEĞERLENDİRME

1- AT ALIN ZIRHLARININ BİÇİMLERİ

At alın zırhları, atın yüzüne uygun bir şekilde maske gibi yapılmıştır. Ana gövde ile yan kanatların bağlandığı alanda göz delikleri, kulak yuvaları ve burun kanatlarına göre biçimlendirme söz konusudur. Kulak ve ense siperlikleri, gövdeye ve siperlik parçalarına açılan deliklerden geçirilen alt alta sıralı metal lehimli zincir halkaları ile birleştirilmiştir. Ana gövdenin alın kısmında bazılarında güneş siperliği, bazılarında ise sorguç yuvası vardır (Çiz. Nu: 3).

At alın zırhının bölümlerinden biri olan ense ve yanak siperlikleri, perçinli ve lehimli zincir halkalarla ana gövdeye bağlanmıştır. Parçaları birbirine bağlayan zincirler demirdendir.

Atların göz hizasına gelen bölümlerinde, zırhlarda açılan iki göz oyuğunun yarısı ana gövdede, yarısı yanak siperliklerinde bulunur.

Kulak kısımları, ana gövdenin uygun bölümlerinde hafif kabartılı olarak bırakılmıştır. Kulak, ense ve yanak siperliklerinin arasında kalan bölümden çıkarılmıştır.

Hayvanın daha rahat nefes almasını sağlamak amacıyla burun deliklerinin olduğu bölümlere oluklu veya yivli şeklindeki kanatlar oluşturulmuştur. Çene kısmı yani alt kısım serbest bırakılmıştır.

Siperlik parçaları, kalan örneklerden de anlaşılacağı üzere genelde benzer özellikler içermektedir. Yanak ve tepe siperliklerinin arkasında, perçinlenmiş bağlantı tokaları bulunmaktadır. Zırhlar, bu bağlantı tokaları içinde geçen kayışlarla hayvanın baş kısmını sarmaktadır.

At alın zırhlarının, hayvanın derisine doğrudan temasını önlemek amacıyla iç kısımları keçe veya dokuma kumaşla kaplanmıştır. Bu tip korumalar hayvan vücut zırh takımlarında ve miğferlerde de görülmektedir.

At alın zırhlarını genel biçimi itibariyle kısa ve enli olanlar, dar ve uzun olanlar şeklinde sınıflandırabiliriz.

Kısa ve enli olanların uzunlukları 46,5 ile 54 cm. civarındadır. Enleri alın kısmında 16,5 cm. ile 23 cm. burun kısmında 10 cm. ile 15 cm arasındadır. Demirden yapıldıkları görülür. Bu zırhlardan bazılarının alınlık bölümlerinde güneş siperlikleri bulunur. Güneş siperlikleri düz ya da dilimli şekilde alınlığın ortasına lehimlenmiş veya perçinlenmiştir. Siperlikler atın yüzüne gelen güneş ışığını kırması ve alın kısmının ısınmasını önlemek amacıyla yapılmıştır.

Dar ve uzun olan at alın zırhlarının uzunlukları 55 cm ile 61 cm. arasındadır. Enleri ise alın kısmında 21,5 cm ile 23 cm, burun kısmında 10 cm ile 13,5 cm civarındadır. Genellikle malzeme olarak bakırdan yapılmış ve tombaklıdır. Boyutları ve altın kaplamalarıyla bu zırhların, törenlerdeki atlara takıldığı düşünülebilir. Dar ve uzun olan at alın zırhlarının büyük bölümünde alınlık kısmında sorguç yuvaları ile karşılaşılır. Ana gövdenin alınlık kısmına lehimle ya da perçinle tutturulan ters palmet motifli sorguç yuvalarının içine takılan değerli tüyler veya ipeklerin, atın üzerindeki binicinin miğferine taktığı tüylükler gibi, savaşçının rütbesini temsil ettiği düşünülür³⁸.

At alın zırhlarına genel açıdan bakıldığında, tüm zırhların ilk bölümünü göz hizasının üstündeki alın kısmı, ikinci bölümünü ise göz hizasından burun ucuna kadar olan gövde bölümünün oluşturduğu görülür. Ancak at alın zırhlarının biçimlerine bakıldığında asıl farklılığın alından buruna kadar olan gövde kısımlarında meydana geldiği görülür. Bu biçime dayalı genel sınıflamayı ve gövde kısımlarındaki farklılıkları da kapsayan 7 tipten oluşan bir tipoloji yapılmıştır:

1- Bu tip at alın zırhları bir adettir. 1512 -1520 tarihli bu zırhta, burun kısmının iç bükeyliği dairevi şekilde sağlanarak oluşturulmuştur (Kat nu:1).

Fotoğraf No 165: Kat nu:1 olan at alın zırh

³⁸ Tülin, ÇORUHLU; a.g.t, 1995, s.17

2- Bu tip at alın zırhları altı adettir. Bu zırhlarda alından burun ucuna kadar uzanan dışbükey bir yiv bulunur (Kat nu: 12 -16, 29). Kabartma olarak yapılmış olan bu yivlerin, belki de hayvanın derisinin hava almasını sağlamak ya da iç kısmın keçe ile kaplansa bile hayvanın derisine zarar vermemesi için bırakıldığı düşünülebilir. Bu gruba giren altı adet at alın zırhının da tarihleri belli değildir. Ancak tarihi bilinen örneklerle bakarak, gerek biçim, gerek malzeme ve en önemlisi üzerindeki süsleme kompozisyonları göz önüne alındığında 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenmeleri uygundur. Ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 166: Kat nu: 12, 13, 14, 15, 16, 29 olan at alın zırhları

3- Beş adettir. Bu zırhlarda alından burna kadar düz bir bölüm yanlarda, göz kenarlarından aşağı doğru birer içbükey yivle sınırlanmıştır (Kat nu: 33 - 37). 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl arasına tarihlediğimiz bu zırhlarda ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 167: Kat nu: 33 -37olan at alın zırhları

4- Bu tip at alın zırhı beş adettir. Bu zırhlarda alın kısmından başlayan karşılıklı üçer yiv, ya da içe doğru bükülmelerle gövde, atın yüzüne uygun şekle sokulmuştur (Kat nu: 5 -9). Memluk sultanı Ebu Nasır Kayıtbay (1468 - 1496) ve 3. Murat (1574 -1595) adına yapılmış at alın zırhlarının dışındaki diğer üç örneği, tarihi bilinen örneklerle bakarak gerek malzeme, gerek biçim ve gerekse üzerindeki süslemelerin kullanım özellikleri göz önüne alındığında 16. yüzyıl sonuna tarihlendirebiliriz. Ayrıntılı karşılaştırma tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 168: Kat nu: 5 – 9 olan at alın zırhları

5- Bu gruptan yedi tane vardır. Bu zırhlarda da alından burun ucuna kadar dışbükey bir yiv uzanır. Ancak burada ikinci tipten farklı olarak yanak kısımları geniş bir kavisle değil de daha dik bir açıyla yana döner (Kat nu: 19 -25) Beşini 16. Yüzyıla, birini 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına ve birini de 17. yüzyıla tarihlendirdiğimiz zırhlara ait ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yer almaktadır³⁹.

Fotoğraf No 169: Kat nu: 19- 25 olan at alın zırhları

6- Sekiz adet vardır. Bu zırhlarda da bir öncekine benzer düz bir satır ve onun ortasında geniş bir dışbükey yiv bulunmaktadır. Ancak buradaki fark, yanlara doğru verilen eğim bir öncekine göre daha düzdür. Birini 15. yy, sonuna (kat nu: 32), diğerlerini 16. yy sonu ile 17. yy başına tarihlendiğimiz (kat nu: 10,11, 26 -28, 30, 31) at alın zırhları ile ilgili ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

³⁹ Tülin ÇORUHLU; a.g.t., s.182

Fotoğraf No 170: Kat nu: 26 -28, 30, 31, 10, 11, 32 olan at alın zırhı

7- Beş adet olup, farklı içe doğru bükülmelerle atın burnunu saracak şekilde yapılmışlardır. İkinci tipten farkı ortada bir yiv olmamasıdır. Üçünün tarihi belli olup 16. yüzyıldır. Diğer ikisini 16. yüzyıl sonu -17. yy başına tarihlediğimiz zırhların ayrıntılı karşılaştırmaları tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 171: Kat nu:2, 3, 4, 17, 18 olan at alın zırhı

At alın zırhlarını, müzede bulunan Memluk sultanı Ebu Nasr Kayıtbay'a (1463 -1496) ait olan at alın zırhı ile karşılaştırdığımızda benzer biçime sahip oldukları görülür. Özellikle 3. Murat adına yapılmış olan at alın zırhıyla aynı özellikler göze çarpar (Kat nu: 5, 8). Bu durum Osmanlı örneklerinin Memluk alın zırhlarından etkilendiğini, belki de Memluk ustalarının Yavuz Sultan Selim'le beraber İstanbul'a geldiğini düşündürüyor.

Fotoğraf No 172: Kat nu:5, 8 olan ve Memluk sultanı Ebu Nasr Kayıtbay'a (1463 - 1496) ve 3. Murat adına yapılmış olan at alın zırhı

Aynı müzede bulunan ve müze envanterine Alman olarak kaydedilmiş Avrupa at alın zırhı ise Osmanlı at alın zırhlarından oldukça farklıdır. Bu zırh, atın tüm baş ve boyun kısmını tamamen sarmakta olup üzerinde birkaç kabartma yiv hariç hiçbir süslemeye veya yazıya da yer verilmemiş olduğu görülür (Kat nu: 38). Avrupa ürünü 38 numaralı örneğimize benzer, aynı dönemden Avrupa'nın çeşitli müzelerindeki Alman at alın zırhlarından bazılarının fotoğrafları⁴⁰, Alman ve Osmanlı at alın zırhları arasındaki farkları açıkça göstermektedir.

⁴⁰ www.royalarmouries.org.uk

Fotoğraf No 173: Kat nu: 38 olan Avrupa at alın zırhı

Fotoğraf No 174: Royal Armouries Müzesinde bulunan 1480 civarına tarihlenen Alman yapımı at zırhı ve alınlığı (LONDRA)(www.royalarmouries.org.uk)

Fotoğraf No 175: GHM German Historical Museum (Alman Tarih Müzesi) bulunan at zırhı ve alınlığı, (www.royalarmouries.org.uk)

Fotoğraf No 176: GHM German Historical Museum (Alman Tarih Müzesi) bulunan at zırhı ve alınlığı⁴¹.

2- AT ALIN ZIRHLARININ YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER

Türklerin madenle tanışması ve madeni değişik şekillerde kullanması, Orta Asya'daki Türk devletlerinden başlayıp Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemine kadar devam etmiş ve Osmanlı döneminde de gelişimini hızla sürdürmüştür⁴².

Başlangıçtan itibaren Türklerin çeşitli kap, kacak, süs ve ziynet eşyaları yapımında kullandığı başlıca madenler; altın, gümüş ve bakırdır. Bakır-kalay alaşımı olan bronz ve bakır-çinko alaşımı olan pirinç de kullanılan madenler arasında yer alır. Demir ve çelik daha çok silah ve alet yapımında, kurşun lehim alaşımlarında, civa ise yaldızlamada tercih edilmiştir⁴³.

⁴¹ www.royalarmouries.org.uk

⁴² Fulya, ERUZ; **Konuşan Maden**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul 1993), s.21

⁴³ Fulya ERUZ; a.g. e., 1993, s.15

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bulunan zengin maden yataklarından yüzyıllar öncesinden beri demir ve bakır madenleri çıkarılmaktadır. Bu madenlerden özellikle bakırın, Osmanlı döneminde sosyal hayatta kullanılan çeşitli kap- kacak ile eşyanın yanı sıra askeri alanda ve darphanelerde sikke basımında bol miktarda kullanıldığı görülür⁴⁴. Altın ve gümüşten daha sert bir maden olan bakırın şekil alabilmesi için biraz ısıtılıp gevşetilmesi gereklidir⁴⁵.

Daha çok silah araç ve gereçlerinin yapımında kullanılan demirin ise özellikle Osmanlı savaş toplarının yapımında dökme demir şeklinde kullanıldığı görülür. Demir madeni, doğada hem cevher, hem de doğal olarak bulunan madenlerdendir.

İçinde bol miktarda nikel bulunan doğal demir madeni, eski çağdan beri kullanılan ilk madendir. Cevher demir ise çok yüksek ısıdaki (1100 - 1150 C) fırınlarda eritilerek ve çekiçlenerek içerisindeki karbon ve yabancı maddelerin dışarı atılması sağlanarak kullanılır⁴⁶.

İncelenen 38 adet at alın zırhlarının yapımında demir ve bakır madenlerinin kullanıldığı görülmektedir. Demirden yapılan örneklerimiz 16 adettir. Malzemesi demir olan bu zırhlar tarihlendirme bölümünde de anlatıldığı üzere erken tarihli örneklerdir ve üst kısımları altın yaldızla kaplanmış. Bakırdan yapılanlar ise 22 adettir ve zırhların üzerinde tombak tekniği uygulanmıştır⁴⁷.

⁴⁴ Oktay, BELLİ, Gündoğ, KAYALIOĞLU; **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi**, Sandoz Kültür Yayınları, (İstanbul 1993), s.48

⁴⁵ Fulya, ERUZ; a.g. e., 1993, s.17

⁴⁶ Ülker, ERGİNSOY; **İslam Maden Sanatı'nın Gelişmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (İstanbul 1978), s.14,15

⁴⁷ Demirden yapılan at alın zırhları (KAT. NU: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 20, 21, 23, 24, 25, 32, 38) nolu zırhlar olup 16 adettir. Bakırdan yapılanlar ise (Kat. nu: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37) nolu zırhlar olup 22 adettir.

3- AT ALIN ZIRHLARININ YAPIM TEKNİKLERİ

At alın zırhlarının yapımında ve süslemesinde teknik olarak; dövme, perçin, lehim, kabartma, kazıma, kumlama, altın ve gümüş yaldızlama ile tombak tekniği uygulanmıştır⁴⁸. Tekniklerin özellikleri ve hangi at alın zırhında kullanılmış olduğu hakkında aşağıdaki bölümde çeşitli bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

3.1- Dövme Tekniği

At alın zırhlarının yapımında kullanılan tekniklerden biri, diğer madeni eşyalarda da uygulanan dövme tekniğidir. Doğal madenlerin keşfedilmesinden itibaren kullanılmaya başlayan bu teknikte; istenilen kalınlıkta ve büyüklükteki maden parçası, sert ve sağlam bir kütük üzerinde çeşitli boy ve ağırlıktaki çekiçlerle dövülerek istenilen şekle getirilir⁴⁹. Dövme tekniği, incelenen otuz sekiz adet at alın zırhının tamamında uygulanmıştır.

3.2- Perçin

At alın zırhlarında uygulanan bir diğer teknik, perçindir. Madeni parçaları birleştirmek için kullanılan bu teknik, çivi ile birleştirme tekniğidir. Ucu sivri bir aletle açılan delikler, birbirlerin üstüne bindirilerek farklı boy ve biçimlerde perçin çivileri kullanılarak parçalar birbirine tutturulur⁵⁰. İncelenen on iki at alın zırhının alın kısmında yer alan sorguç yuvalarının bu teknikle ana gövdeye birleştirildiği görülür⁵¹. Bunun yanı sıra yanak ve tepe siperliklerinin arkasında, perçinlenmiş bağlantı tokaları bulunmaktadır. Zırhlar, bu bağlantı tokaları içinden geçen kayışlarla hayvanın baş kısmını sarmaktadır.

⁴⁸ Kullanılan teknikler ve uygulamaları hakkında bkz. Ülker, Erginsoy' un " İslam Maden Sanatı'nın Gelişmesi", Fulya, Eruz'un "Konuşan Maden" ve Oktay Belli, Gündoğ Kayalıoğlu'nun "Anadolu'da Türk bakırcılık Sanatının Gelişmesi" adlı eserlerinin yanı sıra Selahattin Batur'un, "Tombak Üzerine Bir araştırma" adlı makalesi.

⁴⁹ Fulya, ERUZ; a.g. e., 1993, s.27

⁵⁰ Ülker, ERGİNSOY; a.g. e., 1978, s.29

⁵¹ Perçinin uygulandığı örnekler; Kat. nu: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 29, 31

3.3- Lehim

At alın zırhlarının bazılarında bulunan güneş siperliklerinin ana gövdedeki alın kısmına birleştirilmesi lehimleme tekniği ile yapılmıştır. Bu teknikte birleşmesi istenen madeni parçaların kenarları yan yana getirilerek, eklenecek yerin üzerine, erime noktası düşük olan madeni alaşım sürülür. Bu bölüm ateşe tutularak, lehimin iyice sıvılaşarak iki kenarın birleşmesi sağlanır⁵². Lehimin uygulandığı örnekler; on bir adettir⁵³. Güneş siperliklerinin yanı sıra ense ve yanak siperliklerinin gövde ile birleşmesini sağlayan zincir halkalarında da lehimleme tekniğinin kullanıldığı beş örnek bulunur⁵⁴.

3.4- Kabartma

At alın zırhları üzerinde çoğunlukla uygulanan tekniklerden biri de kabartma tekniğidir. Kabartma; maden tabakasının içten veya dıştan, bazen de hem içten, hem dıştan çekiçlenerek kabartılı bölümlerin elde edilmesi tekniğidir. Zemin üzerine içten yani eserin ters tarafından çekiçlenen bölüm veya desenler istenilen yüksekliğe getirilerek kabartılır ve yüksek kabartma elde edilir⁵⁵. At alın zırhlarında, motiflerden ziyade zırhın yüzeyinde yer alan alınlık ve burun yolu ile çeşitli yivlerin yapımında kabartma tekniği kullanılmıştır. Bu teknik genel olarak incelenen at alın zırhlarının tamamında uygulanmıştır. Dolayısıyla örneklerimizin yer aldığı her yüzyılda uygulanmış bir tekniktir.

4- AT ALIN ZIRHLARININ SÜSLEME TEKNİKLERİ

At alın zırhlarının süslemesinde kazıma, kumlama, altın ve gümüş yaldız ile tombak teknikleri kullanılmıştır.

⁵² Ülker, ERGİNSOY; a.g. e., 1978, s.29

⁵³ Lehimin uygulandığı örnekler; Kat nu: 1, 2, 3, 4, 25, 31, 33, 34, 35, 36 ve 37 olanlardır.

⁵⁴ Kat nu: 33, 34, 35, 36, 37

⁵⁵ Ülker, ERGİNSOY; a.g. e., 1978, s.34

4.1- Kazıma

Kazıma; ucu keskin çelik kalemlerin, çekiç darbeleri ile madeni levha üzerinde yivler açmasıdır. Süsleme amaçlı kullanılan bu teknikte, açılan yivin içinden çıkan maden kalıntıları kesilerek temizlenir ve daha sonra farklı amaçlarla kullanılır⁵⁶. Kazıma tekniği üzerinde süslemesi olan yirmi iki adet at alın zırhında uygulanmış bir tekniktir⁵⁷. Yirmi iki örneğimizin tarihlerine bakacak olursak iki tanesi 15. yüzyılda, on dört tanesi 16.yüzyıl ve sonunda, dört tanesi ise 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başıdır. Dolayısıyla bu tekniğin 16. yüzyılda daha çok kullanılmış olduğunu söyleyebiliriz.

4.2- Kumlama

Kazıma tekniğinin uygulandığı at alın zırhlarının büyük bir bölümünde motiflerin yapılmasında kumlama tekniğinden de faydalandığı görülür. Kumlama; genellikle motif içine veya zemine dolgu olarak kullanılan bir tekniktir. Kumlama tekniği ile eserin yüzeyi, ucu küt kalemlerle sık bir şekilde noktacıklar halinde pürüzlendirilir. 16. yüzyıla kadar eserlerde sadece zemin kumlamasında kullanılan bu yöntem, bu dönemden sonra motif içinde de kullanılmıştır. Daha çok tombak eserlerde karşılaşılan bu teknikle, motifler daha belirginleşmiş ve daha natüralist bir görünüm kazanmıştır⁵⁸. 16. yüzyıl sonuna tarihlendirdiğimiz (Kat nu: 10, 12, 15, 16) dört örnek ile 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına (Kat nu: 11, 13, 14, 17, 18, 19) tarihlendiğimiz altı adet at alın zırhında bu teknik uygulanmıştır. Dolayısıyla bu tekniğin geç tarihli örneklerde kullanılmış olduğunu söyleyebiliriz.

4.3- Altın ve Gümüş Yıldız

Daha çok demir eserlerde görülen altın ve gümüş yıldız kaplama tekniği, eserin yüzeyine gümüş veya altın tozunun sürülerek yıldızlanması olayıdır. Yüzeyin yıldızlanmasında, yıldız çok ince bir tabaka halinde sürüldüğü için

⁵⁶ Fulya, ERUZ; a.g. e., 1993, s.31

⁵⁷ Kat. nu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 32

⁵⁸ Tülin, ÇORUHLU; a.g. m., 1999, s.271

eserlerin üzerinde daha kolay aşındığı görülür. Üzerinde hala altın ya da gümüş yaldız izleri kalan at alın zırhlarından örnekler bulunmaktadır. Yaldızın bir bölümü yok olsa da kalan izlerden 10 adet at alın zırhının tüm yüzeyinin altın yaldız, bir tanesinin de gümüş ve altın yaldızla kaplı olduğu toplam on iki adet at alın zırhı olduğu anlaşılmaktadır⁵⁹. Altı tanesinin tarihi belli olan bu zırhlardan İki 15. yüzyıla, on tanesi ise 16. yüzyıla tarihli örneklerden de anlaşılacağı üzere erken tarihli eserlerin üzerinde uygulanmış bir teknik olduğunu söyleyebiliriz.

4.4- Tombak

16. yüzyıl ortalarına doğru görülmeye başlayan bir başka teknik tombak tekniğidir. Tombak tekniği, bir çeşit altın yaldızlama tekniğine benzer ancak altın ya da gümüş yaldızlama tekniğinden çok daha dayanıklı olup o dönemin çoğu maden eserlerinde kullanılmıştır. Bu teknik sayesinde günümüze kadar gelebilen eserlerin oksidasyona uğramalarından dolayı kararmaları önlenerek canlı ve parlak görünümelerini korumaları sağlanmıştır. Cami kandilleri, ibrikler, şamdanlar, barutluk, maşrapa, kâse, gülabdan, silah, miğfer, kalkan ve at alın zırhları gibi çeşitli eşyalarda bakırın yanı sıra diğer madenlerden tunç ve gümüş eserler üzerinde de sıkça uygulanmıştır. Tombak tekniğinin süsleme sanatlarında 16.yüzyıl ortalarında görülmeye başladığı ve 17. yüzyılda da devam ettiği görülür⁶⁰. Katologta yer alan ve bakır olan 21 adet at alın zırhlarında tombak tekniği uygulanmıştır⁶¹. Dolayısıyla bu tekniğin 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başındaki örneklerde uygulandığı görülmektedir.

Çeşitli kaynaklardaki bilgilere dayanarak tombağın yapım aşamaları kısaca şu şekilde sıralanabilir: Belli ölçülerdeki altın veya altın tozu ile civanın karışımından elde edilen amalgam oluşturularak iyice karıştırılır ve erimesi sağlanır⁶². Elde edilen sıcak amalgam, soğuk suya tutularak soğutulur ve

⁵⁹ Altın yaldız (Kat nu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 20, 21, 32), gümüş yaldız (Kat nu: 32) yaldızla kaplı olan at alın zırhları

⁶⁰ Gündoğ, KAYALIOĞLU; **Tombak**, Dışbank, (İstanbul 1992), s. 37

⁶¹ KAT. NU: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37

⁶² Ülker, ERGİNSOY; a.g. e., 1978, s.47

katıyağ kıvamındaki karışım, temiz yüzeyli madeni eserin üzerine bir bez veya fırça yardımıyla sürülür. Fırınlanan veya sıcak ateşin üzerine tutulan eserin üzerindeki civanın buharlaşması sağlanır ⁶³.

Madenin üzerinde kalan altının gerçek rengini bulabilmesi için üzerine özel bir karışımdan yapılan yaldız mumu sürülerek tekrar ateşin üzerine tutulur ve çeşitli kimyasal yöntemlerden sonra saf altın renkli tombak eserler ortaya çıkar⁶⁴.

5- AT ALIN ZIRHLARINDAKİ SÜSLEME

5.1- Süsleme Programı

At alın zırhlarında süslemeler genellikle alınlık kısmı ile ana gövdede yoğunlaşmıştır. Süsleme programının, alınlığın biçimine bağlı olarak geliştiği gözlenir. Süslemeler, alınlık kısmında, ana gövdenin burun yolu üzerinde ve yanlarda olmak üzere üç kısımda uygulanmıştır.

At alın zırhlarının süsleme programları iki ana grup altında toplanmıştır. Birinci grupta tüm yüzeyi süslenmiş olanlar, ikinci grupta ise belli bölümleri süslenmiş olan at alın zırhları yer alır.

5.1a- Tüm Yüzeyi Süslenmiş Olan At Alın Zırhları

İncelenen at alın zırhlarından tüm yüzeyinin süslemelerle kaplı olanların sayısı 9 adettir. Katalog numaraları 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 olan bu gruptaki zırhlarda, alının ortasındaki kartuş ya da madalyon içerisinde yazı ve ona bağımlı olarak gelişen bir süsleme düzeni hâkimdir. Yatay kitabe kartuşlarının alt ve üst kısmında birer yarım şemse motifi görülür. Kitabe kartuşları, yanlarda dilimli madalyonlarla bağlanmıştır. Bu madalyonların benzerleri burun üzerinden aşağıya doğru devam eder. Göz hizasının altında

⁶³ Özlem, ÖZKAN; **Askeri Müze Tombak Eserler Kataloğu**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, (İstanbul 2001), s.8

⁶⁴ Gündoğ, KAYAOĞLU; **a.g.e.**, (İstanbul 1992), s.37

kalan yan kısımlarda da tam ve yarım madalyonlar yer almaktadır. Tarih olarak; üçünün (Kat nu: 1, 2, 3), Yavuz Sultan Selim (1512 -1520) adına, birinin de (Kat nu: 4), Kanuni Sultan Süleyman (1520 -1566) adına yapıldığı görülür.

Fotoğraf No 177: Kat nu:1, 2, 3, 4 olan at alın zırhları

Tüm yüzeyi süslenmiş olan at alın zırhlarından beş tanesinin üzerinde ayrıca göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımlar meydana getirilmiştir (Kat nu: 5 -9). Kat. Numarası 5 ve 8 olan at alın zırhlarının tarihleri bellidir. (Kat nu: 5) III. Murat (1574 -1595) adına ve bir diğeri de (Kat nu: 8) Memluk Sultanı Ebu Nasır Kayıtbay'ın (1468 -1496) adına yapılmış at alın zırhlarıdır. Tarihleri belli olmayan üç at alın zırhına (Kat nu: 6. 7, 9) müzede verilen tarih 16. yüzyıldır. Tarihi bilinen örneklerle bakarak gerek malzeme, biçim ve gerekse üzerindeki süslemelerin kullanım özellikleri de göz önüne alındığında verilen tarihlere biz de katılıyoruz. Yüzeyin tamamının süslenmesinin at alın zırhlarında erken dönem olan 16. yüzyılda yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

Fotoğraf No 178: Kat nu: 5, 6, 7, 8, 9 olan at alın zırhları

5.1b- Belli Bölümleri Süslenmiş Olan At Alın Zırhları

Süsleme programının belli bölümlerde uygulandığı at alın zırhları kendi içinde 5 alt grupta incelenmiştir.

1. grupta burun kısmını bir yiv ile ortadan iki bölüme ayırdığı iki adet at alın zırhı vardır. 16. yüzyıla (Kat Nu:10) ve diğeri 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başına (Kat Nu:11) tarihlendirdiğimiz bu zırhlarda burundan itibaren devam eden yivin, alın ortasında eşkenar dörtgen şeklinde sonuçlandığı görülür⁶⁵. Süslemeler alnın üst kısmında, alınlıkta ve yan yüzeylerde uygulanmıştır.

Fotoğraf No 179: Kat nu: 10, 11 olan at alın zırhları

2. grupta ele alınan beş adet at alın zırhında, burundan alna kadar uzanan kabartma oluk, alın kısmında kabartma dairevi bir form ile birleşir. Bu örneklerde bir önceki grupta karşılaşılan dörtgen bölümün ortadan kalktığı görülür. Süslemeler kabartma dairevi formun içinde ve göz hizasından itibaren yan yüzeylerde uygulanmıştır. Katalog numaraları, 12 -16 olan zırhların tarihleri 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başı olarak tarihlenmiştir. Gerek süslemeler ve gerekse uygulanan teknikler göz önüne alınarak yaptığımız araştırmalar sonucunda bu tarihlemeye biz de katılıyoruz.

⁶⁵ Gerekli karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 180: Kat nu: 14, 15, 16, 13, 12 olan at alın zırhları

3. grup iki adet at alın zırhlarında, burun üzerinde aşağıya doğru düşey gelişen bir kompozisyon söz konusudur. 16.yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlediğimiz (Kat Nu: 17,18) at alın zırhlarında süsleme programı tepelik, alın, burun üzeri ile yan yüzeylerde uygulanmıştır⁶⁶.

Fotoğraf No 181: Kat nu:17, 18 olan at alın zırhları

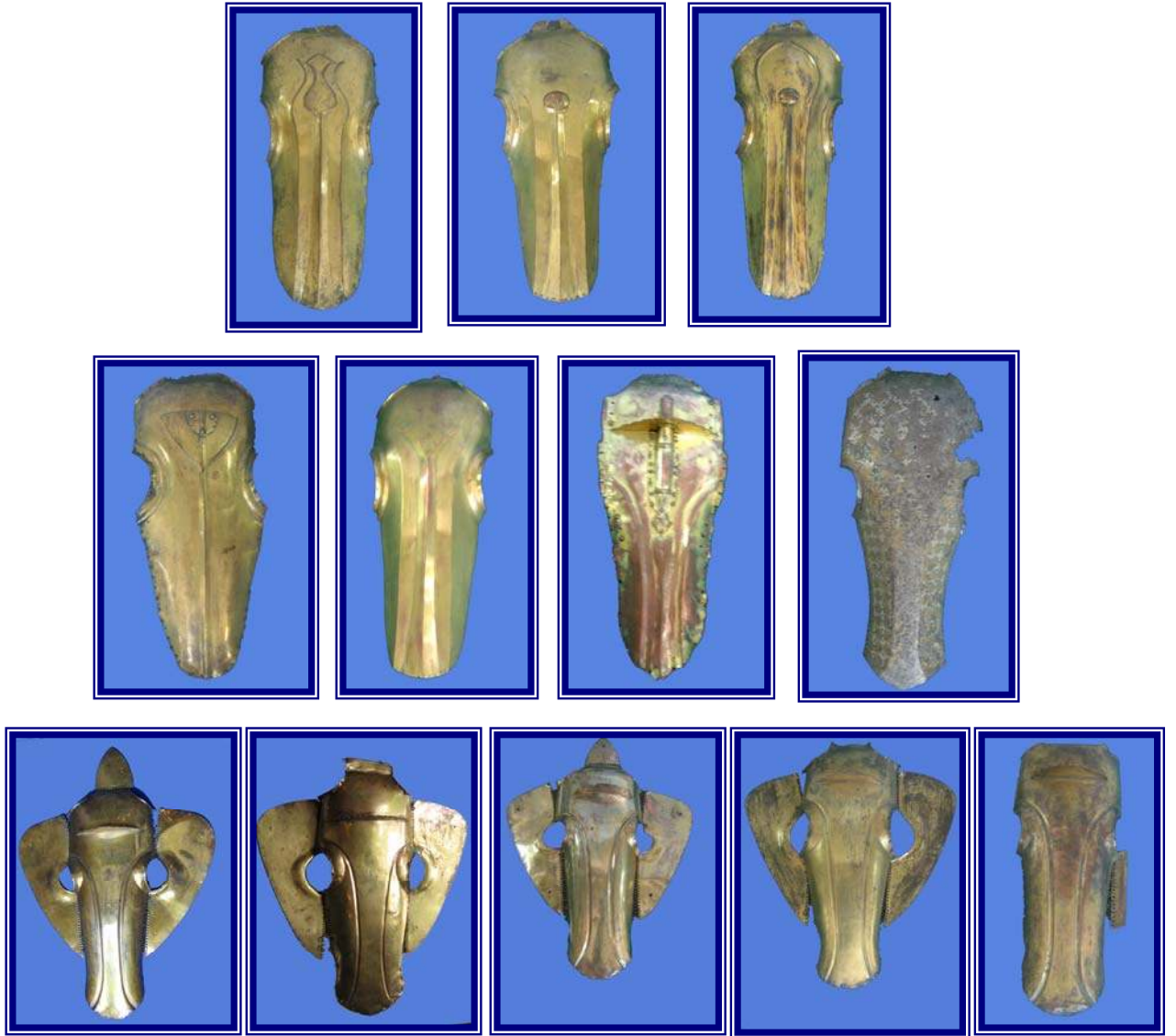
4. gruptaki Katalog numaraları 19 -25 arası olan yedi adet at alın zırhında, burundan alına doğru uzanan kabartma oluk yukarıda bir "T" formu oluşturur. Süsleme kompozisyonu bu formun çevresinde gelişmiştir. Bu grupta yer alan zırhların malzeme ve teknikleri ile süslemeleri de göz önüne alındığında, Kat nu: 19 olan at alın zırhını 17. yüzyıl başına, diğer at alın zırhlarını ise (Kat nu: 20 -24) 16. yüzyıla, (Kat nu: 25) ise 16.yüzyıl sonu - 17. yüzyıl başına tarihlendirdik. Gerekli karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

⁶⁶ Ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 182: Kat. Nu: 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 olan at alın zırhlr

5. ve son grubu, ince uzun ana gövdenin ortasında, tek bir motifin yer aldığı örnekler oluşturur. Kat Nu: 26 -32 olan bu gruptaki yedi adet at alın zırhından bazılarının alınlık kısmını, geometrik bir motif veya haşhaş çiçeği ya da etrafı perçinlenmiş tek bir sorguç yuvası süslemektedir. Bu örneklerin dışında göz hizasından burna kadar devam eden iki ince yivin yer aldığı örnekler de bu grupta incelenmiştir. Kat nu: 33 ile 37 arasında yer alan beş adet zırhın üzerinde yivlerin dışında süsleme uygulanmamıştır. Tarihleri belli olmayan bu zırhları malzeme ve teknik olarak 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başına tarihledik. Ayrıntılı karşılaştırmalar tarihlendirme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 183: Kat nu: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 olan at alın zırhları

Buraya kadar yer alan Osmanlı at alın zırhlarını biçimleri açısından Askeri Müzedeki Osmanlı yapımı olmayan iki örnekten biri olan Sultan Ebu Nasır Kayıtbay (1468 – 1496) adına yapılmış Memluk at alın zırhı (Kat. Nu: 8) ile karşılaştırıldığında, tüm Osmanlı at alın zırhlarının anılan zırh ile benzerlik gösterdiği görülür. Bu benzerlik özellikle 1. grupta yer alan göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımları olan at alın zırhlarında daha belirgindir. İranlı tasvir

sanatçısı Firdevsi'nin savaş tasvirlerinin işlediği Şahname'sindeki⁶⁷ 1574 tarihli minyatürlerde de Osmanlı at alın zırhlarına benzer at alın zırhları görülür (bkz. s.295).

Ancak aynı müzede bulunan 16. yüzyıl Avrupa at alın zırhının (Kat nu: 38) Osmanlı at alın zırhlarından biçim olarak tamamen farklı olduğu görülür. Bu zırh, hayvanın tüm baş ve boyun kısmını sarar şekilde geniş levhalardan oluşmuştur.

Fotoğraf No 184: Kat nu: 8 ve 38 olan at alın zırhları

1250 – 1517 yılları arasında Mısır ve Suriye'de hüküm süren, Türk – İslam devletlerinden Memluklar, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu dönemden sonra halifelik de Osmanlı sultanlarına geçmiş ve kutsal emanetler ile bütün Memluk hazinesi savaş ganimeti olarak Osmanlı hazinesine, silahları ise Osmanlı Cebahanesi'ne getirilmiştir⁶⁸. Bunun yanı sıra Memluk ustalarının İstanbul'la getirilmiş olabileceği de göz önüne alındığında, Osmanlıların diğer Türk İslam devletlerinin (Akkoyunlular, Timurlular, Safaviler vb) yanı sıra Memluk silahlarını yakından tanıdıkları ve onlardan etkilendiklerini düşünmek mümkündür.

⁶⁷ Abdülkadir, KARAHAN, Tahsin, YAZICI; **Topkapı Sarayı Müzesindeki Şahname Yazmalarından Seçme Minyatürler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul 1971)

⁶⁸ Yılmaz, ÖZTUNA; **Devletler ve Hanedanlar**, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 1996), s.354

5.2 - Süslemede Kullanılan Motifler

At alın zırhlarında görülen motiflerin büyük bir bölümünü bitkisel motifler oluşturmuştur. Örnekler üzerinde, bitkisel motiflerin yanı sıra geometrik motifler ile sembolik motiflerin ve yazının da kullanıldığı görülür. Zırhların üzerindeki yüzey süslemelerini oluşturan motiflerin bazen belli bir kompozisyon düzenini oluşturacak şeklinde, bazen de akıcı kuşaklar veya yan yana diziler halinde oldukları görülmektedir. Süslemelerde yer alan motifler ise diğer sanat dallarındaki motiflerle benzerlik göstermektedir. Bu motifler; rumi yapraklar, palmetler, hatayi tarzı çiçekler, laleler, karanfiller, sümbüller, bahar dalları, selvi ve rozetler, yıldız çiçekleri, rozet çiçekler, yaprak ve kıvrık dal bordürleri, Çin bulutları, zikzaklar, zencirek ve sembolik motiflerdir. Anılan motifler diğer sanat dallarında da bolca kullanılan motiflerdir. Ancak buradaki amaç, motifleri birbirleri ile tek tek karşılaştırmaktan ziyade tarihi ya da dönemi bilinen eserlerin üzerindeki motiflerin gelişimindeki paralelliğini izlemektir. Bu nedenle bu bölümde, tarih ve dönemleri belli olan ve benzer motiflerin yer aldığı çeşitli örneklerle yer verilmiş olup tarihlendirme ve karşılaştırma “At Alın Zırhlarını Tarihleme” bölümünde yapılmaya çalışılmıştır.

5.2.1 - Bitkisel Motifler

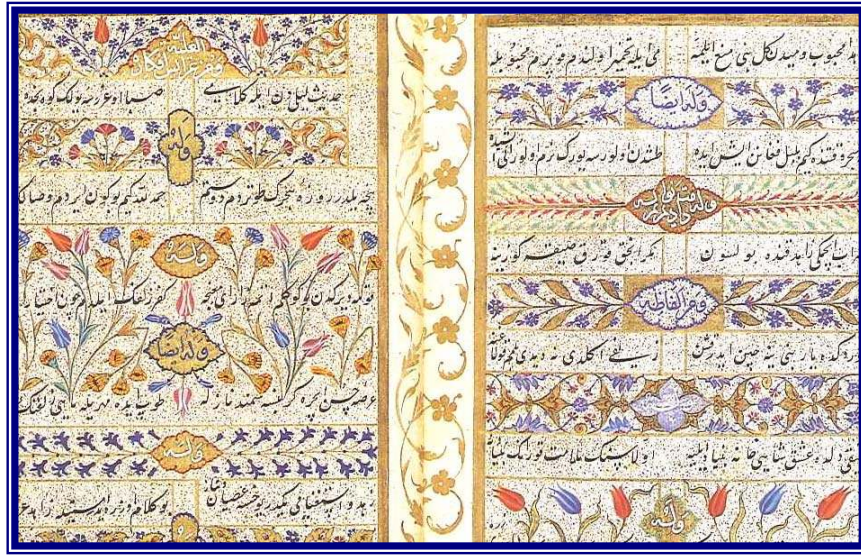
Bitkisel motifler, Türk süsleme sanatında başlangıçtan beri kullanılan motiflerdir. 16. yüzyıla kadar kullanılan bitkisel motifler; rumi, palmet, hatayi, bitkisel dallar ve yapraklar ile stilize çiçek motifleridir.

16. yüzyılda Osmanlı sanatçılarının, eski ve yeni motiflerden oluşan kompozisyonları birbiri içinde kullanarak yeni motif dağarcıklarını geliştirdikleri gözlenir. Ancak bu motifler birbirlerinin benzeri gibi görünseler de dikkatle incelendiğinde hepsinin farklı düzenlemeler şeklinde uygulandığı görülür. Bütün bu özellikler, süslemede yeni bir anlayışın ortaya çıkmasının da bir göstergesi olduğunu düşündürür⁶⁹.

⁶⁹ Nurhan, ATASOY, Julian, RABY; **İznik Seramikleri**, TEB Yayınları, (İstanbul 1989),s.222

16. yüzyıl ikinci yarısı, Osmanlı süslemeciliğinde yeni motiflerin görülmeye başladığı dönemdir. Bu motifler, yeni bir üslubun yaratıcısı olan 1557 yılında sarayın baş nakkaşı ve Şah Kulu'nun öğrencisi Kara Memi'ye aittir. Tezhip ustalığının yanı sıra güçlü bir çizim ustası olduğu söylenen Kara Memi'nin yapmış olduğu çizimlerdeki desenler gerçeğe çok yakındır⁷⁰.

Kara Memi, 1566 tarihli ve imzalı eseri olan “Muhibbi Divanı”nda, doğadaki bitki ve çiçekleri gözleme dayalı olarak çizmiştir. Bu örnekte yer alan süslerde Osmanlı tezhip sanatında ilk kez natüralist çiçek üslubunu oluşturan nergis, gül goncası, açmış gül, karanfil, menekşe ve lale motiflerinin çokça kullanıldığı görülür⁷¹. Nermin Sinemoğlu, Kara Memi üslubunun en önemli özelliklerinden birinin doğadaki örneklerine benzer şekil ve büyüklükteki çiçekler olduğundan bahseder⁷².

Fotoğraf 185: 1566 tarihli Divan-ı Muhibbi-İst. Üniv. Kütüphanesi, T. 5467, (K.Zeynep Güney'den, s.39)

⁷⁰ K. Zeynep GÜNEY, A. Nihan GÜNEY; **Osmanlı Süsleme Sanatı**, SEN Yapım – Tasarım, (Ankara), s. 39

⁷¹ Zeren, TANINDI; “Osmanlı Sanatında Tezhip”, **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999), s.124

⁷² Nurhan, ATASOY, Julian, RABY; **İznik Seramikleri**, TEB Yayınları, (İstanbul 1989),s.222

⁷² Nermin, SİNEMOĞLU; “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, **Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları**, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, (İstanbul 1996), s.127,128

Bu üslup aynı zamanda Osmanlı sanatında, diğer üsluplara nazaran nakkaşhanedeki Türk sanatçıların geliştirdikleri, kendine özgü desenlerden oluşması bakımından da önem taşımaktadır.

Çeşitli kaynaklarda⁷³ dört çiçek üslubu olarak da geçen natüralist üslubun lale, gül, karanfil ve sümbül çiçeklerinin yanı sıra zamanla çeşitli çiçekler ve bahar dalları ile zenginleştiği görülür. Bu çiçeklerle, bazen serbest, bazen simetrik ve bazen de sonsuza doğru uzanan kompozisyonlar meydana getirildiği belirtilmiştir⁷⁴.

Yıldız Demiriz, çizilen çiçeklerin oldukça stilize edilip çizilmelerine rağmen, çiçeklerin ana özelliklerini kaybetmeden oluşturulduğu ve doğal haliyle verilmeye çalışıldığı görüşündedir⁷⁵. Çiçeklerin boynunu büküş özelliği veya taç yapraklarının sayısının verilmesi, yaprakların sapa bağlanması ile çiçeğin veya yaprağın kenarlarının düz ya da kıvrımlı olması gibi özellikleri, Sitare Turan Bakır'a göre, çiçeklerin bu üslupta gerçekçi biçimde işlendiğinin göstergesidir⁷⁶.

Natüralist üslupta yer alan motiflerin, çini, seramik, kumaş, işleme, kâğıt ve madeni eserlerin yanı sıra taş ve ahşapta da kullanıldığı görülmektedir⁷⁷. Anılan eserlerde ruminin devam ettiği ve lale, sümbül, karanfil, zambak, rozet çiçeği ve selvi gibi bitkisel bezemelerle karşılaşılır⁷⁸.

⁷³ Yıldız, DEMİRİZ; "16.Yüzyıl Türk Süsleme Sanatında Natüralist Akımın Gelişmesi" **Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul 1988),s.104,105

⁷⁴ Nurşen Özkul, FINDIK; **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2001),s.260

⁷⁵ Yıldız, DEMİRİZ; " Osmanlı Keramik ve Çini Sanatında Gül Terminolojisi ve Tanımı", **Çini Yazıları**, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, (İstanbul 1996), s.48,49

⁷⁶ Sitare Turan, BAKIR; **İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara), s.206

⁷⁷ Nurhan, ATASOY, Julian, RABY; a,g,m., s.222,223

⁷⁸ Örcün, BARIŞTA; "Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk İşlemeleri", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999), s.312

Tezimizi oluşturan at alın zırhları üzerindeki süslemelerde kullanılan bitkisel motiflerin, özellikle bakır ve tombak olan at alın zırhları üzerinde daha detaylı olarak işlendiği görülmektedir. Tarihi belli olmayan bakır at alın zırhları üzerinde uygulanmış natüralist üslup özellikleri, onları tarihlememizde önemli unsurlar olmuştur.

Demir olan at zırhlarına bakıldığında ise daha önceki dönemlerde kullanılan yazı ve yanında geometrik motiflerle 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl arasında kullanılan bitkisel motiflerin daha basitleştirilerek işlendiğini görüyoruz.

Bundan sonraki bölümde, çeşitli kaynak ve yazarlardan da faydalanılarak at alın zırhları üzerinde görülen bitkisel motifler hakkında kısa bilgiler verilerek tarihi veya dönemi belli olan bazı eserlerdeki benzerlikler vurgulanmaya çalışılmıştır.

5.2.1a - Rumi-Palmet Motifleri:

Erken tarihli at alın zırhı örneklerinde, süsleme motifleri olarak daha çok rumi ve palmetlerle karşılaşılır. Türk sanatının hemen her döneminde görülen bitkisel formların içerisinde işlenen ve bir çeşit yaprağa da benzeyen ruminin birden fazla çeşidi bulunmaktadır⁷⁹.

Rumi, palmet motifini ve tarihsel gelişimini anlatan çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Hüseyin Rahmi Ünal rumiyi “uzunca ve kıvrık bir tepe yaprağıyla, daha kısa ve aşağı kıvrık bir yan yapraklı ve alt kısımda bir lobcuğa sahip bitkisel unsur” olarak⁸⁰, Semra Ögel ise “çatallı ucu sivri yaprak” olarak tanımlamıştır⁸¹.

⁷⁹ Hatice, AKSU; “Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları”, **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999), s.13

⁸⁰ Hüseyin Rahmi, ÜNAL; **Osmanlı Öncesi Anadolu - Türk Mimarisinde Taç Kapılar**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, (İzmir 1982), s.97

⁸¹ Semra, ÖGEL; **Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, (Ankara 1987), s.77

Selçuk Mülayim, ruminin ritmik tekrarlar ve simetrik düzenlemeler şeklinde karşımıza çıktığından bahseder⁸². Bunların dışında Yıldırım Özbek'in "Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300 -1453) adlı eserinde ruminin tarihi gelişimi ile ilgili değerlendirmesi yer alır⁸³.

Rumi motifi süsleme sanatının her dalında kullanılmıştır. Bu nedenle kompozisyon tipleri arasında rumili desenin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu da rumiye bir üslup sıfatı kazandırır⁸⁴. Meral Şengül, motifin yerleştirilmesinin simetrik düzenlemeler dışında genellikle kavisli ve helozenik hatlar üzerinde aynı yöne doğru olduğundan bahseder. Bu motifin başka tür motiflerle birlikte bir kompozisyon oluşturacak şekilde kullanıldığında ise daima kendi hatlarında devam ederek diğerlerine karışmadığı ancak kesişen hatlarda kullanıldıkları zaman ise ince bir çizginin üzerinde kalacak şekilde yerleştirildiği görülür⁸⁵.

Rumi motifinin birden fazla çeşidi vardır. Ancak genel olarak gruplandığında "Düz (basit) Rumi" ve "Kanatlı Rumi" olmak üzere iki ana motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Düz rumi en basit formlardır. Bir sapın ucunda tek yapraktan oluşan rumi, düz (basit) rumidir. Bunların da kendi içinde farklı çizimleri bulunur. Kanatlı rumiler düz rumilerin geliştirilmesiyle oluşmuştur. Bir sapın ucunda iki yapraktan oluşan rumi kanatlı rumidir. Kanatlı rumilerin oluşumuyla rumi motifleri zenginleşmiş ve kompozisyonda yeni olanaklar sağlamıştır⁸⁶. Bazen kanatlar dilimli hale getirilerek dilimli rumiler oluşmuştur.

---

⁸² Selçuk, MÜLAYİM; **Değişimin Tanıkları, Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi**, Kaktüs Yayınları, (İstanbul, 1999), s.171

⁸³ Yıldırım, ÖZBEK; **Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300 – 1453)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, (Ankara 2002), s.533,548

⁸⁴ A. Birol, İNCİ, Ç. DERMAN; **Türk Tezyini Sanatlarında Motifler**, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, (İstanbul 1991), s.181,182

⁸⁵ Z. Meral, ŞENGÜL; **100 Türk Motifi**, Geçit Kitabevi, (İstanbul 1990), s.5

⁸⁶ A. Birol, İNCİ, Ç. DERMAN; **a.g.e**, s.182

İlk motifimiz olan rumi at alın zırhlarından 14 tanesinde kullanılmıştır⁸⁷. İncelenen örneklerde yaprak şeklindeki rumiler çoğunlukla ince kıvrık dalların üzerlerine ve aralarına yerleştirilmişlerdir. Bazen iki rumi yaprağı birleşerek palmet motiflerini oluşturmuştur.

Fotoğraf 186: Rumi motifinden örnek

1. grup at alın zırhlarında yer alan şemse ve madalyonların içleri ile dış zeminin, rumi yapraklarla ve kıvrım dallı palmetlerle kaplı olduğu, 2. grup at zırhlarının ise bazılarında, diğer motiflerin yanında kullanılmaya devam edildiği görülür.

Fotoğraf 187: Palmet motifinden örnek

At alın zırhlarında düz, kanatlı ve dilimli olmak üzere üç tip rumi vardır. Katolog numaraları 1 -6, 10 -12, 15 -18 ve 21 olan 14 adet at alın zırhında, diğer motiflerin yanı sıra rumi ve palmet motifleri incelendiğinde, (Kat. Nu: 1 - 6, 10, 12, 21) olan dokuz örnekte düz ruminin, (Kat nu: 1 -6, 10 -12, 15, 16,

⁸⁷ Rumi ve palmetin yer aldığı at alın zırhlarının K. N. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 2

18) olan on iki örnekte kanatlı ruminin ve (Kat nu: 10,17) olan iki örnekte ise dilimli ruminin işlendiği görülür. Rumiler, bazı örneklerde diğer süslemelerin yanında hem düz, hem dilimli hem de kanatlı rumiler şeklinde değişik kompozisyonlarda birlikte işlenmiştir (Kat nu: 1 -6, 10, 12, 16, 18, 21). Palmet motifi ise (kat nu: 2 -6, 10 -12, 14 -18) olan on üç örnekte, bazen bitkisel dalların ve rumilerin aralarında, bazen de yatay ve dikey şemselerin uçlarında uygulanmıştır. Katolog numaraları 12 ve 14 olan zırhlarının alınlık kısmında, kanatlı rumi ve palmetlerin düğüm şeklinde birleştiği örneklere de rastlanılır.

Diğer sanat dallarındaki rumi örnekleri ile at alın zırhları üzerindeki rumi motiflerinin gelişimindeki paralelliğine bakıldığında, benzer kanatlı rumi ve palmet motiflerine Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki 16. yüzyıl mezar taşlarında rastlanılmıştır ⁸⁸. Ayrıca Topkapı Sarayı'nda bulunan ve 16.yy sonu 17. yüzyıl başından miğferler ile Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520 – 1566) Alemleri ve Osmanlı tören baltasında da karşılaşılmaktadır⁸⁹. Bununla ilgili ayrıntılı karşılaştırma “ At Alın Zırhlarını Tarihleme” bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 188: Kat nu: 1 olan at alın zırhından detay

⁸⁸ Demet, KARADAĞ; **Bursa'daki 14 -15.yüzyıl Mezar Taşları**, Eryılmaz Ofset, (Ankara 1994), s.62, 153, Kat nu:29, 40, 54 ve 55

⁸⁹ Hilmi, AYDIN; **Sultanların Silahları**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (İstanbul 2007), s.106, 163

Fotoğraf No 189: Kat nu: 2 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 190: Kat nu: 3 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 191: Kat nu: 4 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 192: Kat nu: 5 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 193: Kat nu: 6 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 194 Kat nu: 10 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 195: Kat nu: 11 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 196: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 197: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 198: Kat nu: 14 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 199: Kat nu: 15 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 200: Kat nu: 16 olan at alın zırhından detay

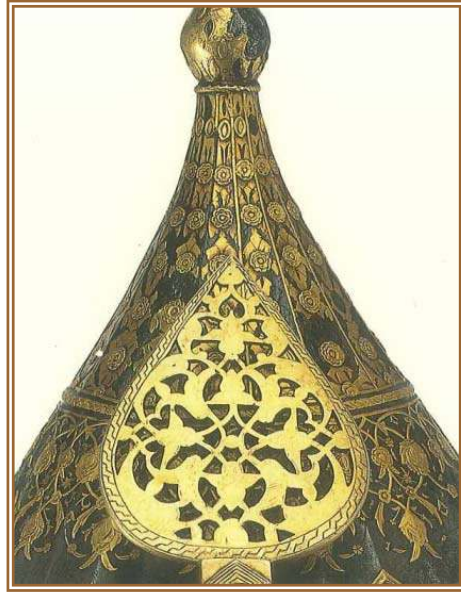
Fotoğraf No 201: Kat nu: 17 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 202: Kat nu: 18 olan at alın zırhından detay

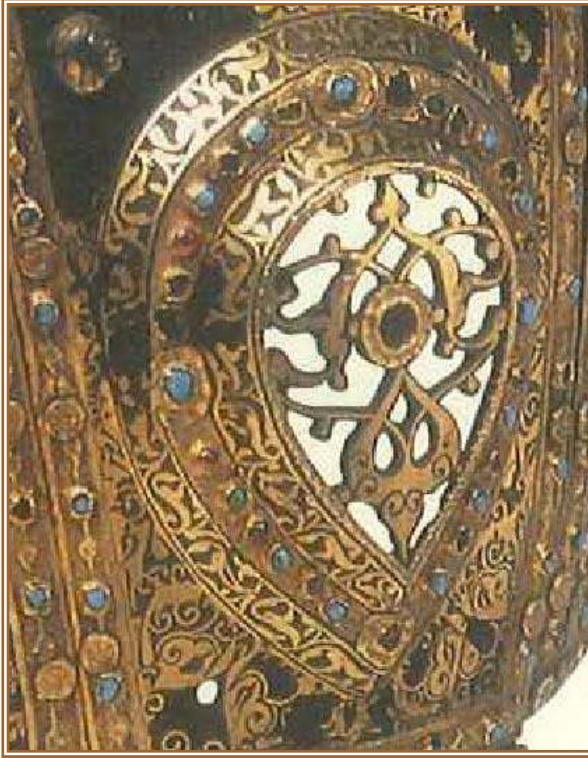
Fotoğraf No 203: Kat nu: 21 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 204: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl miğfer, (Hilmi Aydın'dan s.106)

Fotoğraf No 205: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl sonu miğfer, (Hilmi Aydın'dan, s.108)

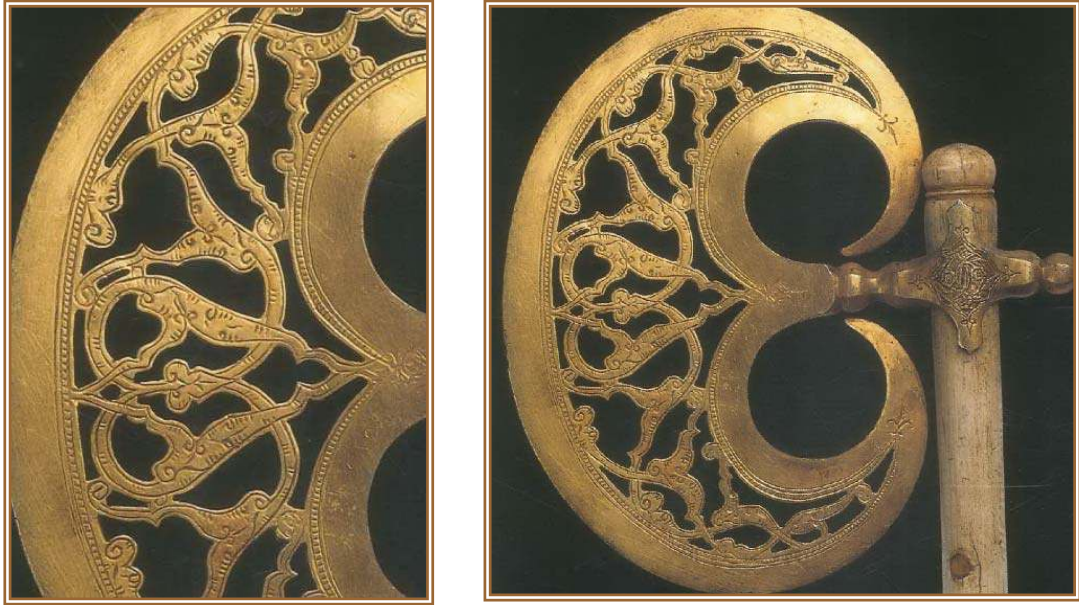
Fotoğraf No 206: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl sonu miğfer, (Hilmi Aydın'dan, s.108)

Fotoğraf No 207: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl at alın zırhı, (Hilmi Aydın'dan, s.118)

Fotoğraf No 208: Topkapı Sarayı, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520 –1566) Âlemi, tombak,16.yüzyıl, (Hilmi Aydın'dan, s. 125)

Fotoğraf No 209: Topkapı Sarayı, 16- 17. yüzyıl gümüş ve altın yaldızlı tören baltası üzerinde delik işi rumi motifi, (Hilmi Aydın'dan, s.163)

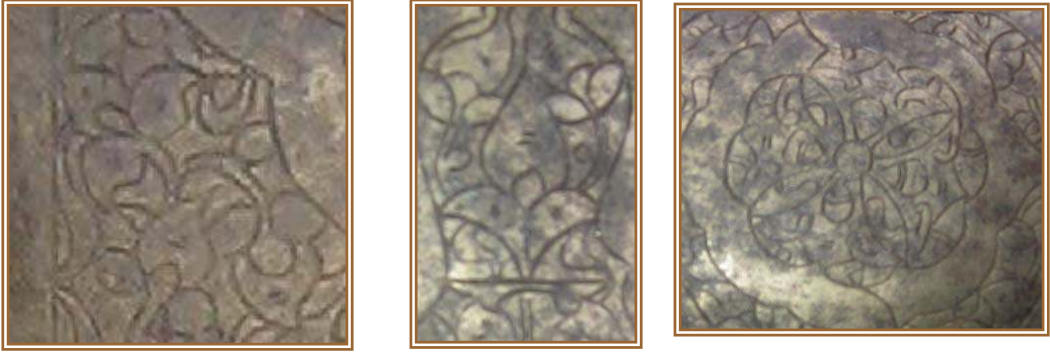
5.2.1b - Stilize Çiçek Motifleri

At alın zırhlarından daha çok demir olanlarda karşılaşılan bir diğer motif, stilize veya rozet çiçeklerdir. 13 adet at alın zırhında (Kat nu:1, 3, 4, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21) bazen ince bir kıvrık dalda, bazen bordür şeklinde bazen de tek bir rozet halinde işlenmiş olan ve bu çiçekler oldukça basit olarak ele alınmıştır. Bakıldığında bu çiçeklerin hangi tür çiçek olduğu anlaşılmamaktadır.

Diğer sanat dallarındaki stilize çiçek motifleri ile at alın zırhları üzerindeki stilize çiçek motiflerinin benzer özellikleri Rüstem Paşa Camisi (1561) çini panodaki diğer bitkisel motiflerin arasında yer alan beş taç yapraklı çiçek motifinin (fot nu: 216) Kat nu: 12' deki örnekle oldukça benzer olduğu görülür.

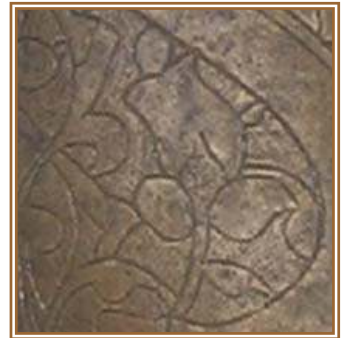
Fotoğraf No 210: Kat nu: 1 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 211: Kat nu: 3 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 212: Kat nu: 4 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 213: Kat nu: 8 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 214 Kat nu: 20 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 215: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

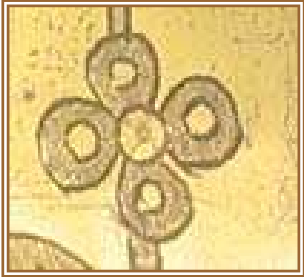
Fotoğraf No 216: Rüstem Paşa Cami (1561), (Ara Altun'dan, s.109)

Fotoğraf No 217: Kat nu: 13 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 218: Kat nu: 14 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 219: Kat nu: 15 olan at alın zırhından detay

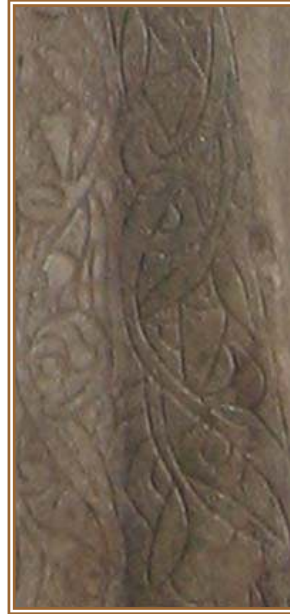
Fotoğraf No 220: Kat nu: 16 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 221: Kat nu: 17 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 222: Kat nu: 18 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 223: Kat nu: 21 olan at alın zırhından detay

5.2.1c- Hatayi (Hatai):

At alın zırhlarında görülen bir diğer süsleme tarzı hatayilerdir. Cahide Keskiner, hatayinin Orta Asya ve Çin'in etkisinde işlenmiş motif olduğundan ve buradan Osmanlılara geçtiğinden bahseder⁹⁰. Yapıları itibarıyla küçük, büyük, üstten, yandan, sade veya çok çeşitli profillerle çeşitli ayrımlara tabi tutulabilir. Yaprakları çiçeklere göre daha az stilize edilmiştir.

At alın zırhlarından sadece 5 örnekte kullanılmış olan hatayiler, (Kat nu: 1, 3, 12) olan at alın zırhının alın kısmında, (Kat nu:15, 19) olan at alın zırhının hem alın kısmında hem de yan yüzeylerinde simetrik olarak kullanılmıştır. Kat nu:1 ve 3'te yer alan hatayiler oldukça küçük, basit ve üstten çizilmişlerdir. Kat nu: 12, 15 ve 19 olan at alın zırhlarındaki hatayiler ise yandan yani profilden verilmiştir. Birbirinden değişik olan hatayi örneklerinin iç kısımlarında kumlama tekniği uygulanmıştır.

At alın zırhlarındaki hatayi tarzı çiçeklerle diğer sanat dallarındaki hatayi örneklerinin benzer özelliklerine bakıldığında yapraklarının kıvrımları ve profilden duruşları ile Katolog numarası 15 olan at alın zırhında yer alan hatayilerle Rüstem Paşa Camisi'ndeki (1561) çini panoda yer alan hatayilerin benzerliği dikkat çekicidir. Yine Topkapı Sarayı'ndaki 16. yüzyıl sonu tarihli miğfer (T.S.M. Env. No: 2 /1192) üzerindeki hatayilerle de benzediği görülür.

Fotoğraf No 224: Kat nu: 1 olan at alın zırhından detay

⁹⁰ Cahide, KESKİNER; **Türk Süsleme Sanatlarında Stilize çiçekler: Hatai**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2002), s.3

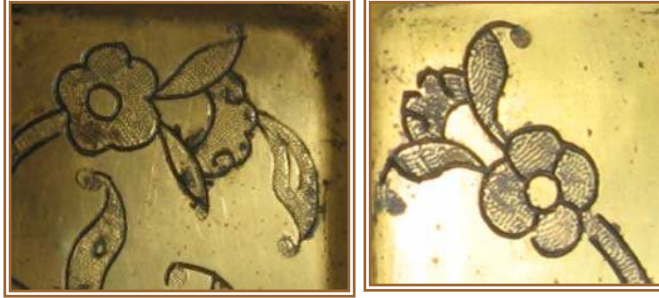
Fotoğraf No 225: Kat nu: 3 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 226: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 227: Kat nu: 15 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 228: Kat nu: 19 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 229: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl sonu miğfer, (Hilmi Aydın'dan, s.108)

Fotoğraf No 230: 16. yüzyıl sonu çini bordür, Gülbenkian Müzesi, (Sitare Turan Bakır'dan, s.83)

5.2.1d - Saz Yapağı

Hatayi motiflerinin yer aldığı süslemelerde ağaçlar, ağaç gövdelerine benzeyen saplar, abartılı narlar, rozet çiçekler ve tırtıllı büyük saz yaprakları birbiri üzerine yerleştirilerek üç boyutlu bir görünüş elde edilmeye çalışılmış, kompozisyonlar arasına hatayiler ve palmetler de yerleştirilmiştir⁹¹.

Saz yapraklarına at alın zırhlarından sadece bir örnekte karşılaşılr. Kat nu: 15 olan at alın zırhının yan yüzeylerindeki hatayilerin aralarında yer alan saz yaprakları bu üslubun özelliklerinde çizilmiştir. Benzer saz yapağı motifi, 1583 tarihli Üsküdar Atık valide Camisi çini örneğinde ve Topkapı Sarayı'nda bulunan 16. yüzyıldan bir miğferde görülür. Saz yaprakları ile ilgili ayrıntılı karşılaştırmalar tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 231: Kat nu: 15 olan at alın zırhından detay

⁹¹ Bu konu ile ilgili ayrıntılı çizimler için bkz. Cahide Keskiner, "Türk Süsleme Sanatlarında Stiliz Çiçekler, Hatai", 2002, s.76

Fotoğraf No 232: Üsküdar Atik Valide (1583) Cami

Fotoğraf No 233: Topkapı Sarayı, 16.yüzyıl sonu miğfer, T.S.M. Env. No: 2 /1192, (Hilmi Aydın'dan, s.108)

5.2.1e - Lale:

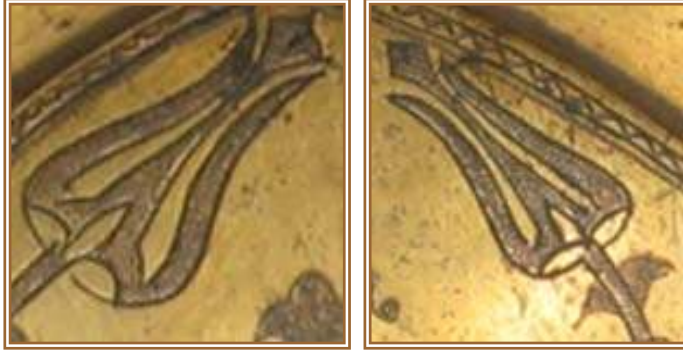
16. yüzyıldan önce Türk süsleme sanatında oldukça stilize de olsa kullanılmaya başlanan lale, Anadolu'da sevilerek yetiştirilmiş bir çiçektir. Ancak lalenin süsleme sanatına girmesi, 16. yüzyıldan itibaren yazma eserlerle olmuştur. 16. yüzyıl ikinci yarısından sonra ise Osmanlı süslemeciliğinde yeni motiflerin görülmeye başladığı ve dört çiçek üslubu (lale, gül, sümbül, karanfil) olarak da bilinen dönem olan natüralist üslubun görüldüğü dönemdir⁹². Bu dönemden itibaren lale motifinin, kumaşta, maden ve taş işçiliğinin yanı sıra çini ve seramik sanatında bolca kullanıldığı görülür. Günümüze kadar gelebilen eserlerde lale motifinin yüzlerce çeşidi ile karşılaşılır⁹³. İncelenen dokuz adet at alın zırhında (Kat nu: 12 -15, 17 -20, 26) on dört değişik lale motifi ile karşılaşılır. Ancak bu motifler dikkatle incelendiğinde hepsinin profilden işlendiği ve birbirlerinin benzeri şeklinde yapıldığı görülür. Bir dal üzerinde tek bir çiçek olan ve çanak yaprağa tutunan uzun ve mızraksı taç yapraklardan oluşan laleleri birbirinden farklı kılan yanları, yanlara açılan taç yapraklarının ortasında bulunan yaprakların baş kısımlarının farklı olarak şekillendiği bölümdür. Laleleri oluşturan yaprakların araları bazılarında boş bırakılmış, bazılarında ise zikzak şeklindeki geometrik çizgilerle süslenmiştir.

At alın zırhları üzerinde görülen lalelerle dönemindeki diğer sanat eserleri üzerinde görülen laleler arasında paralellik kurmak mümkündür. 1561 tarihli natüralist üsluptaki çini süslemeleriyle ünlü Rüstem Paşa Camisi ve 1583 tarihli Üsküdar Atik Valide Camisi'ndeki çini panolardaki laleler benzer özelliktedir. Topkapı Sarayı'nda bulunan 16. yüzyıldan at alın zırhının alınlığındaki lalelerle, yine Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan padişah kaftanlarından Sultan 3. Murat'a (1574 -1595) ait olan kaftan ve benzer

⁹² Alev (ÇAKMAKOĞLU) KURU; "Orta Asya Türk Sanatında Palmet ve Lale Motiflerinin Değerlendirilmesi Hakkında Bir Deneme" **Bellekten**, LXI, 230 (Nisan 1997), s.37

⁹³ Azade, AKAR, Cahide, KESKİNER; **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, (İstanbul 1978), s.11

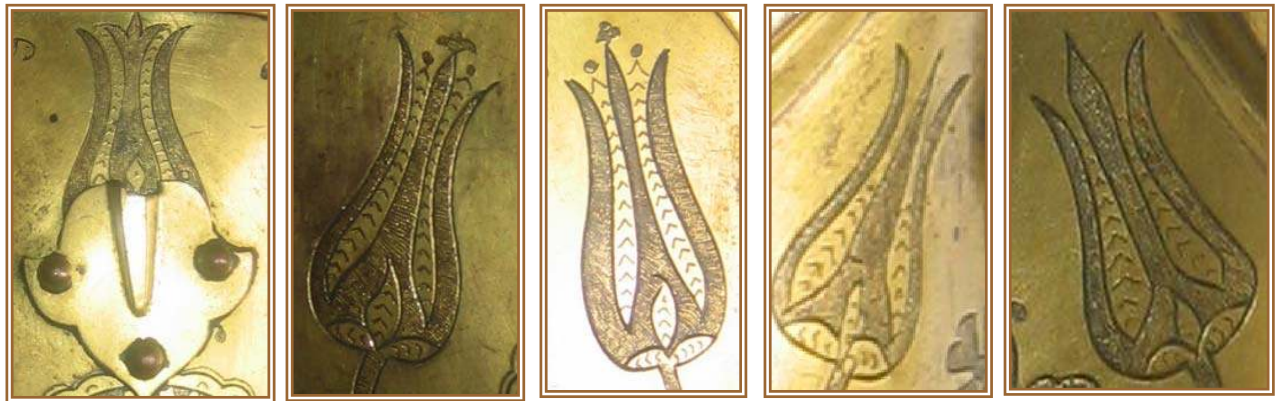
dokuma kumaşlar üzerindeki laleler ile şekil yönünden benzerdir⁹⁴. Lalelerle ilgili ayrıntılı karşılaştırma tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 234: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 235: Kat nu: 13 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 236 Kat nu: 14 olan at alın zırhından detay

⁹⁴ Nevber, GÜRSU; **Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler**, Redhouse Yayınevi, (İstanbul 1988), s.131

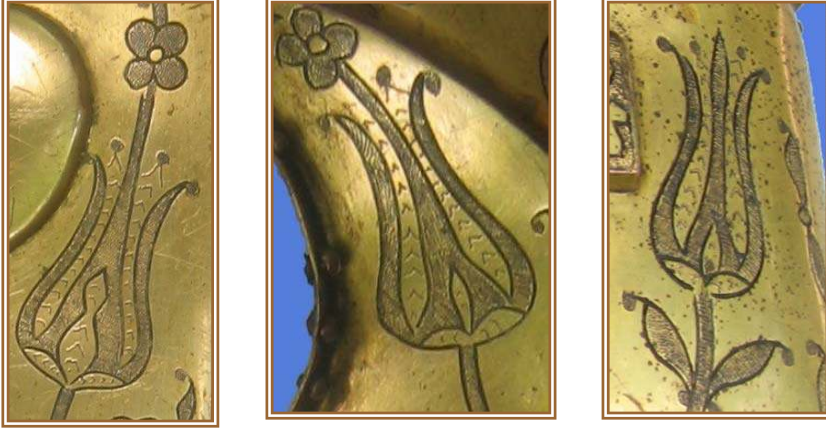
Fotoğraf No 237: Kat nu: 15 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 238 Kat nu: 17 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 239: Kat nu: 18 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 240: Kat nu: 19 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 241: Kat nu: 26 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 242: Kat nu: 20 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 243: İznik Roma Tiyatrosu
Kazı Buluntuları, Osmanlı Seramikleri
(Nurşen Özkul Fındık'tan, s.228)

Fotoğraf No 244: Rüstem Paşa Cami (1561)
(Fatih Cimok'tan, s.37), (Ara Altun'dan, s.109)

Fotoğraf No 245: Topkapı Sarayı Sultan III. Murat'a ait kaftan (1574 -1595)
http://www.e-turchia.com/Calendario_2004.htm

Fotoğraf No 246: Topkapı Sarayı Silah Seksiyonundan At Alın Zirhi, XVI. yüzyıl

Fotoğraf No 247: Üsküdar Atik Valide Cami (1583), (Ara Altun'dan, s.114)

5.2.1f - Karanfil:

Lale kadar zengin çeşit ve sayıda uygulanmadığı halde, karanfil de 16. yüzyıla ve sonrasına damgasını vuran natüralist üslubun süsleme motifleri arasında yer alan ve sevilen çiçeklerden biridir. Karanfil natüralist, üsluplaştırılmış ve hatta şematik olarak işlenmiş örneklerinde bile daima doğadaki örneklerine benzer bir görünümle canlandırılmıştır. Çoğunlukla profilden işlenmiştir. Tamamiyle açmış ya da gonca halinde de kompozisyonlarda kullanılmıştır⁹⁵. Yapraklı bir dalla birleşen çanak yaprağının üzerinde tırtıklı olarak şekillendirilmiş taç yapraklarının sayısı üçten dokuza kadar azalıp çoğalan karanfilin tek başına kullanıldığı örneklerin yanı sıra, lale, sümbül gibi çiçeklerin yanında da yer aldığı görülür. Kumaşlarda, çinilerde ve madeni eserlerin süslemesinde çok sık kullanılan bir çiçektir⁹⁶. At alın zırhlarından sadece bir örnekte görülen (Kat nu:19) zırhın alın kısmında simetrik olarak yer alan karanfil motifi, Çin bulutlarıyla birleşmiş, yapraklı bir dalda çanak yaprak ve dört taç yapraktan meydana gelmiştir.

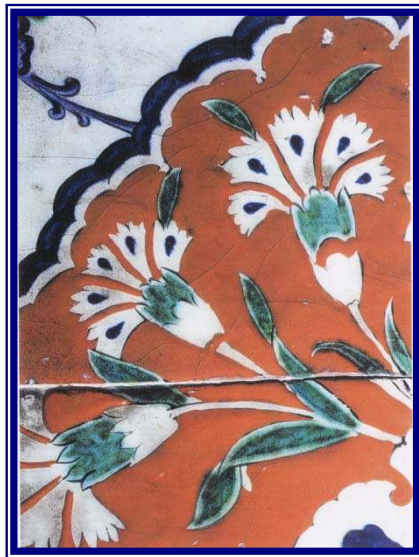
⁹⁵ Sitare Turan, BAKIR; a.g.e., s.209,210

⁹⁶ Nermin, SİNEMOĞLU; a.g.m., s.132,133

At alın zırhı üzerinde görülen karanfil ile dönemindeki diğer sanat eserleri üzerinde görülen karanfiller arasında paralellik kurmak mümkündür. Mimar Sinan'ın ünlü yapıtı Selimiye Camisi (1569 – 1574) ve Gülbenkian Müzesi'ndeki 16. yüzyıl ikinci yarısına tarihlenmiş çini örneğindeki karanfille benzer özelliktedir. Bu benzerlik, Askeri müzede bulunan 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenen bakır miğfer üzerindeki karanfille, Topkapı Sarayı'ndaki 16.yüzyıl sonundan söğüt kalkanda, 17. yüzyıl tarihli kaftanda, 16. yüzyıl tütün kesesinde ve 16. yüzyıl tarihli deri kaplık üzerindeki çiçek demetleri arasındaki karanfillerde de görülür. Ayrıntılı karşılaştırma tarihleme bölümündedir.

Fotoğraf No 248: Kat nu: 19 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 249: Selimiye Cami (1569- 1574), (Ara Altun'dan, s.143)

Fotoğraf No 250: Gülbenkian Müzesi Env. no.1623, 16. yüzyıl ikinci yarısı, çini (Sitare Turan Bakır'dan, s.28)

Fotoğraf No 251: Tütün kesesi, XVI. yüzyıl (Topkapı Sarayı) (http://www.e-turchia.com/Calendario_2004.htm)

Fotoğraf No 252: Tombak Miğfer, (XVI-XVII. Yüzyıl) İstanbul Askeri Müze

Fotoğraf No 253: Kaftan, Topkapı Sarayı Müzesi (XVII yüzyıl), (Nurhan Atasoy'dan, s.154)

Fotoğraf No 254: Topkapı Sarayı Müzesinde XVI. yüzyıl sonu söğüt kalkan, (İlhan Akşit'ten, s.82)

Fotoğraf No 255: Deriden kaplık XVI. yüzyıl (Topkapı Sarayı) (Zeren Tanındı'dan, s.104)

16. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı cilt sanatında, klasik geleneklerin yanı sıra bir yaprak kümesinden çıkan ince birkaç dalın kıvrılarak uzadığı ve tomurcuklarla sonlanan bahçe görünümüleri oluşturulmuştur. Deriden yapılmış bu eserin üzerindeki bitkisel motiflerle at alın zırhları üzerindeki motifler benzerlik göstermektedir⁹⁷. Özellikle karanfil (Kat nu: 19), lale (Kat nu:12, 18) ve bahar dallarının (Kat nu:19) işlendiği at alın zırhlarındaki örneklerdeki benzerlik dikkat çekicidir.

⁹⁷ Zeren, TANINDI; "Osmanlı Sanatında Cilt", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999), s.103,104

5.2.1g - Sümbül

Doğadaki görünümüne çok yakın tasarlanmış olan sümbül motifinin çinide, seramik tabak ve vazolarda 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra kullanıldığı görülür. Bu yüzyıl ve daha sonraki yüzyıllarda aynı biçimde ve daima natüralist bir üslupla ele alınan sümbül, bütün örneklerde dört taç yapraklıdır⁹⁸.

Sadece bir örnek olan demir at alın zırhında (Kat nu: 20) karşılaşılan sümbül motifinin, yanlara doğru kıvrılmış dörder taç yapraktan meydana geldiği görülür. Burun kısmının yan yüzeyinde görülen motif, tek bir dal üzerinde sağa ve sola kıvrılan dört taç yapraklı şekilde işlenmiştir. Ancak demir at alın zırhı üzerinde yer alan bu motifin, bakır eserlerdeki gibi fazla özenli bir kompozisyonda işlenmemiş olduğu görülür.

At alın zırhı üzerindeki sümbül motifi, tek bir dal üzerinde sağa ve sola kıvrılan dört taç yapraklı şekilde işlenmiştir. Döneminin diğer eserlerine bakıldığında benzer motif Selimiye Camisi (1569 – 1574) panolarındaki ve Topkapı Sarayı'nda bulunan XVI. yüzyıl tarihli deriden kaplık ile Askeri Müzede bulunan ve envanterde⁹⁹ 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başına tarihlenen tombak miğferlerde de yer almaktadır ve benzer özellikler göstermektedir. Ayrıntılı karşılaştırmalar tarihlendirme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 256 Kat nu: 20 olan at alın zırhından detay

⁹⁸ Nermin, SİNEMOĞLU; a.g.m., s.134

⁹⁹ Özlem, ÖZKAN; a.g.e, (İstanbul 2001), s.19

Fotoğraf No 257: Selimiye Cami (1569- 1574)

(Ara Altun'dan, s. 145)

Fotoğraf No 258: Deriden kaplık XVI. yüzyıl (Topkapı Sarayı) (Zeren Tanındı'dan, s.104)

Fotoğraf No 259: Tombak Miğfer, (XVI. yüzyıl sonu -XVII. yüzyıl başı)İstanbul Askeri Müze

Fotoğraf 260: Sürahi (1560 -1565),
Özel Koleksiyon, Londra, (Nurhan Atasoy'dan s.297)

Fotoğraf No 261: İznik Osm. Seramikleri (Nurşen Özkul Fındık'tan, s.228)

Fotoğraf No 262: Çini Kemer Dolgusu (16 yüzyıl Sonu)
Gülbenkian Koleksiyonu (Sitare Turan Bakır'dan, s.149)

5.2.1h - Nergis

Genellikle cepheden, bazen de profilden görülen nergisin, bu dönem çini desenlerinde, çeşitli çiçek gruplarıyla birlikte sıkça kullanıldığı görülmektedir¹⁰⁰.

Bazen altı, bazen beş tane taç yaprağı ve ortasında boru şeklinde bir bölümü olan, türüne göre bir sap üzerinde veya birkaç çiçeklik gruplardan oluşan nergisin daha önceki isimleri, zerrin, zeren şeklindedir. Kat nu: 13 olan sadece bir örnekte bahar dalları üzerinde yıldız çiçeklerine benzer nergisler görülür. Bu örnekte de natüralist özellik taşıyan diğer çiçek motiflerinde olduğu gibi döneminin diğer eserleriyle paralellik kurmak mümkündür. Zırhımız üzerinde yer alan ve üstten görünür şekilde verilmiş, beş taç yapraklı nergis motifinin oldukça benzeri ile Selimiye Camisi (1569 – 1574) çinilerinde karşılaşılır.

Fotoğraf No 263: Selimiye Cami (1569- 1574)
(Ara Altun'dan, s.144)

Fotoğraf No 264: Kat nu: 13 olan at alın zırhından detay

¹⁰⁰ Sitare, Turan BAKIR; a.g.e., s.211

5.2.1ı - Bahar Dalları

Natüralist üslubun sevilen ve bolca kullanılan motifleri arasında yer alan bahar dalları, bazen tek bir gövdeden, bazen de birkaç gövdenin birleşerek genişlemesinden meydana gelir. Bu dallar üzerinde, açmış meyve çiçekleri, bolca serpiştirilmiş bir şekildedir¹⁰¹.

Ancak bu çiçeklerin hangi ağacın açmış meyve çiçekleri olduğunu anlamak oldukça güçtür. Bu çiçeklerin, gövdeden yayılan dalların üzerini bezeyecek şekilde yer alan stilize çiçekler olduğu söylenebilir¹⁰².

Değişik modeldeki bahar dallarına madeni eserlerin yanı sıra çinide, seramik tabaklarda, kitap sanatında, tezhip ve minyatürde, halı, kumaş ve işleme gibi tekstil ürünlerinde sıkça rastlanılır. Kat nu: 19 olan at alın zırhının alınlık ve yan yüzeyler dâhil bahar dallarıyla kaplandığı görülür. 16. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan natüralist üslup çiçeği olan bahar dalı ile, döneminin diğer eserlerindeki benzer motiflerle paralellik kurmak mümkündür. Bunlardan ilki, Topkapı Sarayı'nda bulunan 16. yüzyıl tarihli deri kaplıktır. Kaplığın üzerinde yer alan çiçeklerden biri de, bir ağacın gövdesini saran çiçek dallarıdır. Zırh yüzeyindeki bahar dallarıyla benzer motif Üsküdar Atik Valide Camisi (1583) çinilerinde de yer almaktadır.

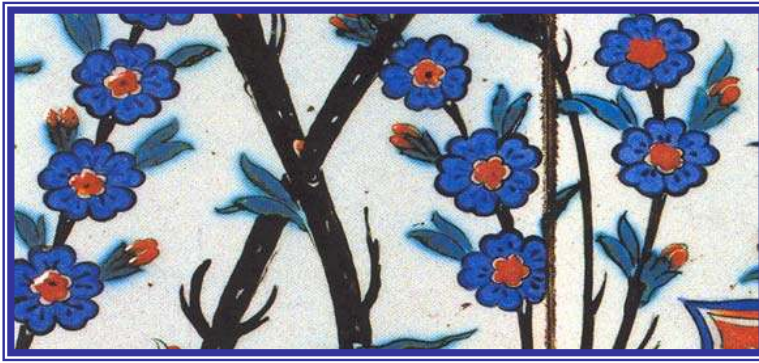
Fotoğraf No 265: Kat nu: 19 olan at alın zırhından detay

¹⁰¹ Sitare, Turan BAKIR; a.g.e., s.211-212

¹⁰² Azade, AKAR, Cahide KESKİNER; a.g.e., s.11

Fotoğraf No 266: Deriden kaplık 16. yüzyıl (Topkapı Sarayı) (Zeren Tanındı'dan, s.104)

Fotoğraf No 267: Üsküdar Atik Valide Cami (1583), (Ara Altun'dan, s.114)

Fotoğraf No 268: Geniş Kenarlı Düz Tabaklar, İznik,(1580 -1585),
Lizbon Müzesi (Nurhan Atasoy'dan, s. 343)

5.2.1i - Selvi

Akdeniz çevresinde yetişen ve yaz kış yeşil kalan ağaç türlerinden biri olan selvi motifi Osmanlı sanatın çeşitli kollarında kullanılmıştır. Bunlardan en çok minyatürde, tezhipte, kâğıt oyma süslerde (Makta'larda), yazıda, taş, ahşap, cam, maden ve işleme sanatında sıkça kullanılmış bir motiftir. Cevdet Çulpan, selvinin çeşitli kültürlerce ölümsüzlük sembolü olarak kabul edildiği için mezar taşlarında ve mezarlıkların ağaçlandırılmasında da tercih edildiği belirtilir¹⁰³. Mezar taşlarında ana motif olarak kullanılan selvi, bazen tepesi yana yatık şekilde, bazen de doğrudan tabiatın taklidi şeklinde resmedilmiştir¹⁰⁴. Örçün Barışta, selvi motifinin 16.yüzyıl örneklerinde boyunun daha kısa ve küt, 17. yüzyıl örneklerinde ise daha uzun ve ince olduğundan bahseder¹⁰⁵.

Kat nu:17 olan at alın zırhının alın kısmının yanlarında yer alan iki lalenin ortasında bulunan selvi motifinin iç kısmı balık pulu şeklinde süslenmiştir. 17 yüzyıl başı olarak tarihlediğimiz örneğimizdeki benzer motif, Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Sultan Ahmet'e (1603 – 1617) ait kaftanda, yine aynı müzedeki Harem Dairesi çini panodaki selvi motifidir. Ayrıntılı karşılaştırma tarihleme bölümündedir.

Fotoğraf No 269: Kat nu: 17 olan at alın zırhından detay

¹⁰³ Cevdet, ÇULPAN; **Serviler II**, İsmail Akgün Matbaası, (İstanbul 1961), s.145, 158

¹⁰⁴ Kader, YER; Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18.Yüzyıl Mezar Taşları, **Master Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Ankara 2004), s.198

¹⁰⁵ H. Örçün, BARIŞTA; "İstanbul – Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine", **Tarih Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV**, (İstanbul 2000), s.252 -277

Fotoğraf No 270: Topkapı Sarayı Müzesi, Sultan Ahmet'in 17.yüzyıl başında (1603 – 1617)ait kaftan, (http://www.e-turchia.com/Calendario_2004.htm)

Fotoğraf No 271: Topkapı Sarayı Harem Dairesinde Selvi (Ara Altun'dan, s.156)

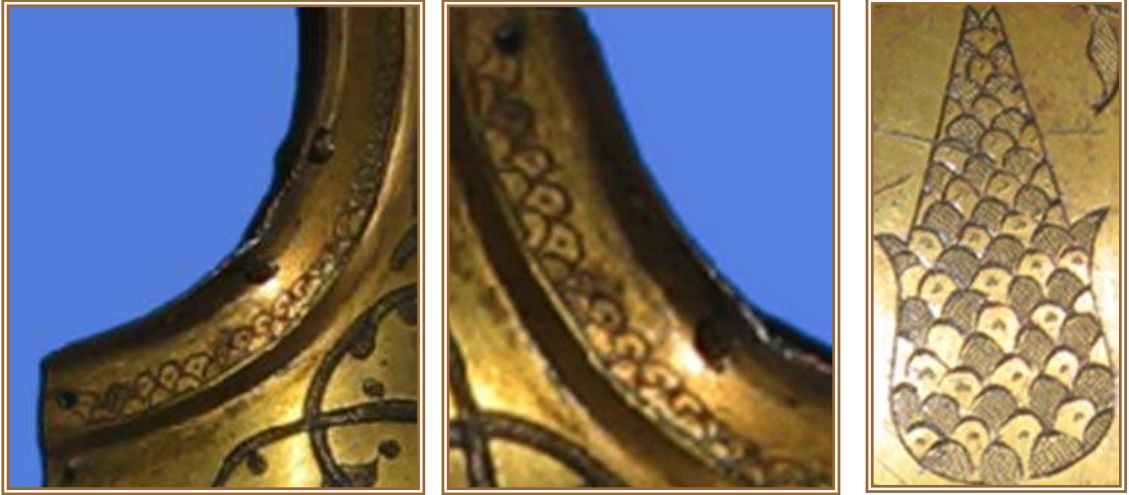
Fotoğraf No 272: 17 yüzyıl başı çini pano, Gülbenkian Müzesi,
(Sitare Turan Bakır'dan, s.179)

5.2.2 – Geometrik ve Sembolik Motifler

At alın zırhları üzerinde, bitkisel motifler ve yazıların dışında geometrik motiflere de rastlanılmaktadır. Genellikle çerçeve ve bordür şeklinde kullanılan bu motiflerden bazıları; balıksırtı, zikzak, zencirek, su yolu, düğüm, şemse ve Çin bulutudur. Zırhlarda bir diğer süsleme kompozisyonunu sembolik motifler diye tanımlanan motifler oluşturur. Bu motifler, ince uzun gövdenin ortasında tek bir motif şeklindedir. Kat nu: 22 de alın kısmında tek bir “T” motifi, Kat nu: 26 da tek bir lale ya da haşhaş çiçeği, Kat nu: 27 ve 28 de kabartma olan dairevi bir motif, Kat nu: 29 da üçgene benzeyen geometrik bir motiftir. Kat nu: 30 da alın kısmında bir “ Y “ motifi ve Kat nu: 31 de gövdeye dekoratif perçinlerle tutturulmuş dilimli sorguç yuvası şeklindedir

5.2.2a - Balık Sırtı

Balıksırtı motifi, birbirine paralel gelen çizgilerin, aynı şekilde kırılması sonucu oluşan yüzey bezemesidir. Kat nu: 12 olan at alın zırhının göz oyuklarında, Kat nu: 17 olan at alın zırhında ise alın kısmında yer alan selvi ağacında bu motifin kullanıldığı görülür.

Fotoğraf No 273: Kat nu: 12 ve 17 olan at alın zırhından detay

5.2.2b - Zikzak

Zikzak adı verilen ve kırılarak devam eden çizgilerin, Kat nu: 12, 16, 18 olan üç at alın zırhında bordür şeklinde bir kompozisyonu çevrelediği görülür.

Fotoğraf No 274: Kat nu: 12 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 275 Kat nu: 18 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 276: Kat nu: 16 olan at alın zırhından detay

5.2.2c - Zencirek:

At alın zırhlarından sadece bir örnekte (Kat nu: 5) karşılaşılan ve 3. Murat adına yapılmış (1574 -1595) olan eserdeki zencirekler, zırhın tepelik kısmındaki kulak kenarlarında iki sıra bordür şeklinde ve ikili geçmeler halinde oluşturulmuştur. Cahide Keskiner eserinde, daha çok Anadolu Selçuklu Dönemi eserlerinde karşılaşılan geçmelerin (zencirek) , zincirleme halkaların kesintisiz olarak devamı şeklindeki motif türü olduğundan bahseder¹⁰⁶. Halil Buttanrı ise kenarsuyu olarak da karşılaşılan geçmelerin genellikle ikili, üçlü, dördü ve beşli geçme olarak adlandırılan çeşitlerinin bulunduğu bahseder¹⁰⁷. Selçuk Mülayim ise geçmeleri, çeşitli kırılmalarla oluşan kapalı şekiller olarak adlandırmıştır¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Cahide, KESKİNER; **Türk Motifleri**, Temel Matbaacılık, (İstanbul), s.116

¹⁰⁷ Halil, BUTTANRI; **Türk Süsleme Sanatında Geçmeler**, Osmangazi Üniversitesi Yayınları, (Eskişehir 2003), .54, 55

Fotoğraf No 277: Kat nu: 5 olan at alın zırhından detay

5.2.2d - Su Yolu:

Kat nu: 11 olan at alın zırhı örneğinde yer alan diğer bir yüzey bezemesi ise suyolu adı verilen düz ya da kıvrılarak devam eden süslemesidir¹⁰⁹. Suyolunun kabartma dörtgen formun etrafını bordür şeklinde çevrelediği görülür. Aynı at alın zırhının yan kanatlarında yer alan yıldız çiçeklerinin etrafında da kıvrılarak devam eden suyolu motifi kullanılmıştır.

Fotoğraf No 278: Kat nu: 11 olan at alın zırhından detay

¹⁰⁸ Selçuk, MÜLAYİM; **Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler**, (Ankara 1982), s.71

¹⁰⁹ Tülin, ÇORUHLU; a.g.t, s.29

5.2.2e - Şemse

Şemse olarak adlandırılan bir diğer motif ise bir çeşit dilimli madalyonlar olarak düşünülebilir. Şems kelimesinden gelen Güneş şeklindeki tezyini motifler olarak adlandırılır. Türk süsleme sanatlarında oldukça sık kullanılan bir motiftir. Şemselerin alt ve üst uçlarındaki küçük süs paftalarına “salbek” adı verilir. Böyle şemselere salbekli şemse denir¹¹⁰.

Kat nu:1 -4, 8 ve 16 olan altı adet at alın zırhında şemse motiflerine yer verilmiştir ve uçlarında salbekleri yer alır. Bu zırhlardan birinin yan yüzeyinde (Kat nu:8) oval-dilimli şemse, dört at alın zırhında (Kat nu: 3, 4, 6 ve 16) dilimli-dairesel şemse ve üç örnekte (Kat nu: 1 -3) ise dilimli-baklava şemse motifi kullanılmıştır. Şemseler bu örneklerde alt alta, yan yana, yarım ve tam şekillerde dizilerek uygulanmıştır.

5.2.2f - Salbek

Şemselerin iki ucuna konulan uzantılı süslemeye salbek denilir. Salbekler ya şemseye bitişiktir ya da şemseden 1-1,5 cm uzaktadır. Genellikle palmet biçiminde olan salbekler şemseleri uygulandığı altı örnekte de kullanılmıştır. Kat nu:1 -4 ve 8 olan at alın zırhlarındaki şemselerin iki ucunda üç dilimli palmet biçimli salbekler, Kat nu: 16 olan bir örnekte beş dilimli palmet biçimli salbekler uygulanmıştır. Burada uygulanan salbekler oldukça küçük boyutlu olup şemselerin uçlarına düğüm motifleriyle birleşmiş şekildedir.

¹¹⁰ K.Zeynep GÜNEY, A.Nihan GÜNEY; a.g.e.,s.63

Fotoğraf No 279: Kat nu: 1 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 280: Kat nu: 2 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 281: Kat nu: 3 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 282: Kat nu: 3 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 283: Kat nu: 4 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 284: Kat nu: 8 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 285: Kat nu: 8 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 286: Kat nu: 16 olan at alin zırhından detay

Fotoğraf No 287: Kat nu: 16 olan at alin zırhından detay

5.2.2g - Çin Bulutu

Uzak doğu kökenli bir başka motif olduğu için “Çin bulutu” adı verilmiştir¹¹¹. Gökyüzündeki su buharı birikintilerinin çeşitli görüntülerinden esinlenip, bunları stilize ederek yapılmış motiflerdir. 15. yüzyıldan itibaren özellikle tezhip minyatür ve çini süslemelerinde kullanılmıştır¹¹². Ortalarından düğümlü ve simetrik şekillerde oluşan bulutlar Türk süsleme sanatlarında sıkça kullanılmış motiflerdendir. Tezhipten çiniye, kumaştan madene kadar Türk süslemelerinde karşılaşılır¹¹³. Kat nu: 13 ve Kat nu: 19 olan at alin

¹¹¹ Nevber, GÜRSU; **a,g,e.**, (İstanbul 1988), s.163

¹¹² Z. Meral, ŞENGÜL; **a,g,e.**, (İstanbul 1990), s.6

¹¹³ K.Zeynep GÜNEY, A.Nihan GÜNEY; **a.g.e.**,s.60

zırhlarında Çin bulutu motifi kullanılmıştır. Kat nu: 13 olan at alın zırhının burun kısmının yan yüzeylerinde, laleler ve yıldız çiçekleriyle birlikte kullanılmış olan bu motif, Kat nu 19'da tepelik ile alınlık arasındaki sorguç yuvasının iki yanında kullanılmıştır.

Askeri müzede¹¹⁴ 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenmiş olan zırlardaki Çin bulutlarının benzer örnekleri, Topkapı Sarayı'ndaki 16. yüzyıl tarihli söğüt kalkanda ve 1550 tarihli deri kitap kabında rastlanır. Yine Askeri Müze'deki 16 yüzyıl tarihli tombak kalkanda, Gülbenkian Müze'sindeki 16. yüzyıl tarihli çini bordürde ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki 17 yüzyıl tarihli Uşak halısında da görülen bu motiflerin ayrıntılı karşılaştırmaları tarihleme bölümünde yapılmıştır.

Fotoğraf No 288: Kat nu: 13 olan at alın zırhından detay

Fotoğraf No 289: Kat nu: 19 olan at alın zırhından detay

¹¹⁴ Tünay, GÜÇKIRAN; **Askeri Müze At Zırhları Koleksiyonu**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, (İstanbul 2009), s. 49

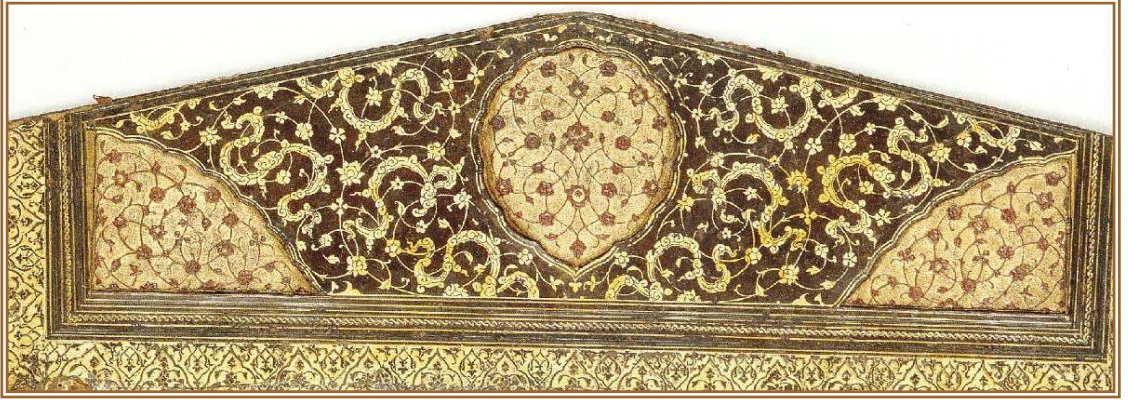
Fotoğraf No 290: Topkapı Sarayı söğüt kalkan XVI. yüzyıl

Fotoğraf No 291: Askeri Müze tombak kalkan XVI. yüzyıl

Fotoğraf No 292: 16. yüzyıl sonu, bordür çini, Gülbenkian Müzesi, (Sitare Turan Bakır'dan, s.62

Fotoğraf No 293: Topkapı Sarayı, 1550 tarihli deri kitap kabı, (Zeren Tanındı'dan, s. 107)

Fotoğraf No 294: Türk İslam Eserleri Müzesi, Uşak halısı XVII. yüzyıl, Can Kerametli'den, s.26

5.2.3 - YAZILAR

At alın zırhlarında süsleme gruplarından birini de yazılar oluşturmaktadır. Bazen süsleme unsuru olarak, bazen de dekoratif olarak yazılan bu yazılar, at alın zırhlarının bazılarında alınlık kısmının ortasında, bazılarında ise hem alınlık kısmının ortasında, hem de burundan alna kadar olan gövde kısmında yer alırlar.

Yazılarda dil olarak Arapça kullanılmıştır. Yazı türü sülüstür¹¹⁵. Sülüs Celisi biçimindeki yazılarda iç içe, yan yana ve üst üste bir harf düzeni ile karşılaşılır¹¹⁶. Bunun nedeni, küçük yüzeylerde çok şeyler anlatabilmek ya da sığdırabilmek amaçlı olarak bu yazı türü kullanılmıştır¹¹⁷.

Toplam 13 adet at alın zırhında yazılara rastlanılmıştır. Kat nu:1- 5 ve 8 olan altı tanesinde, madalyon veya kartuşlar içerisinde bazen tek, bazen çift sıra halinde sultanların adının yer aldığı görülür. Kat nu: 7 olan at alın zırhında sultan adı olmayıp ancak sultanı kastederek çeşitli övgü ibareleri yer almaktadır. Kat nu: 10, 11, 14, 19, 20, 21 olan altı adet at alın zırhında ise “Besmele ve Saf Suresinin 13. Ayeti” ile “Allah”, “Bismillah” ile gaza ve fetih ile hayır temenni eden dualarla ilgili ibareler yer almaktadır.

Sultan adlarının geçtiği dolayısıyla tarihi veya dönemi belli olanlardan yola çıkılarak, at alın zırhlarında yer alan padişahlara yönelik övgü ibarelerinin (es-Sultan, el-Gani, el-Adl, el-Hakan gibi) bir sonraki dönemlerde yavaş yavaş ortadan kalktığı, bunun yerine Allah'ın sıfatları ile dua ve ayetlerin yer aldığı görülür.

¹¹⁵ İsmail Hakkı, BALTACIOĞLU; **Türklerde Yazı Sanatı**, Mars T. Ve A. Ş. Matbaası, (Ankara 1958), s.42

¹¹⁶ Metin, ŞAHİNOĞLU; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Unsur Olarak Kullanışı**, Türk Eğitim Vakfı,(İstanbul 1977), s.10

¹¹⁷ Abdülhamit, TÜFEKÇİOĞLU; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2001) s.459

5.2.4 – DAMGALAR

Yazıların yanı sıra Giriş kısmında yer alan “At Alın Zırhı” bölümünde detaylı olarak açıklanan Kayı damgaları da Osmanlıya ait tüm silah araç ve gereçlerinin üzerinde yer almaktadır. Çünkü bu damga imalat ile ilgili değil, Osmanlının Cebehanesi’nin kontrol damgası niteliğinde idi. Kayı damgası, Osmanlının sadece kendi silahlarına değil cebehaneye giren ve Osmanlı olmayan diğer silahlara da vurulurdu¹¹⁸. 22 adet at alın zırhlarının alın kısmında net olarak görünen ve hepsinde aynı olan bu damgaya, müzede yer alan diğer örneklerden miğfer, kalkan, dizçek, kolçak vb. eserlerin ön veya arka yüzlerine mühür şeklinde basılmış veya kazınarak yapılmış şekilde karşılaşılır. (Kat nu: 4, 5, 9 -12, 14 -19, 22, 26 -30, 33, 34 -36)

Fotoğraf No 295: Tombak başlık XVI. yüzyıl (İstanbul Askeri Müze)

¹¹⁸ Tülin, ÇORUHLU; a,g,m, 1999,s.257

Fotoğraf No 296: Demir dizçek, XVI. yüzyıl (İstanbul Askeri Müze)

Fotoğraf No 297: Osmanlı At Alın Zırhı XVI. yüzyıl (Topkapı Sarayı)

6- AT ALIN ZIRHLARINI TARİHLEME

İncelenen 38 adet at alın zırhından hiç birinin kesin tarihini bilmiyoruz. Yalnız 6 tanesi için kitabelerindeki sultan adları dolayısıyla bir zaman dilimi bellidir. Bunlardan üç tanesi (Kat nu: 1, 2, 3), Yavuz Sultan Selim (1512 - 1520) adına yapılmıştır. Bir tanesi (Kat nu: 4), Kanuni Sultan Süleyman (1520 -1566) adına, bir tanesi (Kat nu: 5) 3. Murat (1574 -1595) adına ve bir diğeri de (Kat nu: 8) Memluk Sultanı Ebu Nasır Kayıtbay'ın (1468 -1496) adına yapılmış at alın zırhlarıdır.

Tarihleri belli olan bu zırhların üzerinde padişahların adları ve onlara övgü ibareleri yer almaktadır. Bunların dışında kalan 32 adet at alın zırhının tarihleri belli değildir ancak kullanılan malzeme, teknik ve süsleme kompozisyonları açısından dönemleri belirlenebilecek niteliktedir.

Yapıldıkları tarih veya dönemleri belli olmayan at alın zırhlarını tarihlemeye seyahatnameler ve minyatürlerden faydalanılabilir. Osmanlı döneminin en önemli eserlerinden biri olan Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Melek Ahmet Paşa'nın Van Kalesi'nden ayrılışı sırasında düzenlenen törenin anlatıldığı bölümde;

“ Sadece gözleri görünen heybetli adamlar, bazıları gök rengi demire bürünmüş olup, potluklu, zırh külahlı ve kaz göğüslü demir giymişlerdi. Yancınıklı, sineleri demir kalkanlı, alınları demir harbeli, sağrıları kaplan ve pars postlu küheylan atlar üzerinde usulce geçtiler”

ibareleri yer alır¹¹⁹. “Alınları demir harbeli” kısmından at alın zırhlarından bahsettiği anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi 1630 tarihinden itibaren başladığı gezisi sırasında, gezdiği, gördüğü ve yaşadığı olayları yazar. Melek Ahmet Paşa'nın Van Kalesi'ni ziyareti 1655 tarihindedir.

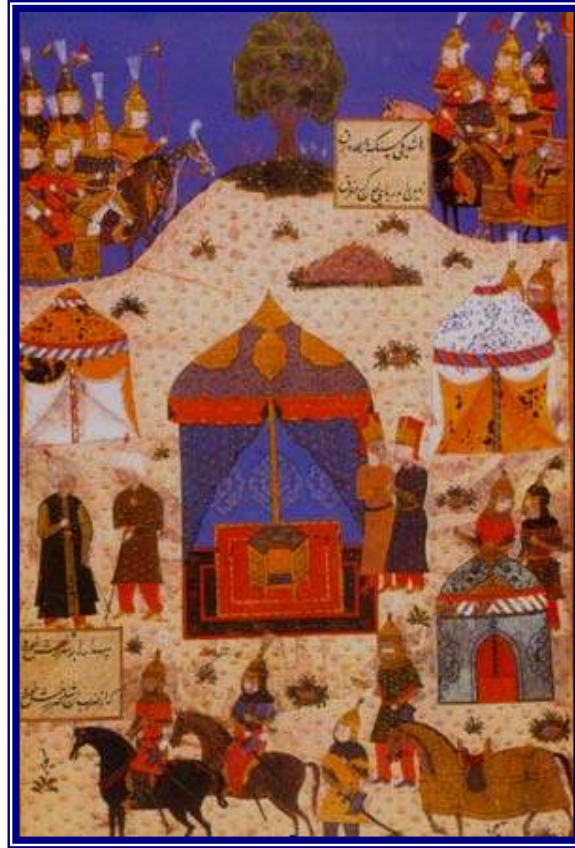
Osmanlılarda koruyucu silahlarından olan at alın zırhlarını tarihlendirirken, Osmanlı minyatürlerinden de faydalanmaya çalıştık.

---

¹¹⁹ Evliya ÇELEBİ; **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Çev. Tefik Temelkuran, Necati Aktaş, 3,4. Cilt, Yayınevi Üçdal Neşriyat, (İstanbul 1986), s.532,533

Genellikle savaş konulu tasvirler içeren bazı minyatürlerde at alın zırhları, kalkanı ve miğferi olan zırhlı kıyafetli savaşçıların atlarında görülmektedir.

Topkapı Sarayı Müzesi'nin Kütüphanesinde muhafaza edilen minyatürlerden ilki; Arifi'nin 1557 tarihli Fütuhat-ı Cemile adlı eserinin 18 b sayfasındaki minyatürdür. Minyatürde, Temeşvar Seferi sırasında Osmanlı ordusu komutanı Kara Ahmet Paşa'nın çadırı ve etrafındaki muhafızları tasvir edilmiştir¹²⁰

Fotoğraf No 298: Arifi, Fütuhat- ı Cemile (Topkapı Sarayı Müzesi), F. Çağman'dan, s.151

Çadırın önünde, üzerinde binicisi olmayan ancak Ahmet Paşa'ya ait olduğu düşünülen zırhlı bir at görülmektedir. Kompozisyonun gerisinde ve tepelerin arkasından çıkan karşılıklı iki figür grubunda da zırhlı olanlar vardır.

¹²⁰ J.M. ROGERS, F. ÇAĞMAN, Z. TANINDI; The **Topkapı Saray Museum, The Albums and Illustrated**, Manuscripts, (London 1986), f.151

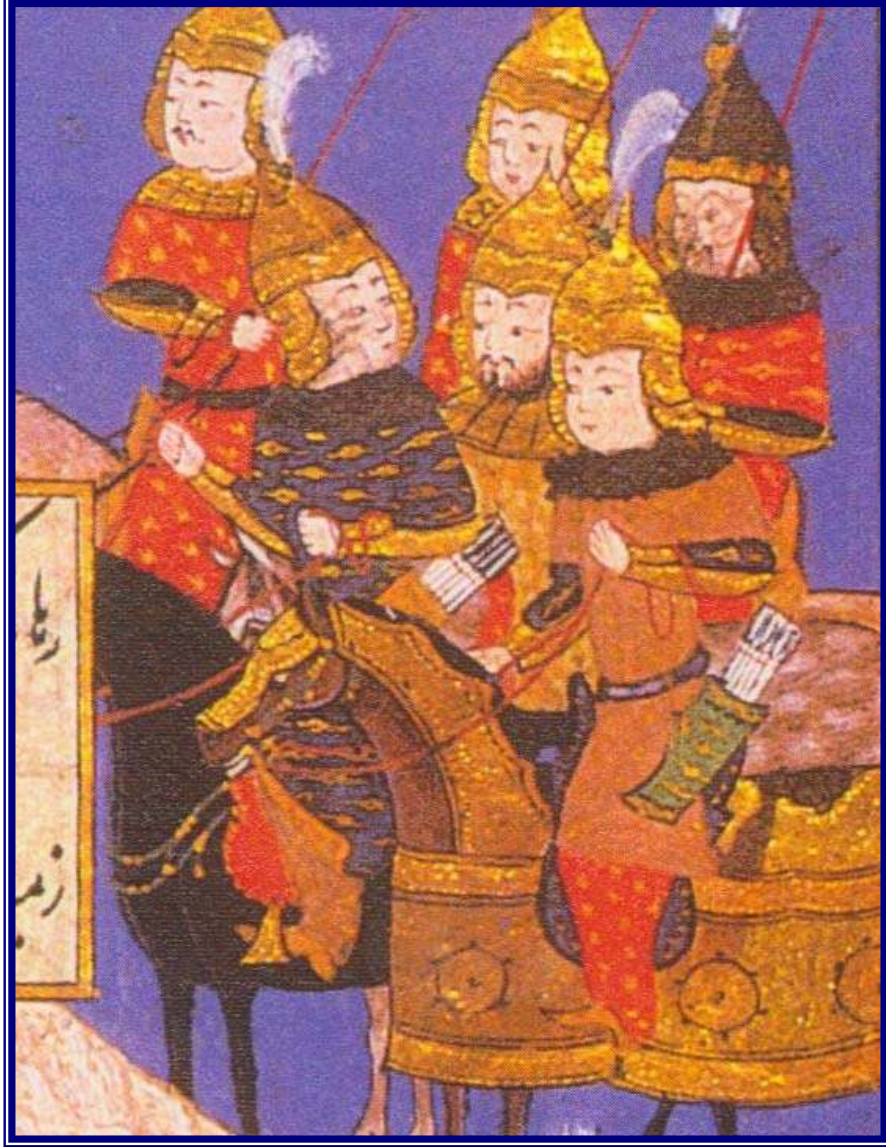
Bu gruplarda yer alan üçer attan sadece birer atta at alın zırhı bulunmaktadır. At alın zırhları miğferlerin renk ve desenindedir.

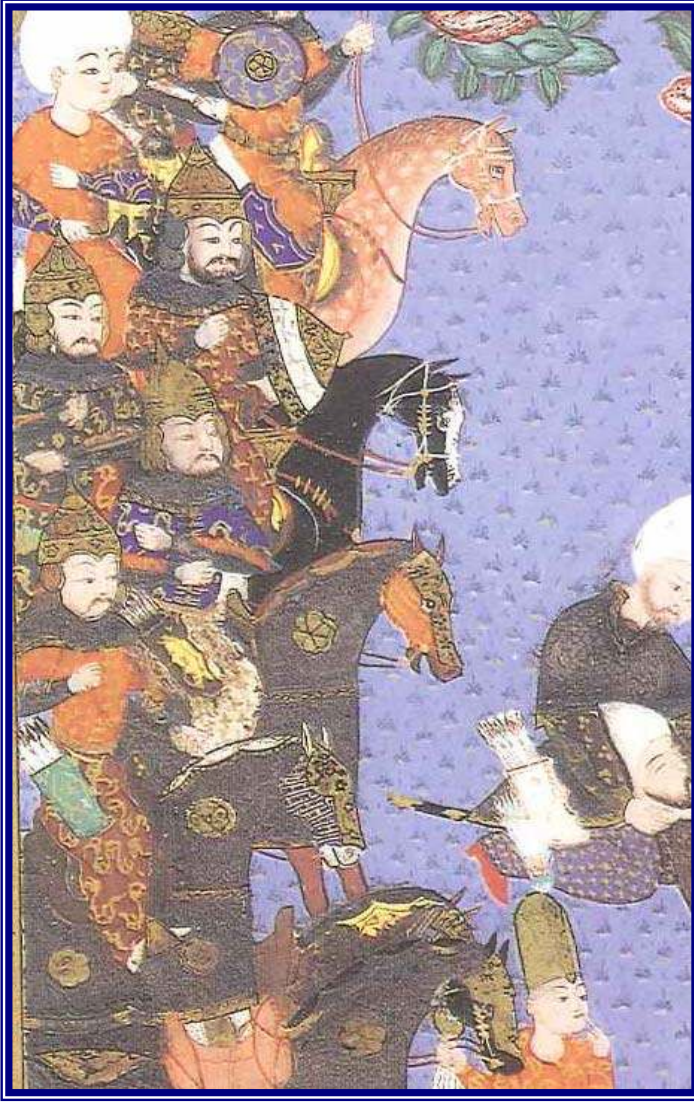
Fotoğraf No 299: Arifi, Fütuhat- ı Cemile (Topkapı Sarayı Müzesi), Minyatür detay

Fotoğraf No 300: Arifi, Fütuhat- ı Cemile (Topkapı Sarayı Müzesi) Ayrıntı

Fotoğraf 301: Arifi, Fütuhat- ı Cemile (Topkapı Sarayı Müzesi) Ayrıntı

Fotoğraf No 302: Arif Çelebi, Süleymanname, Topkapı Sarayı Müz.(H.1517, f. 235r), Esin Atıl'dan, s.39

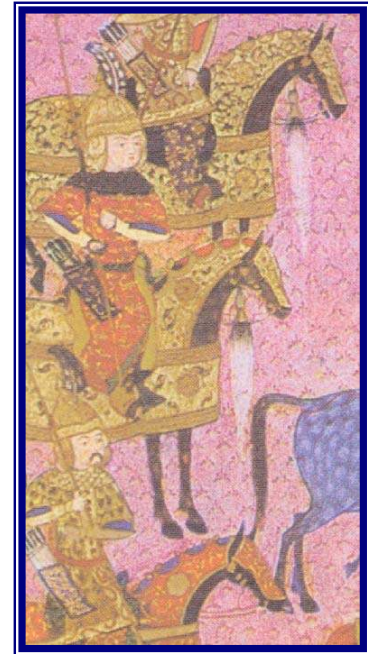
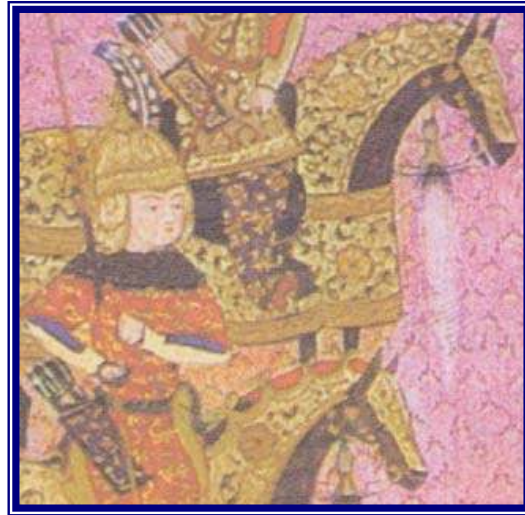
Topkapı Sarayı Müzesinde (H.1517, f.235r) yer alan bir diğer minyatür, 1558 tarihli Arif Çelebi'nin Süleymanname adlı eserindedir. "Hüseyin Paşa'nın Ölümü" nün tasvir edildiği minyatürde, karşılıklı yer alan atlı süvarilerin atlarından beşinde at alın zırhlarının bulunduğu görülür¹²¹.

¹²¹ Esin, ATIL; **Süleymanname**: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent, National Gallery of Art, (Washington 1986), f.39

Fotoğraf No 303: Arif Çelebi, Süleymanname, Topkapı Sarayı Müz.
(Hazine1517, 219b-220a.), Esin Atıl'dan, s.133

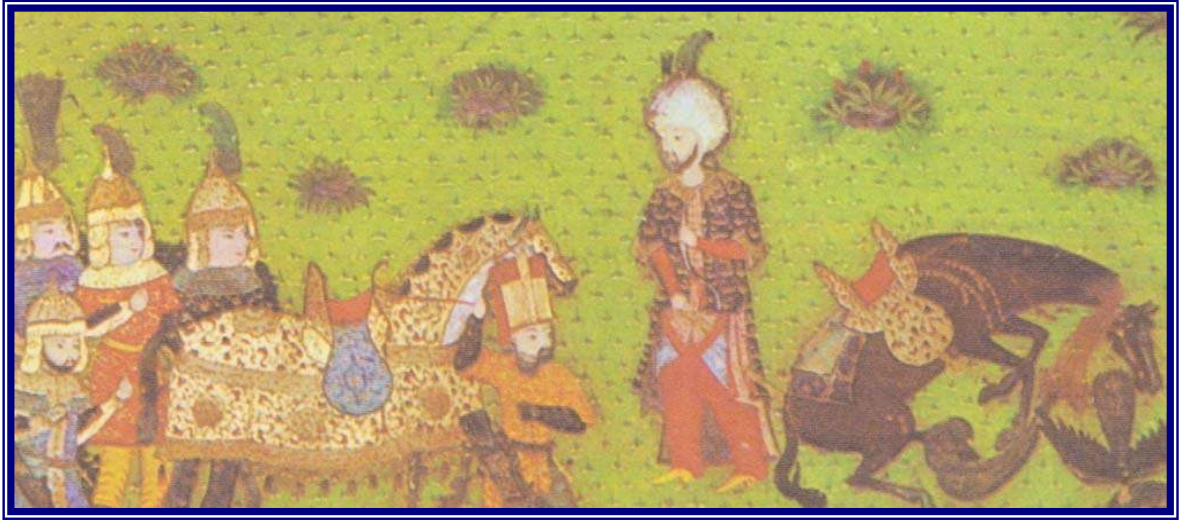
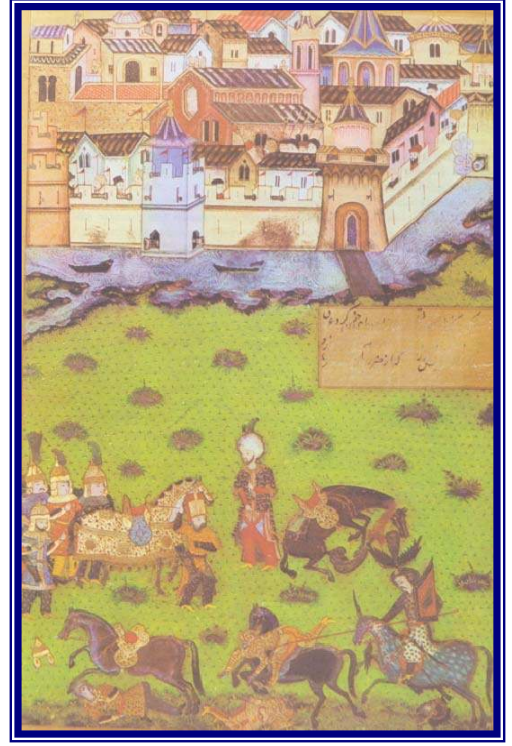
Arif Çelebi'nin Süleymanname (1558) adlı eserinde, Mohaç Savaşı (1526) öncesinde gerçekleşen "Akıncılar Savaşı"nın yer aldığı minyatürde, Osmanlı ve Macar savaşçılarının muharebesi resmedilmiştir. Figürlerin üzeri ve solda yer alan Osmanlı askerlerinin atları zırhlı olarak resmedilmiştir. Atların üzerindeki kumaşın uzantısı gibi resmedilmiş olan at alın zırhları detaylı olarak görülmektedir¹²².

Fotoğraf No 304: Minyatürden detaylar

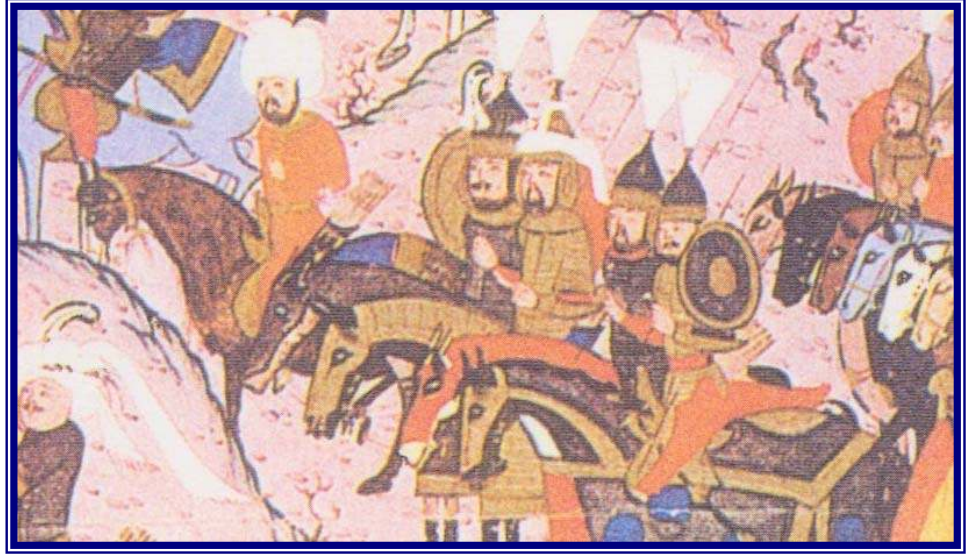
¹²² Esin, ATIL; a.g. e., 1986, s.133

Arif Çelebi'nin Süleymanname adlı eserinde (1558), "Temeşvar Kuşatması'nın (1552)" tasvir edildiği minyatürde iki ayrı bölüm bulunmaktadır. Minyatürün üst bölümünde Temeşvar'ın genel görünüşü resmedilmiştir. Alt bölümde ise ortada Kara Ahmet Paşa'nın ölmüş olan atının yerine, Yeniçerilerin getirmiş olduğu zırhlı at resmedilmiştir. Yeni gelen bu atın alın zırhı bulunmaktadır¹²³.

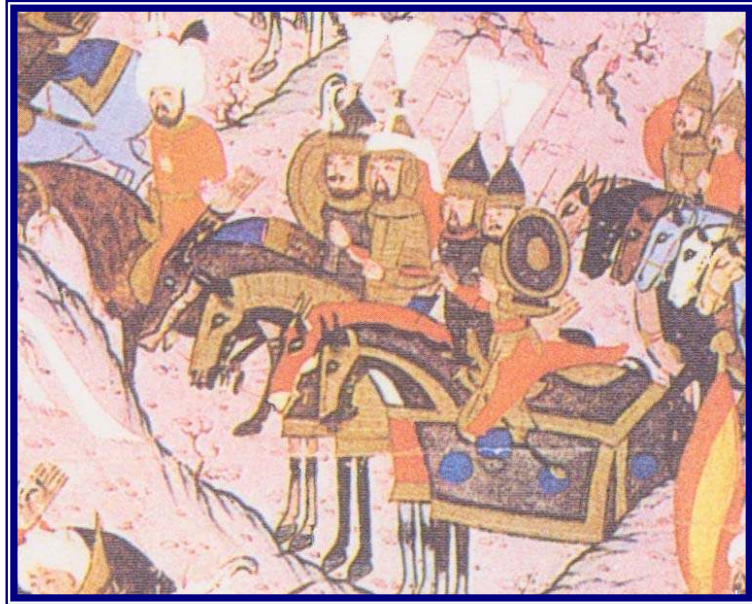

Fotoğraf No 305: Arif Çelebi, Süleymanname, "Temeşvar Kuşatması" (Topkapı Sarayı Müz.), Esin Atıl'dan, s.211

¹²³ Esin, ATIL; a.g. e., 1986, s.211

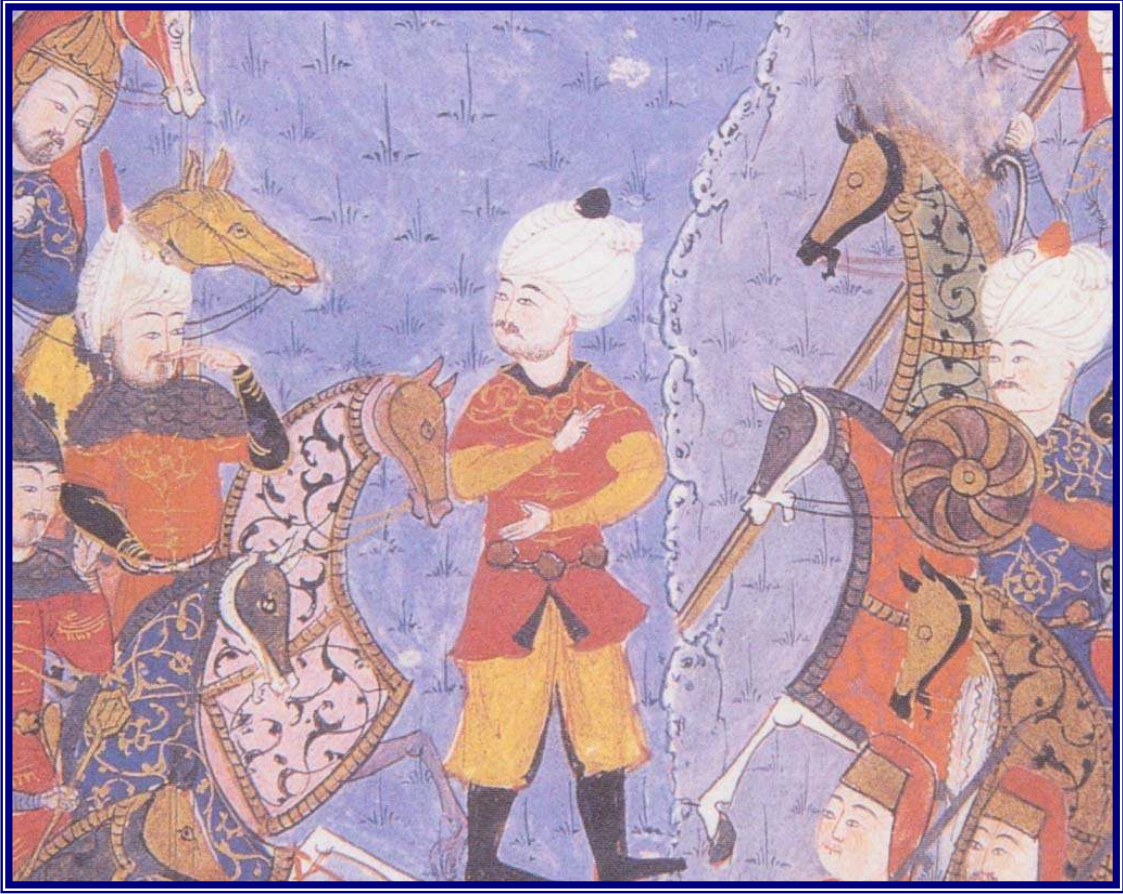

Seyyid Lokman'ın 1588 tarihli Hünername adlı eserinde (TSM, H.1524, y. 256b), Nakkaş Osman'ın Kanuni Sultan Süleyman ve Mohaç Savaşı'nı tasvir ettiği minyatürde, dağlar-tepeler yeniçeriler, sipahiler ve toplanlarla doludur. Minyatürde yer alan bazı savaş komutanlarının atlarının da alınlıklı oldukları görülmektedir¹²⁴.

Fotoğraf No 306: Seyit Lokman, Hünername, Topkapı Sarayı Müz. (TSM, H.1524, y. 256b), Metin And'dan, s.224

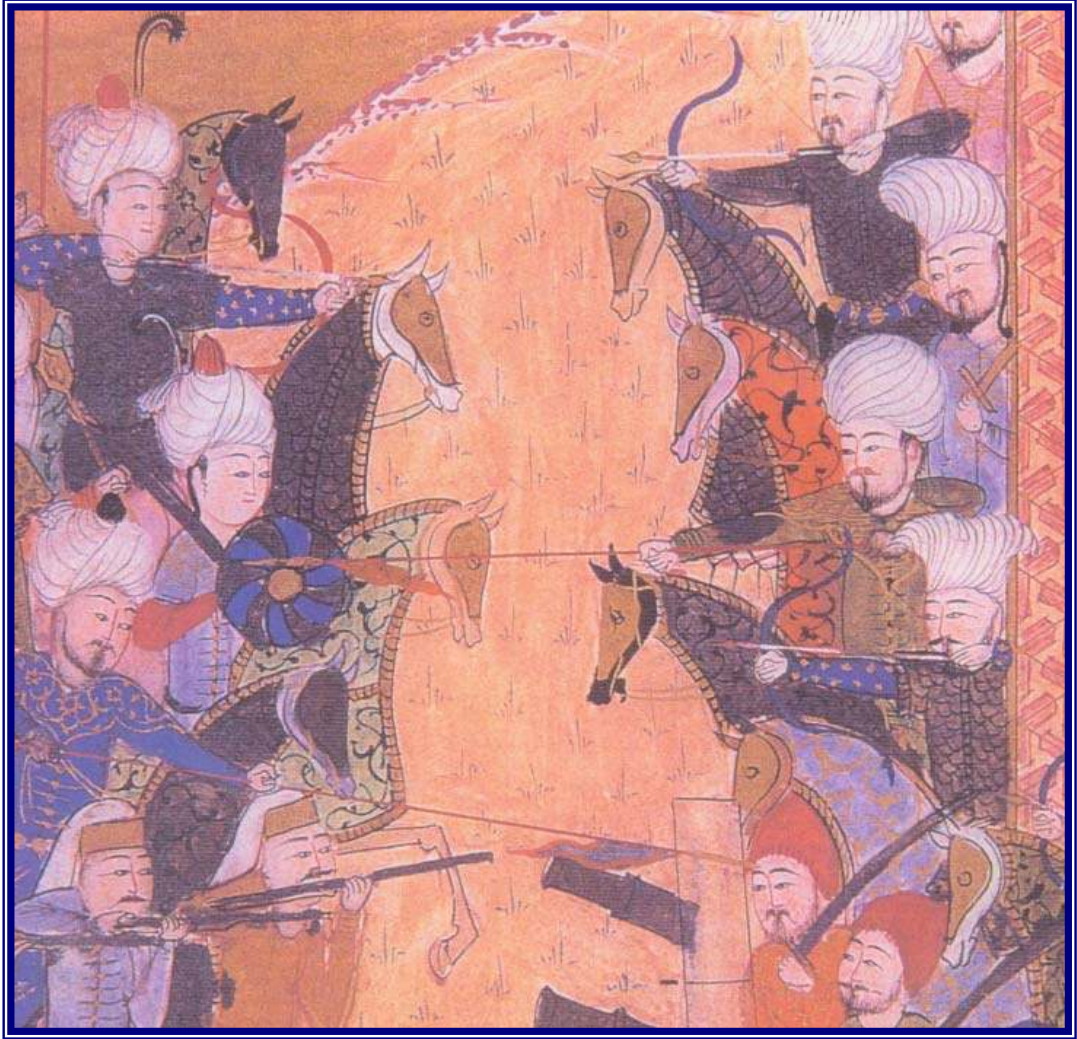
¹²⁴ Metin, AND; **Osmanlı Tasvir Sanatları: Minyatür**, Türkiye İş Bankası Yayınları, (İstanbul 2002), s.224

Fotoğraf No 307: Şükri Bitlisi, Selimname, Topkapı Sarayı Müz. (TSM, H.1597- 1598), (Metin And' dan minyatür)

Şükri Bitlisi'nin 1597 – 1598 tarihli Selimname adlı eserindeki yirmi dört minyatürden biri olan bu yazmada I. Selim zamanında Osmanlı ordusu ile Safevi ordusunun karşılaşması tasvir edilmiştir. Minyatürün sağ ve sol tarafında yer alan atlı figürlerin zırhlı ve alınlıklı olduğu görülmektedir¹²⁵.

¹²⁵ Metin, AND; a.g. e., 2002, s.49

Fotoğraf No 308: Şükri Bitlisi, Selimname, Topkapı Sarayı Müz. (TSM, H.1597- 98), Metin And'dan, s.219

Yine aynı eserin bir başka minyatüründe Osmanlı Ordusunun Şam'ı kuşatışı tasvir edilmiştir. Buradaki atlardan bazıları da zırlı ve alınlıklıdır¹²⁶.

¹²⁶ Metin, AND; a.g. e., 2002, s.219

Fotoğraf No 309: Firdevsi, Şahname, Topkapı Sarayı Müz. (Hazine 1497, fol, 295b), (Abdülkadir Karahan'dan)

Savaş tasvirlerinin konu edildiği bir başka minyatür de Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde muhafaza edilen İranlı Firdevsi'nin Şahnamesi'dir. Şahname'de yer alan, 25 minyatürden biri olan 1574 tarihli (hazine 1497, fol, 295b) minyatürde "İsfendiyar'ın Rüstem tarafından kör edilişi" konusu işlenmiştir. Burada tasvir edilmiş atlardan üçünün zırhlı ve alınlıklı olduğu görülür¹²⁷.

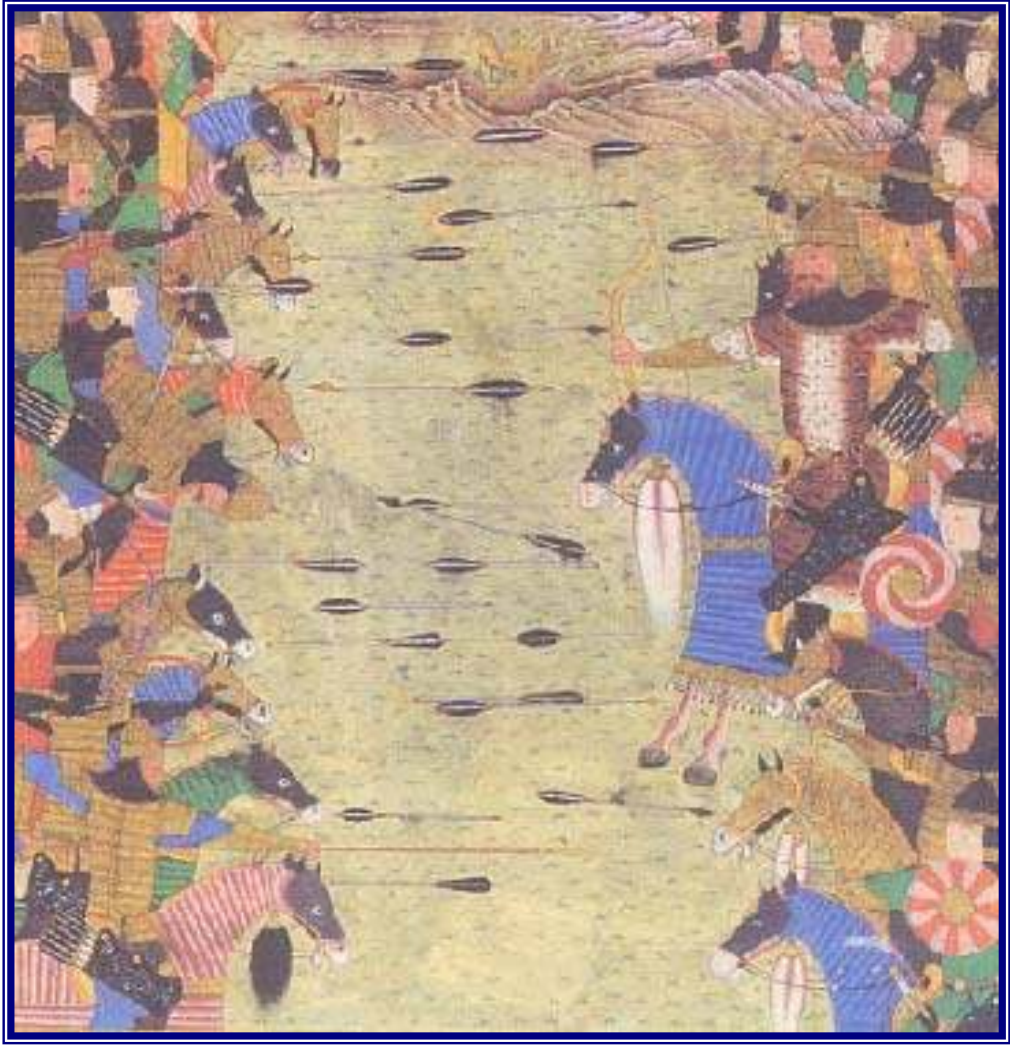
¹²⁷ Abdülkadir, KARAHAN, Tahsin, YAZICI; **Topkapı Sarayı Müzesindeki Şahname Yazmalarından Seçme Minyatürler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul 1971)

Fotoğraf No 310: Firdevsi, Şahname, Topkapı Sarayı Müzesi, (Hazine 1491, 233a), (Adülkadir Karahan'dan minyatür)

Aynı kitaptan bir başka minyatürde (Hazine 1491, 233a) geçen olayda; Rüstem'in Çin hakanını kementle yakalayışı tasvir edilmiştir. Burada resmedilmiş atların hepsinde at alın zırhları ile karşılaşılır¹²⁸.

¹²⁸ Abdülkadir, KARAHAN, Tahsin, YAZICI; a.g.e., 1971

Fotoğraf No 311: Firdevsi, Şahname, Topkapı Sarayı Müzesi, (Abdülkadir Karahan'dan

Aynı eserin bir başka minyatüründe “Rüstem’in Aşkabaş’a ok atarken” tasvir edilmiştir. Bu minyatürde de atların çoğunun zırhlı ve alınlıklı oldukları görülür¹²⁹.

¹²⁹ Abdülkadir, KARAHAN, Tahsin, YAZICI; a.g.e., 1971

Buraya kadar incelenen on adet minyatürün tamamı 16. yüzyılın ikinci yarısındanadır. At alın zırhlarının tarihi ve dönemi bilinen örneklerine bakıldığında, minyatürlerde tasvir edilmiş at alın zırhları ile benzedikleri görülür. Kaynak olarak ulaşabildiğimiz 15. ve 17. yüzyıl minyatürlerinde at alın zırhı tasvirlerine rastlanılmamıştır. Ancak inceleyebildiğimiz minyatürlerin 16. yüzyıl ikinci yarısından olmalarına karşılık 15. ve 17. yüzyıl minyatürlerinde de kullanılmış olma ihtimali yüksektir.

Kesin olan 16. yüzyıl ikinci yarısına ait olan bu minyatürlerde işlenen temalarda at alın zırhlarının var ve kullanılmış olduğudur. Ayrıca minyatürlerde tasvir edilen at alın zırhları ile tezimizi oluşturan at alın zırhlarına şekil ve biçim olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak minyatürlerdeki at alın zırhlarının tezimizde yer alan zırhların hangi tipine girdiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü minyatürlerdeki tasvirler iki boyutlu (profilden) olup çok da detaylı işlenmemiştir. Bir diğer konu ise minyatürlerdeki at alın zırhlarının tezdeki zırhlar gibi metal olup olmadığıdır. Minyatürler dikkatle incelendiği takdirde tasvirlerdeki savaşçıların metalden yapılmış miğferlerinin renk ve deseni ile at alın zırhlarının benzerlik gösterdiği görülür. Buna dayanarak minyatürlerdeki at alın zırhların metalden yapılmış olduğunu düşünebiliriz.

At alın zırhlarında tarihlendirme yapılırken üzerinde kullanılan süsleme teknikleri de incelenmiştir. Bu tekniklerden biri olan kumlama tekniği, 16. yüzyıla kadar eserlerde sadece zemin kumlamasında tercih edilen bir yöntem olmuş, bu dönemden sonra motif içinde de kullanılmaya başlanmıştır. Daha çok tombak eserlerde karşılaşılan bu teknikte, motifler daha belirginleşmiş ve daha natüralist bir görünüm kazanmıştır¹³⁰.

Altın ve gümüş yaldız tekniğinin, “tombak” tekniğinin bir önceki devresi olduğu düşünülebilir. Daha çok eski tarihli eserlerde uygulanmış bir tekniktir. Tombak tekniği ise süsleme sanatlarında 16. yüzyıl ortalarında görülmeye başlanır ve 17. yüzyılda yaygınlaşır¹³¹.

¹³⁰ ÇORUHLU, Tülin; a.g.m., 1999, s.271

¹³¹ Gündoğ, KAYALIOĞLU; a.g.e, (İstanbul 1992), s. 37

Zırhlarda kullanılan süslemeler, tarihi ya da dönemi bilinmeyen eserleri tarihlendirmede en önemli ipuçları olmuştur. Bu süslemeler döneminin özelliklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Anılan zırhlardaki süslemeleri genel olarak değerlendirmek gerekirse demir malzemeden yapılmış at zırhlarına bakıldığında daha önceki dönemlerde kullanılan yazının ve yanında geometrik motiflerin yanı sıra 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başındaki bitkisel motiflerin daha basitleştirilerek kullanıldığı gözlenmiştir. Bakır ve tombak olan at alın zırhları üzerinde uygulanan süslemelerin ise daha detaylı olarak işlendiği tespit edilmiştir.

“Süslemede Kullanılan Motifler” bölümünde de gördüğümüz tarihleri veya dönemleri belli benzer çeşitli eserlerde yer alan süsleme kompozisyonları, bir kısım at alın zırhları üzerindeki süslemeler ile benzerlik göstermektedir. Bu bölümde tarihi ya da dönemi bilinmeyen eserlerin tarihlendirmeleri yapılırken, tarihi ya da dönemi bilinen eserlerden yola çıkarak ve üzerindeki süsleme kompozisyonlarının gelişimi, sırasıyla takip edilerek hangi dönemde yapıldığı hakkında ipuçları bulunmaya çalışılmıştır. Bütün bu araştırma ve karşılaştırmaların yapılmasının yanı sıra çeşitli kaynaklarda ve müze envanterinde de verilmiş olan tarih ve dönemlerden de faydalanılmıştır.

At alın zırhlarını kesin tarihi belli olan bir madeni eserle karşılaştırma imkânı pek fazla olmamıştır çünkü çeşitli müzelerde bulunan çoğu madeni eserin tarihi belli değildir. Ancak müze görevlilerince veya çeşitli tarihçiler tarafından bir veya iki yüzyıla verilmişlerdir. Bundan dolayı madeni eserlerden ziyade, tarihi belli olan mimari eserlerdeki çiniler bizim için çok önemli karşılaştırma örnekleri olmuştur. Çünkü at alın zırhlarındaki bitkisel motiflere oldukça benzer motiflerin çinilerde yoğun olarak yer aldığını gördük.

At alın zırhlarını tek tek tarihlemeye geçmeden önce süslemede görülen iki üsluba değinmek gerekmektedir. Bunlar Saz üslubu ile Natüralist üsluptur. Osmanlı Süsleme sanatlarında natüralist üslubun başlangıcı olarak 16. yüzyıl ikinci yarısı kabul edilir. Ancak bu üslubun özelliklerine geçmeden önce,

birbirinin devamı niteliğinde olan ve bazı örneklerde birlikte kullanılan 16. yüzyıldaki bir başka üsluptan, Şah Kulu'nun yarattığı saz üslubundan bahsetmek gerekmektedir.

Şah Kulu, aslen Bağdatlı olup, 1520 dolaylarında Tebriz'den sürgün olarak Amasya'ya gelmiştir. Aynı tarihte Şah Kulu'nun saray nakkaşhanesinde görev aldığı belirtilmiştir¹³².

Çeşitli kaynaklarda saz üslubunun özelliği olan desenlerin, saz kalemle yapılmasından ya da bu üslubu oluşturan desenlerin orman konusunu işlemesinden dolayı bu adı aldığı söylenmektedir¹³³.

Saz üslubunun, 16. yüzyıl boyunca çini ve seramiklerin yanı sıra saray halılarında, kumaşlarda ve kitap sanatında uygulandığı görülmüştür. Bu üslupta ağaçlar, ağaç gövdelerine benzeyen saplar, abartılı narlar, rozet çiçekler, tırtıllı büyük saz yapraklarından oluşan motiflerin birbiri üzerine yerleştirilerek üç boyutlu bir görünüş elde edilmeye çalışılmıştır. Bu kompozisyonlar arasında hatayiler ve palmetler de yer almaktadır.

Başlangıçta hatayiler ve narlar arasına zamanla birer lale ya da karanfilin yerleştirildiği örneklerdeki bu motifler, natüralist üslupta görülen lale ve karanfillere göre oldukça basit işlenmiş, natüralist üslubun ilk uygulamaları denilecek türdendir. Daha sonraki örneklerde çiçekler, zamanla doğal görünümüne ve renklerine uygun tasvir edilmeye başlanmış ve bazı örneklerde bu iki üslubun birlikte yer aldığı görülmüştür.

Natüralist üslup özellikleri ise Osmanlı süsleme sanatlarına 16. yüzyılın ikinci yarısında, sarayın baş nakkaşı Şah Kulu'nun öğrencisi Kara Memi ile birlikte görülmeye başlamıştır. Bu üslupta yapılan bitki ve çiçek desenleri gerçekteki haline oldukça benzer özelliktedir. Üslubun ilk örneği tezhip sanatından 1566 tarihli ve imzalı "Muhibbi Divanı"dır. Bu üslup aynı zamanda Osmanlı Sanatında, diğer üsluplara nazaran nakkaşhanedeki Türk

¹³² Banu, MAHİR; "Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri", **Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık – 1**, Ofset Yayınları, (İstanbul 1986), s.117

¹³³ Banu, MAHİR; "Osmanlı Sanatında Saz Üslubundan Anlaşılan", **Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık – 2**, Ofset Yayınları, (İstanbul 1987), s.126

sanatçıların geliştirdikleri, kendine özgü desenlerden oluşması bakımından da önem taşımaktadır.

Çeşitli kaynaklarda dört çiçek üslubu olarak da geçen natüralist üslubun lale, gül, karanfil ve sümbül çiçeklerinin yanı sıra zamanla çeşitli çiçekler ve bahar dalları ile zenginleştiği görülür.¹³⁴ Çiçeklerin boynunu bükerek verilmesi veya taç yapraklarının sayısının belirginliği, yaprakların sapa bağlanması ile çiçeğin veya yaprağın kenarlarının düz ya da kıvrımlı olması gibi özellikleri, Sitare Turan Bakır'a göre, çiçeklerin bu üslupta gerçekçi biçimde işlendiğinin göstergesidir¹³⁵.

Tarihi belli olmayan ve çoğu bakır olan at alın zırhları üzerinde uygulanmış Natüralist üslup özellikleri, onları tarihlememizde en önemli unsurlardan biri olmuştur. Zırhların üzerindeki anılan üslup özelliği olan bitkisel bezemeye bakıldığında o bitkinin lale, karanfil, sümbül, bahar dalları veya selvi olup olmadığı anlaşılmaktadır. Bu üslupta yeni motiflerin yanında az da olsa rumi- palmetin ve stilize çiçeklerin kullanımının devam ettiği görülür.

Örneklerimizden dönemi belli olanlar:

- Kat nu 1: Yavuz Sultan Selim (1512 -1520) adına, (16. yüzyıl)
- Kat nu 2: Yavuz Sultan Selim (1512 -1520) adına, (16. yüzyıl)
- Kat nu 3: Yavuz Sultan Selim (1512 -1520) adına, (16. yüzyıl)
- Kat nu 4: Kanuni Sultan Süleyman (1520 -1566) adına, (16. yüzyıl)
- Kat nu 5: 3. Murat (1574 -1595) adına, (16. yüzyıl)
- Kat nu 8: Memluk Sultanı Ebu Nasır Kayıtbay'ın (1468 -1496) (15.yüzyıl) adına yapılmış at alın zırhlarıdır.

¹³⁴ Yıldız, DEMİRİZ; **a.g.m.**, (İstanbul 1996), s.48,49

¹³⁵ Sitare Turan, BAKIR; **İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara), s.206

Tarihi belli olan zırhlara ve süslemelerdeki benzerliğe dayanarak yaptığımız tarihleme:

Kat nu. 6 : Tarihi belli değildir. Malzemesi demir olan at alın zırhının üzeri altın yaldızla kaplıdır. Sultan 3. Murat adına yapılmış at alın zırhındaki gibi göz oyuklarının üst kısmından başlayıp, burun ucuna kadar uzanan karşılıklı üçer sıra halinde yivli kısımlar meydana getirilmiştir. Yivlerin iç kısımları, bordür şeklinde oluşturulan düz ve kanatlı rumilerin ve bitkisel kıvrımlı bir dalın üzerinde beş yapraklı stilize çiçek motifleri ile araları boş olacak şekilde düzenlenmiştir. Yan yüzeylerde, kanatlı rumi ve palmetlerin iç içe girerek oluşturdukları şemseler yer almaktadır. Benzer kanatlı rumi ve palmet motiflerine Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki 1572 tarihli mezar taşında ve yine Bursa'daki 16. yüzyıl mezar taşlarında rastlanılmıştır¹³⁶. Bu mezar taşlarındaki kanatlı rumi ve palmet motifleri ile Topkapı Sarayı'nda bulunan ve tarihi 16. yüzyıl olan demir miğfer¹³⁷ üzerindeki rumiler oldukça benzer özelliktedir. Bu örneklerden yola çıkarak kullanılan rumi-palmet motifleri itibarıyla zırhın Askeri Müze envanterinde belirtilen 16. yüzyılda yapıldığı görüşüne biz de katlıyoruz.

Kat nu. 7 : Tarihi belli değildir. Demir olan ve üzeri altın yaldızla kaplanan at alın zırhı, bir önceki örnekte olduğu gibi tepeden itibaren başlayan ve burun kısmına kadar devam eden karşılıklı iki sıra yivin, alın kısmında dikdörtgen kartuşlu bir yazı kuşağını çevrelemiştir. İki sıra halinde düzenlenen bu yazı kuşağı ise üstte dilimli bir yarım şemse ile birleşmiştir. Alınlıktaki yazı kuşağında ve gövde üzerindeki dilimli madalyonlar içerisinde padişaha övgü ibareleri yer almaktadır. En alt kısımda dilimli yarım madalyon içerisinde yaprakların, stilize çiçek motiflerini ve rumilerin yer aldığı

¹³⁶ Demet, KARADAĞ; **Bursa'daki 14 -15.yüzyıl Mezar Taşları**, Eryılmaz Ofset, (Ankara 1994), s.62, 153

¹³⁷ Hilmi, AYDIN; **Sultanların Silahları**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (İstanbul 2007), s.106

görülür. Bu zırhın Kat nu: 5 olan 3. Murat'ı adına yapılmış (1574 -1595) at alın zırhına yukarıda sözünü ettiğimiz biçim, malzeme ve teknik olarak benzemesi nedeniyle askeri müzede 16. yüzyıl sonuna tarihlenmesi bizce de uygundur.

Kat nu. 9 : Tarihi belli değildir. Tepeden başlayıp alınlık kısmında eşkenar dörtgen şeklini meydana getiren karşılıklı iki sıra yivin, gövdede birleşerek burnun en alt kısmına kadar devam ettiği görülür. Şekil olarak ayrıca malzeme ve teknik olarak anılan bir önceki örneklerle benzese de aşırı yıpranmış olmasından dolayı kayı damgasının dışında yüzeydeki süslemelerin hiç biri anlaşılamamaktadır. Ancak üzerindeki yivli kısımlarının, tarihleri 15. yüzyıl Memlük (Kat nu:8) at alın zırhı ile 16. yüzyıl Osmanlı (3. Murat adına, Kat nu: 5 olan) at alın zırhı ile benzediği görülür. Bundan dolayı zırhın yapılış tarihi 15 – 16 yüzyıl arasındır diyebiliriz.

Kat nu. 10 : Tarihi belli olmayan bakır zırhın üzeri tombaklanmıştır. Katolog kısmında detaylı olarak anlatılan zırhın alınlık kısmında Kur'an'dan bir ayet yazılıdır. Üzerinde düz, kanatlı ve dilimli olma üzere üç çeşit rumi motifi uygulanmıştır. Bunların aralarında ve uçlarında palmet motifine yer verilmiştir. Benzer kanatlı rumi ve palmet motiflerine Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520 –1566) alemleri ile 16. yüzyıl sonu tarihli Osmanlı tören baltası ve aynı tarihli miğfer üzerinde de karşılaşılmaktadır¹³⁸. Bir sonraki dönemlerde sultan adlarının ve padişahlara yönelik övgü ibarelerinin yerine Allah'ın sıfatları ile dua ve ayetlerin yer aldığı yazılara yer verildiği düşünüldüğünde at alın zırhımızı 16. yüzyıl sonuna tarihleyebiliriz.

Kat nu. 11 : Tarihi belli değildir. Malzemesi bakır ve tombaktır. At alın zırhı üzerinde yıldız çiçekleri ve rumi ve palmetler yer alır. Benzer rumi ve palmet motifleri, Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki 17. yüzyıl başından

---

¹³⁸ Hilmi, AYDIN; a.g.e, (İstanbul 2007), s.106, 163

miğferler¹³⁹ ile 16. yüzyıla tarihlediğimiz 10. zırhımızdaki rumi ve palmetlere benzemektedir. Dolayısıyla kullanılan rumi-palmet motifleri itibarıyla, ayrıca tombak oluşu dolayısıyla Askeri Müze envanterinde belirtilen 16. yüzyıl sonu – 17. yüzyıl başında yapıldıkları görüşüne biz de katlıyoruz.

Kat nu. 12 : Tarihi belli değildir. Üzerinde içi kıvrım dal ve rumilerle dolgulanmış baklava motifi görülür. Bu motifin iki yanında, lale motifleri ile sonlanan bitkisel dal üzerinde hatayi motifleri işlenmiştir. Yan kısımlarında kıvrım dal ve kanatlı rumilerin spiral şekilde birbirlerinin içlerine girerek oluşturdukları kompozisyon, iki bölümlü şekilde devam etmiştir. Zırhın malzemesine bakıldığında bakırın tombakla kaplı olduğu görülür. Üzerindeki rumi palmet motifleri, natüralist üslup özelliği taşıyan motiflerin yanında tüm yüzeyi kaplayacak şekilde değil de, bazı bölümlerde kullanılmıştır. Diğer sanat eserlerindeki benzerliklere gelince; rumi ve palmet özellikleri 10. ve 11. örneklerimiz ile eş olduğundan tekrar edilmemiştir.

At alın zırhının süslemesindeki bir başka motif, oldukça stilize edilmiş bir çiçek motifi olan hatayilerdir. Hatayiler dönemlerine göre farklı özellikler gösterirler. 16. yüzyılın başlarından itibaren, yanında çoğu zaman saz yaprakları da denilen tırtıllı ve abartılı yaprakların da yer aldığı görülür. Çünkü bu dönem, Osmanlı süsleme sanatlarında, 1520 dolaylarında Tebriz'den gelen Şah Kulu'nun yarattığı ve "Saz Üslubu" olarak da anılan bir dönemin de başlangıcı olarak kabul edilen bir dönemdir¹⁴⁰.

15. yüzyılda Bursa yeşil Cami (1422) ve Türbesi ile Edirne Muradiye Cami (1435) çinilerinde, Edirne Üç Şerefeli Caminin (1447) kalem işlerinde hatayiye benzeyen stilize çiçekler görülür ancak hatayi, asıl gelişimini 16. yüzyılda yapmıştır. Bu dönem eserlerinin birçoğunun çini panolarında hatayi grubuna giren çiçeklerin en iyi örnekleri yer almaktadır. Özellikle Mimar Sinan yapılarının çini panolarında görülen hatayilerin bütün bölümleri ile işleniş ve renkleriyle görülmeye değer olmaları önemlidir. 17. Yüzyıl eserlerinden

¹³⁹ Hilmi, AYDIN; a.g.e. (İstanbul 2007), s.106

¹⁴⁰ Banu, MAHİR; a.g.m. (İstanbul 1986), s.117

Sultan Ahmet Cami ve Topkapı Sarayı'ndaki Sünnet Odası, Altın yoldaki çinilerde hatayiler oldukça detaylı işlenmişlerdir¹⁴¹.

Hatayi motifinin yer aldığı beş adet at alın zırhlarından sadece ikisinin tarihi bellidir. Kat nu: 1 ve 3 olan demir at alın zırhları Yavuz Sultan Selim (1512 -1520) adına yapılmıştır. Tarihi bilinmeyenler ise bu motifin süsleme sanatlarında görülmeye başladığı dönem olan 16. yüzyıl da göz önüne alınarak sırasıyla tarihlendirilmeye çalışılmıştır.

Süslemede kullanılan bir diğer motif, lale motifidir. Zırhın alınlığında yer alan hatayilerin uçları lale motifleri ile sonlanmıştır. On dört değişik lale motifi, dokuz adet at alın zırhı (Kat nu: 12 -15, 17 -20, 26) üzerinde uygulanmıştır. Lale motifinin kullanıldığı dokuz adet at alın zırhının sekiz tanesi bakır ve tombaktır. Sadece bir adet demir at alın zırhında (Kat nu: 20) lale motifine rastlanılmıştır. At alın zırhlarının üzerindeki lalelerin hepsi profilden işlenmiş olup tek bir dalın üzerinde, çanak yaprağa tutunan taç yapraklı bir çiçek şeklindedir. Aralarındaki tek fark yanlara açılan taç yapraklarının ortasında bulunan dişi organın tepelik bölümünün farklı olarak şekillenmesidir. Taç yaprakların tam ortasında yer alan bu bölüm bazılarında düz, bazılarında çiçek şeklinde, bazılarında ise sivri köşeli ve mızraklı şeklindedir. Laleleri oluşturan yaprakların araları bazılarında boş bırakılmış, bazılarında ise zikzak şeklindeki geometrik çizgilerle süslenmiştir.

. At alın zırhları üzerinde görülen lalelerle dönemindeki diğer sanat eserleri üzerinde görülen laleler arasında paralellik kurmak mümkündür. Her ne kadar dokuma ya da çini sanatındaki gibi detaylı işlenmemiş olsalar da maden sanatı açısından at alın zırhları üzerindeki lalelerin doğadakine benzer özellikler gösterdikleri görülmektedir. Kat nu: 14, 15, 17 -19 olan at alın zırhları üzerindeki bir dala tutunan taç yapraklı lalelerin, natüralist üsluptaki çini süslemeleriyle ünlü Rüstem Paşa Camisi'ndeki (1561) çini

---

¹⁴¹ Gülçin, KARAMAN; "Amasya Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ndeki 17. Ve 18. Yüzyıl Ciltler", **Master Tezi**, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi anabilim Dalı, (Ankara 2006), s.189,190

panolardaki lalelerle¹⁴² benzerlik teşkil ettiği görülür. Aralarındaki tek fark, yine at alın zırhlarındaki lalelerde de görülen ortadaki dişi organın tepeciğinin farklılığıdır. Yine Topkapı Sarayı'nda bulunan 16. yüzyıl tarihli at alın zırhının alınlığındaki laleler ile Kat nu: 13 ve 17 de bulunan lalelerin benzer olduğu görülür. Bunun yanı sıra Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan padişah kaftanlarından Sultan 3. Murat'a (1574 -1595) ait olan kaftan¹⁴³ ve benzer dokuma kumaşlar üzerindeki laleler ile şekil yönünden benzerdir¹⁴⁴. Yine 1583 tarihli Üsküdar Atik Valide Cami çini panoda¹⁴⁵ yer alan lale motifinde de benzer özellikler yer alır. Her ne kadar geç bir örnek olsa da Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı'ndaki Yazıcı Hacı Mustafa Ağazade Hacı Hasan Ağa'ya (1736 -1737) ait mezar taşının gövde kısmının sol ve sağ üst köşelerinde bulunan lale kabartmaları ile de benzerlik görülür¹⁴⁶.

Zırh çeşitli kaynaklarda¹⁴⁷ ve müzede 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenmiştir¹⁴⁸. Yapılan araştırmalar çerçevesinde sonuç olarak; 10 - 11. örneklerimizde karşılaştırma örneklerini verdiğimiz palmet-rumi motiflerinin yanı sıra yukarıda açıkladığımız hatayi ve lale motiflerinin kullanıldığı örneklerin tarihlerine göre ayrıca kullanılan malzeme ve tombak tekniğine dayanarak örneğimizi 16. yüzyıl sonu - 17.yüzyıl başına tarihliyoruz.

---

¹⁴² Ara, ALTUN; **Osmanlı'da Çini Seramik Öyküsü**, İMKB, (İstanbul), s.109

¹⁴³ İlhan, AKŞİT; **Topkapı**, Haşet Kitabevi, (İstanbul 1986), s.100,103

¹⁴⁴ Nevber, GÜRSU; **Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler**, Redhouse Yayınevi, (İstanbul 1988), s.131

¹⁴⁵ Ara, ALTUN;**a.g.e.**, (İstanbul), s.114

¹⁴⁶ Kader, YER; **a.g.t.** (Ankara 2004), s.87

¹⁴⁷ Tülin, ÇORUHLU, **a.g.t.**, (İstanbul 1995), s.218

¹⁴⁸ Tünay, GÜÇKIRAN; **a.g.e.** (İstanbul 2009), s.80

Kat nu.13 : Tarihi belli değildir. Katolog kısmında dört ayrı bölümde ele alınmış süslemelerde lale ve etrafı nergis çiçekleri ile bezeli bitkisel dallar ile Çin bulutu motifine yer verilmiştir. Lale motifinin benzerlerinden 12. örnekte bahsedilmişti. Natüralist üslupla ortaya çıkan bir başka motif olan nergis motifi, sadece bir örneğin gövde kısmının yan yüzeylerinde bir dal üzerinde, diğer natüralist çiçeklerle birlikte yer almıştır. Yıldız çiçeklerine benzeyen bu nergisler, Selimiye Camisi (1569 – 1574) çinilerindeki nergisler¹⁴⁹ gibi bitkisel bir dalın üzerinde görünür şekildeki beş taç yapraktan oluşmuştur.

Bir diğer süsleme motifi olan Çin bulutu, Kat nu: 13 ve Kat nu: 19 olan iki adet at alın zırhında kullanılmıştır. Çin bulutu motifi 15. yüzyıldan itibaren tezhipten, çiniye, madenden ahşaba kadar birçok sanat dalında sevilerek kullanılan motiflerden biridir. At alın zırhlarından görülen bu motif aynı dönemlere tarihlenen Osmanlı kalkanları üzerinde de kullanılmıştır. Topkapı Sarayı'nda sergilenen 16.yüzyıl tarihli söğüt ağacından yapılan kalkan ile İstanbul Askeri Müzede bulunan ve 16.yüzyıl tarihli tombak kalkan üzerinde yer alan Çin bulutları ile Gülbenkian Müzesi'nde bulunan 16.yüzyıl tarihli bordür çini üzerindeki Çin bulutlarının¹⁵⁰ at alın zırhlarında görülen motif ile oldukça benzer özellikler sergilediği görülmektedir. Anılan motif Topkapı Sarayı'nda bulunan 1550 tarihli deriden yapılmış kitap kabı¹⁵¹ üzerinde ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki 17. yüzyıl tarihli Uşak halısı¹⁵² üzerinde de bulunmakta olup at alın zırhları üzerindeki motif ile paralel özellikler taşıdığı gözlenir. Sonuç olarak, at alın zırhı üzerinde bulunan Çin bulutu motifi, bilinen 16.yüzyıl tarihli tombak kalkan ve aynı yüzyıla tarihlenmiş çini bordür ile 1550 tarihli deri kaplık üzerindeki Çin bulutlarıyla benziyor. Ancak zırhtaki diğer motifler, malzeme, teknik ve işçiliğinin yanı sıra süslemedeki zenginliği de

¹⁴⁹ Ara, ALTUN; **a.g.e.**, (İstanbul), s.142

¹⁵⁰ Sitare Turan, BAKIR; **a.g.e.**, (Ankara), s.62

¹⁵¹ Zeren, TANINDI; **a.g.m.** (Ankara 1999), s.107

¹⁵² Can, KERAMETLİ; **Türk ve İslam Eserleri Müzesi**, Akbank Yayınları, (İstanbul 1974), s.26

göz önüne alındığında bulunan tarihleme askeri müzenin tarihlemesi ile uyumlu çıkmıştır. Tarihi 16. yüzyıl sonu- 17. yüzyıl başıdır.

Kat nu. 14 : Tarihi belli değildir. 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihliyoruz. Malzeme, teknik, motif ve kompozisyon özellikleri 13. örneğimiz ile benzer olduğundan oradaki ayrıntılı karşılaştırma burada tekrar edilmemiştir.

Kat nu. 15 : Tarihi belli değildir. Süslemede hatayi ve saz yaprakları kullanılmıştır. 12. örneğimizde hatayilerden bahsetmiştik. Zırhın üzerindeki bir diğer motif Saz yaprağıdır. Bu motife at alın zırhlarından sadece bu örnekte karşılaşılır. At alın zırhının yan yüzeylerindeki hatayilerin aralarında yer alan saz yaprakları bu üslubun özelliklerinde çizilmiştir. Saz üslubunda görülen saz yapraklarının, 16. yüzyıl boyunca çini ve seramiklerin yanı sıra saray halılarında, kumaşlarda, kitap sanatında ve maden sanatında uygulandığı görülmüştür. Dolayısıyla buradan anılan üslup ve motifin at alın zırhlarının üzerinde kullanılmış olması ve diğer sanat dallarındaki örneklerle benzerliği de göz önüne alındığında zırhın kesin yapılış tarihini vermese de en azından hangi yüzyılda yapıldığı hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Sonuç olarak; at alın zırhı üzerinde yer alan saz yaprağı motifi, Üsküdar Atik Valide Camisi (1583) çini örneği ile Topkapı Sarayı'nda bulunan 16.yüzyıl miğfer örneğimiz¹⁵³ üzerinde bulunan saz yapraklarına benzediği görülür. Her iki örnekte de zırhın üzerindeki saz yaprakları gibi uçları kıvrımlı ve tırtıklıdır.

Tarihi belli olan hatayi örnekleri ile at alın zırhları üzerindeki hatayileri karşılaştırmasına gelince, her ne kadar maden üzerindeki hatayilerin çini üzerindeki hatayiler kadar detaylı işlenmese de yapraklarının kıvrımları ve profilden duruşları ile Katolog numarası 15 olan at alın zırhında yer alan hatayilerle Gülbenkyan Müzesi'ndeki 16. yüzyıl sonu çini bordürde¹⁵⁴ yer alan hatayilerin benzerliği dikkat çekicidir. Yine Topkapı Sarayı'ndaki 16.yüzyıl sonu

¹⁵³ Hilmi, AYDIN; **a.g.e.** (İstanbul 2007), s.108

¹⁵⁴ Sitare Turan, BAKIR; **a.g.e.**, (Ankara), s. 83

tarihli miğfer¹⁵⁵ (T.S.M. Env. No: 2 /1192) üzerindeki hatayilerle de benzediği görülür. Müze envanterinde 16.yüzyıl sonu olarak verilen tarihlleme yerine 13. ve 14. örneklerimizdeki malzeme, teknik ve süslemelerdeki benzerliklerden dolayı zırhın tarihinin 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başı olduğunu söyleyebiliriz.

Kat nu. 16 : Tarihi belli olmayan at alın zırhının alınlık kısmında dilimli madalyon içerisinde de rumilerin meydana getirdiği bitkisel süsleme kompozisyonu görülür. Alınlığın yanlarında, kenarları palmetlerle sonlanmış boyuna dilimli madalyon şeklindeki tam ve yarım şemseler bulunmaktadır. Şemselerin içleri rumilerle sonlanan bitkisel dallarla süslenmiştir. Altı yapraklı ve uçları kıvrık yıldız çiçekleri karşılıklı olarak yer almıştır. Süslemede kullanılan şemse motifine bu zırhın dışında Kat nu:1 -4 (16. yüzyıl) ve 8 (15. yüzyıl) olan altı adet at alın zırhında yer verilmiştir. Uçlarında salbekleri yer alır. Bu zırhlardan birinin yan yüzeyinde (Kat nu:8) oval-dilimli şemse, dört at alın zırhında (Kat nu: 3, 4, 6 ve 16) dilimli-dairesel şemse ve üç örnekte (Kat nu: 1 -3) ise dilimli-baklava şemse motifi kullanılmıştır. Şemseler bu örneklerde alt alta, yan yana, yarım ve tam şekillerde dizilerek uygulanmıştır.

Diğer sanat eserlerine bakıldığında şemselerin erken örneklerinden, taş süslemede 1447 tarihli Edirne Üç Şerefeli Camisi yan nişleri üstündeki panolarda, 1603 tarihli 3. Mehmet Türbesi kapı konsolunda üç dilimli salbeklerle sonuçlanan dilimli oval şemse formu görülmektedir¹⁵⁶.

Ahşap süslemede 1419 -1425 tarihli Yeşil Cami ve 1763 tarihli Laleli Camisi ahşap pencere kanatlarında dilimli-oval şemse formunu görmek mümkündür¹⁵⁷.

Çini süslemede 1425 tarihli Yeşil Türbe duvarlarındaki çini panolarda, 1458 tarihli Eyüp Sultan Türbesi, 1561 tarihli Rüstem Paşa Camisi, 1574 tarihli

¹⁵⁵ Hilmi, AYDIN; **a.g.e.** (İstanbul 2007), s.108

¹⁵⁶ Yıldırım, ÖZBEK; **a.g.e.**, (İstanbul, 2002), s. 39-498

¹⁵⁷ Alper, BİRSEL; **Bursa Dini Mimari Yapılarında Görülen Taş-Tuğla-Kalemişi-Ahşap-Çini ve Maden Süsleme Çeşitlerinin İncelenmesi, Fotoğraflarla Belgelenmesi**, (Bursa 1995), s.100

Edirne Selimiye Camisi çini panolarında dilimli oval şemse formu görülmektedir¹⁵⁸.

Şemse motifi cilt sanatında diğer sanatlara oranla daha fazla uygulanmıştır. Amasya Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ndeki 17. Ve 18. Yüzyıla ait 108 cildin dış kapağında değişik şemse uygulamaları yer almaktadır¹⁵⁹.

Maden süslemelerinde 1509 tarihli Eskişehir Seyit Battal Gazi Türbesi kapısında, Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki bazı gülabdan ve kapların yüzeylerinde şemse uygulamaları yer alır. Buradan da görüldüğü gibi şemse motifi, Osmanlı klasik üslubunda her alanda yaygın bir şekilde kullanılmış bir motiftir. Sonuçta; tarihi belli (15. yüzyıl) olan, Kat nu:8 de yer alan oval-dilimli şemsenin benzerleri 1447 tarihli Edirne Üç Şerefeli Cami yan nişleri üstündeki panolarda, 1425 tarihli Yeşil Türbe duvarlarındaki çini panolarda, 1458 tarihli Eyüp Sultan Türbesi çini panolarında¹⁶⁰ yer alan dilimli oval şemse ile benzer özelliktedir.

(Kat nu: 3, 4, 6 ve 16) dilimli-dairesel şemse ve üç örnekte (Kat nu: 1 - 3) ise dilimli-baklava şemse motifi kullanılmıştır. Şemseler bu örneklerde alt alta, yan yana, yarım ve tam şekillerde dizilerek uygulanmıştır. Anılan zırhlardan beş tanesinin tarihi veya dönemi bellidir. Kat nu: 16 olan at alın zırhının tarihi ise müze envanterinde 16. yüzyıl ikinci yarısıdır. Tarihi belli olan at alın zırhları ile karşılaştırdığımızda, diğerlerinde şemselerin içleri ve dışları dahil tüm yüzeyin yoğun bir süsleme ile kaplanması yerine burada sadece dilimli dairesel şemselerin içlerinde süslemeye yer verilmiş, onun dışında boş alanlar oluşturulmuştur. Ayrıca diğerlerinde sadece kazıma tekniği kullanılmış, bu zırh ta ise kazıma tekniğinin yanı sıra motif içlerinde kumlama tekniği de kullanılmıştır. Malzeme diğerlerinden farklı olarak bakır üzeri tombaktır. Sonuç olarak malzeme, teknik ve süsleme göz önüne alındığında zırhımızı 16. yüzyıl sonu – 17. yüzyıl başı olarak tarihlendirdik.

¹⁵⁸ Alper, BİRSEL; **a.g.e**, (Bursa 1995), s.100

¹⁵⁹ Gülçin KARAMAN; **a.g.t.** (Ankara 2006), s.202

¹⁶⁰ Gülçin KARAMAN; **a.g.t.**, (Ankara 2006), s.202

Kat nu. 17 : Tarihi belli olmayan at alın zırhının üzerindeki süsleme motiflerine bakıldığında rozet çiçeği ve rumilerden oluşan süsleme ile alınlıkta kabartma hilalin tam ortasında içinde balık pulu şeklindeki süslemesi ile bir selvi motifi, onun iki yanında birer sap üzerinde laleler ve yanlarda birer yapraklı rozet çiçeklerine yer verilmiştir. Gövde kısmında birbirine bağımlı dilimli şemselerin içlerine beş yapraklı yıldız çiçekleri yerleştirilmiştir. Selvi motifi sadece bu örnekte yer almaktadır. İç kısmı balık pulu şeklinde süslenmiştir.

Selvi motifinin çini ve seramiklerdeki örneklerinde özellikle 16. ve 17. yüzyılda çeşitli türleri ile karşılaşılmaktadır. Selvi, genellikle orta merkezde ve onun etrafında yer alan diğer çiçek ve bitki motifleri ile işlenmiştir.¹⁶¹ Anılan motifin maden sanatına giren at alın zırhlarında kullanımı ile diğer sanat dallarında yer alan selvi motifleri ile paralellik gösterdiği görülür. Topkapı Sarayı'nın harem kısmındaki çini panoda ve aynı müzede yer alan Sultan Ahmet'in (1603 – 1617) 17.yüzyıl başında çocukken giydiği kaftan üzerindeki selvi motifi ile at alın zırhındaki selvi motifi benzer özelliktedir¹⁶². Selvinin kısa ve içi dolgulu tipi, 16. yüzyıl ikinci yarısından mezarlarda da görülür. Örcün Barışta makalesinde, selvi motifinin 16.yüzyıl örneklerinde boyunun daha kısa ve küt, 17. yüzyıl örneklerinde ise daha uzun ve ince olduğundan bahseder¹⁶³. Selvi motifinin iki yanında yer alan lale motifinin benzerlerinden 12. örnekte, alınlıkta ve yan yüzeylerde yer alan kanatlı ve dilimli rumiler ile palmet motiflerine ise 6. örneğimizde de değinmiştik. Dolayısıyla bu at alın zırhını, Askeri Müzede verilen 17 yüzyıl başı yerine 16. yüzyıl sonu – 17. yüzyıl başına tarihlemek daha doğrudur.

¹⁶¹ Nermin, SİNEMOĞLU; **a.g.m.**, s.143

¹⁶² Fikret, ALTAY; **Kaftanlar**, Topkapı Sarayı Müzesi:3, Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri, (İstanbul 1979)

¹⁶³ H. Örcün, BARIŞTA; **a.g.m.**, (İstanbul 2000), s.252 -277

Kat nu. 18 : Tarihi belli olmayan tombak at alın zırhının üzerinde kanatlı ve dilimli rumiler, beş yapraklı yıldız ve rozet çiçekleri, bitkisel dallar üzerinde yer alan laleler bulunmaktadır. Laleler itibariyle motif ve kompozisyon özellikleri 12. 13.14 ve 17. örneklerimiz ile eş olduğundan oradaki ayrıntılı karşılaştırma burada tekrar edilmemiştir. Bu örnek de 17. örnekte olduğu gibi diğerlerine nazaran farklı bir kompozisyonda yapılmıştır ve oldukça iyi durumdadır. Tarih olarak bunu da 16. yüzyıl sonu - 17. yüzyıl başına tarihliyoruz.

Kat nu. 19 : Tarihi belli olmayan tombak at alın zırhında burundan alna doğru uzanan kabartma oluk, yukarıda bir “T” şekli oluşturur. “T” şeklinin üst bölümünde, Saff Suresinin 13. ayeti yer alır. Tepelik ile alın arasında kalan bölümde natüralist üslupta yer alan çoğu bitki ve çiçekler tüm yüzeyi kaplayacak şekilde belli bir düzende yerleştirilmişlerdir. Uçları lalelerle biten bahar dalları üzerinde, dört yapraklı rozet çiçekleri ile rumi ve palmetlere benzer yapraklara yer verilmiştir. Bu motiflerin arasında iki defa vurulmuş Kayı damgası yer almaktadır. Kabartma damla motifleri ile Çin bulutu motifinin yanı karanfil motifi ile karşılaşılır.

Karanfil motifi, at alın zırhlarından sadece bu örnekte görülür. Zırhın alın kısmında simetrik olarak yer alan bu motif, Çin bulutlarıyla birleşmiş, yapraklı bir dalda çanak yaprak ve dört taç yapraktan meydana gelmiştir. Buradaki karanfil ile dönemindeki diğer sanat eserleri üzerinde görülen karanfiller arasında paralellik kurmak mümkündür. Natüralist üslup özellikleri taşıyan diğer çiçeklerde görüldüğü gibi zırhın üzerindeki karanfilin, Mimar Sinan'ın ünlü yapıtı Selimiye Camisi'ndeki¹⁶⁴ (1569 – 1574) ve 16. yüzyıl ikinci yarısına tarihlenmiş Gülbenkian Müzesi'ndeki çini örneğinde görülen karanfille oldukça benzerdir¹⁶⁵. Buradaki tek fark, çiniler üzerindeki karanfilin dört taç yaprak yerine beş taç yapraklı şekilde olmasıdır.

¹⁶⁴ Ara, ALTUN; a.g.e, (İstanbul), s.143

¹⁶⁵ Sitare Turan, BAKIR; a.g.e., s. 28, 29

Benzer motif özellikleri ile Topkapı Sarayı'ndaki 16. yüzyıl tarihli deri kaplık¹⁶⁶ üzerindeki çiçek demetleri arasındaki karanfillerde, aynı müzedeki 16.yüzyıl sonu söğüt kalkan¹⁶⁷ üzerinde ve 17. yüzyıldan bir kaftandaki¹⁶⁸ karanfil motifinde karşılaşılr. Yine Askeri müzede bulunan 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başına tarihlenen bakır miğfer üzerindeki karanfil örneği de benzer özelliktedir.

Aynı at alın zırhında natüralist üslupla ortaya çıkan bir başka motif olan bahar dalları ile karşılaşılr. Zırhın alınlık ve yan yüzeyleri dâhil bahar dallarıyla kaplandığı görülür. 16. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan natüralist üslup çiçeği olan bahar dalını döneminin diğer eserleriyle karşılaştırıldığında ilk örnek, Topkapı Sarayı'nda bulunan 16.yüzyıl tarihli deri kaplıktır. Kaplığın üzerinde yer alan çiçeklerden biri de, bir ağacın gövdesini saran çiçek dallarıdır. Zırh yüzeyindeki bahar dallarıyla benzer motif 1583 tarihli Üsküdar Atik Valide Camisi¹⁶⁹ çinilerinde, Lizbon Müzesi'ndeki 1580 – 1585 tarihli seramik tabakta¹⁷⁰ da yer almaktadır. Bu zırhta da bir önceki eserde olduğu gibi diğerlerine nazaran oldukça kaliteli bir işçilik ve malzeme ile karşılaşılr. Tüm bu örneklerdeki benzerlik ve zırhın üzerindeki gerek süslemeyi, malzemeyi ve tekniği de göz önüne alarak yaptığımız değerlendirme ile Askeri müzenin vermiş olduğu 17. yüzyıl başı tarihi uyumlu çıkmıştır.

Kat nu. 20 : Tarihi beli olmayan demir at alın zırhının üzerinde üstten alta doğru “T” formu kabartma bölüm ve onun etrafında gelişen bir süsleme kompozisyonu vardır. Arapça kitabenin yer aldığı bu bölüm, dış yüzeye göre kabartma şekildedir. Bunun dışında kalan tüm yüzey bitkisel

¹⁶⁶ Zeren, TANINDI; **a.g.m.** (Ankara 1999), s.104

¹⁶⁷ İlhan, AKŞİT; **Topkapı**, Haşet Kitabevi, (İstanbul 1986), s.82

¹⁶⁸ Nurhan, ATASOY; **İpek**: Imperial otoman Silks and Velvets, TEB İletişim ve Yayıncılık, (İstanbul 2001), s.155

¹⁶⁹ Ara, ALTUN; **a.g.e.**, (İstanbul), s.114

¹⁷⁰ Nurhan, ATASOY, J. RABY; **İznik Seramikleri**, TEB Yayınları, (İstanbul 1989), s.343

dallarla birbirine bağlanan lale, sümbül ve dört yapraklı rozet çiçeklerle kaplanmıştır. Ancak buradaki çiçekler tombak zırhlara nazaran daha basit ve özentisiz şekilde yapılmıştır. Sümbül motifi at alın zırhlarından sadece bu örnekte (Kat nu: 20) yer almaktadır. Burun kısmının yan yüzeyinde görülen motif, tek bir dal üzerinde sağa ve sola kıvrılan dört taç yapraklı şekilde işlenmiştir. Ancak demir at alın zırhı üzerinde yer alan bu motifin, bakır eserlerdeki gibi fazla özenli bir kompozisyonda işlenmemiş olduğu görülür.

Döneminin diğer eserlerine bakıldığında benzer motif, Selimiye Camisi (1569 – 1574) çini panolarında¹⁷¹, Topkapı Sarayında bulunan 16. yüzyıl tarihli deriden kaplık¹⁷² ile Askeri Müzede bulunan ve envanterde 16 yüzyıl sonu -17.yüzyıl başına tarihlenen tombak miğferler üzerinde yer alır. Yine 16. yüzyıl sonuna tarihli seramik sürahide¹⁷³, İznik kazısında çıkarılan seramik parçasında¹⁷⁴ ve Gülbenkian Müzesindeki çini kemer dolgusu¹⁷⁵ üzerinde de yer almaktadır ve benzer özellikler göstermektedir. Bu örneklerde de görüldüğü üzere sümbül motifi tek bir dalın üzerinde sağa, sola kıvrılan dört taç yapraklı şekildedir. Aralarındaki tek fark işçilik ve malzeme olduğu söylenebilir. Örnek olarak Selimiye Camisi çini panolarında yer alan sümbül motifiyle karşılaştırmak gerekirse, oradaki motif de tek bir dalın üzerinde sağa ve sola doğru kıvrılmış dört taç yapraklı çiçeklerden oluşmuştur. Sadece aralarındaki fark, at alın zırhında fazla özenli işlenmemiş ve yıpranmış demir malzeme, çinide ise kaliteli işçilik ve renkler ile güzel görünüşten ibarettir. Sonuç olarak; anılan zırhın malzemesinin demir olması ve tüm yüzeyinin süslerle kaplanmasının yanı sıra üzerinde 16. yüzyıl ikinci yarısında natüralist üslupla ortaya çıkan sümbül motifinin olması ayrıca üzerindeki süslerin

---

¹⁷¹ Ara, ALTUN; **a.g.e.**, (İstanbul), s.145

¹⁷² Zeren, TANINDI; **a.g.m.** (Ankara 1999), s.104

¹⁷³ Nurhan, ATASOY, J. RABY; **a.g.e.**, (İstanbul 1989), s.297

¹⁷⁴ Nurşen Özkul, FINDIK; **a.g.e.**, (Ankara 2001),s.228

¹⁷⁵ Sitare Turan, BAKIR; **a.g.e.**, s. 149

döneminin eserleriyle paralellik göstermesi nedeniyle müzenin vermiş olduğu 16. yüzyıl tarihlemesi bizce de uygundur.

Kat nu. 21 : Tarihi belli olmayan demir at alın zırhı gerek biçim, gerek malzeme, teknik ve süsleme olarak 20. örneğimizle eş olduğundan ayrıntılı karşılaştırma burada tekrar edilmemiştir. Tarihi 16. yüzyıldır.

Kat nu. 22, 23, 24 olan demir olan at alın zırhlarında kabartma yiv burundan yukarıya kadar uzanarak alın kısmında “ T “ motifi oluşturmuştur. Hiçbir süslemeye yer verilmemiş ya da varsa bile anlaşılamayan bu zırhlar diğerlerine oranla oldukça yıpranmış durumdadır. Üzerlerinde herhangi bir süslemenin olmaması nedeniyle ancak malzeme ve biçim olarak diğer at alın zırhları ile karşılaştırıldığında, Askeri Müze envanterinde 16 -17. yüzyıl olarak tarihlenen zırhlar biçim, teknik ve malzeme olarak 20. ve 21 örneklere benzemeleri göz önüne alınarak erken örnekler olarak düşünülmüş ve 16. yüzyılda yapılmış olabileceği sonucuna varılmıştır.

Kat nu. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 olan at alın zırhlarının tarihleri belli değildir. Bakır ve tombak olan at alın zırhlarında süsleme kompozisyonunu sembolik motifler diye tanımlanan motifler oluşturmuştur. İnce uzun gövdenin ortasında tek bir motif şeklinde olan bu motifler kabartma olarak tek bir “T” veya “ Y “, tek bir lale ya da haşhaş çiçeği şeklindedirler ve bu süslemelerin dışında hiçbir motife yer verilmemiştir. Ne anlam ifade ettiği bilinmeyen sembolik motiflerin yer aldığı at alın zırhlarının benzeri örnek “Damgalar” bölümündeki Topkapı Sarayında bulunan 16.yüzyıl tarihli at alın zırhıdır (Bkz. s. 273). Bu zırhın da alın kısmında kabartma şekilde bir hilal motifi vardır. Benzer sembolik motiflere “Askeri Müze At Zırhları Koleksiyonu” adlı eserde sekiz köşeli yıldız, hilal, Zülfikar kılıç motifi ile su kabağına da rastlanılır¹⁷⁶. Zırhlar Askeri Müze envanterinde 16. yüzyıl sonu ile 17 yüzyıl arasına

¹⁷⁶ Tünay, GÜÇKIRAN; **a.g.e**, (İstanbul 2009), s.75,89

tarihlenmiştir. Verilen tarih, gerek malzeme, süsleme ve gerekse teknik göz önüne alındığında bizce de uygun bulunmuştur.

Kat nu. 32 : Demir olan at alın zırhının tarihi belli değildir. Zırhın yüzeyinin tamamı altın ve gümüş yaldızlardan oluşmuş bir ters, bir düz yerleştirilmiş palmet motifleri ile kaplanmıştır.

Osmanlı süsleme sanatlarında 15. yüzyıl özellikleri incelendiğinde yazının yanında geometrik süsleme ile rumi ve palmet motifleriyle çeşitli bitkisel dallar ve stilize çiçeklerin yer aldığı örnekler göze çarpar¹⁷⁷. Erken tarihli mimari örneklerle Bursa Yeşil Türbe (1421) ile Edirne'deki 1436 tarihli Muradiye Camisi çini panoları verilebilir. Her iki yapının panoları üzerinde geometrik motiflerin yanı sıra klasik rumi-palmet motifleri ile stilize çiçek motiflerinin yer aldığı görülür. Burada dikkat çeken bir diğer konu ise süslemenin tüm yüzeyi kapsayacak şekilde yapılmasıdır. Buradan yola çıkarak erken tarihli olabileceği düşünülen örneklerimizden tarihi belli olmayan Kat nu: 32 olan örneğimizin gerek demir malzeme, gerek üzerindeki altın ve gümüş yaldızlama ve gerekse tüm yüzeyinin palmetlerle bir ters bir düz şekilde birleştirilerek süslenmiş olması, bize erken dönem özelliklerini hatırlatmaktadır. Bursa Yeşil Türbedeki çini panolarda da aynı palmetlerin geometrik şekiller oluşturarak dizildikleri görülür¹⁷⁸. Bu ve buna benzer eserlerden yola çıkarak Askeri Müze envanterinde 15. yüzyıl – 16. yüzyıl olarak tarihlenmiş olan bu eserin 15. yüzyıl sonuna ait olduğunu kabul edebiliriz.

Kat nu. 33, 34, 35, 36, 37 olan at alın zırhlarının tarihleri belli değildir. Bakır ve tombak olan at alın zırhlarının üzerinde hiçbir süslemeye yer verilmemiştir. Üzerlerinde hiçbir süslemenin bulunmaması ancak diğerlerinden farklı olarak ana gövdeye zincir halkalarla tutturulmuş hareketli bir tepelik ile hareketli yan kanatların bulunması ile zırhların arka kısımlarında

¹⁷⁷ K. Zeynep GÜNEY, A. Nihan GÜNEY; a.g.e, (Ankara), s. 28

¹⁷⁸ Cahide, KESKİNER; a.g.m. (Ankara 2002), s.3

perçinli kayış bağlama tokalarının yer almasını da göz önüne alarak, diğer erken örneklerle göre daha sağlam şekilde günümüze kadar gelebildiği görülür. At alın zırhlarının 17. yüzyıldan sonra ortadan kalktığı ve kullanılmadığı da düşünüldüğünde bu zırhların 16.yüzyıl sonu ile 17. yüzyılda yapıldığını kabul edebiliriz.

Kat nu. 38 : Tarihi belli değildir. Demir malzemeden yapılmış olan zırh Osmanlı at alın zırhlarından oldukça farklı olarak tüm yüze geçirilecek şekilde ve tek parça halinde yapılmış olan at alın zırhında süslemeye yer verilmemiştir. Ancak göz hizasından alna doğru kabartma olarak dikine çizgiler oluşturularak yüzeyde hareketlilik sağlanmıştır. Benzer at alın zırhları Avrupa'daki çeşitli müzelerde bulunan 16. yüzyıl tarihli Alman at alın zırhlarına benzer özellikler taşımaktadır (Bkz. s.211 212). Dolayısıyla 16. yüzyıl tarihi bizce de uygundur.

At alın zırhları üzerinde bitkisel motiflerin yanında geometrik ve sembolik motifler de kullanılmıştır. Ancak bunlardan geometrik motiflere baktığımızda at alın zırhlarını tarihlendirme açısından yeterli süslemeler olmadığı görülür. Çünkü bu desenler, diğer bitkisel desenlere çerçeve veya iç kısmında dolgu olacak şekilde yapılmış desenlerdir. Bunlardan zikzak adı verilen ve kırılarak devam eden çizgilerin, Kat nu: 12, 16, 18 olan üç at alın zırhında bordür şeklinde bir kompozisyonu çevrelediği görülür. Kat nu: 11 de Suyolu adı verilen düz ya da kıvrılarak devam eden süslemenin kabartma dörtgen formun etrafını yine bordür şeklinde çerçevelemiştir. Aynı at alın zırhının yan kanatlarında yer alan yıldız çiçeklerinin etrafında da kıvrılarak devam eden suyolu motifi kullanılmıştır. Bu at alın zırhlarının tarihleri yukarıdaki bölümlerde verilmiştir.

At alın zırhlarından sadece bir örnekte (Kat nu: 5) karşılaşılan zencirek motifi tarihi belli olan (3. Murat adına yapılmış (1574 -1595)) eserde, zırhın tepelik kısmındaki kulak kenarlarında iki sıra bordür şeklinde ve ikili geçmeler halinde oluşturulmuştur. Çeşitli örnekleri olan düğüm motifi ise Kat nu:12 ve 14 nolu iki örneklerde görüldüğü gibi madalyonları çevreleyen çizgilerin, kendileri veya birbirleri ile düğümlenmesi sonucu oluşmuşlardır.

Tarihi veya dönemi belli olan at alın zırhlarının dökümü yukarıda verilmişti. Tarihi belli olmayan ancak tarihi belli olan zırhlara ve süslemelerdeki benzerliğe dayanarak verilen tarih dökümü aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

Kat nu 6:	16. yüzyıl,
Kat nu 7:	16. yüzyıl sonu
Kat nu 9:	15 -16. yüzyıl
Kat nu 10:	16. yüzyıl sonu
Kat nu 11:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 12:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 13:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 14:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 15:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 16:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 17:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 18:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl başı
Kat nu 19:	17. yüzyıl başı
Kat nu 20:	16. yüzyıl
Kat nu 21:	16. yüzyıl
Kat nu 22:	16. yüzyıl
Kat nu 23:	16. yüzyıl
Kat nu 24:	16. yüzyıl
Kat nu 25:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 26:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 27:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 28:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 29:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 30:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 31:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 32:	15. yüzyıl sonu.
Kat nu 33:	16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 34:	16. yüzyıl sonu -17.yüzyıl

- Kat nu 35: 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 36: 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 37: 16. yüzyıl sonu -17. yüzyıl
Kat nu 38: 16. yüzyıl

Eldeki veriler ışığında varılan sonuç; at alın zırhlarının Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme dönemi olan 15. yüzyıl sonundan, 17. yüzyıl sonuna kadar yer alan iki yüz yıllık bir dönemde kullanıldığıdır. Daha sonraki dönemlerde, özellikle ateşli silahların yapımı ve askeri tekniklerin modernleşmesiyle beraber Osmanlı koruyucu silahlarının işlevini yitirdiği ve kullanılmadığı görülür. Bunun yanı sıra duraklama döneminin akabinde ve gerileme döneminde yaşanan çeşitli savaşlardaki yenilgilerle beraber ekonomik sıkıntılar da düşünüldüğünde Osmanlı at alın zırhlarının yanı sıra koruyucu silahların ortadan kalktığı, yalnızca çok az bölümünün günümüze kadar gelebildiği görülür.

IV. SONUÇ:

Türk sanatında kullanılan temel malzemelerden biri olan maden, biçimleri ve bezemeleri ile yüzyıllar boyunca zengin bir sanat geleneği oluşturmuştur. Çeşitli madenlerin kullanımı ile Anadolu Selçuklu ve özellikle Osmanlı döneminde sosyal ve askeri hayatta kullanılan çeşitli eşyalar üzerindeki süslemeler ise zengin bir çeşitlilik meydana getirmiştir.

Yüksek lisans tezimizin konusu, İstanbul Askeri Müzede kayıtlı olan ve incelenmesine izin verilen otuz sekiz adet at alın zırhıdır. At alın zırhı, yakın hücumda düşmanın silah darbelerinden korumak amacıyla atların yüzüne takılan koruyucu amaçlı bir çeşit maskedir. Demir ve bakır içeren madenlerden yapılmıştır. Üst kısımları altın yaldız, tombak gibi madeni alaşımlarla kaplanmıştır.

Bu zırhlar, gerek döneminin tarihi özelliklerini ve gerekse dönemindeki süsleme ve maden sanatının gelişimini yansıtmaları açısından önem taşıyan değerli eserlerdir.

Otuz sekiz adet at alın zırhının altı tanesinin tarihi bellidir. Geriye kalan otuz iki adet at alın zırhının bir tanesi 15. yüzyıl sonu, bir tanesi 15 – 16 yüzyıl arası, yedi tanesi 16. yüzyıl, iki tanesi 16. yüzyıl sonu, yirmi tanesi 16. yy sonu -17. yüzyıl arası, bir tanesi ise 17. yüzyıl başı olarak tarihlenmiştir. Erken ve geç örnekler arasında malzeme, teknik ve süslemede farklılıklar vardır. Erken örnekler demir ve altın yaldızla kaplıdır. Süslemede genellikle rumi, palmet, stilize çiçek motifleri yer alır. Daha geç örnekler bakır ve tombaktır. Üzerindeki süslemelerdeki bitkiler daha gerçekçi çiçek motiflerinden oluşmuştur.

At alın zırhları yedi farklı tipte incelenmiştir. Bu tiplerden 1. de bir örnek, 2. tip at alın zırhında altı örnek, 3. tipte beş örnek, 4. tip beş örnek, 5. tip yedi örnek, 6. tip sekiz örnek, 7. tip ise beş örnek bulunmaktadır ve tarihleri bir üst bölümde belirtilmiştir. Tarihleri tarihleme bölümünde yapılmıştır.

İncelenen 38 adet at alın zırhını yapımında demir ve bakır madenleri kullanılmıştır. Demirden yapılan at alın zırhları 16 adettir. Üzerleri altın yaldız

ile kaplanmıştır. Bakırdan yapılanlar ise 22 adettir ve zırhların üzerinde tombak tekniği uygulanmıştır.

Zırhların yapımında teknik olarak; 38 örneğin hepsinde dövme tekniği, on iki örnekte perçin, on bir örnekte lehim, tüm örneklerde motiflerden ziyade zırhın yüzeyinde yer alan alınlık ve burun yolu ile çeşitli yivlerin yapımında kabartma teknikleri kullanılmıştır.

Süsleme teknikleri; yirmi iki örnekte kazıma, on örnekte kumlama, on altı örnekte altın yaldız, yirmi iki örnekte ise tombak tekniği uygulanmıştır.

Süsleme programları at alın zırhlarının form ve biçimlerine göre gelişmiştir ve iki ana grup altında toplanmıştır. Birinci grupta yer alan dokuz örneğin tüm yüzeyi süslenmiş, ikinci grupta ise yirmi üç örneğin belli bölümleri süslenmiş olan at alın zırhları oluşturmuştur. Altı örnekte ise hiçbir süslemeye rastlanılmamıştır.

38 adet at alın zırhında yer alan süslemeler bitkisel, geometrik ve sembolik süslemenin yanında yazının da kullanıldığı görülür. Bitkisel süslemede on dört örnekte rumi yapraklar ve palmetler, on üç örnekte stilize ve rozet çiçekler, beş örnekte hatayi üslupta çiçekler, bir örnekte saz yaprakları, dokuz örnekte laleler, bir örnekte karanfil, bir örnekte sümbül, bir örnekte nergis, bir örnekte bahar dalları ve bir örnekte selvi motifi kullanılmıştır. Süslemede kullanılan motifler arasında az da olsa geometrik ve sembolik motiflere de rastlanılmıştır. Bunlardan iki örnekte balıksırtı, üç örnekte zikzak, bir örnekte zencirek, iki örnekte düğüm, bir örnekte suyolu, altı örnekte şemse ve iki örnekte Çin bulutu motifleri uygulanmıştır. Süslemede ayrıca yazının da uygulandığı örnek sayısı on üçtür.

At alın zırhlarının üzerindeki süsleme kompozisyonunu oluşturan motiflerin, dönemindeki diğer maden, çini, dokuma, ahşap, tezhip gibi sanat dallarındaki süsleme ve motiflerle paralel olarak geliştiği görülmüştür. 15. yüzyıl ve 16. yüzyıl ilk çeyreğinde yapılan at alın zırhlarında çevre kültürlerinin de etkisi görülmesine rağmen bu tarihten sonraki dönemlerde yapılan at zırhlarına bakıldığında, Osmanlı süsleme sanatında Türk sanatçılarının geliştirdikleri çeşitli üslupları uygulayarak kendine özgü desenleri oluşturmaları ve onları kullanmaları önemli bir noktadır.

KAYNAKÇA

AKAR, Azade, C. KESKİNER; **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, (İstanbul 1978)

AKSU, Hatice; “Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları”, **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999)

AKŞİT, İlhan; **Topkapı**, Haşet Kitabevi, (İstanbul 1986)

ALTAY, Fikret; **Kaftanlar**, Topkapı Sarayı Müzesi:3, Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri, (İstanbul 1979)

ALTUN, Ara; **Osmanlı’da Çini Seramik Öyküsü**, İMKB, (İstanbul)

AND, Metin; **Osmanlı Tasvir Sanatları: Minyatür**, Türkiye İş Bankası Yayınları, (İstanbul 2002)

ATASOY, Nurhan; **İpek**: Imperial otoman Silks and Velvets, TEB İletişim ve Yayıncılık, İstanbul 2001)

ATASOY, Nurhan, J. RABY; **İznik Seramikleri**, TEB Yayınları, (İstanbul 1989)

ATIL, Esin; **Süleymanname: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent**, National Gallery of Art, (Washington 1986)

AYDIN, Hilmi; **Sultanların Silahları**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (İstanbul 2007)

BAHADIR Han, Ebulgazi; **Şecere-i Terakkime**, Türk Dilleri Araştırma Dizisi, (Ankara 1996)

BAKIR, Sitare Turan; **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara)

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; **Türklerde Yazı Sanatı**, Mars T. Ve A. Ş. Matbaası, (Ankara 1958)

BARIŞTA, H. Örchün; “İstanbul – Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine”, **Tarih Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV**, (İstanbul 2000)

BARIŞTA, Örchün; “Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk İşlemeleri”, **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999)

BATUR, Selahattin; "Tombak Üzerine Bir araştırma", **Sanat Dünyamız**, Sayı 31, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul 1984)

BELLİ, Oktay, G. KAYALIOĞLU; **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi**, Sandoz Kültür Yayınları, (İstanbul, 1993)

BİRSEL, Alper; **Bursa Dini Mimari Yapılarında Görülen Taş-Tuğla-Kalemişi-Ahşap-Çini ve Maden Süsleme Çeşitlerinin İncelenmesi, Fotoğraflarla Belgelenmesi**, (Bursa 1995)

BODUR, Fulya; **Türk Maden Sanatı**, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Sanat Yayınları:2, (İstanbul 1987)

BUTTANRI, Halil; **Türk Süsleme Sanatında Geçmeler**, Osmangazi Üniversitesi Yayınları (Eskişehir 2003)

ÇAVUŞOĞLU, Ali; "At Kültürü, Düşünce ve Duygu Dünyamızdaki Yansıması", **İstem**, Damla Ofset, (Konya 2007)

ÇORUHLU, Yaşar; "Türkiye'de Asya Türk Sanat ve Arkeolojisine Dair Bir Müzenin Kurulması Hakkında Bazı Görüşler", **I. Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler**, Dz. K. K. Basımevi, (İstanbul 1994)

ÇORUHLU, Tülin; "Osmanlı At alın Zırhları", **Sanat Kültür Antika**, 11. Sayı (Ankara 1998)

ÇORUHLU, Tülin; Osmanlı Koruyucu Silahlarında Süslemeler ve Teknikler (Askeri Müze'den Örnekler İle), **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bilim Dalı, (İstanbul 1995)

ÇORUHLU, Tülin; "Osmanlı Ateşli Silahları", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye yayınları, (Ankara 1999)

ÇORUHLU, Tülin; "Osmanlı Koruyucu Silahları", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye yayınları, (Ankara 1999)

ÇULPAN, Cevdet; **Serviler II**, İsmail Akgün Matbaası, (İstanbul 1961)

DEMİRİZ, Yıldız; "16.Yüzyıl Türk Süsleme Sanatında Natüralist Akımın Gelişmesi" **Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul 1988),

DEMİRİZ, Yıldız; " Osmanlı Keramik ve Çini Sanatında Gül Terminolojisi ve Tanımı", **Çini Yazıları**, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, (İstanbul 1996)

DİVİTÇİOĞLU, Sencer; **Oğuz'dan Selçuklu'ya**, Eren Yayıncılık, (İstanbul 1994)

DİYARBAKIRLI, Nejat; **Hun Sanatı**, MEB Yayınları, (İstanbul 1972)

ERDOĞAN, Meryem, Kaçan; “II. Viyana Seferi’nde (1683) Osmanlı Ordusu’nun Kullandığı Silahlar ve Mühimmatın Temini”, **Osmanlı VI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999)

ERGİNSOY, Ülker; **İslam Maden Sanatı’nın Gelişimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (İstanbul 1978)

ERUZ, Fulya; **Konuşan Maden**, Yapı Kredi Yayınları, (İstanbul 1993)

ESİN, Emel; **Türk Sanatında İkonografik Motifler**, Kabalcı Yayınları, (İstanbul 2003)

ESİN, Emel; “Türk Sanatında At”, **Türkler IV**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 2002)

Evliya ÇELEBİ; **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Çev. Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş, 3,4. Cilt, Üçdal Neşriyat, (İstanbul 1986)

FINDIK, Nurşen Özkul; **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980 - 1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2001)

GRYAZNOV, M.P; **Perviy Pazirikskiy Kurgan**, Gosudarstvennoe Ermitaja, (Leningrad 1950)

GÜÇKIRAN, Tünay; **Askeri Müze At Zırhları Koleksiyonu**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, (İstanbul 2009)

GÜLENSOY, Tuncer; **Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, (İstanbul 1989)

GÜNEY, K. Zeynep, A. N. GÜNEY; **Osmanlı Süsleme Sanatı**, SFN Yapım – Tasarım, (Ankara)

GÜRSU, Nevber; **Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler**, Redhouse Yayınevi, (İstanbul 1988)

İNCİ, A. Birol, Ç. DERMAN; **Türk Tezyini Sanatlarında Motifler**, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, (İstanbul 1991)

KARADAĞ, Demet; **Bursa’daki 14 -15.yüzyıl Mezar Taşları**, Eryılmaz Ofset, (Ankara 1994)

KARAHAN, Abdülkadir, T. YAZICI; **Topkapı Sarayı Müzesindeki Şahname Yazmalarından Seçme Minyatürler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul 1971)

KARAMAN, Gülçin; “Amasya Bayezid İl Halk Kütüphanesi’ndeki 17. Ve 18. Yüzyıl Ciltler”, **Master Tezi**, Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi anabilim Dalı, (Ankara 2006)

KARAMÜRSEL, Âlim; “Türklerde Mezar Geleneği”, **Türkler III**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 2002)

KAYAOĞLU, İ. Gündoğ; **Tombak**, Dışbank, (İstanbul 1992)

KERAMETLİ, Can; **Türk ve İslam Eserleri Müzesi**, Akbank Yayınları, (İstanbul 1974)

KESKİNER, Cahide; **Türk Motifleri**, Temel Matbaacılık, (İstanbul)

KESKİNER, Cahide; **Türk Süsleme Sanatlarında Stilize çiçekler: Hatai**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2002)

KİBİROĞLU, Enver; “Askeri Müze ve Mevduatı” **I.Müzecilik Sempozyumu, Bildiriler**, Dz. K. K. Basımevi, (İstanbul 1994)

KONYALI, İ. Hakkı; **Türk Askeri Müzesi (Bütün Tarihi İle)**, Ülkü Matbaası, (İstanbul 1964)

KURU (ÇAKMAKOĞLU), Alev; “Orta Asya Türk Sanatında Palmet ve Lale Motiflerinin Değerlendirilmesi Hakkında Bir Deneme” **Belleken**, LXI, 230 (Nisan 1997)

MAHİR, Banu; “Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri”, **Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık – 1**, Ofset Yayınları, (İstanbul 1986)

MAHİR, Banu; “Osmanlı Sanatında Saz Üslubundan Anlaşılan”, **Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık – 2**, Ofset Yayınları, (İstanbul 1987)

MÜLAYİM, Selçuk; **Değişimin Tanıkları, Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi**, Kaktüs Yayınları, (İstanbul, 1999)

MÜLAYİM, Selçuk; **Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler**, (Ankara 1982)

ÖGEL, Bahaeddin; **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi**, TTK Basımevi, (Ankara 1984)

ÖGEL, Semra; **Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, (Ankara 1987)

ÖZBEK, Yıldırım; **Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300 – 1453)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, (Ankara 2002)

ÖZKAN, Özlem; **Askeri Müze Tombak Eserler Kataloğu**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, (İstanbul 2001)

ÖZTUNA, Yılmaz; **Devletler ve Hanedanlar**, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 1996)

PEÇEVİ İbrahim Efendi; **Peçevi Tarihi I**, Çev. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 1981)

RADLOFF, Wilhelm; **Sibirya'dan I**, Çev. Ahmet Temir, Maarif Basımevi, (İstanbul 1956)

ROGERS, J.M., F. ÇAĞMAN, Z. TANINDI; **The Topkapı Saray Museum, The Albums and Illustrated**, Manuscripts, (London 1986)

SHAW M. K. Wendy; **Osmanlı Müzeciliği**, Çev. Esin Soğancılar, İletişim Yayınları, (İstanbul 2004)

SİNEMOĞLU, Nermin; "On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", **Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları**, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, (İstanbul 1996)

SÜMER, Faruk; **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, (İstanbul 1992)

ŞAHİNOĞLU, Metin; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Unsur Olarak Kullanışı**, Türk Eğitim Vakfı, (İstanbul 1977)

ŞENGÜL, Z. Meral; **100 Türk Motifi**, Geçit Kitabevi, (İstanbul 1990)

TABALDİEV, Kubatbek; "Tanrı Dağları Göçebe Türkleri Ölü Gömme Gelenekleri (VI-XIV. Yüzyıl)", **XII. Türk Tarih Kurumu Kongresi**, TTK Yayınları, (Ankara 1999)

TANINDI, Zeren; "Osmanlı Sanatında Cilt", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999)

TANINDI, Zeren; "Osmanlı Sanatında Tezhip", **Osmanlı XI**, Yeni Türkiye Yayınları, (Ankara 1999)

TEKELİ, Sadık ve başk.; **Askeri Müze Koleksiyonları**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Yayınları, (İstanbul 1996)

TOGAN, İsenbike, G. KARA ve C. BAYSAL; **Eski Tang Tarihi**, 194a, "Türkler Bölümü" TTK Yayın, (Ankara 2006)

TÜFEKÇİOĞLU, Abdülhamit; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, (Ankara 2001)

ÜNAL, Hüseyin Rahmi; **Osmanlı Öncesi Anadolu - Türk Mimarisinde Taç Kapılar**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, (İzmir 1982)

YER, Kader; Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18.Yüzyıl Mezar Taşları, **Master Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Ankara 2004)

YÜCEL, Erdem; **Türkiye’de Müzecilik**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (İstanbul 1999)

(Erişim)<http://www.hermitagemuseum.org>, 12.Şubat.2008

(Erişim)<http://www.royalarmouries.org.uk>, 05. Nisan.2008

(Erişim)http://www.e-turchia.com/Calendario_2004.htm, 26.Haziran.2008

ÖZET:

Bu tezde; İstanbul Askeri Müzesi'nde bulunan ve incelenmesine izin verilen otuz sekiz adet at alın zırhları form, malzeme, teknik, süsleme ve kompozisyon yönleriyle ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Katalog kısmında ikisi 15.yüzyıla, biri 15 -16. yüzyıla, on ikisi 16. yüzyıla, ikisi 16. yüzyıl sonuna, yirmi tanesi 16. yy sonu -17. yüzyıl arasına ve biri 17. yüzyıla tarihli toplam 38 at alın zırhının fişlerine yer verilmiş ve bu bilgilerden hareketle değerlendirmeye gidilmiştir.

Katalog bölümünde incelenen örneklerin malzemesi maden olduğu için zırhlarda uygulanan teknikler de maden üzerinde görülen dövme, perçin, lehim, kabartma, kazıma, kumlama, altın yaldız ve tombak teknikleri uygulanmıştır.

At alın zırhları üzerinde yer alan süslemelerde bitkisel süsleme ağırlıkta olup geometrik ve sembolik süslemelerin yanı sıra yazıya da yer verilmiştir. Bitkisel süslemede; rumi, palmet, stilize ve rozet çiçekler, hatayi, lale, karanfil, sümbül, nergis, bahar dalları ve selvi motifleri kullanılmıştır. Geometrik süslemede balıksırtı, zikzak, zencirek, düğüm, su yolu, şemse, Çin bulutunun yanı sıra sembolik motiflere de yer verilmiştir.

Süsleme programlarından hareketle iki adet kompozisyon ve bu kompozisyonların alt tipleriyle toplam yedi kompozisyon biçimi tespit edilmiştir. Bu süsleme ve kompozisyonlar aynı müzede ve diğer müzelerde bulunan madeni eserlerle ve mimari ve diğer sanat eserleri ile karşılaştırılmıştır.

Elde edilen bu neticeler sonuçta kısaca belirtilmiştir.

ABSTRACT:

In this study; it is aimed to investigate the 38 horse head armours which are displayed at Istanbul Military Museum from the form, material, technique, adornment and composition points of view.

In the Catalog section it is mentioned about the filling cards of 38 horse head armours of which two belong to 15. century, one 15-16.century, 12 16.century, 2 late 16.century, 20 between late 16.century and 17.century and one 17.century. And the interpretations are made based on these information.

Because the examined samples in the Catalog section are made of mine; the techniques applied on armours are the same as the techniques such as swaging, riveting, solder, relief, scraping, sanding, golden gilding and tombac, seen on mines.

Herbal adornments are heavily exist on horse head armours' adornments and it is also seen writings in addition to geometric and symbolic adornments. In herbal adornments; rumi, palmet, stylize and rosette flowers, hatayi, tulip, clove, hyacinth, narcissus, spring branches and cypress motives were used. In geometric adornments; herringbone, zigzag, zencirek, nodal, water way, şemse, China cloud and some symbolic motives were used.

A total of seven composition types were determined from two compositions and their sub types based on the adornment programs. These adornments and compositions were compared to the metallic works and the architectural and other art works which are exist in the same and the other museums.

These obtained findings are explained briefly in the result.